

TÜRK
İDARE DERGİSİ
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 39

Kasım – Aralık - 1968

Sayı:315

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TETKİKLER :

3	İdare Âmirleri ve Türkiyede Kooperatifçilik	Sabahattin ÇAKMAKOĞLU
18	İsviçre Jandarması	Hüseyin IŞIK
25	Danıştayın Önemli Bir Kararı	İhsan OLGUN
32	Machiavelli	Dr.Jur.Âlim Şerif ONARAN
52	Türkiye ve Metropoliten Problemleri	Orhan ZÂİM

TERCÜMELER :

68	Fransada Bölge İdareleri Tarihçesi	CengizBeyyurdoğlu
80	Fransada Kamu Görevi	Mehmet TARCAN
97	Devlet Metropoliten Şehir Kuruluşu Kanun Tasarısı	Orhan ZÂİM
108	Göynücek İlçesi İdarî Coğrafyası	Orhan AYKAN

121 KARARNAMELER

129 BİBLİYOGRAFYA

133 HABERLER **Yiğit KIZILCAN**

153 Derginin 309 - 314 sayılı nüshalarında yayınlanan yazıların konularına göre fihristi

161 TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

TETKİKLER

İDARE ÂMİRLERİ VE TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİK

Sabahattin Çakmaköğlü
Konya Ereğlisi Kaymakamı

GİRİŞ:

Anayasamızın 51. maddesinde Devlet, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır, hükmü yer almıştır.

Bölgelerinde Devlet ve Hükümetin mümessili ve en yüksek memuru bulunan idare âmirlerinin, Anayasanın bu hükmü gereğince kooperatifçiliğin geliştirilmesiyle ilgili çalışmaları yapması ve mevcut faaliyeti koordine etmesi aynı zamanda bir Anayasa görevidir.

Kooperatifçilik, memleketimiz için büyük önemi haiz İktisadî, sosyal ve bunların tabîî sonucu olarak da kültürel bir faaliyeti içine alır. Bu çeşit faaliyet ve görevler klâsik ve bilinen geleneksel görevlerin yanında idare âmirlerine, bölgelerinin her yönden kalkınmasında ve gelişmesinde önemli roller oynamasına imkân tanımış, onlara geniş ölçüde sorumlulukları yüklemiştir. Nitekim İl İdaresinin temel kanunu durumunda bulunan 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu bilhassa 24 - 25 - 26 ncı maddelerinde İktisadî mahiyeti haiz hizmetler için Valilere dolayısıyla Kaymakamlara imkânlar tanımaya elverişli görevler vermiştir.

5 er yıllık kalkınma plânları ve yıllık icra programlarıyla Türkiye'yi kalkındırma çabası içinde bulunduğumuz şu zamanda, bu görevlerin yapılmasında teşvik edici, önderlik yapıcı ve bölgenin bütün imkânlarını harekete sevk edici nitelikleri idareci çalışmalarına büyük ihtiyacımız vardır. Türk idare hayatı incelendiğinde görülür ki, idare âmirleri kanunla görevlendirilmiş olup olmayışını düşünmeksizin yukarıda saydığımız çeşitli İktisadî faaliyet ve teşebbüsleri teşvik ve desteklemeyi kendisine tabîî görev saymıştır.

Bilindiği gibi, kooperatifleşme hareketi küçük sermaye ve imkânların birleştirilmesini, birbirine bağlanan ve inanan mensuplarına geçimlerinde ve mesleklerinde menfaat ve kolaylıklar sağlamayı ifa-

de eder. Bu hali ile kooperatif İktisadî, ticarî hayatı, sosyal ve kültürel gelişmeyi düzenleyici ve hızlandırıcı mahiyette bir görev de yapmaktadır.

Kooperatifçiliğin önemi ve idare âmirleriyle olan hizmet ve -görev ilişkisi yönünden yerine kısaca temas ettikten sonra sizlere üç bölüm halinde idare âmirlerinin bilmesi gereken ölçüde kooperatif konusunda yeterli bilgileri vermeye çalışacağız.

Birinci bölüm kooperatifin mahiyetine, ikinci bölüm kooperatifin teşkilâtlandırılmasına ve üçüncü bölüm de karşılaşılan problemlere ayrılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM:

KOOPERATİFİN TANIMI, MAHİYETİ VE ESASLARI

Kooperatifin tarifi :

Kooperatif, ortaklarının İktisadî menfaatlerini ve hususiyle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım ve kefalet sayesinde sağlayan ve koruyan bir şirkettir.

Kooperatifin özellikleri :

- a. Kooperatif bir ticaret şirkettir.
- b. Kooperatif ticaret şirketi olduğu için hükmü şahsiyete haizdir.
- c. En az 7 kişinin iştirakiyle kurulabilir.
- d. Kooperatif, ortaklarının hudutlu, hudutsuz veya müteselsil mes'uliyetli olmak üzere üç şekilden birisini kabul edebilir.
- e. Kooperatifin bir ana sözleşmesi vardır.

Ana sözleşmede yazılması mecburi hususlar şunlardır :

- 1 — Kooperatifin ticaret ünvanı ve merkezi,
- 2 — Kooperatifin maksat ve konusu,
- 3 — Kooperatifin kurulması sırasında mevcut ortaklarının ad, soyad ve ikametgâhları,
- 4 — Kooperatif sermayesinin en az miktarı ve ödeme sureti.

Ana sözleşmeye konulabilecek ihtiyari hükümler :

1 — Kooperatifin 30 yılı geçmemek üzere tesbit edilen faaliyet müddeti,

2 — Ortakların kooperatife girme, çıkma ve çıkarılma şartları, bu takdirde ödedikleri paraların geri alınması şartları,

3 — Kooperatifin işlerinin kimler tarafından idare ve murakabe edileceği, müdürün, idare meclisi azalarının ve murakıpların tâyin ve azil suretleri ve bunların yetkileri ve vazifelerinin süresi.

4 — Kooperatif genel kurulunun toplantıya çağırılma tarzı, karar nisabı, reylerin kullanma süresi, bizzat rey kullanılmasına mani olan ve mümessil tâyinine cevaz veren hususlar.

5 — Kooperatif kâr ve zararının taksim tarzı.

6 — Ortakların taahhütlerinden dolayı yukarıda belirttiğimiz üç çeşit mesuliyetten kabul edilen mes'uliyet çeşidi.

Ana sözleşmede ihtiyari hükümler konulmamışsa uygulanacak esaslar :

1 — Bu takdirde kooperatif 10 yıl devam edecektir.

2 — Ortaklar kooperatiften istedikleri zaman çıkabilirler.

3 — Ortaklar ana sözleşme hükümlerini riayet etmedikleri takdirde çıkarılabilirler.

4 — Ortaklığa kabul, çıkma ve ödedikleri payların geri verilmesi genel kurul kararına bağlıdır.

5 — Kooperatifi bir müdür yönetecek ve üç murakıp anonim şirket gibi murakabe edecektir.

6 — Genel kurul müdür veya idare meclisi tarafından toplantıya davet olunur.

7 — Kararlar anonim şirketlerdeki gibi verilir.

8 — Ortaklar, genel kurulda temsilci ile temsil olunamazlar.

9 — Kâr ve zararın her yıl yarısı ortaklara eşit olarak, diğer yarısı da koydukları sermaye oranında taksim olunur.

10 — Ortaklar, müteselsil ve hudutsuz mes'uliyet kabul etmiş sayılırlar.

f. Kooperatiflere tatbik olunacak anonim şirket hükümleri :

Aşağıdaki hususlar anonim şirketlere mahsus şekilde kooperatifler için de tatbik edilir.

- 1 — Kooperatiflerin tescilleri,
- 2 — Kooperatiflerin Ticaret Bakanlığınca denetlenmeleri,
- 3 — Ana sözleşmenin ilanı ve ilerde yapılacak değişiklikler,
- 4 — Kooperatif müdürünün ve idare meclisi azalarının görev ve mes'uliyetleri,
- 5 — Ana sözleşmenin ve Ticaret Kanununun kooperatifler için koyduğu hükümlere aykırı olmamak üzere genel kurul, bilanço, denetleme ve tasfiye hükümleri,

g. Kooperatif ortaklık payları esasları :

- 1 — Bir ortak beşbin liradan fazla pay sahibi olamaz. Bu had yapı kooperatiflerinde onbeşbin liradır.
- 2 — Bir pay 50 liradan az 500 liradan fazla olamaz.
- 3 — Paylar ortak tarafından tamamen ödenmedikçe başkasına devrolunamaz.
- 4 — Paylar tamamen ödendikten sonra dahi, ana sözleşmede belirtilen şartlara uyularak genel kurulun veya idare meclisinin ancak muvaffakatıyla devredilebilir.
- 5 — Kooperatif hisse senedi çıkarabilir. Bu ancak nama muharrer olabilir.

h. Ortakların rey hakkı :

- 1 — Bir ortağın kooperatifteki payı ne olursa olsun ancak bir rey i vardır.
- 2 — Ana sözleşme cevaz vermiş ise genel kurulda ortaklardan birisi ancak bir başka ortağı temsil edebilir.
- 3 — Mümessil tâyin edilen ortak hem kendi reyini hem de temsil ettiği ortağın reyini kullanabilir.

i. Kooperatiflerde tutulması gerekli ortaklar defteri, listesi;

- 1 — Her kooperatif bir ortaklar defteri tutmaya mecburdur. Bu defter, kooperatif merkezinin bulunduğu yer Ticaret Mahkeme-

si Reis veya Hakimi, mahkeme bulunmuyorsa bucak müdürü tarafından tasdik ve imza edilmek lâzım gelir. Bu defterin tutulma şekli şöyledir : Defterin başına kooperatif ana sözleşmesi yazılır. Sonra ortakların adı, soyadları, meslek ve ikametgâhları ve kooperatife giriş, çıkış veya çıkarılış tarihleri, her ortağın yatırdığı veya çektiği paraların hesapları kaydedilir. Şayet bir ortak payını geri alacak olursa bu da deftere yazılarak imzası alınır.

Her takvim yılı başında müdür veya idare meclisi tarafından ortakları gösterir bir liste ticaret siciline tevdi edilir. Ortaklarda değişiklik yoksa sadece bu hususun bildirilmesi kâfidir.

İzah ettiğimiz ortaklar defteri ve ortaklar listesinin kusurlu ve noksan tutulması veya yanlış bilgi verilmesi yüzünden zarara uğranılırsa bundan müdür ile idare meclisi azaları müteselsilen sorumlu tutulurlar.

j. Kooperatifin envanter ve bilançosu :

Ana sözleşme, aksine bir hüküm getirmemişse, her iş yılı sonunda kooperatif müdürü ve idare meclisi kooperatifin envanter ve bilançosunu tanzim eder Bu bilanço genel kurulda tasdik edildikten sonra mahallin ticaret sicilli memuruna tevdi olunur.

k. Ortaklık senedi :

Her ortağın nama yazılı bir ortaklık senedi vardır. Bu senet ortaklık haklarını kullanma hakkını, ortağa bahşeder.

Ortaklık senedinde aşağıdaki hususların yer alması şarttır :

- 1 — Kooperatifin ticaret ünvanı,
- 2 — Ortağın adı, soyadı, meslek, sanat ve ikametgâhı,
- 3 — Ortağın kooperatife giriş tarihi,
- 4 — Ortağın ödediği ve çektiği paraların tarih ve kayıtları,
- 5 — Ana sözleşme,
- 6 — Nihayet, ortaklık senedi sahibinin ve ortaklığı idare ve temsile yetkili kişilerin imzası.

l. Ortağın şahsi alacaklılarının durumu :

Bir kooperatife ortak olanın şahsi alacaklıları ancak o ortağa ait kooperatifteki faiz ve kâr paylarını ve kooperatifin infisahında ise o ortağa ödenecek payı haczettirebilirler.

m. Kooperatife girme :

Bir kimsenin kooperatife alınması kendisinin veya temsilcisinin kooperatif ortak defterine kaydı ve bu kaydının hisasına tarih ve imzasını atmasıyla gerçekleşir.

n. Kooperatiften çıkma :

Ortağın kooperatiften çıkması kendisine ait ortak senedine ve ortak defterindeki adı yanma konulacak çıkma şerh ve kaydıyla gerçekleşir.

Temsil yoluyla kooperatiften çıkmak mümkün değildir.

Şayet kooperatiften çıkmak isteyen ortağın kayıt ve şerhi kooperatif yöneticilerince yapılmaz ve kabul edilmezse ortak bu husustaki beyanını noter marifetiyle kooperatife tebliğ ettirebilir. Tebligat yapılmakla ortağın çıkma işlemi tekemmül etmiş olur.

o. Kooperatiften çıkarılma :

Bir ortağın çıkarılmasına kanun veya ana sözleşme esaslarına göre genel kurul veya idare meclisi karar verebilir.

p. Çıkma veya çıkarılmanın sonuçları :

- 1 — Çıkan veya çıkarılan ortak, kooperatifin tasfiyesini isteyemez.
- 2 — Ana sözleşmede aksine hüküm yok ise, çıktığı veya çıkarıldığı yıl bilânçosu ve cari hesabına göre payını alır.
- 3 — Şayet kooperatifin sermayesi ana sözleşmedeki on az miktara inmişse çıkan veya çıkarılan ortağın payı müsait artma oluncaya kadar ödenemez.
- 4 — Çıkma veya çıkarılma halinde kısmen veya tamamen ortaklık payının ödenmemesi hususunda ana sözleşmeye konulacak kayıt ve şart hükümsüz sayılır.
- 5 — Kooperatiften çıkan veya çıkarılan her ortağın, o yılın kooperatif taahhüt ve borçlarından, ana sözleşme daha az bir müddet tâyin etmemişse, çıktığı veya çıkarıldığı tarihten itibaren iki yıl daha diğer ortaklar gibi mes'uliyeti devam eder.

r. Kooperatifin devamına ait esaslar :

- 1 — Bir ortağın ölmesi, çıkması, çıkarılması, hacir altına alınması veya iflâsı kooperatifin devamına tesir etmez. Kooperatif bu takdirde diğer ortaklar arasında devam eder.

2 — Kooperatifin kanunla veya ana sözleşme ile belirtilen devam etme müddeti sonunda, kooperatifin genel kurulu kooperatifin iştigal mevzuu devam ediyorsa yeniden 30 yılı geçmemek üzere kooperatifin müddetini uzatabilir.

Kooperatifin Çeşitleri :

Kooperatifler genellikle üç ayrı yönden sınıflandırılırlar.

- 1 — İlmî bakımdan kooperatifler :
 - a. İstihsal kooperatifleri,
 - b. İstihlâk kooperatifleri,
 - c. Kredi kooperatifleri.
- 2 — Mes'uliyet yönünden kooperatif çeşitleri :
 - a. Hudutlu mes'uliyeti haiz kooperatifler,
 - b. Hudutsuz mes'uliyeti haiz kooperatifler,
 - c. Mütessesil mes'uliyetli kooperatifler.
- 3 — Yurdumuzdaki kooperatif çeşitleri :
 - a. İstihsal kooperatifleri,
 - b. İstihlâk kooperatifleri,
 - c. Yapı kooperatifleri,
 - d. Tarımsal kooperatifler,
 - e. Çok yönlü kooperatifler,
 - f. Tarım satış kooperatifleri,
 - g. Tarım kredi kooperatifleri,
 - h. Esnaf kefalet kooperatifleri,
 - ı. Küçük sanat kooperatifleri.

Bu kooperatiflerin isimlerinden de anlaşılacağı üzere iştigal mevzuları kooperatifin maksat ve gayesini izah ettiği gibi ortaklarına sağlayacağı menfaatleri de isimleri ve çeşitleri ağırlık noktasını belirtmek suretiyle göstermektedir. Bunun için herbiri hakkında ayrıca bilgi verilmesine lüzum görülmemiştir.

Ancak mesuliyet kavramı üzerinde açıklayıcı bilgi vermenin faydalı olacağı düşünülmüştür.

Kooperatiflerde ortakların mes'uliyeti :

Kooperatifin özelliklerinden bahsederken ortaklarına yükletilen üç çeşit mes'uliyetten herhangi birisinin kooperatifçe kabul edilebileceğini belirtmiştik. Şimdi bu mes'uliyet çeşitlerine ait birer örnek vermek suretiyle mes'uliyet çeşitlerini izah edeceğiz.

1 — Hudutlu mes'uliyet :

Kooperatif ana sözleşmesinde yazılacak bir miktar için kabul edilmiş bir mes'uliyettir. Ana sözleşmede belirtilen miktar mes'uliyetin hududunu tâyin etmiştir. Meselâ, bir kooperatifte mes'uliyet hududu 500 lira olsa kooperatifin farzedelim 50 bin lira borcu ortaya çıksa bu takdirde borç ortak adedine bölünecektir. Çıkan rakam 500 liradan fazla olduğu takdirde ortağın mes'uliyeti 500 liraya kadar olduğu için o ortakdan en fazla 500 liralık borç ödemesi istenebilecektir. Misalimizdeki kooperatifin 50 ortağı varsa her ortağa 1000 lira borç düştüğü halde herbir ortakdan mes'uliyet hududu 500 lira olduğu için ancak 500 lira borcu ödemesi istenecektir.

2 — Hudutsuz mes'uliyet :

Bu çeşit mes'uliyette herbir ortak kooperatifin borçlarından dolayı gayrimuayyen bir miktar için sorumlu tutulur. Herbir ortak şahsen sorumlu olup müteselsil mes'ul değildir. Burada ortaklar hisselerine düşeni öderler, diğer ortakların borçlarından mes'ul olmazlar. Meselâ, 50 ortaklı bir kooperatifin yukarıdaki misalimizde olduğu gibi 50 bin lira borcu çıksa herbir ortak kendisine isabet eden 1000 lirayı ödemekle mükellef tutulur.

3 — Müteselsil Mes'uliyet :

Bu çeşit mes'uliyette kooperatifin borcu ortaklardan birinden veya birkaçından istenilebilir. Bu takdirde o ortaklar veya o ortak borcun tamamını ödemek zorundadırlar. Tabii bunların ödedikleri borç için diğer ortaklara rücu etme hakları vardır. Meselâ, misalimizde belirttiğimiz gibi 50 ortaklı ve 50 bin lira borçlu bir kooperatifin alacaklısı bu miktarı yalnız bir veya birkaç ortakdan isteyebilecek ve onlar da bunu ödemek mecburiyetinde kalacaklardır. 50 bin lirayı bir ortak ödediği takdirde kendi hissesine düşen 1000 lira düşüldükten sonra geri kalan 49 bin lira için 49 ortağa rücu hakkım kullanabilecektir.

Kooperatiflerin dayandıkları ilgili kanunlar :

1 — Türk Anayasası (madde 51)

2 — Türk Ticaret Kanunu (madde 136 - 152, ortak ve genel mahiyetteki hükümler, madde 269 - 474, anonim şirkete ait hükümler madde 485 - 502 kooperatiflere ait hükümler)

3 — 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanun,

4 — 2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Hakkında Kanun,

5 — 1944 tarih ve 533 sayılı Bakanlar Kurulu kararı (küçük sanat kooperatifleri hakkında)

İKİNCİ BÖLÜM

KOOPERATİFLERİN KURULUŞU ve TEŞKİLATLANDIRILMASI

Bu bölümde kooperatiflerin kuruluş işlemlerini ve yurtda teşkilâtlandırılması konularını ayrı ayrı incelemek istiyoruz.

a. Kooperatiflerin Kuruluş İşlemleri :

1 — Birinci bölümde belirttiğimiz gibi kooperatif kuruluşu için en az 7 kişinin bir araya gelerek kooperatif ana sözleşmesini tanzim etmeleri gerekir. En iyisi, bu konuda çeşitli resmi ve özel kuruluşların hazırlamış oldukları örnek-tip ana sözleşmeleri kullanmaktır. Mesela, Köy işleri Bakanlığının çok yönlü kalkınma, Toprak-Su Genel Müdürlüğünün toprak-su, Ziraat Bankasının Tarım Satış kooperatifleri için hazırladıkları ana sözleşmeler gibi.

2 — Kurucu ortaklar böyle bir ana sözleşmeden konularına uygun olanını seçer, 10 nüshasının boş yerlerini doldururlar,

3 — Doldurulan ana sözleşmeden 3 tanesi - masrafı artırmamak için diğerlerine lüzum yoktur - notere imza tasdikine götürülür. İmza tasdik işlemini yapan noterde bir nüshası kalır, diğer iki nüsha kuruculara geri verilir.

4 — Kurucuların taahhüt ettikleri sermayenin en az dörtte biri Ticaret Bakanlığı emrine bir bankada bloke ettirilerek makbuzu alınır. Bu makbuza, kooperatif kuruluş sermayesidir Ticaret Bakanlığı emrine bloke edilmiştir, kaydının konulması ve pul yapıştırılması lüzumludur.

5 — Böylece, ikisi noter tasdikli olmak üzere 5 adedi imzasız ve tasdiksiz yalnız birer liralık pul yapıştırılmış 7 nüsha ana sözleşme bloke edilmiş sermayeye ait banka makbuzu bir dilekçeye bağlanarak vilâyet kanalı ile Ticaret Bakanlığına gönderilir ve kuruluş izni istenilir.

6 — Ticaret Bakanlığı, gerekli incelemeleri yaptıktan sonra mevzuata uygun ise kooperatifin kuruluşuna izin verir. Bakanlığın

izin yazısı ile birlikte ana sözleşmeden 4 nüshası da kooperatif kurucu heyetine geri gönderilecektir.

7 — Kurucu ortaklar, kuruluş iznini aldıktan sonraki 15 gün içinde mahallin ticaret mahkemesine, ticaret mahkemesi yok ise görevli asliye hukuk mahkemesine başvurarak kooperatifin tasdikini isteyecektir.

8 — Tasdik için mahkemeye verilecek başvurma dilekçesine Ticaret Bakanlığından gelen ana sözleşmeden birisi eklenir.

9 — Türk Ticaret Kanununun 299. maddesine göre kooperatifin kuruluşu mahkemece tasdik edilince mahkeme ilâmından bir suret, kooperatif ana sözleşmesinden bir nüsha, kooperatifle ilgili bilgileri ihtiva eden bir beyanname bir dilekçeye bağlanarak aynı kanunun 300. maddesi gereğince kooperatifin tescil ve ilâm o yer ticaret sicilli memurluğundan istenecektir.

10 — Ticaret sicilli memuru tescil ve ilânı hazırlar. Bu ilân, Ankara'da çıkmakta olan ticaret sicilli gazetesinde ilân edilir. İlân işini ticaret odası varsa oda vasıtasıyla yoksa doğrudan adı geçen gazeteye kooperatif kurucuları yaptırırlar.

11 — Ticaret sicilli gazetesindeki ilânı müteakip iki adet ilânlı gazete, mahkeme ilâmı ve tescili yapılmış ana sözleşmeden bir nüsha dilekçeye bağlanarak, Ticaret Bakanlığına, emrine bloke edilmiş sermayenin serbest bırakılması için, yeniden başvurulur.

Bu işler tamamlandıktan sonra kooperatif hukuken teşekkül etmiş ve faaliyete geçecek hale gelmiş olur.

İlgililere kolaylık olsun diye Köyişleri Bakanlığınca hazırlanmış bulunan örnek dilekçeler ve beyannameleri yazının sonunda ayrıca takdim etmeyi uygun buldum.

b. Kooperatiflerin Yurtta Teşkilâtlandırılması :

Anayasamız, belirttiğimiz gibi kooperatiflerin geliştirilmesi tedbirlerini almaya Devleti görevlendirmiştir. Kooperatiflerin yurt içerisinde kurulması ve teşkilâtlandırılarak çalıştırılması aynı zamanda geliştirme tedbirlerindendir. Devletin bütün kuruluşlarının kooperatifleri geliştirmek için, onun kuruluşundan itibaren ilgilenmesi, kolay usuller göstermesi ve seçmesi, güçlükleri bertaraf edici, yardım edici ve yol gösterici şekilde çalışması ve nihayet kooperatifin gerçekten mensuplarına bölgeye ve yurda faydalı hizmetler yapmasına katılması aynı zamanda bir Anayasa emri icabıdır.

Yurdumuzda bu konuda, bilhassa son yıllarda müsbet ve gözle görülür ölçüde bir çaba ve kooperatifleme gayreti vardır.

Giriş kısmında açıkladığımız gibi idare âmirleri, kooperatiflerin kurulu ve geliştirilmesini, bölgelerinin kalkınma ve gelişmesine iştiraki yönünden değerlendirmektedir. Bu şekildeki iktisadi, sosyal ve kültürel çalışmaları kanunların ve kitapların ötesinde adeta kendisine tâbi görev kabul etmişlerdir.

Bu hususu böylece tesbit ettikten sonra kooperatiflerin tekiltlandırılmasında özellikle çalışan resmî kuruluşlara temas etmek isteriz.

1 — Köyişleri Bakanlığı :

Özellikle, köy kooperatiflerini organize etmek ve geliştirmek için lüzumlu, bütün araştırmaları yapmak ve sonuçlarını köyün ve kooperatifin hizmetine hazır hale getirmek için Bakanlık bünyesinde 1966 yılında bir kooperatifçilik dairesi kurulmuştur. Bu kurulu kooperatiflere yön vermek için çeşitli temas, seminer, eğitim ve koordinatörlük görevi yaptığı gibi kooperatiflere ait yardım ve kredi hizmetlerini sağlamaktadır. Yine bu kurulu kooperatifçiliği geliştirme ve uygulama komitelerinin talimatını hazırlamış ilgili Bakanlıklar arası komitenin kararı ile talimat yürürlüğe konulmuştur. Çok yönlü kalkınma kooperatifleri ana sözleşmesi, lüzumlu dilekçe ve beyanname örnekleri kurulu işlemlerini gösterir talimat tesbit edilip ilgili bütün kuruluşlara istifade edilmek için gönderilmiştir. Yurt dışına çalışmaya gidecek kooperatif ortaklarına öncelik tanınması sağlanmıştır. Tarımsal kooperatiflere yapılacak kredi ve nakdi devlet yardımının sarf ve tahsis şekli hakkında bir yönetmelik düzenlenerek yürürlüğe konulmuştur. Bu yönetmeliğe göre köy kooperatiflerinin faydalı yatırımları kredi ve hibe şeklinde Köyişleri Bakanlığının direktifiyle desteklenmektedir. % 1 faiz 10 yıl vadeli projenin % 60 ı tutarında kooperatife kredi aılabilmekte % 20 öz kaynak karşılığında böyle bir kredi alabildiği gibi % 20 de karşılıksız Devlet yardımı yapılabilmektedir.

Köyişleri Bakanlığına bağlı Toprak-Su Genel Müdürlüğü bilindiği gibi toprak ve su muhafazası, arazi ıslâhı, arazi tevhide, ziraî sulama, uzun vadeli tesisler ve makine ve ekipman temini konularında hizmet gören bir kuruluştur. Bu konularda hazırladığı örnek ana sözleşmeye göre çiftçilerin kuracağı topraksu kooperatifini teşvik ve ona yardım etmek için çalışmaktadır. Topraksu koopera-

tiflerinin projeleri topraksu'nun talimatı gereğince Ziraat Bankası tarafından kredi ile desteklenir. Bu krediler % 5 faizli olup 30 yıl vadelidir.

2 — Ticaret Bakanlığı :

Bakanlık bünyesindeki kooperatifler kuruluşu bilhassa son yıllarda Türkiye'de kooperatifçiliğin gelişmesi için geniş faaliyet göstermektedir. Bilhassa Tarım Satış Kooperatifleri mevzuuna giren mahsuller için kooperatif ve birlikler kurulmasına ve teşkilâtlandırılmasına önem verilmektedir.

3 — İçişleri Bakanlığı :

Kooperatifleşme konusunda yurt sathındaki bütün kuruluşların âmiri, denetleyicisi ve koordinatörü olan aynı zamanda yurt kalkınmasında büyük sorumluluklar taşıyan idare âmirlerini Bakanlık çeşitli genelge ve talimatlarla uyarmakta, teşvik etmekte ve onlara görevler vermektedir.

4 — Çalışma Bakanlığı :

İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü yurt dışına gitmek için başvuran işçilerden kooperatif ortaklarının öncelikle gitmelerini sağlamıştır.

Sosyal Sigortalar Kurumu sebebiyle işçi meskenleri yapılması için açılan krediler işçi yapı kooperatifleri kurulmasını teşvik etmektedir.

5 — Tarım Bakanlığı :

Bünyesindeki kooperatifçilik birimi ile her çeşit ziraî kooperatifleri teşvik etmekte, çalışmalarına yardımcı olmaktadır. Özellikle ziraî mücadele konusunda kooperatiflere ziraî mücadele ilâç ve alet yardımı yapılmasını karara bağlamıştır.

6 — Millî Eğitim Bakanlığı :

Her çeşit ve derece okullarında okul kooperatifçiliğini kurmak ve geliştirmek suretiyle öğrencilerin kooperatif eğitimi yönünden bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır. Bunun ise kooperatifçiliğin gelişmesinde faydasını kabul etmek lâzımdır.

7 — Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası :

Ziraat Bankası arzu edilen ölçüde olmamakla beraber ziraî karakteri haiz kooperatiflere çoğu defa diğer çiftçilerden farklı ve ön-

çelik tanıyacak surette kredi desteklemesi yapmaktadır. Ziraat Bankasının bağlı kuruluşu olarak çalışan sayıları 1400 civarında olan tarım kredi kooperatifleri bölgelerindeki ziraî kredi ihtiyacına cevap vermektedir. Tarım satış kooperatifleri ve birlikleri ise kanunları gereğince büyük ölçüde Ziraat Bankasının garanti ve kredi desteğine sahip olarak faydalı çalışmalar yapmaktadırlar.

8 — Türkiye Emlâk Kredi Bankası :

Mesken sıkıntısının ve ihtiyacının giderilmesinde önemli hizmetler gören çeşitli yapı kooperatiflerinin kurulmasına imkân sağlamıştır.

9 — Türkiye Halk Bankası :

Küçük ve orta sınıf esnafı teşkilâtlandırmak suretiyle esnaf kefalet kooperatiflerinin kurulmasına ve gelişmesine yardımcı olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOOPERATİFÇİLİĞİN PROBLEMLERİ

Kooperatifçiliğin problemlerini, müşküllerini ve islâh edilmesini lüzumlu gördüğümüz hususlarını şöylece tesbit etmek mümkündür :

1 — Mevzuat : Kooperatifi ve kooperatifçiliği düzenleyen hükümler bugün için dağınık ve yetersizdir. Kooperatiflerin kuruluşundan idaresine, denetlenmesinden teşkilâtlanmasına ve çeşitli kredi ve yardım desteklemelerine, muafiyetlere imkân veren özel bir kanuna ihtiyaç vardır. Sanırız ki, hazırlandığı öğrenilen kooperatifler ve birlikler hakkındaki tasarı kanunlaştığında arzu edilen gerçekleşmiş olacaktır.

2 — Kooperatif Personel ve Yöneticileri : Kooperatifçilikte kooperatifi iyi ellerin idare etmesinde büyük fayda vardır Kooperatifi yönetenler ve personel çoğu defa yetersiz ve suistimâl yapmaya mütemayildir. Bu hâl ise kooperatiflerin gelişmesinde ve yayılmasında menfi tesir yapmaktadır. Önleyecek tedbirlere ihtiyaç vardır. Bilhassa kooperatiflerin hesapları özel muhasipler tarafından tutulmakta bu da yolsuzluklara kapı bırakmaktadır. Bunun için kooperatifi çok olan bölgelerde resmî görevlendirilecek muhasiplerin kooperatif hesaplarını tutması yolu hiç olmazsa belli bir

gelişme seviyesine kadar gerçekleştirilmelidir. Bu muhasiplerin aylıkları kooperatif bütçelerinden ayrılacak hisselerle karşılanabilir.

3 — Kooperatiflerin Denetim ve Teftişleri : Kooperatiflerin hesap, muamelât ve İdarî faaliyetlerinin denetimi ve teftişi çok yetersizdir. Mutlaka kooperatif dışında görevli memur veya müfettişler tarafından her yıl teftişinin yapılması sağlanmalıdır. Buna imkân aranmalıdır. Aksi halde kooperatifin paraları ve imkânları heder edilmekte bazan suistimâl yoluyla zimmete geçirilmesine sebep olunmaktadır. Kooperatifin bugün için kendi kendine denetlenmesine itibar etmemelidir. Geniş ölçüde böyle bir denetleme organizasyonu yapılınca kadar idare âmirlerine veya görevlendirecekleri kimselere kooperatifi her yönü ile teftiş ve denetleme yetkisi verilmelidir.

4 — Koordinasyon ve Organizasyon : Benzer kooperatifler arasında ve bütün kooperatiflerle ilgili bir koordinasyon hizmet ve organizasyonu faydalı olacaktır.

5 — Kooperatifçilik Kuruluşlarının Reorganizasyonu : Kooperatifi ve kooperatifçiliği kendisine konu edinmiş olan resmî kuruluşlardan gerçekten muhafazasına lüzum olmayanlar ayıklanarak kaldırılmalı, olanlar arasında koordinasyon sağlanmalı ve her halde kooperatiflerle ilgili Devlet kuruluşu olarak tek bir kuruluşun bulunması yolu tercih edilmelidir.

6 — Sağlanacak İmkânlar ve Kolaylıklar : Kooperatiflere sağlanacak imkânlar bu konuda yukarıda belirttiğimiz tasarı kanunlaşınca kadar arttırılmalı ve bunun için gerekli malî ve hukukî tedbirler alınmalıdır. Bilhassa Ziraat Bankası kendi kanununu öne sürmek suretiyle kooperatiflere diğer çiftçilerden farklı bir muamele ve kredi politikası gütmek istememektedir. Teminat müessesesinde yeni bir anlayışa geniş yer vermek lâzımdır. Banka ve tarım kredi kooperatifleri tapuyu esas almaktadır. Halbuki Türkiye’de tapusuz tasarruf edilen birçok arazi vardır. Kadastro hizmetleri uzun vadede gerçekleşeceğine göre mahsûl ve menkul rehni yolu ile kefalet müessesesine dayanmak zarureti vardır.

Toprak baremleri çek düşük olduğundan yenilenmelidir. Tarım kredi kooperatiflerine yeni bir vechе vererek yurt sathına çok sayıda yayılmış olan bu kooperatiflerden kooperatifçiliğin köye yapabileceği hizmetleri ve menfaati sağlayacak organizasyon değişikliği

yapılmalıdır. Meselâ, tarım kredisi yanında köyün ve köylünün bir kısım ana ihtiyaç maddelerinin temini gibi.

7 — Kısa Vadeli Avans ve Kredi : Kooperatiflerin ortaklarına, dışarıdaki aracılardan ve tefecilerin verdiği yüksek faizli borç paralara ihtiyaç duymaksızın zamanında kısa vadeli avans kredi verebilmesi gelişme için lüzumlu görülmektedir.

8 — Müstahsilden Müstehlike Kadar Organizasyon Araştırması :

Kooperatiflerin ana ihtiyaç maddelerini ortaklarına ucuz, sağlam ve zamanında temin edebilmesi veya ortaklarının mahsûllerini pazara değer fiatında intikal ettirerek satabilmesi için organizasyon araştırması yapılmak suretiyle faydalı bir usul gerçekleştirilmelidir.

İSVİÇRE JANDARMASI

Hüseyin IŞIK

Tuğgeneral J

. Sb. Ok. Komutanı

YAZARIN ÖN NOTU :

İkinci dünya savaşında tarafsız kalma başarısını kazanmış olan İsviçre, Avrupada İsveçle birlikte hayat standardı en yüksek olan ülkedir.

İçişlerinde tamamen bağımsız olan 25 Kanton'un her birinde ayrı polis ve jandarma teşkilâtı vardır. Bunların elbiselerinin renkleri, rütbe işaretleri, kayıt ve kabul şartları, emeklilikleri ve maaşları ayrı ayrıdır.

Bu Kantonlar arasında arazi ve nüfus bakımından farklar olduğundan bazı Kantonların polis ve jandarması çok azdır.

Örnek olarak aldığımız Valais Kanton'u Fransızların ekseriyette olduğu turistik bir bölgedir.

Kantonlar arasında suçluların takibi, fiş sistemleri muhtelif kantonlar arasında işbirliği bir çok güçlükleri doğurduğundan bunların giderilmesi için bazı önemli adımlar atılmıştır. Son senelerde İsveç polisinde vuku bulan şekilde bir reorganizasyonun İsviçrede de yapılması beklenebilir.

GENEL :

Avrupanın küçük fakat hayat standardı en yüksek devletlerinden birisi olan İsviçre Alplerin Doruk çizgisi ile Jura dağları arasında Cenevre gölünden Konstanz gölüne kadar uzanan dağlık bir bölge olup 41288 Km. kare araziye ve 5750000 nüfusa sahiptir.

Arazinin % 42 si tabii çayır ve otlar, % 24 ü ormandır. Ekili yerler ise % 11 dir.

Dil, din ve ırk itibariyle çeşitli unsurlardan meydana gelmesine rağmen kuvvetli bir mefkûre ve ideal birliği sayesinde uzun senedir huzur ve refah içinde yaşayan bir millet meydana gelmiştir.

Halkın % 73 ü almanca, % 21 i Fransızca, % 5 i İtalyanca konuşur. Romanş dilini konuşanların miktarı % 1 dir. Bütün bu diller eşit millî dil sayılırlar.

Halkın % 52.7 si protestan, % 45.7 si katoliktir.

Batı bölgesinde Fransızca, güneyde İtalyanca,, güney doğuda Romanş dili konuşulur.

İsviçre 22 Kantondan kurulmuş bir konfederasyondur. Untervalden, Appenzel, Bale kantonları ikiye ayrılmış olduğundan 25 kanton sayılmaktadır. Bu kantonlar konuştukları dil bakımından şöyle ayrılırlar. —

FRANSIZCA :

Geneve
Vaud
Fribourg
Neuchâtel
Valais

ALMANCA :

Appenzell
Argovie
Bale (Basel)
Bern
Glaris
Lucern
Saint Gall
Schaffhause
Schwyz
Soleure
Thur govie
Untervalden
Uris
Zoug
Zürich

İTALYANCA :

Tesin
Grison

İsviçre de sanayi, turizm ve hayvancılık çok gelişmiştir. 5900 Km. lik demir yolu mevcut olup 900 Km. kareye 12, 13 Km. demir yolu düşer. Bu trenlerin 9/10 u elektrikle işler. 17000 Km. kara yolu ve yarım milyondan fazla motorlu taşıt aracı vardır. 10000 otelde 285000 kişi çalışmaktadır.

Konfederasyonu teşkil eden her kanton içişlerinde serbesttir. Her kantonun bir meclisi ve bir hükümeti vardır.

Federal meclis 196 üyeli bir millet meclisi ile her kantonun iki temsilcisi tarafından kurulan devlet konseyinden müteşekkildir Federal konsey hükümeti teşkil eder, 7 üyeden müteşekkildir. 4 sene

için federal meclis tarafından seçilirler. Devlet reisi ve yardımcısı her sene federal meclis tarafından seçilir.

ORDU :

İsviçre devleti her iki dünya savaşında tarafsız kalabilmiş olmasına rağmen, bu tarafsızlığın garantisi olan ordusuna büyük önem vermektedir. 2 nci dünya savaşı sırasında 800000 kişi seferber etmiş olup bunun 45000 kişisi muhariptir.

1963 teki federal ordu mevcudu 4 kolordudur. Bunlardan biri dağ kolordusu olup güney ve doğu sınırlarına yerleşmiştir. Her kolordu üç tümenlidir. Bunlardan birisi Mekanize tümendir. Ayrıca bir hava tümeni bir de hava savunma tümeni vardır.

Erlerin yaş haddi 50 dir. Muvazzaflık hizmeti 4-6 aydır. İhtiyatların rütbelerine göre eğitim görmek mecburiyetinde oldukları zaman tesbit edilmiştir. Meselâ erler için bu müddet 280, Astsubaylar için 500, Teğmenler için 900 gündür. Muvazzaf subay miktarı 300 dür.

İsviçre devleti senelik bütçesinin % 32 sini millî savunmaya ayırmaktadır.

ZABITA :

Kantonların işiçlerinde serbest olduğunu yukarıda bildirmiştik. Her kantonun özel bir zabıtası vardır. Bu zabita kuvveti polis jandarmadan müteşekkildir. Her kantondaki zabıtanın kuruluş, teşkilât ve vazifeleri kendilerine özel kanunlarla tesbit edilmiş olup birbirinden farklıdır. Elbiselerinin renkleri ve rütbe işaretlerinde de özellikler vardır. Bu kuvvetler kantonların özel kanunlarına göre mesleğe alınırlar ve eğitilirler.

Bununla beraber bu özellikler bazı hususlarda çatışmaya gittiğinden işbirliğine doğru son senelerde kuvvetli adımlar atılmıştır. Üç kantonun jandarma komutanlarından kurulu bir komite bütün memleket için birleştirilmesi gereken hususları incelemektedir. Meselâ bütün kantonları ilgilendiren merkezî bir fiş servisi kurularak istihbarat işlerinin bir elden idaresine çalışılmaktadır. Ve bunun tahakkuk şansı çok kuvvetlidir

Neuchatel'de bir polis okulu mevcut olup, bütün kantonların jandarmaları orada muayyen kursları takip ederler.

İsviçrede federal polis kuvveti mevcuttur. Fakat yalnız casusluğa karşı mücadele işleri ile meşgul olur.

Bir misal olmak üzere Valais Kanton jandarması tafsilatıyla anlatılacaktır.

VALAIS KANTONUNDAKİ ZABITA HİZMETLERİ :

Valais kantonunun merkezi SİON şehridir. Halkın % 70 i Fransızca geri kalanı almanca konuşur. Kantonun yüz ölçümü 5235 Km. kare ve nüfusu 180000 kişidir. Kantonda turizm çok gelişmiştir. Meselâ Verbier köyünün asıl nüfusu 350 kişidir. Yazın nüfus 8000 e, kış mevsiminde 12 -15 bin kişiye yükselir.

Zabıta hizmetlerini tanzim eden 1953 tarihli bir kanun vardır. Bunun başlıca üç maddesi şöyledir.

MADDE 1. Zabitanın vazifesi umumî emniyete nezaret etmek, amme nizamını ve kanunların icrasını sağlamaktır.

MADDE 2. Kanton polisi askeri teşkilâta göre kurulmuştur. Doğruca hükümetin emrindedir.

MADDE 3. Kanton polisi ikiye ayrılır.

- a. Jandarma
- b. Polis

Valais Jandarma Komutanı Albay Şimit 1960 senesinden beri bu hizmeti ifa etmektedir. Jandarma Komutanlığı SİON şehrinde 9 katlı modern bir binada vazife görmektedir. Kantondaki jandarma kuvvetleri toplamı 220 kişidir. 6 karakola ayrılmıştır. Karargâhta komutandan başka 5 subay vardır.

a. Bir öğretmen subay, er okullarının eğitimini ve kursları yönetir. Disiplinin sağlanmasına nezaret eder.

b. (S - 1) Personel subayı : Personel hizmetlerini ve zat işlerini yönetir.

c. (S - 4) Lojistik hizmetleri ve faaliyetleri yönetir, koordine eder.

d. Trafik Subayı : Trafik zabıtasını kontrol eder.

e. Av subayı : Kantondaki 39 bekçiye nezaret eder.

Bütün kanton jandarması 6 karakola ayrılmıştır. Karakollar postalara ayrılırlar. Postalara çavuşlar komuta ederler. Jandarma Komutanı doğruca hükümete bağlıdır. Her karakolda bir karakol komutanı, Trafik kontroluna memur, muhtelif sayıda jandarma, adli zabıta veya emniyet müfrezesi bulunur. Bu müfrezedeki personel sivil elbise ile vazife yapar. Fransız jandarmasındaki araştırma karakollarının personelininkine benzer bir vazife görülür. Bilhassa adli tahkikata memur edilir. Bunlar en az 4 sene hizmet görmüş olan jandarmalar arasından seçilir.

Her karakol bir çok postalara ayrılmıştır. Günlük hizmet karakol komutanı tarafından bu postalara dağıtılır. Hizmetlerin büyük kısmı tek bir jandarma tarafından ifa edilir. (Türkiyede en az iki kişilik bir jandarma devriyesi vazifeye sevk edilir.)

Karakol Komutanı trafik subayı ile işbirliği yaparak trafiği tanzim eder. Trafik görevindeki jandarma emrine telsizle donatılmış BMW motosikletleri ve VM 1500 otomobilleri verilmiştir. Her karakolda telsizle donatılmış bir çok motorlu araç vardır. Ulaştırma ve muhabere araçlarındaki gelişmeyi göz önüne alan Albay Şimit bir çok postaları kapamıştır. Bir kısmını da kaldırmak için teşebbüslerde bulunmaktadır. Bazı nahiyelerde jandarmaya telefonlu bir oda ayrılmıştır. Bir jandarma orada belirli saatlerde halkın hizmetinde kalmaktadır.

İsviçre jandarması bazı resmî görevlerde kendi özel aracını kullanmaktadır. Resmî işte kullanılan özel araçlar bedava sigorta ettirilir, indirimli benzin satın alır. Senede yaptığı 2000 Km. lik hizmet için Km. başına 3 Belçika frangı (54 Kr.), 2000- 5000 Km. için kilometre başına 2.35 Belçika frangı, 20000 Km. ye kadar olan kısım için Km. başına 1.75 Belçika frangı ödenmektedir. Bu çeşit özel araç kullanmanın devlete daha ucuza mal olduğu söylenmektedir.

Bazı personel resmî hizmette şahsî yazı makinasını kullanmakta ve bunun için tazminat almaktadır.

Kantonda üç Bidayet mahkemesi mevcut olup her birinin bölgesinde iki karakol vardır.

KAYIT, KABUL ve EĞİTİM :

Bütün jandarmalar profesyonel personeldir. Müsabaka imtihanlarında başarı gösterenler evvelâ jandarma okulunda okuyup

başarı kazanmak zorundadırlar. Bundan sonra jandarma karakollarında 6 aylık denemeye tâbi tutulurlar, bunun neticesinde katı kayıtları yapılır. Her jandarma en az dört senede bir takviye eğitimine tâbi tutulur. Yaş haddi 65 tir. Yaşı ilerlemiş personel kısmen büro işlerinde kullanılır.

HİZMET ve İZİN :

Jandarma personeli haftada 5.5 gün çalışır. Her şahıs istirahatını hafta içinde yapar. Ayda bir kere pazar izini verilir. Her jandarma senede 12 gün tatil yapar. On sene hizmet edenler 18 gün, 20 sene hizmet edenler 24 gün tatil yaparlar. Mevcut azlığından personelin % 70 i bunlardan faydalanamaz. Her karakolda hizmet saatleri dışında bir jandarma telefon nöbetçisi olarak kalır. Fakat bunun için ücret verilmez.

İsviçre çok geniş bir turizm hareketine sahne olduğundan, zabıta genel güvenlik ve huzuru sağlamak, turistlere yardımcı olmak için çok çalışmak zorundadır. Günlük mesai çok yüküldür.

MAAŞ :

İsviçrede hayat standardı yüksek olduğundan maaşlar dolgundur.

Deneme devresinden sonra bir jandarma ayda 1100 belçika frangı (1980 TL.)sı alır.

40 sene hizmet eden bir jandarma onbaşısının aylık maaşı 2000 Belçika frangı olup bizim paramızla 3600 liraya tekabül eder.

Karakol komutanlığı yapan bir Kd. Baş Çavuş 25 sene hizmetten sonra ayda net olarak 22000 Belçika frankı alır. Emekli maaşı son alınan maaşın % 75 idir.

KURULUŞ:

Jandarma Komutanı Albay Şimit 1960 dan beri görevi ifa etmektedir.

Aynı zamanda kanton polisinin de şefidir. Komün polisinin problemlerini çözmek için federal komiteye dahildir.

Trafik subayı Üsteğmen karargâhta çalışır. Trafik hizmetini düzenler.

Bu serviste ayrıca bir rütbeli, üç jandarma vardır.

Bir kara ve deniz avını kontrol eden subay. Kara avcılığı bürosunda bir, deniz avcılığı bürosunda bir jandarma çalışır. 39 bekçi bu subayın emrindedir.

Bir yüzbaşı hesap işlerini idare eder. Bir rütbeli ile bir jandarma da
iaşe işleriyle uğraşır. s

Bir üsteğmen polis laboratuvarını çalıştırır.

Hüviyet tesbiti karakolunda bir rütbeli, yedi jandarma vardır.
Emniyet bürosu altı kişiden kuruludur.

KARAKOLLAR :

<u>No. :</u>	<u>Personel miktarı :</u>	<u>Kaç posta halinde çalıştığı</u>
:		
1 nci Karakol	31	5
2 » »	32	8
3 » »	23	4
4 » »	22	5
5 » »	27	5
6 » »	29	7
TOPLAM	164	34

BİBLİYOGRAFYA :

Belçika ve Fransız jandarma dergileri, Hayat Ansiklopedisi,
Coğrafya ansiklopedisi, Grande Larousse.

DANIŞTAY’IN ÖNEMLİ BİR KARARI

Belediyelerde çalışan personelin
tedavi ücretlerinin belediye
bütçelerinden karşılanacağı
hakkında

İhsan OLGUN
Danıştay 10 uncu Daire Başkanı

Belediyelerde çalışan personelin tedavi ücretlerinin belediye bütçelerinden karşılanıp karşılanmayacağı hususunda istişarî mütalâa isteğine dair Başbakanlıktan Danıştay Başkanlığına gönderilen yazıda, Belediyede çalışan personelin tedavi ücretlerinin belediye bütçelerinden karşılanıp karşılanmayacağı sorulmaktadır.

Adı geçen bu yazıda aynen, “1580 sayılı Belediye Kanununun 103 üncü maddesi gereğince hazırlanıp 29.3.1943 tarihli; 2/19673 sayılı kararname ile yürürlüğe konulan Belediye Memur ve müstahdemleri Tüzüğü 1. maddesi ile;

Belediye teşkilâtı dahilinde kendisine Kanun ve Nizamnamelerle muayyen daimi bir vazife verilen ve Belediye bütçesi maaş tertibinden aylık alan veya 3656 numaralı kanuna tevfikân tanzim edilen Belediye teşkilâtı kadrosunda kendisine ücretli daimi memur ünvanı verilen ve Belediye veya mensup olduğu vekalet sicilinde kayıtlı olanlara” Belediye memuru”

2. maddesi ile de;

4. maddede yazılı şartları haiz olmak üzere Belediye teşkilâtı dahilinde 3656 sayılı kanununun 19. maddesi şümulüne giren vazife ve hizmetleri gören ve mukaveleli ve mukavelesiz ücret veya aidat veya yevmiyeli hizmet kabul edenlere “müstahdem” sıfatını vermiş 73. maddesi ile de Belediye tabiplerinin, Belediye Hastahanelerin Belediye memur ve müstahdemleri ile zevç ve zevcelerini ve reşit olmayan çocuklarını ve kanunen infak ve iâşe ile mükellef olduğu ailesi efradını parasız tedavi edeceklerini hüküm altına almıştır.

Ancak 3656 sayılı Devlet Memurları aylıklarının Tevhit ve teadülüne dair Kanunun bazı maddelerini değiştiren ve bazı yeni

maddeler ekleyen, 21. 6.1944 tarihli ve 4598 sayılı kanun yeni getirdiği 9.

maddesi ile, 3656 sayılı kanuna tabi maaşlı ve ücretli memurlardan “açık maaşı alanlar dahil” memleket içindeki resmi hususi sıhhat müesseselerinde yatarak veya ayakta tedavileri lüzumu fennen, sabit olanların tedavi ile yol masraflarınındairelerince ödeneceğini tasrih etmekle tedavi imkânını sadece "memur" statüsündeki personelin şahıslarına inhisar ettirilmiş ve dolayısıyla Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğü'nün 73.maddesinin meri olup olmadığı hususunda tereddütlerin doğmasına amil olmuştur. Maliye Bakanlığının görüşleriyle de mutabık olarak, Bakanlığımız, 4598 sayılı kanunun 9. maddesi hükmü karşısında Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğü'nün 73. maddesinin zimmen yürürlükten kalktığı sonucuna vararak bu görüşü 22.7.1955 gün ve 622 - 414-370/13954 sayılı tamimle ilgililere duyurulmuştur.

Bu tamime rağmen, bazı Belediye Meclis veya Encümenleri anılan 4598 sayılı kanunun 9 maddesinin tüzüğü'nün 73. maddesi hükmünü ilga etmemiş olduğu görüşü içinde müstahdem personelin ilaç ve tedavi ücretlerini karşılamaya matuf olarak ödenek koymuşlar ve harcamadan bulunmuşlar ise de ilgili saymanlıkların idare hesaplarını inceleyen Sayıştay'ca harcamalar, Bakanlığımızın 1955 tarihli tamimindeki görüğe paralel bir görüşle, 4598 sayılı kanunun neşrinden sonra Nizamnamenin 73. madde hükmünün tatbiki mümkün olamayacağı gerekçesiyle usulsüz bulunarak sorumlularca tazminine hükmolunmuş, ilgililerin tazmin hükmünün kaldırılması isteğiyle vaki müracaatları üzerine Sayıştay Temyiz Kurulunca; 4598 sayılı kanunun 9. maddesi hükmüne göre verilecek tedavi masraflarının 3656 sayılı Teadül Kanununa tâbi maaşlı ve ücretli memurların şahıslarıyla ilgili bulunduğu ve sözü geçen 9. maddenin Belediye Memur ve Müstahdemleri Nizamnamesinin 73. maddesi hükmünü zimnen ilga etmiş sayılacağı cihetle tatbikine yer kalmadığı; esasen sözü edilen Nizamnamenin 73. maddesinin açık hükmünden yapılacak tedaviler karşılığında ücret alınmayarak tedavinin meccanen yapılacağı manasının kolayca anlaşıldığı ve buradaki “meccanen tedavi” ifadesinden verilen reçeteler üzerine ilgililer tarafından dışarıdan alınacak bedellerinin de Belediye bütçesinden ödeneceği manasının çıkarılmasının hiç bir suretle mümkün olmadığı gerekçesiyle tazmin hükmünün esasen onanmasına karar verilerek daire görüşü teyit edilmiştir. (Örnek : Kütahya Belediye Saymanlığının 1956 yılına ait idare hesabının muhakemesi sonunda Sayıştay 2. Dairesince ittihaz

olunan 2126 sayılı ilâm ve bu ilâmın esastan onanmasına ilişkin Sayıştay Temyiz Kurulu'nun 4.1.1962 gün ve 6402 sayılı tutanak)

1959 yılında 7351 sayılı kanunla 4598 sayılı kanunun 9. maddesine yabancı memleketlerde vazife gören Hariciye memurları ve istihkaklarını aynı esaslara göre alan diğer memurlara ilişkin bir fıkra eklenmiştir. Konumuz itibarıyla bu değişikliğin müessir bir tarafı yoktur.

Ancak zamanla Sayıştay Temyiz Kurulunun kararlarında Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğü'nün meriyetini kabule mütemayil bir gelişme ortaya çıkmıştır. Bu safhada, harcamaların Belediye memur ve müstahdemleri tüzüğüne uygun olup olmadığını araştıran Temyiz Kurulu 73. maddede yazılı Belediye mensubu kişilerin, Belediye ve hükümet tabipleri ile resmî sıhhat müesseselerince yapılan muayeneleri sonucunda düzenlenen reçete ve raporlar üzerine verilen ilâç ve tedavi paralarının kabulü ile bunların dışında resmî olmayan doktorlar tarafından verilen reçeteler üzerine alınan ilâç paralarının tazmini hükmünün tasdiki lâzım geleceği görüşünü benimsemiştir.

(Örnek : Kütahya Belediye Saymanlığının 1957 yılı idare hesabının Birinci Dairece yargılanması sonunda ittihaz edilen 2296 sayılı ilâmı ve bu ilâmı bozan Sayıştay Temyiz Kurulu'nun 10.5.1966 10.6.1966 ve 28.6.1966 tarih ve 7706, 7768, 7753 sayılı tutanaklarda yer alan kararı.) öte yandan, Sayıştay Temyiz Kurulunun diğer bir kararı, Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğü'nün 73. maddesinde yazılı memur ve müstahdemlerin kendileri ve aileleri fertleri için verilen ilâç ve tedavi paralarının da kabulü gerekeceği görüşüne varmış bulunmaktadır.

Filhakika, Samsun Belediye Saymanlığının 1959 yılı idare hesabının Sayıştay 2. Dairesince yargılanması sonunda düzenlenen 3176 sayılı ilâmın 6. maddesiyle, ilâmda isimleri yazılı memur ve hizmetliler ile aileleri efradına Belediye tabipliğinin reçeteleri üzerine ilâç bedeli olarak ödendiği anlaşılan liranın tazminine hükmolunmuş ise de itirazen konuyu inceleyen Temyiz Kurulu, 20.5.1966 gün, 3.6.1966 gün ve 7724, 7736 sayılı tutanaklarda yer alan ve 7330 sayılı dosya ile ilgili kararında "Belediye Memur ve Müstahdemleri Nizamnamesinin 73. maddesinin belediye memur ve müstahdemleri ile bakmakla mükellef bulundukları ailelerinin parasız tedavilerini temin maksadiyle konulmuş hususi mahiyette bir hü-

küm ihtiva etmekte olup bu nizamnameden sonra yürürlüğe girmekle beraber teadüle tâbi bütün memurların yalnız şahıslarına tedavi ile alakalı hükümleri ihtiva eden 4598 sayılı kanunun 9. maddesinin meriyet mevkiine konulması üzerine hükümsüz kaldığı neticesine varılmasının hukukî esaslara uymadığı ve mezkûr 73. maddenin kaldırıldığına dair mevzu bir hüküm de bulunmadığı cihetle mezkûr maddeye istinaden yapılan ödemelerin kabulüne ve ilâmın ilgili fıkrasındaki meblağdan tahakkuk memuru sıfatıyla itirazı yapana isabet eden liranın ref ve tenziline” karar verilmiştir.

Bu suretle Sayıştay Temyiz Kurulu kararları arasında hasıl olan aykırılık uygulamada yeni tereddütlere zemin hazırlamıştır.

Nitekim, istihsal edilen görüşünde Maliye Bakanlığı, 4598 sayılı kanunun 9. ve bu maddenin tadiline dair 7351 sayılı kanunun 1. maddesinde ancak maaşlı ve ücretli memurların söz konusu edildiğinden bahisle 3656 sayılı kanunun hükümlerine tâbi olmayan hizmetlilerin tedavi masraflarının daire bütçesinden ödenmesine imkân görülmediğini ve bu itibarla Belediyelerde 3656 sayılı kanunun 19. maddesi kapsamına giren hizmetli kadrolarında istihdam edilen personelin tedavi masraflarının Belediye bütçesinden ödenmesi yolundaki. tatbikatın devam ettirilmesinin zarurî bulunduğunu mütalâa etmekte devam etmektedir.

(Maliye Bakanlığı, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü Barem Şubesi ifadeli 4.7.1967 gün ve 115540-650/10773 sayılı yazı)

Bakanlığımız ise, Belediye Memur ve Müstahdemleri Nizamnamesinin 73. maddesinin, Belediye memur ve müstahdemleri ile bunların aileleri fertlerinin parasız tedavilerini temin maksadiyle konulmuş hususi mahiyette bir hüküm ihtiva etmekte olduğunu bu hükmü yürürlükten kaldıran sarih bir mevzuat hükmü olmadığı gibi 4598 sayılı kanunun 9. maddesinin umumî hükümlerinin özel bir hüküm taşıyan nizamnamenin 73. maddesini kaldırmış telâkki edilemeyeceğini mütalâa ile gerek gerekçesi ve gerekse sonucu itibariyle Sayıştay Temyiz Kurulunun son görüşüne katılmaktadır.

Kaldiki, memur ve müstahdemlerin şahısları yanında bakmakla mükellef oldukları aile fertlerinin tedavilerini de ön gören Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğü'nün ilgili 73. maddesi bu gün, gelişen sosyal sigorta mevzuatıyla sigortalı işçilere ve toplu iş sözleşmesi rejimi ile iş Kanunu kapsamına giren personele şahıslarının ve bakmakla yükümlü bulundukları aile fertlerinin tedavileri dahil

olmak üzere, sağlanmış bulunan tatminkâr imkânlar karşısında statü hukukuna tâbi memur ve müstahdemler ile aile fertleri için bir imkân temin etmiş olacaktır.

Bu itibarla, uygulamada ortak bir anlayış sağlamak üzere : Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğü'nün 1. maddesi ile “Memur” ve 2 maddesiyle “müstahdem” sıfatı ile vasıflandırılan personelden;

a) Memurların eşleri ile bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin ;

b) Müstahdemlerin, şahısları ile eşleri ve bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin;

Hastalıkları halinde tedavi ücretlerinin Belediye Bütçesinden karşılanıp karşılanmayacağı hakkında Danıştay'ın istişari mütalâasının istihsali zarurî görülmüştür.

Durum Danıştay'ın Görevli 3 üncü Dairesi tarafından incelenmiş ve aşağıda yazılı kararı vermiştir.

Üyelerden Mümtaz Nayman ve Muammer Tapucu'nun “Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğü 29.3.1943 tarihli ve 2/19673 sayılı kararname ile yürürlüğe konulmuştur. 3656 sayılı kanun ise 30.6.1939 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yani belediye memur ve müstahdemlerinin aile efradının da belediye tabipleri ve belediye hastahanelerince parasız tedavi edilecekleri hükmünü getiren tüzük, 3656 sayılı kanun meriyette iken ve onun hükmüne rağmen mer'iyete konulmuştur.

Bu itibarla Belediye Kanununun 163 üncü maddesine müsteniden tanzim edilmiş bulunan Tüzüğün bu hükmünün 3656 sayılı kanuna aykırı olduğu düşünülemez.

Diğer taraftan Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğü'nün 4 üncü maddesinde tarif edilen müstahdemler 3656 sayılı kanuna tâbi değildirler. Bu gibiler doğrudan doğruya Belediye Kanununa ve adı geçen Tüzük hükümlerine tâbi bulunmaktadır.

Bu sebeplerle, neşri tarihinden beri tüzüğün bahse konu hükmünden faydalanmakta olan belediye memur ve müstahdemleri ailelerinin bu sosyal haktan istifade de devam etmeleri gerekeceği yolundaki ayrışık oylarına karşı;

3656 sayılı Devlet Memurları Aylıklarının Tedvin ve Teadülüne dair Kanunun 23 üncü maddesinde belediyelerin de bu kanun hükümlerine tâbi olduğu belirtilmiş, 3656 sayılı kanunun bazı maddelerinin

değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkındaki 4598 sayılı kanunun 7351 sayılı kanunla değişik 9 uncu maddesinde de, 3656 sayılı kanuna tâbi maaşlı ve ücretli memurlardan memleket içindeki resmî veya hususî sıhhat müesseselerinde yatarak veya ayakta tedavileri lüzumu fennen sabit olanların tedavi masraflarının dairelerince ödeneceği hükme bağlanmıştır.

Maddenin açık ifadesinden de anlaşılacağı üzere tedavi masrafları dairelerince karşılanacak olanlar münhasıran 3656 sayılı kanuna tâbi maaşlı ve ücretli memurlar olup, bunların eşleri ile bakmakla yükümlü bulundukları aile fertleri ve Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğü'nün 2 inci maddesi şümulüne giren ve 3656 sayılı kanunun 19 uncu maddesinde bu kanuna tâbi olmadıkları belirtilen müstahdemler ile bunların eşleri ve bakmakla yükümlü oldukları aile fertleri için bu hak tanınmamıştır.

Diğer taraftan Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğü'nün 73 üncü maddesinin belediye memur ve müstahdemleri ile zevç ve zevcelerinin ve reşit olmayan çocukları ile kanunen infak ve iâşe ile mükellef oldukları ailesi efradının belediye tabip ve hastahanelerince parasız tedavi edileceği yolundaki hükmü münhasıran belediye tabip ve hastahanelerince yapılacak tedaviler karşılığında ücret alınmamasını istihdaf etmekte olup bu hükümden belediye tabip ve hastahaneleri dışındaki tabip ve hastahanelerce yapılacak tedavi masrafları ile dışardan alınan ilâç bedellerinin belediye bütçelerinden ödenebileceği yolunda bir mana çıkartılması mümkün değildir.

Her ne kadar İçişleri Bakanlığınca, belediye memurlarının eşleriyle bakmakla yükümlü oldukları aile fertleri ve müstahdemlerin şahısları ile eşleri ve bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerine sosyal sigorta mevzuatıyla sigortalı işçilere ve toplu iş sözleşmesi rejimi ile İş Kanunu kapsamına giren personele şahısları ve bakmakla yükümlü bulundukları aile fertlerinin tedavileri hususunda sağlanmış bulunan imkânlara paralel imkânlar sağlamak amacıyla sözkonusu 73 üncü madde hükmünün belediye memurlarının eşleri ile bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin ve müstahdemlerin şahısları ile eşleri ve bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin belediye tabip ve hastaneleri dışındaki tabip ve hastahanelerce yapılacak tedavi masraflarıyla dışardan alınan ilâç bedellerinin de belediye bütçelerinden ödenebileceği yolunda tefsiri cihetine gidilmek istenmekte

ise de; mali meselelerde kıyas carî ve caiz olamayacağı cihetle kanunen sadece belediye memurlarına tanınmış olan bir hakkın tüzük ile bunların eşleri ile bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerine ve müstahdemlerin şahısları ile bunların eş ve bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerine de teşmili neticesini doğuracak böyle bir uygulamaya gidilemeyeceği tabiidir.

Bu sebeplerle, Belediye memur ve müstahdemleri tüzüğünün 1 inci maddesiyle “Memur” ve 2 inci maddesiyle “Müstahdem” sıfatı ile vasıflandırılan personelden :

- a) Memurların eşleri ile bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin,
- b) Müstahdemlerin şahısları ile eşleri ve bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin hastalıkları halinde tedavi ücretlerinin belediye bütçelerinden karşılanamayacağı mütalâa kılındı denilmektedir.

Danıştay 3 üncü Dairesi tarafından verilen bu karar Danıştay Genel Kurulunca da incelenmiş Genel Kurulda uzun tartışmalardan sonra Genel Kurul Üçüncü Daire Üyelerinden Mümtaz Nayman ve Muammer Tapucu’nun görüşünü benimseyerek aşağıda yazılı kararı ittihaz etmiştir.

Danıştay 3 üncü Daire Heyeti tarafından verilen azınlık kararı Danıştay Genel Kurulunca kabul edilerek belediyelerde çalışan memur ve müstahdemlerin 3 üncü Daire tutanağındaki azlık görüşünün dayandığı gerekçelere binaen Belediye Memur ve Müstahdemler Tüzüğünün 1 inci maddesiyle memur ve 2 inci maddesiyle müstahdem sıfatıyla vasıflandırılan personelden,

- a) Memurların eşleriyle bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinden;
- b) Müstahdemlerin şahısları ile eşleri ve bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin hastalıkları halinde tedavi ücretlerinin belediye bütçelerinden karşılanacağına oyçokluğuyla karar verilmiştir. Bu suretle, Belediyelerde çalışan personelin tedavi ücretlerinin belediye Bütçelerinden karşılanması prensibi kabul edilmiş bulunmaktadır.

Hernekadar istişarî mütalâa idareyi bağlamazsa da, Danıştay Genel Kurulu tarafından verilen bu karar hukuka bağlı bir idareye salim yolu göstermeye yeter derecede ışık tutacağı kanısındayız.

Anayasanın sosyal temel hükümlerini de gözönünde tutarak belediyelerin tatbikatının bu kararın esprisine uygun olarak yürütülmesi zarureti aşikârdır.

MACHIAVELLI
Hayatı, Devlet Hakkındaki
Eserleri, Tesiri ve Fikirlerinin
Değerlendirilmesi.

Yazan :
Dr. Jur. Âlim Şerif ONARAN
 Tetkik Kurulu Müşaviri

Giriş:

Machiavelli, XVI. yüzyıldanberi üzerinde en çok durulmuş olan fikir adamlarından biridir. Öyle ki, sadece hakkında yazılmış olan eserlerin isimleri bir kitapta toplansa, oldukça büyük bir cilt teşkil eder.

Machiavelli ve eserlerinin yarattığı havanın ismi olan Machiavellisme, basit nosyonlar halinde halledilmek istenen problemlerdendir. Böyleyken bile, mes'elenin esasını bilmeyenler, bu iki isim arasında tefrik yapmakta güçlük çekerler (1).

Bazılarına göre, ki bunlar çoğunluğu teşkil ederler, Machiavelli, siyasî hile ve kurnazlığın nazariyatçısı sıfatiyle, iktidar elde edilmek ve idame ettirilmek isteniyorsa, en kötü vasıtaların bile kullanılması gerektiğini öğretir. Bunlar için Machiavelli ismi, iki yüzlülüğün, en ileri kötülüklerin ve siyasî ahlâksızlığın sinonimidir. İdare edenlerin lehine bütün ferdî hürriyetleri feda eder. Machiavelli, hürriyetleri kaygusuna düşenlerin düşmanı olmuştur. Bunlara göre, kişiliği ve doktrinleri, hristiyan ahlâkı veya sadecede beşerî ahlâk noktasından ve demokratik prensipler adına dehşetle reddedilmelidir.

Diğer bakımdan, Machiavelli'de, bilakis, Eski Roma'ya, ait prensiplerle beslenen, vatan aşısıyla tutuşmuş topluluk menfaatinin özel menfaatlere üstün olduğunu, zarurî bazı fedakârlıklar olmaksızın bir hükümetin iktidarda bulunmanın gereklerini yerine getiremeyeceğini ve yüksek Devlet menfaatleri (Raison d'Etat) kaygusundan doğan zaruretlerin kâfi derecede yumuşak bulunamayacağını ifade eden takdire değer bir ruhun mevcudiyetine de işaret edenler bulunmuştur.

Machiavelli, ne bahasına olursa olsun, Devlet Kudretini teminle dahilde herkesin saadetini idame ettiren, hudutlar ötesinde de korku ve saygı uyandıran ve (monarşik, aristokratik veya demokratik ol-

(1) VIGNAL, L. Ganthier, "Machiavel", sh. 8 ve dvv., Payot, Paris, 1930.

sun) her çeşit hükümete uygulanması kabil fikirleriyle, bu kimseler için, asil bir simadır.

İşte dört asırdır, her yerde, “Floransalı Kâtip”e karşı duyulan ve âdeta ihtirasla ifade edilen karşıt tezler bunlardır.

Böylece Machavelli hakkında halâ devam eden bu münakaşanın uhrevî seyircisi; ve hakkında Nietzsche’nin dediği gibi : “Il Principe”de bize, kuru ve narin Floransa havasını teneffüs ettiren ve kendisine yöneltilecek muhalefeti, bir artistin haince zevkiyle karşılamağa hazırlanarak, en ağır fikirleri disiplinsiz, aşırı bir neş’eyle takdim eden” bir simadır.

KISIM I

“Machiavelli” nin Hayatı ve Yaşadığı Devrin Özellikleri

1. Machiavelli’nin Biyografisi (2)

Portrelerinin, ince yüzlü, sivri burunlu, çukur yanaklı, narin dudaklı, müdebbir ve muamma gülüşlü; sanki söylemek istediğinden fazlasını bilir gibi görünen nafiz, siyah gözlü, solgun, ufak bir adam olarak gösterdiği Niccolo Machiavelli, Floransa’da, 1469 yılında doğdu. Floransa’nın, fakirleşmiş küçük asilzade sınıfından bir ailesine mensuptu. Babası Bernardo Machiavelli, Ancöne Markisi’nin müşaviri ve hazinedarı idi. Annesi Bartolomea Nelli, yine Floransa’nın asil ailelerinden bir duldu. Machiavelli, bu anneden, hayal genişliği ve ifade kudretini tevarüs etti; çünkü Bartolomea Nelli, edebî değeri su götürmez, güzel şiirler yazmış bir kadındı (3)

Machiavelli, tarihin eşiğine, 1498’de, Floransa’da, bitmekte olan XV. asrın son on yılına hakim olmuş bulunan, politikacı - papaz Savonarola’nın idamından bir ay sonra bastı. O sırada Machiavelli, Floransa Hükümet Dairesi ikinci Müşaviri nezdine kâtip olarak işe girdi ve bu vazifede ondört yıl kaldı.

Bugün “Danışman” diyebileceğimiz bir bürokrat oldu. Floransa’lı politikacıların bazılarına fikir adamlığı ettiğinden ötürü işini sevdi; ve bu hususta pek marifetli olduğundan, bu politikacılar onu, omuzlarına idare yükünü sarabilecekleri güvenilecek bir kişi olarak

(2) LERNER, Max, Introduction to ‘The Prince and the Discourses by Machiavelli’, sh. XXV ve dvv., The Modern Library, New York, 1950.

(3) VIGNAL, L. Gauthier, op citt., sh. 16.

görüyorlardı. Floransa da diğer İtalyan şehir - devletleri gibi, o zamanlar ayakta kalabilmek için mahir bir diplomasiye muhtaç bulunduğundan Machiavelli'nin iş hacmi arttırılarak onu, siyasî vazifelerle yurtdışına gönderdiler.

Bu seyahatlerine ait görüşlerini yazı ile ifade eden Machiavelli, Modern anlamda ilk “iktidar tahlilcisi” durumuna geldi. “İktidar” ın tabiatı hakkında kafa yordu. Resim san'atının geliştiği bir devirde, onun da bir ressam olması tabii idi. Nedir ki, onun modelleri, ona poz verdiklerinin farkında değillerdi. Papa II. Julius'ü, bir çok prensleri ve “condottiero” ları ve özellikle Valentino Dükü Cesare Borg'a'yı tetkik etti. Bu sonuncusu Machiavelli'nin rastladığı herhangi bir kimseden fazla, kendi iktidar idealine yaklaşıyordu.

O çağlar, Fransa'nın, İspanya'nın ve Papalığın, İtalya üzerindeki şehir - devletlere sahip olma mücadelelerinin devriydi. 1512 yılında, Floransa'da Medici'ler hakimdi. Bir cumhuriyetçi ve anti - Medici olan Machiavelli, birdenbire kendini işsiz - güçsüz, bir kenara atılmış, 43 yaşında buldu.

Bir ara tevkif edildi. Fakat sonra masumiyeti anlaşıp serbest bırakıldı ve Floransa civarındaki çiftlik - evine çekildi.

Onun bu son yıllarındaki menkubiyeti olmasaydı, bugün, “II Principe”, “I Discorsi”, “Arte di Guerra”, “Mandrogola” gibi değerli eserleri ve mektupları, şiirleri, biyografik yazıları bize intikal etmeyecekti.

1527'de, Charles V'in Papa ordularını bozup Roma'ya girdiği sıralarda, Floransa'da halk, Medici'leri başlarından atıp kısa bir cumhuriyet devri idrak etmişti. Machiavelli de eski mevkiini elde etmek ümidiyle Floransa'ya dönmüştü. Fakat bu arzusuna erişemedi. Çünkü, “II Principe” nin el yazması nüshaları elden ele dolaşarak okunmuş, ona pek çok düşman kazandırmıştı. Bu arada hasta düşen Machiavelli, hakkında Konsey'ce alınan kararın menfi olarak tecelli ettiğini öğrenmeden öldü.

2. Machavelli'nin Yaşadığı Devir :

Machiavelli'nin şahsı ve fikirleri hakkında tamamen farklı mevcut görüşlere rağmen, hiç değilse tam bir fikir birliğine varılmış bir tek husus vardır : bütün müellifler, onun, “çağının çocuğu”, yani Rönesans'ın tipik bir gözlemcisi olduğunu kabul ederler.

Gerçekten Machiavelli 1453'te İstanbul'un zaptıyla açılan yeni zamanların ve bunun fikir ve san'at sahasında bir ifadesi olan Rönesans'ın şayanı dikkat simalarından biridir (4).

Bir tarihsel gerçek olarak Rönesans'ı en iyi aksettiren iki eser : Galileo'nun "İki Yeni Fenne Dair Diyaloglar" ve Machiavelli'nin "Hükümdar"ıdır. iki ayrı sahada, iki ayrı düşüncede kişi tarafından, ayrı mevzularda yazılmış olmakla beraber, bu böyledir, Çünkü, her şeye rağmen iki kitabın müşterek bir vasfı vardır : ikisinde de mevcut fikir kaynağı, bu kitapları modern uygarlık tarihinde iki büyük ve çapraz hadise olarak belirtir.

Rönesans'la birlikte politik âlemde de feodal nizam erimiş ve çatırdamağa başlamış; İtalya'da da yeni tipte bazı siyasal varlıklar belirmeğe başlamış; Fransa'da, İngiltere'de ve İspanya'daki merkezî, mutlak krallıklar yanında İtalya'da büyük ailelerden veya Rönesans'ın büyük "condottiero" lan veya fertlerden müteşekkil Rönesans Zulüm İdareleri kurulmuştur. Bu aileler : Visconti'ler veya Sforza'lar; Mantua'da Gorzagas'lar, Milano'da ve Floransa'da Medici'lerdir.

Bu sahne, Machiavelli'nin "Hükümdar"ına siyasal ve entelektüel bir zemin teşkil etti. Kitabına bu zaviyeden yanaşırsak, onun anlamını ve Avrupa kültürünün inkişafındaki tam yerini tayinde müşkilât çekmeyiz.

Machiavelli'yi kendi devrine oturtmak, iç isyanını ve gerçekten yiğitçe harcanmış hangi gayretlerle ruhunu kurtardığını anlamak için 1497'de, daha 28 yaşında iken, Floransa'da San Marco ve Santa Reparata kiliselerinde Savonarola'nın ihtiraslı vaazlarını yakinen takip ettiğini de hatırlamamız gerekir.

Floransa'nın uğradığı veba, istilâ ve sair felâketleri, sakinlerinin günahkarlıklarıyla izah eden; halka vaazlarıyla dehşet veren ve Papa'nın dünyevî hırslarını şiddetle tenkit eden Savonarola, Cenevre'de Calvin'in yaptığı şeyi, Floransa'da yapan bir "puritain" idi. Bu vaazlar dinleyenleri gasyederken; Machiavelli, soğukkanlı kalabiliyordu.

Şüphesiz ki Savonarola, bütün büyük mütefekkir, kahraman ve azizlerin ruhuyla yaratılmıştı. Adeta kehanete benzer ön seziperi vardı. İtalya'yı kırıp geçiren felâketleri görüyor, Fransız'ların

(4) CASSIER, Ernst, "The Myth of the State", sh. 129 ve dvv., London, 1946.

işgalini önceden seziyordu. Ama bu felâketlerin sebebini mutaassıp bir papaz olarak insanların günahkârlılığında, şehrin hayatında ve Tanrı'nın intikamında buluyordu.

Savonarola bir “puritain” olmak sıfatıyla Papalığın dünyevî tarafını hoş görmüyor, Papalık ve Kilise’de yeni bir reforma girişilmesi lâzım geldiğini haykırıyordu. Bu tutumu, darağacına gidinceye kadar devam etti (5).

KISIM II

Macchiavelli’nin Eserleri, Tesiri ve Fikirlerinin Kıymetlendirilmesi

I. Machiavelli Lejandı :

Terentianus Maurus’ün “De Litteris, Syllabis et Metris” adlı kitabında zikrettiği, “Bir kitabın talii okuyucularının kapasitesine bağlıdır” (6) sözü, bütün edebiyat tarihi içinde sanki Machiavelli’nin “II Principe” (“Hükümdar”) isimli kitabı için söylenmiştir. Gerçekten bu kitabın yaptığı şöret müstesna ve evvelce görülmemiş bir şeydi. Bu kitap, bilginlerin etüd ve filozofların tefsir ettikleri bir İlmî eser olarak kalmamış; entelektüel bir tecessüsü tatminden ziyade, okuyucularının, esaslarını tatbik mevkiine koydukları bir kitap olmuş; modern dünyamızda, büyük politik mücadelelerde tehlikeli ve kudretli bir silâh olarak kullanılmıştır; tesirleri aşağıda inceleyince göreceğimiz gibi açık ve kat’idir (7).

Bununla beraber manası, bir bakıma, gizli kalmıştır. Bir asırdan bir diğerine, hatta bir nesilden bir başkasına “hükümdar” hakkındaki fikirlerde sadece bir değişme değil, fakat tam bir zıt görüş kaydedildiği müşahade edilmiştir. Eserin müellifi için de aynı şey söylenebilir. Vatan ve cumhuriyet sevgisiyle hareket eden bir Machiavelli ile tarihin ve zamanın realitelerini müşahade ederek, bundan neticeler çıkaran Macchiavelli arasında farklar bulunduğu için Machiavelli’nin tefekkür tarihi içindeki portresi de ayrı ayrıdır.

(5) SFORZA, C. te, Les Pages Immortelles de MACHIAVEL, sh, 10 ve dvv., Ed. Correa, Paris 1947.

(6) Pro captu lectoris habent sua fata libelli. ...

(7) CASSIER, Ernst, op. cit., sh. 116 ve dvv.

Macauley, “Critical, Historical and Miscellaneous Essays” isimli kitabında (New York, 1860), bu bakımdan müellifle eserini acı bir dille tenkit etmiştir. ‘

Edebiyat ve siyaset âleminde uğradığı nefret ve istihfafa rağmen, machiavelli’nin teorisi uyandırdığı alâkayı kaybetmemiştir; işin tuhafı, onun en amansız düşmanları bile, bu alâkanın artmasında âmil olmuşlardır. Çünkü, Machiavelisme’e karşı duyulan nefret, bir çeşit hayranlık ve sihirle karışıktı. Machiavelli’nin siyasal sistemine muhalefet eden aynı kişiler, onun politik dehasına saygı duymaktan da kendilerini alamıyorlardı.

Machiavelli büyük bir tarihçiydi; fakat onun tarih görüşü, bizimkilerden tamamen ayrıdır. Tarihi hayatın dinamizmine değil, statik haline alâka duymuştur. Tarihin belli bir devrinin özellikleriyle değil, fakat her devirde daim olan taraflarıyla ilgilenmiştir.

Machiavelli yalnız İtalya ve hatta kendi devri için değil, dünya için yazmıştır; ve dünya onu dinlemiştir.

Macchiavelli’nin eserinin yanlış anlaşılmasında, bir çok modern müelliflerin müşterek bir hatası vardır. O da, eserinden evvel Machiavelli’nin hayatını tetkik etmeleridir. Bu müellifler, beşerî Machiavelli’nin bilinmesinde, eserinin anlaşılmasını mümkün kılacak bir husus görürler.

Onun hayatını tetkikin bir tek faidesi, Elizabeth Devri edebiyatının aksettirdiği “Canî Machiavelli” nin tamamen ortadan kalkması olmuştur. Gerçekten yaşayan Machiavelli, namuslu ve dürüst bir vatanperver, müşfik bir aile reisidir. Fakat kitabında, yazarın hususî hayatındaki şahsiyetini ararsak, yanılırız. Evvelki nesiller sadece kitaplarla alâkalanırlardı. Bizse, kitabın müellifini psiko-analize ederek işe başlarız. Modern yazarlar, Machiavelli’nin düşüncelerini tespite gitmezler; çokları bu fikirlerin saiklerini araştırmaya kalkarlar.

Bunun ne dereceye kadar doğru olduğu münakaşasına girecek değiliz; yalnız şu kadar söyleyelim ki, bir kitabın yazılışındaki saikler, kitabın kendisi demek değildir.

Netice olarak diyebiliriz ki, Machiavelliyi, bir büyük âmmeci, siyasal ve ulusal menfaatler için sözcü ve propagandacı olmakla beraber, yeni bir siyaset ilminin kurucusu saymıyoruz. O, nazariye ve düşünceleriyle modern dünyayı alt-üst eden ve sosyal nizamı temelinden sarsan büyük, inşacı bir mütefekkir değildir.

2. Devlet Halikındaki Eserleri :

Bu kısımda Machiavelli'nin iki büyük eserinin üzerinde duracağız : “Hükümdar” ve “Titus Livius’un ilk en yılı üzerine nutuklar”. Bunlardan ilkinin Machiavelli, Urbino’nun yeni hükümdarı genç Lorenzo’ya ithaf etmiştir (8).

Bu iki eserin birlikte tetkik edilmesi icap eder. Çünkü mevzuları birdir. “Nutuklar” (“I Discorsi”), “II Principe” den daha tam ve ilgi çekicidir. Fakat tafsilâtlı ve örneklerle dolu olduğu için pek az okuyucusu olmuştur. “II Principe”, kat’iyeti, canlılığı, derli toplu formülleri yüzünden herkes tarafından okunmuştur.

1513’te yazılan eser düşünüldüğü gibi Julien de Numours’a değil, 1516’da Lorenzo d’Orbino’ya ithaf edildi. Aynı yıllarda yazılmağa başlanan “I Discorsi”, ancak 1519’da tamamlanmış ve dostlarından Zanobi Buondelmonti ve Cosimo Rucellai’ye ithaf edilmiştir “II Principe”nin gerçek başlığı “De Principatibus” olup 200 sahife kadar tutan küçük bir eserdir. 26 fasıla ayrılmış olan eserde sırasıyle: miras yoluyla intikal eden prenslikler, yeni prenslikler, karışık prenslikler (yani kısmen mirasla intikal eden, kısmen yeni prenslikler), sivil prenslikler ve kilise prenslikleri ele alınmıştır. Özellikle yeni ve karışık prensliklere önem verilerek, bunların devletlerini muhafaza için kullanmağa mecbur olduğu vasıtalar etüd edilir, davranışlarında onları takbih ve takdime uğratacak hususlar gözönüne konur.

Eser, Machiavelli’nin, Lorenzo’ya yabancıları İtalya’dan kovarak önemli bir Devlet kurmasını temenni ve teşçi eden nutukla sona erer.

“II Principe” nin bir inkişafından ibaret olan “ I Discorsi”, 232 fasıldan ve 3 kitaptan ibarettir. İlkinde : Machiavelli, bir Devletin kuruluşu ve idaresinden söz açar; İkincisinde : Devletin idare ve inkişafı için gerekli harp ve fetihlerden; üçüncüsünde de : refah ve inhidam sebeplerinden bahseder.

“II Principe” kadar fikir tarihinde iz bırakmamışsa da Machiavelli’nin bu eseri daha salim, daha derli toplu ve daha şümullüdür; ve Machiavelli’nin yazdığı en uzun eserdir.

(8) VIGNAL, L. G.; op. cit, 210 ve dvv.

Machiavelisme'den bahsedince "II Principe" aklımızda olmalı; ama Machiavelli'den bahsedince de, "I Discorsi" yi akla getirmeliyiz. Roma tarihini çıkış noktası olarak kabul eden "I Discorsi" deki esas fikirler şunlardır :

Demokratik Cumhuriyetin diğer her siyasî teşekkülden üstünlüğü; despotik ve otoriter rejimlerde de olsa, son dayanağın halkın rızası olduğu; bir Devlette ilk siyasî emperatıfın organik bir birlik, istikrar ve mevcut durumun sürdürülmesi olduğu; liderliğin bu birliği ve bunun idamesini temindeki büyük rolü (Machiavelli burada "legislateur" ("kanun koyucu") tabirini kullanıyor; bununla bugünkü anlamdaki liderliği kastetmektedir); mevcut durumun sürdürülmesini sağlayacak bir askerî kuvvet bulundurulması zarureti ve bunun kitle esasına istinat ettirilmesi; Devlet maksatları için bir millî dinin carî olması; bunun, tabiat üstü değeri için değil, fakat kitleleri birleştirmek ve kenetlemek için bir efsane kudretini ihsas etmesi; bir Devletin idamesi için demokratik bir Devlette bile olsa, yarım yürekle alınan tedbirler yerine icap ediyorsa, merhametsiz çareler bulmak zarureti; (daha sonra Vico'da ve günümüzde Spengler'de de görülen) eskinin kötüleşmesi, yeninin canlılığı ve parlaklığı sebebiyle medeniyetlerin devrî olarak düşüp yükseleceği...

"II Principe" nin kesafetinden dolayı, "I Discorsi" nin ise çeşitliliğinden ötürü büyük olduğunu; "II Principe" nin polemik olduğundan, diğerinin ise muvazeneli bulunduğundan yüce olduğunu söylemek yerinde olur. "II Principe" bir hükümet için zarurî kudretin bir grameri olduğu için büyüke, "I Discorsi" de bir hükümette değil bir Devlette uzvî birlik felsefesini ve bir medeniyetin hangi şartlarda idame ettireceğini sunduğundan dolayı büyüktür (9).

Bu iki eserin vasıflarını tebarüz ettirmek için, Machiavelli'nin "II Principe" de bir Devlet kurduğu, "I Discorsi" de, onu idareye müteallik fikirler serdettiği söylenebilir. Bu iki eserin bir devamı ve tamamlayıcısı olan "Arte di Guerra" ("Harp Sanatı")'nda bu Devletin nasıl kuvvetleneceğini öğretir (10).

Machiavelli'mn eserlerinde, gerçek bir iktidar nazariyesi ifade edilmesine rastlanmadığından, Eflâtun'un, Aristo'nun Hobbes'un, ve Montesquieu'nün mümasil eserlerine benzemediği söylenebilir.

(9) LERNER, Max Introduction to "The Prince and the Discourses by Macchiavelli", ah xxxv ve dvv.

(10) VIGNAL, L. Gauthier, op. cit., sh. 212 ve dvv.

Spekülatif bir zekâyâ malik olmayan Machiavelli, mücerret formüllerden

kaçınır; prenslerin ve cumhuriyet hükümetlerinin belli bazı şartlar altında nasıl hareket etmeleri icap ettiğini göstermekle iktifa eder.

Ona göre, bir çok olağanüstü hallerde ve kritik şartlarda Devletin yüksek menfaatleri (Raison d'Etat), hususî menfaatlere tefevvuk etmelidir; öyle ki, iktidarı elinde tutan hükümet (ister prenslik, ister cumhuriyet olsun) otoritesini idame ettirmek için en şiddetlileri de dahil - her türlü vasıtaya başvurabilir.

“II Principe” de Machiavelli, daha ziyade, yeni tahta geçmiş, haris bir prense hitap eder. Fakat bu iki eserde de aynı metodu ve aynı hükümet vasıtalarını tavsiye etmektedir, Machiavelli, Roma Cumhuriyeti prensiplerine göre, ferdin rağmına, Devletin refahı esasını kabul eder. Romanın kudretini tesis ve idame için, hiç bir hile ve desiseden kaçınmadığı ve her çeşit adaletsizliklere ve en kötü zulümlere baş vurduğu bilinen bir gerçektir.

Machiavelli'nin eseri âmmе menfaatiyle fert hukuku arasındaki ebedi mücadeleden doğan mes'eleleri belirtir. Doğruyu söylemek gerekirse “II Principe” de ve I Discorsi” de pek az orijinal fikre rastlanır. Fakat bir yazarın orijinalliği yeni fikirler bulmasından ziyade, birinci derecede, çevresindeki düşünen, yapan ve konuşanları yazı yoluyla kıymetlendirmektir. Bu bakımdan Machiavelli; Montesquieu, La Bruyere veya Rousseau gibi orijinal bir yazardır; ve eseri, samimiyeti ve kendine has cesaretiyle ebedi bir gençlik ve tazelik gösterir. Dili şayanı hayret derecede canlı ve açıktır.

Üslup konusunda büyük bir otorite olarak bilinen Nietzsche bile onu övmüştür.

Macchiavelli'nin eseri esas itibariyle tecrübî ve pratiktir. Fakat böyle olunca da, bir çok kimseler Machiavelli'yi prensip itibariyle siyasi ahlâksızlığı terviç eder şekilde tahayyül etmişlerdir. O, hükümetlerin zulüm ve hainlikle hareketlerinin ekseriya zarurî olduğunu müşahede etmiş ve bir çok def'alar bu hükümetlerin ahlâkın tasvip edeceği çarelerle idame edemeyeceğini teessüfle ifade etmiştir. Machiavelli : ”Şüphesiz ki bir hükümdarda girişilen taahhütlere saygı, bütünlük ve hileden berî olma hasletleri takdir edilir. Ancak zamanımızda büyük işler başardığı görülen hükümdarların sadakatten hislenerek, kendilerine imtat gösterenleri aldatmakta pek müşkilpesent olmadıkları görülmektedir” der.

“I Discorsi” de : “Hibe veya miras yoluyla sahip olunanlar hariç vasat derecedeki bir devletin kuvvet veya hile kullanılmadan yükselmesi, ya hiç görülmemiş veya pek nadir görülmüştür. Bu hususta kuvvetin de kâfi geleceğine inanmıyorum; ama çok zaman sadece hile ile gayeye ulaşıldığı görülmüştür.” der ve sonra ilâve eder : “Yükselmelerinin başlangıcında hükümdarların yapmağa mecbur oldukları şey’i cumhuriyetler de tatbika mecburdur; tâki, artık sadece kuvvete baş vurmağa mecbur olmayacak kadar kuvvetlenmiş olsunlar” (I Discorsi, Fasil II).

İşte bunlar, Machiavelli’nin kötü şöhretine sebep olan sert ve gerçek özdeyişlerdir. Bunların daha sert olanları da vardır. “II Principe” de yeni zaptedilen bir memlekette her şeyden evvel düşmanları tamamen bertaraf etmek için bütün sülâlelerinin bertaraf edilmesini; ve şayet hürriyetin nimetlerini idrak etmiş bir halkla karşılaşılırsa, bu hürriyeti kökünden kazımak çarelerinin bulunmasını, aksi takdirde o hürriyetlerin Prensi mahvedeceğini söyler (11).

Bu özdeyişlerde takbih edilebilecek hususlar Machiavelli’nin de gözünden kaçmamış; o da bu tatbikatın zaruret olmadıkça icra edilmemesini ve icrasının tehîr edilmesini tavsiye etmiştir.

Machiavelli beşerî hareketlerin sâiki üzerinde hayal kurmaz ve “insanların kendini sevdirenden çok, kendinden korkutana tâbi olmağa mütemayil bulunduklarına” inanır (II Principe, Fasil xv, xvii, xviii).

Ve nihayet işte bütün yeni hükümdarların ve diktatörlerin hareketlerine mazeret bulmak istedikleri mühim bir pasaj “Samimiyetle, umumî menfaati özel menfaatine; vatanını, haleflerine tercih eden usta bir lider (legislateur), bütün iktidarı kendinde toplayabilmek için her türlü gayreti sarfetmelidir. Aklı başında bir kimse; bir mutlakîyet tesis etmek veya bir cumhuriyet kurmak gibi önemli bir gayesi olan bir üstün adamın, nizam dışı bir vasıta kullanmasını asla suçlamaz. Arzu edilen şey, vukuu anında takbihi icabettiren hususun, netice alınınca onu mazur gösterebilmesidir. Şayet netice iyi ise, özür yerindedir (I Discorsi, K. I., Fasil ix ve xxxiv).

Eserlerinin tetkiki, Machiavelli’nin “adam”ı değil, “siyasal adam”ı ele aldığını gösterir. A. Smith’in “ekonomik adam”ı ele aldığı gibi...

(11) Fatih Sultan Mehmed’in Kanunnamesi, Machiavelli’nin kitabına takaddüm ettiğine göre, bu fikirlerin ondan ve diğer hükümdarların tatbikatından mülhem olduğu anlaşılmaktadır.

Machiavelli, “siyasî adam”ı, daima, iki tipe irca eder : “idare eden tip”, “idare edilen tip”... Birinciler, İdare’yi elinde bulunduranlarla, onu ele geçirmek için çalışanları ihtiva eder. İdare edenlerin hangi vasıfta olmaları lâzım geldiğini “II Principe”de anlatan Machiavelli, idare edenleri de yer yer ele alır, Ona göre, “idare eden” azınlığa karşı, “idare edilen” çoğunluk; kararsız, zayıf, egoist, kısa görüşlü; idare eden tip ise, idare edilenlere nispetle daha az sadık, daha az istikrarlı ve ekseriya daha az zekidir (Ancak “I Discorsi”de bunun aksini de ileri sürdüğü görülür).

Eserlerinde, bu kusurlarla malûl olan bu iki tipin hattı hareketini tespit ve tâdil etmeğe çalıştığı görülmektedir.

3. Machiavelli’nin Tesiri :

Bunları müspet tesirler ve menfi tesirler olarak ikiye ayırmak icap eder.

Müspet tesirler : Orta Çağın mistik devlet anlayışını yıkarak, yeni zamanlarda millî birliği tahakkuk ettirmiş kuvvetli merkezi devletlerin teşekkül etmesi gerektiği hakkındaki fikirleri bilhassa xix. asır Avrupasında, milliyetçiliğin uyanmasıyla yeniden ele alındı. Machiavelli’de, Liberal, Demokrat, Milliyetçi, Vatanperver vasıflar tanınmağa başlandı. Almanya’da, Napoleon Harpleri öncesi ve sonrasında aydınlar, Machiavelli’yi yeniden keşfettiler; ve parlak İlmî kabiliyetlerini onu incelemeğe tevcih ettiler. Bunların liderleri Fichte idi. Fichte, “Alman Milletine Nutuk” isimli meşhur eserinde Machiavelli’yi tahlil etti; sonra Hegel, Machiavelli’yi takiben Devleti bir mezhep haline getirdi.

İtalya’da, Cavour ve Risorgimento liderleri ve Almanya’da millî birliği tahakkuk ettiren Bismarck, Machiavelli’de ideal sembollerini buldular. Alman ve İtalyanların onda aradıkları millî birlik hareketleri için ihtiyaç duydukları şeydi; yani iltisak için kuvvet, şansın yar olması ve siyasî devamlılığın fazileti...

Machiavelli’nin menfi tesirleri bu madalyonun ters tarafını teşkil eder. Bu Devletlerin kuvvetlenmesiyle ferdî haklar arasında çizdiği hat oldukça keskin ve kat’idir. Nitekim kendi zamanındaki küçük prensliklerden zamanımız diktatörlerine kadar, onun fikirlerinden de mülhem olarak, pek çok hükümdarlar ferdî hakları, insanın insan olmak haysiyetiyle ihaz etmesi icap eden sosyal hakları çiğnemişler; bunları teyit eyleyen hukuk kaidelerini gerekli gördükçe ihlâl etmişlerdir.

Bu hükümdarlardan misaller vermek icap ederse, Napoleon Bonaparte, İsveç Kraliçesi Christine, Kardinal Richelieu, Kardinal Mazarin, Clemenceau, Büyük Frederic, Deli Petro, Bismarck, Henry VIII, Cromwel, Charles V, İngiltere Kraliçesi I. Elizabeth, İspanya Kralı Philippe II, Fransa Kraliçesi Catherine de Medici, Napoleon III ve Louis - Philippe’le Denin, Mussolini, Hitler ve Stalin gibi zamanımızın ünlü diktatörlerini sayabiliriz.

4. Machiavelli’nin Leh ve Aleyhindeki Fikirler :

Machiavelli’nin, fikir tarihi boyunca muhtelif şekil ve maksatlarda ele alındığını ve günün şartlarına ve hakkında yazarların şahsiyet ve maksatlarına göre leh ve aleyhinde tecelli etmiş birbirine zıt fikirler ileri sürüldüğüne şahit oluyoruz.

Hemen şunu söyleyelim ki, Machiavelli’nin müdafaasını yapanlar, ahlâkçı pedagogların veya pısırık ve mahdud zihniyetli kimselerin kiniyle karşılaştılar.

Şunu da unutmayalım ki, Machiavelli’ye hücum veya kendisini müdafa edenler, aslında kendilerine munis gelen fikirlerini müdafa etmişler, aykırı gelen fikirlerini yermişlerdir. Böylece Machiavelli, alâkalının politik sempatisine veya antipatisine göre takdir veya takbih edilmiştir (12).

Machiavelli ile meşgul olanlar, ondan ancak, kendilerine uygun gelen fikirlerini almışlardır. Fakat Machiavelli, taraf tutmayan ve devamlı olarak ihtiraslardan uzakta kalmış nadir kimselerden biridir. Bu duygudan nasibi olan herkes, onda, devamlı bir tarafsızlık kaygusu ve mücerret ve objektif bir görüş bulabilir.

Elizabeth Devri İngilteresinde yalnız politikacı ve fikir adamları değil, şairler ve edebiyatçılar da Machiavelli isminin yayılmasında âmil oldular. Bu devrin bir çok edipleri, ezcümle Edward Mayer, Marlowe, Ben Johnson, Shakespeare, Webster, Beaumont ve Fletcher (13) eserlerinde Machiavelisme’de zulmü, cinayetin, ikiyüzlülüğün ve kurnazlığın müşahhas bir misalini gördüklerini ifade etmelerdir. Alman dramatürg’lerinden Lessing de “Emilia Galotti” isimli eserinde, kahramanlarından birini Machiavelli’nin fikirlerini temsil edecek nitelikte ibda etmiştir.

Bu eserler, Machiavelli Efsanesi’nin halk kitlelerine kadar kötü anlamlı olarak yayılmasını temin etmişlerdir; XVII. asır filozofları

(12) Bakınız : VIGNAL, L. Gauthier, op. cit., sh. 9 ve dvv.

(13) Bakınız : CASSIER, Ernst, op. cit., sh. 118 ve dvv.

bu kötü konsepsiyonu bertaraf edecek tefsirlerde bulunmuşlar; meselâ Bacon, “De Augmentis Scientiarum” isimli eserinde Machiavelli’de müşfik bir ruhun mevcudiyetini sezdiğini; bütün skolastik metodları bertaraf ederek, ampirik metodlara göre, politikayı etüd etmeye çalışan bir fikir adamı olarak gördüğü Machiavelli ile onun sınıfından diğer müelliflerde, insanların yapması lâzım geleni değil, yaptıklarını açıkça ve korkmadan ifade eyleyen kimseler bulduğunu” beyan etmiştir.

Spinoza’ya göre Machiavelli, bir hürriyet şampiyonudur; ve görünüşüne rağmen, “II Principe”nin gizli bir anlamı vardır. “Tractatus Teologico-Politicus” isimli eserinde Spinoza, onun “Hürriyet ve sükûnun idamesi için, çok uzakları gören bir adam” sıfatıyla, öğütler vermiş olduğunu ileri sürer; fakat bu hükmünü rahatça vermiş değildir. Kitabında yer yer bunu cerheden hükümlerde de bulunmasının sebebi, Machiavelli’nin asil ve nüfuzu nazar sahibi bir yazar olduğuna inanması kadar kurnaz olduğuna da inanmasındandır.

Fakat Machiavelli iki yüzlü bir adam değildi. Onun aile mektuplarında, bildiğimiz ve kitaplarının bize tanıttığı Machiavelli yoktur. Orada, açıkça konuşan, samimi bir insan vardır. Şahsı için verilen hüküm, yazar için de doğrudur. Bu büyük siyasî hile ve iki yüzlülük hocası, en samimi politik yazarlardan biri idi. Talleyrand’ın meşhur : “La parole a ete donnee â l’homme pour deguiser sa pense” (14) sözü, diplomatlık sanatının tam tarifi olarak, ekseriya, hayranlıkla tekrar edilmiştir. Eğer bu özdeyiş doğru ise, Machiavelli kat’iyyen diplomat olamamıştır. Çünkü daima her şeyi açıkça ifade etmiştir.

XVIII. asır mütafekkiri. Machiavelli’yi daha müsait bir ışıık altında tetkik ettiler. Bir bakıma Machiavelli onların tabî bir müttefiki idi. Voltaire, Roma Kilisesi’ne hücumu giriştiğinde meşhur “Ecraser l’Infâme” ifadesinde bulunduğu zaman, kendisini Machavelli’nin takipçisi olarak düşünüyordu. Machiavelli de İtalya’nın uğradığı musibetlerden kiliseyi sorumlu tutuyordu.

Bu yüzden Machiavelli’ye karşı duyulan kinin, dinsel bir kaynaktan geldiğini söyleyen müellifler de olmuştur (15).

O devir Fransız düşünürleri bir bakıma, Machiavelli’yi tutmalarına rağmen, diğer yandan Machiavelli’nin nazariyeleriyle bağda-

(14) “Söz insana fikrini gizlemek için verilmiştir”.

(15) Bakınız : SFORZA, C. te, op. cit., sh. 10 de dvv.

şamıyorlardı. Frederic II'nin veliahtlığı sırasında yazdığı “Anti-Machiavelli” isimli esere koyduğu ön-sözde Voltaire, ondan, “Zehirli Machavelli” diye bahseder; Frederic ise, aynı eserde, “Bu canavara karşı insanlığı koruyanlar listesine yazılmayı candan arzu ederdim”, der. Bu kelimeler 1739 yılında yazılmıştı.

Machiavelli'nin samimiyeti ve cesareti yanında, Voltaire'in ve iktidara geçtikten sonra sayılı Machiavellistlerden biri olan Frederic'in durumlarını teemmül etmek gerekir.

Bu yılları izleyerek gelen nesil, Machiavelli'yi bir başka şekilde gördü. Alman düşünürlerinden Herder, “İnsanlık Tarihinin Felsefesi” isimli eserinde, “Machiavelli'nin Hükümdar'ını zararlı veya hicvi bir eser saymanın yersiz bulunduğunu; Machiavelli'nin dürüst ve namuslu bir adam, keskin bir müşahadeci, vatanına sadık bir kimse olduğunu” ifade eder. “Machiavelli, politikanın umumî bir nazariyatını yapmak niyetinde değildi; o, sadece kendi devrinin âdetlerini, düşünce ve hareket tarzlarını aksettirmiştir”, der.

Herder tarafından verilen bu hüküm, Hegel tarafından da kabul edildi; hem de daha kat'î bir şekilde.. Hegel'e Machiavelli'yi ilk öven kişidir diyebiliriz. Bu hususu anlayabilmek için Hegel'in hangi şartlar içinde Machiavelli'nin nazariyatını tetkik ettiğini bilmek icap eder.

O sıralarda Napoleon Harpleri vardı. Franz II'nin Alman İmparatorluk tahtını terkettiği sıralardı. Almanya'nın siyasal çöküşü hemen hemen tamamlanmış gibiydi. 1801'de Alman Anayasası'nın tamamlanmamış bir taslağında Hegel şöyle diyordu : “Almanya artık bir Devlet olarak mevcut değildir.” Bu zihni çerçeve içinde, tamamen ümitsiz görünen bir politik durumda; Hegel, Machiavelli'nin “Hükümdar'ını okumuş; XIX. asır Alman âme hayatı ile Machiavelli devri İtalyası arasında tam bir paralel bulunduğuna inanmıştı.

Fakat daha sonra Friedrich Meinecke, “Die Idee der Staatsraison in der neueren Geschichte” isimli eserinde bu durumu tenkit edecektir.

Machiavelli'nin eserinin bu şekilde telâkkisi XIX. asra tekaüdüm eder. Bundan sonra durum tamamen değişmiştir. Evvelce çok kötü karşılanan Machiavelli adı, birden bire bir çeşit “epipheton ornans” (“şaşaalı bir sıfat”) olmuştur. Entelektüel ve sosyal iki cereyan bu neticenin husûlünde müessir olmuştur.

Tarih ve milliyetçiliğin bu asırda oynadığı rol, Machiavelli nazariyatının takdir edilmesinde müessir oldular.

XVII. asır edebiyatında “şeytanın müşahhas şekli” olarak tasvir edilmiş olan Machiavelli, iki yüz yıl sonra tamamen başka şekilde tavsif edildi. Hele İtalyan vatanseverleri “Hükümdar”ın, bu kadar zamandan sonra İtalya, bir kurtarıcısını görsün. Yabancı akınlarından ıstırap çekmiş olan (cumhuriyetlerde) bu kurtarıcının ne kadar sevgi ile, nasıl bir intikam ateşiyle, nasıl sarsılmaz bir imanla, nasıl bir vecd ve ne kadar gözyaşıyla karşılanacağını ifadeden âcizim. Ona hangi kapılar kapalı kalabilir? Hangi halk ona itaatsizlik edebilir? Hangi İtalyan ondan saygısını esirgeyebilir?” (16) şeklindeki sen kısmını heyecanlı bir sesle haykırarak okuyorlardı. Vittorio Alfieri, “Del Principe e delle Lettere” adlı eserinde ondan : “Divino Machiavelli” (“İlâhî Machiavelli”) diye bahsetmiştir.

L. Arthur Burd, Machiavelli’nin eserlerini toplayan kitabının başında, (Hükümdar)’m ancak İtalyanlar, hatta ancak o devirde yaşamış İtalyanlar için yazıldığını ileri sürer. Bunun doğru olmadığını, her dilde yazılmış yüzlerce kitap isbat eder.

5, Machavelli’nin Fikirlerinin Kıymetlendirilmesi :

Machavelli’nin eserleri hakkında bugün bir kıymet hükmü vermek icap ederse, evvelâ Machiavelli ile Machiavelisme arasında bir tefrik yapmak icap eder.

Belli bir noktadan hareket etmeyen, belli bir gayesi olmayan her aydın fikir adamı, Machiavelli’nin şahsı ve eserlerindeki Machiavelli hakkında insafla fikir yürütürken, eserlerinin yarattığı veya eserlerimin tesiriyle yaratılan hava anlamında Machiavellisme’i ekseriyetle tahammül edilemez bir rejim olarak telâkki etmişlerdir.

Şu halde evvel Machiavellisme hakkında biraz aydınlanalım; daha sonra Machiavelli’nin eserleri hakkında kıymet hükümleri verelim (17).

(16) Egeli, Yusuf Âdili, “Hükümdar”, Ankara, 1955. sh. 108.

(17) Machiavelisme üzerindeki eserleri, 1883te yayınlanan Oreste Tommasini ile 1936’da 3 cilt olarak yayınlanan Charles Benoist’dan yararlanarak Machiavelisme’i izaha çalışacağız.

Machiavellisme’i tetkik ederken bir tefrik yapmak zorunluğu vardır. Çünkü

Machiavelli'ye ait bir Machiavellisme olduğu gibi, Machiavelli'nin şakirtlerinin hatta düşmanlarının yaydığı bir Machiavellisme de vardır. Böylece iki hatta üç çeşit Machiavellisme olduğu hemen anlaşılır : Machiavelli'ninki, Machiaveliste'lerinki ve anti-machiavelliste'lerinki... Bir dördüncüsü de, Machiavelli'den bir satır bile okumadıkları halde, onun adından yapılan isim, sıfat ve fiilleri istediği gibi kullananların yarattığı Machiavellisme (18)..

Machiavelli'nin muhtelif eserlerini incelediğimiz bölümde, hakikî Machiavellisme'in ihtiva ettiği fikirleri belirtmeğe çalışmıştık. Bunların yanında Machiavelli'nin kendisine ait olmayan, hatta çok zaman aleyhinde elan bir çok fikirleri kendisine atfederek ikinci ve üçüncü nevi sahte Machiavellisme'ler ortaya çıktığı gibi extra, ultra ve anti-machiavellisme'e kadar giden şekillerine de rastlanır.

Machiavelli'nin fikirleri açık, ve cesurdur. Mantiğı sağlamdır, öne sürdüğü fikirleri birer kaziye olarak kabul edince, neticelerini kabul etmezlik edemeyiz. Machiavelli ile birlikte modern âlemin kapısına dikiliriz; artık arzu edilen zamana ulaşılmış; Devlet tam otoritesini kazanmıştır. Bununla beraber bu netice, pahalı satın alınmıştır, denilebilir. Devlet tamamen müstakildir. Fakat aynı zamanda tamamen tecrit edilmiştir. Machiavelli'nin keskin bıçağı, evvelki nesillerde beşer varlığının uzvî bütünlüğüne Devleti bağlayan bütün bağları kesmiştir. Siyasî âlem, yalnız din ve metafizikle değil, beşerin diğer ahlâksal ve kültürel hayatına ait bütün diğer hususatla bağını kaybetmiştir. Başlıbaşına, ama bir boşlukta durur (1).

Machiavellisme'i tam olgunluğa erişmekten alıkoyan bir sebep daha vardır. Müteakip XVIII ve XIX. asırlarda bu doktrin, pratik siyasal hayatta önemli bir rol oynamıştır. Fakat, nazarı bakımdan, onun tesirine mukabil; halâ, büyük ahlâkî ve fikrî kuvvetler mevcuttu. O devrin siyasal düşünürleri, Hobbes hariç, hepsi "Devletin tabii hak nazariyesi"nin taraflısıydiler. Grotius, Puffendorf, Rousseau ve Locke, Devlete kendi varlığında bir gaye olarak bakıyorlardı. "Totaliter" bir Devlet anlayışı, bu mütefekkirlerin meçhulüydü. Daima Devlete iltihak etmemiş bir ferdî hayat ve bir ferdî hürriyet sahası mevcuttu. Devlet ve Hükümdar umumiyetle kanundan müstesna (legibus solutus) olarak kabul ediliyordu. Fakat bu, sadece, kanunî zecirden kurtulmuşlardı, manasınadır. Ahlakî vecibelerden de müstesnadırlar, manasına gelmezdi.

(18) Benoit, Charles, Le Machiavellisme, v. 1, sh, 2.

(19) CASSIER, Ernst, op. cit, 140 ve dvv,

XIX. asır başladıktan sonra birdenbire yeni bir çığır açılmıştı. Romantizm, tabii haklar nazariyesine karşı şiddetle hücumla geçmişti; Romantik yazar ve düşünürler, kararlı “spiritüalistler” olarak konuşmağa başlamıştı. Fakat işte bu metafizik spiritüalizm, siyasî hayatta, en kaba ve ümitsiz bir materyaliz’e yol açtı. Bu yönden, XIX. asrın idealist düşünürlerinden Fichte ve Hegel’in, Machiavelli’nin ve Machiavelisme taraftarlarının avukatı oluşları oldukça ilgi çekici ve hayret uyandırıcı bir vakıadır. Tabii haklar teorisinin tamamen çöküşünden sonra, Machiavelisme’in muzaffer olmasını engelleyecek son mama da ortadan kalkmış oldu. Artık, machiavelisme’i kontrol ve “contre balance” erecek her hangi bir büyük fikir veya ahlâkî kuvvet yoktu; zaferi tamam ve önlenemez görünüyordu.

Ancak asırlar sonra, İtalyan vatanseverleri Machiavelli’nin kitabında bütün millî ve siyasî ideallerini buldular. Alfieri, “Machiavelli’nin her kelimesinde; gerçek, âlicenaplık, ihtirasa bir hürriyet aşkı ve adalet ruhunu buluruz.” diyordu. “Machiavelli’nin eserini doğru olarak anlayan kimse, ancak hürriyetin ateşli bir aşığı ve bütün siyasî faziletlerin aydın bir sevdalısıdır” (20), diyordu.

Machiavelli’nin bütün öğütlerinin sadece “umumun iyiliği”ne muhassas olduğu doğru ise, bu “âmme menfaati”nin yargıcı kim olacaktır? Besbelli hükümdar’dan başkası değil.. Tabii, o da. daima, kendi menfaatini düşünecek; Louis XV’in : “Devlet benim” (21) sözüne uygun hareket edecektir.

Bir de, kitabın tavsiye ettiği bütün bu şeyleri “âmme menfaati” haklı gösterecek; hile, vefasızlık ve zulüm için bunlar bir mazeret teşkil edecekse; “âmme yararı” ile “âmme zararı” birbirinden nasıl ayrılabilir?

Machiavelli’nin diğer yazılarında âdetâ, “Hükümdar”la tezat teşkil eden görüşler vardır “I Discorsi”re, Machiavelli, azimkâr bir Cumhuriyetçi gibi konuşur... Plep’lerle Roma aristokratları arasındaki çarpışmada açıkça halkı tutar. Hatta, “halkın bir prensten daha istikrarlı ve daha tedbirli olduğunu” bile söylediği olmuştur (I Discorsi, K. I, fs. LVIII).

(20) “Chiunque ben legge e nell'autore s'immedesima, non puo riuscire se non un focoso entusiaste di libert ; e un illuminatissimo amat re d'ogni p litica virtu”. Alfieri : “Del Principe e delle Lettere”, fasıl VIII.

(21) “L’Etat, c’est moi.”

Halbuki “II Principe”de bu inançları pek göremeyiz. Burada, Cesare Borgia’nın tesiri öyle kuvvetlidir ki, cumhuriyetçi fikirler tamamen küsufa uğramıştır. Adeta Cesare Borgia’nın usulleri, Machiavelli’nin siyasî fikirlerinin gizli merkezi olmuştur.

Machiavelli, Cesare Borgia’nın, Alessandro VI’nun ölümünden sonra Julius II gibi bir can düşmanını Papalık tahtına getirmek hatasını işlediğini kitabında anlatmıştır. Napoleon Bonaparte’in Due d’Enghien’in idamını : “C’est plus qu’une crime, c’est une faute.” (22) diye karşılayan Talleyrand da Machiavelli’nin bir şakirdidir.

Onun politikacıda affolunmaz bulduğu şey, cinayetleri değil, hatalarıdır.

Machiavelli’nin bir prensin hocası, “un mezzo bestia e mezzo uomo” (23) olmalıdır, demesi; onun siyasî teorisini aydınlatır : hiç kimse, siyasî hayatın cinayet, ihanet ve sahtekârlıklarla dolu olmadığını söyleyemez. Ama, daha evvel kimse, bunların sanatını yapmak istememiştir. Ona, ”demoniaque”, “diabolique” sıfatını verenler de vardır.. Çünkü adeta; zulmün, vefasızlığın hocalığını yapmağı vâdetmektedir.

“II Principe”, ne ahlâkî ne de gayrı ahlâkî bir kitaptır. Sadece teknik bir kitaptır. Teknik kitaplarda ahlâka, iyiliğe, kötülüğe dair kaideler aranmaz; faydalı veya zararlı olan şeylerin anlatılmasıyla yetinilir.

Machiavelli, politika san’atını usta bir hekimin san’atı gibi görür. Mahir bir doktorun elinde zehir hastaya şifa verir; bir katilin elinde, sağlam adamı öldürür. İki halde de eczacıyı takbih edemeyiz. Machiavelli bize, zehri hazırlar veya onun kimyevî formülünü verir. Kitabında bir çok tehlikeli, zehirli şeyler vardır; fakat o, bunlara bir fen adamının lâkaydisi ve soğukkanlılığı ile bakar. Reçeteyi sunar, ama, bunun iyi veya kötü maksatla kullanılması onu alâkadar etmez.

Machiavelli, “iktidar sanatı”ndan bahseden ilk müelliftir. Bu sanatın eski olduğu doğrudur. Ama eski görüş, Machiavelli anlamında bir “arte dello Stato” görüşü değildir. Meselâ, Eflâtun’un tekniği, üniversal’dir; yalnız nazarı değil, pratik; yalnız mantikî değil,

(22) “Bu bir cinatyetten de fazla bir şey, bir hatadır”.

(23) “Yarı hayvan, yarı insan”.

ahlâkîdir. Bu prensiplere nüfuz etmeden gerçek bir Devlet adamı olunamaz;

ancak bu, kâfi değildir.

Eflâtun ve onu izleyenler, meşru (legal) bir Devleti anlatmışlardır. Machiavelli'nin politika san'atı hem meşru, hem de gayrı meşrû Devletler için varittir.

Machiavelli'yi, "politik kudretin babası" olarak göstermek bir bedahet olmuştur. Machiavelli'nin bu sıfatı politika nazariyatçıları için kabule şayan olabilir. Nedir ki, onun, sanki Harvey'in "kan dolaşımının babası" olduğunu söylemek gibi, "siyasî kudretin babası" olduğunu kabul etmek, hatalı komplikasyonlara yol açar (24).

Machiavelli'den işitilmeden evvel de siyasî kudret mevcuttu. İsmi, küçük bir hatıra haline geldiği zaman bile mevcut olacaktır. Onun yaptığı, Harvey gibi, varlığını farkedip dolaşımı incelemesi kabilinden, siyasî kudreti, İlmî tettebbua tâbi kılmaktır. Böylece ismi, el e aldığı mevzu ile müterafık kalmıştır.

Şurası da muhakkaktır ki Machiavelli'nin rolü tamamen masum değildir. Onun kudret grameri, şuura, yepyeni bir dünya tanıttı. Moliere'in karakterlerinden Monsieur Jourdain'in farkettiği gibi, Avrupa'nın hükümdarları, onu okuyunca, bütün hayatları boyunca nesir konuştuklarını anlamağa başlamışlardı. Bunu farketmek, onları nesirlerini mükemmelleştirmeye sevketti. Frederic, Napoleon ve diğerleri hep Machiavelli'nin okulundan yetiştiler.

Fakat dünya'yı bu uyanıklığa sevk ederek Machiavelli, her yaratıcı samanın yaptığı gibi yaptı. Yoksa, Hamlet'i ibda ederek, kararsız ve parçalanmış liberal'in yoğunlaşmış ıstırabını aksettirdiğinden dolayı Shakespeare'i de takbih etmek gerekir.

Sonuç :

Machiavelli, bugün, bizi; demokratik teknik ve anlayışımızı, evvelce görülmemiş şekilde mücerret siyasî bir kudretin dış sahaya hakim olduğu ve içeride de iktidar temini için mücadele eden teşekkülleri ihtiva eden bir âlemin isteklerine nasıl tatbik edeceğimiz muammasıyla karşılaştırır. Bu muammayı çözmek pek öyle kolay değildir; ve bir bakıma, XVII ve XVIII. asır hükümdarları, Machiavelli'den; otoritelerini dünyaya açıkladığından, nasıl çekinip nefret etmişlerse; bugün'de, sırrımızı açıklayıp bize ve dünyaya aşıkâr ettiği için, bize de ondan, çekinip nefret duyuyoruz.

(24) LERNER, Max, op cit., sh. XLIII ve dvv.

Bugün de, Machiavelli'nin zamanında olduğu gibi dünyamız, iktidarlarının sürekliliği için mücadele eden, mevki için manevralar yapar, yağma için döğüşen hükümdarlar koleksiyonu olmuştur. Ölçü daha büyük, fakat nisbetler aynıdır. Bir çok Devletlerde, iktidarda bulunanlar kitlenin menfaatlerini, millî duyguları polemik konusu yaparak kudretlerini daha da arttırmak ve müntesibi bulundukları camianın prestijini yükseltmek isterler.

İç politikanın ilk kanunu, iktidarda tutunmak; dış politikanın ise emperyalizm yapmaktır. Biz de, Machiavelli gibi milletlerin kırıdığı bir devirdeviz. İkinci Cihan Harbimi izleyerek halâ barış kurulamamış; insan hakları çiğnenmiş; esir milletler : Polonya'da, Macaristan'da ve Çekoslovakya'da sesini yükseltmek istedikçe boğulmuşlardır.

Zamanımızda hata yapıldığı gibi, Machiavelli'nin kendi zamanında da hata işlendiğini kabul edelim Demokratik bir Floransa mı, yoksa birleşmiş bir İtalya mı isteyeceğine onun da, bir türlü karar veremediğini tahmin ederiz. Her halde, "II Principe"vi yazdığı zaman, bir defa birlik kurulsaydı, demokrasinin bunu takip edeceğini hissetmiştir.

Bugün de, bazıları, bir Rus asrı veya bir Amerikan asrı ismi altında bir dünya birliği tesisi için aynı şey'i düşünmektedirler. Bazılarıysa demokratik hakları ve beşerî hassasiyeti rencide edecek ise, böylesine birliklerin hiç bir değeri olmadığını düşünmektedirler.

Machiavelli'nin yazılarında, iki davranış ta, - ama daha ziyade birincisi - görülmektedir.

Şüphesiz ki bu husus, bitip tükenmez "gayeler ve vasıtalar" mes'elesini ortaya koyar. Machiavelli, bugün yaşasaydı bu dâvaya omuz silkerdi; ve kendisinin sadece, bir siyasî gözlemci olduğunu söylerdi. Bu yüzdendir ki, Machiavelisme; hakkında her şey söylenip bittikten sonra demokratik bir havat tarzı için kifayetli bir politika olarak muvaffak olamaz, diyeceğiz. Çünkü insanlar, yalnız gözlemci değildir; yalnız taraftar da değildir; aynı zamanda değer ifade eden birer varlıktır.

Demokrasi, fert ve insan haklarına en geniş imkânlar tanıyan rejimin adı olduğuna göre, demokratik rejimlerde, kötü ve yaygın anlamıyla, Machiavelisme'nin yeri olmamak icap eder.

TÜRKİYE VE METROPOLİTEN PROBLEMLER

Orhan ZAIM
Tetkik Kurulu Müşaviri

I — GİRİŞ:

Dünyadaki yerleşme birimleri, şekillerini gün geçtikçe değiştirmekte olduğu gibi, memleketimizde de şehirleşmenin sür'atlendiği ve şeklini değiştirdiği müşahade edilmektedir. Sür'atli şehirleşme, demografik rakkamlar tetkik olunursa, yoğunlaşmanın bir istikamet takip etmediği anlaşılabacaktır.

Büyüyen şehirlerimizde, bir yandan banliyölere doğru yayılma istidadı görüldüğü gibi, diğer yönden bazen şehrin göbeğinde ve bazen de şehir hudutlarının hemen bittiği noktadan uzaklara doğru yayılma an gecekondulaşmalarına rastlamak mümkündür.

Belediyeler kanunu devrini çoktan doldurmuş, yanılan tadiller ise bu kanuna hiç bir yeni ruh getirememiş, üstelik Belediye Gelirleri Kanunu hiç bir tadil görmediği için gelirden yoksun bu müesseseler iş yapamaz duruma girmişlerdir.

İşte bu yazımızda sür'atli şehirleşmenin sonuçlarını ve bu gerçeğin, belediyelere ve bilhassa büyük şehirlerimize yaptığı etkileri incelemeye çalışacağım.

1. Türkiye'nin Demografik Yapısı ve Şehirleşme :

1580 sayılı kanunun tedvin edildiği 1930 yılından bu yana şehir ve kasaba adedi sür'atle artmaya devam etmiştir. Hayret edilecek bir umursamazlık sonucu Şehir, Kasaba, Köy tefriki Köy Kanununda yer almış, daha sonra tedvin edilen Belediyeler Kanunu da bu oturma ünitelerini birbirine eşit kabul etmiştir.

Aralarında derin Sosyal, Ekonomik ve Malî farklılıklar bulunan şehir ve kasabalar genel bütçe kaynaklarından objektif olmayan ölçüler ile beslenip, ayakta tutulmaya çalışılmıştır.

Sanayileşmenin başladığı yıllarda plânın mevcut olmayışı, iskân meselelerinin prensibe bağlanmamış oluşu sonucu, Doğu İl-

leri boşalmaya, Marmara bölgesine, Ege illerine ve Çukurova'ya, optimal noktanın üzerinde, köyden şehire akın başlamış, bu bölgedeki şehirleşme sür'atlenmiştir.

Aşağıdaki misaller, dengesizliği matematik olarak belirtecektir :

Nüfus Sayımı Yılı

Şehir	1935	1965
İstanbul	741.148	1.742.978
Ankara	122.720	905.660
İzmir	170.958	411.626
Adana	76.473	289.919
Artvin	3.512	9.847
Gümüşhane	3.161	8.092
Hakkâri	1.562	6.129
Tunceli	834	5.825
Mardin	22.517	30.974
Bitlis	9.994	18.725

Bu görünüşün yanı sıra Türkiye'de sür'atle şehirleşen ve önümüzdeki sayımda 100.000 lik şehirler arasında yer alacak İzmit, İçel, Sakarya, Elâzığ ve Sağmalcılar gibi şehirlerimizin alt yapı ihtiyaçlarının ne surette karşılanacağını henüz araştırma safhasında bile olmadığını söylemek, hiçte açık kalplilik olmayacaktır.

İstanbul şehrinin yanında durmadan inkişaf eden bazı yapışık belediyelerin ve henüz belediye olmamış köylerin getireceği problemleri anlayabilmek için aşağıda gösterilen nüfuslara bakmak kâfi gelecektir.

Nüfus Sayımının Yapıldığı Yıllar

Şehir	1950	1955	1960	1965
Sağmalcılar	—	4.932	29.110	69.064
Kâğıthane	1.431	3.084	22.818	56.157
K. Çekmece	1.657	4.573	12.086	22.835
Pendik	7.910	8.673	13.963	19.216
Maltepe	4.897	7.391	11.052	16.626
Ali Bey Köyü	2.156	12.818	8.948	15.919
Ümraniye	885	1.781	7.224	14.800
Küçük Köy	985	12.604	5.216	14.564
Koca Sinan	307	721	4.103	11.271
Safra	862	1.266	3.479	10.209

Hemen ilâve edelim ki bu belediyelerin, hemen hepsinin su ve kanalizasyon gibi en zarurî ihtiyaçlarını karşılayacak şebekeleri yoktur. Üstelik 1965 sayımında tesbit edilen nüfus, önümüzdeki sayım sonuçları yanında pek mütevazî kalacaktır.

Alt yapıların yokluğu, yalnız başına İstanbul, İzmir şehirlerinin problemleri değildir. Nüfusu 100.000 civarında bulunan hemen her şehrin problemleridir de.

Ancak yukarda işaret ettiğimiz iki şehrimiz sadece alt yapıların yokluğu bakımından değil de, herbiri ayrı hava çalan, sırt sırta yaşadığı belediye ve köylerin rastgele inkişafı, bilinçsiz davranışları ile de illetlenmiş bulunmaktadır.

Daha çok tahlili rakkamlara girmeden, şöyle bir soru ile bu bahsi kapamak istiyorum. Türkiye ekonomisine, sosyal yapısına vs malî kaynaklarına göre 1975 yılında Sağmalcılar belediyesinin 200.000 nüfusa sahip olması arzu edilmekte midir?

Bildiğimiz gibi Türkiye’de kimsenin, amma hiç bir kimsenin böyle bir problemi yoktur.

2. Gecekondu, İmar Plânları ve Sür’atli Şehirleşme

a) Gecekondu :

Sağlığa, kanuna, imar plânlarına ve düzeyine aykırı, şehrin güzelliğini kaçırarak bu kaçak yapılar hakkında memleketimizde pek çok şey yazılmış ve söylenmiştir. Bugün gecekondu sakinleri bir baskı grubu olarak kabul edilmekte ve oluşun sadece polis tedbirleri ile önüne geçilemeyeceği anlaşılmaktadır. Bu vakıanın belediyelerin esasen yetersiz bulunan kaynaklarına ağır yükler tahmil ettiği de kabul edilen gerçekler arasındadır.

Resmî rakamların en iyimseri, İstanbul şehrinde 65.531 gecekondu bulunduğunu ifade etmektedir. İmar ve İskân Bakanlığının verdiği rakamlara göre Türkiye’de mevcut gecekonduların % 52 si elektrikten, % 49 u sudan ve % 60 ı kanalizasyondan mahrumdur.

775 sayılı kanun yürürlüğe girinceye kadar gecekonduların sosyal ve şehirsiz sorunları belediyelerin sırtında idi. Kanun çıktıktan sonra İmar ve İskân Bakanlığı bu bölgelerin ıslâhı için 63 milyon istimlak ve konut inşasına, 89 milyon da bu bölgelerin su, elektrik, yol ve kanalizasyon tesislerine harcamıştır. Bu parala-

rın dâva halline kifayet etmiyeceği malûm olduğu gibi, harcamaların hangi kriterlere göre yapıldığı şimdilik malumumuz değildir.

Ayrıca 775 sayılı Kanunun 6785 sayılı Kanuna ve uygulamasına ne derece kötü etkiler yaptığını düşünmek de gereklidir.

b) İmar Plânları ve Nazım Plânlar :

Nazım plânların belediyeler tarafından başari lamayacağı nihayet anlaşılmış, İmar ve İskân Bakanlığı işi kendi mes'uliyeti içinde mütalâa etmeye başlamış ve harekete geçmiştir. İmar Plânları eskisi gibi İller Bankası tarafından yapılmakta ve belediyelerin tozlu raflarında beklemektedir. İmar plânı o beldenin ihtiyaçlarından çok güzel çizgi çizme esasına göre hazırlanmakta, tatbikat plânları çok defa röper noktaları kaybolduktan sonra belediyelere gönderilmekte ve tatbik edilemez duruma düşmektedir. Zira şehirleşme, imar plânlarının yapılmasından sür'atli gerçekleşmektedir.

Zaten bu güzel çizgiler çizilirken belediyelerin malî imkânları hesaplanmamaktadır. Sonuç olarak diyebiliriz ki şehirlerin plânsız kuruluşu, şehirleşmenin bugün büyük, yarın en büyük dar boğazı olacaktır.

3. Belediyelerin Malî ve Teknik Bünyeleri ve Şehirleşme

a — Belediyelerin Malî Bünyeleri :

5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu 1948 yılında tedvin edilmiş ve belediyelere tahsis olunan kaynaklar, onların ihtiyaçlarını (yükselen fiyatlar karşısında) karşılayamaz hale gelmiştir.

Esasen kanun tedvin edildiği zaman Türkiye'deki sanayi gelişmeyi tasavvur edememiş, gündüz nüfusunun artması veya mevsimlik nüfus artışları gibi bir çok problemlerin belediyelere getireceği külfetleri, birçok meseleler gibi hiç hesaba almadan hazırlanmıştır.

Belediyelerin re'sen tahsil edebilecekleri vergi ve resimlerde de, kanun vaz'ı büyük bir anlayışsızlık göstererek tavanları dar tutmuş, bu gelir kaynaklarının inkişafına da imkân bırakmamıştır.

b — Belediyelerin Teknik İmkânları :

Kanun vaz'ı belediye Memurları Kanununda da aynı anlayışsızlığı göstererek, 7244 sayılı Kanunla da durumu tahkim etmiş, belediye memurlarına, birçok handikapları olmasına rağmen devlet

memurlarına nisbetle fazla ödeme yapmayı gayrı mümkün hale getirmiştir. Bu sebeptendir ki Belediyeler iyi bir mimara, mühendise veya muhasibe hiç bir zaman sahip olamamışlardır. Ama aynı belediye isterse reisine ayda 7-8 bin liralık tahsisat ödeyebilmiştir. Aynı hata 657 sayılı kanunda da işlenmiş ve bu konuda istikbale ümitle bakmak mümkün halden çıkmıştır. Bu faktör de şehirleşmeyi ters yönden etkilemeye devam etmiştir.

4. Alt Yapıların Finansmanı, Kredi Kaynakları ve Şehirleşme

Şüphesiz ki bir şehrin inşa edeceği yol, su ve kanalizasyon şebekeleri, parklar gibi tesisler ve bunların masrafları bir neslin sırtına yüklenemez. Dünyanın her yerinde belediyeler bu gibi tesisleri uzun vadeli kredilerle finanse ederler ve böylece masrafların gelecek nesillere de intikalini sağlarlar.

Bizde belediyelerin pek kısır olan normal gelir kaynaklarının alt yapılar için kifayyetli olmadığı bilinen gerçekler içindedir. Bunların finansmanı için genellikle baş vurulabilen kaynak İller Bankasıdır. Ancak bu kaynak yeterli olmadığı gibi tatbikatı da hiç de yüz güldürücü değildir. İller Bankası, Belediyelerin sermayesine ortak olduğu bir teşekküldür. A Belediyesi hisse (sermaye) olarak şimdiye kadar İller Bankasına 1 milyon lira ödediği halde aynı Bankadan 100 bin lira ödünç almaya teşebbüs ettiğinde % 10 faiz ödemek zorunda kalacağı bilinen gerçekler arasındadır. Bu faktör de şehirleşmenin aleyhine çalışan noktalardan biridir.

5. Hemşehrilik Duygusunun Gelişmemiş Olması ve Şehirleşme

Köylerde, halk muhtarını seçmeye ve muvaffak olmadığı takdirde onu değiştirmeye alışkıdır. Böylece halk kendi idarecisini yakından kontrol etmeye bilinçli olarak devam eder. Şehir büyüdükçe şehir idarecileriyle halk arasındaki münasebetler azalmaya başlar ve çoğu defa halk şikâyetlerini seçtiği belediye meclisi azalarına değil, kahvedeki komşularına anlatmaya başlar. Büyük şehirler de ise manzara büsbütün değişir. Seçilen belediye meclisi üyelerini kimse tanımaz. Meclis üyelikleri parti patronlarının beğendiği kişilere, art hesapların icabı olarak dağıtılan mevkiler haline gelir. Halk Belediyenin faaliyetlerine ümitsizlikle bakmaya ve şikâyet için ya Bakanları ya da tâyinle gelmiş vali veya kaymakam gibi kişileri

muhatap olarak addetmeye başlar. Bu hal de şehirleşmenin en büyük handikaplarından biridir.

II — BÜYÜK ŞEHİR İDARELERİ VE METROPOLİTEN ŞEHİR İDARELERİ

1. GİRİŞ:

Batı memleketlerinden bazılarında 19. asırda başlayan sanayileşme hareketi sonucu, köyden şehire akın sür'atle gerçekleşmeye başlamıştır. Bilhassa Anglosakson devletlerinin İdarî taksimat biçimi, eyalet, kaza, nahiye, şehir kademelerinde toplandığı ve kaza, nahiyelerin (County ve Borough) hükmi şahsiyete sahip olması, başka bir deyimle mevcut ve kurulmuş şehirlerin üst kademesi ve kırsal bölge olan kaza ve nahiye sınırları içinde, şehrsel bölge için, pek ufak bir konuş sahasına sahip olabilmeleri sonucu, varoşlarında yerleşen kişilerin, şehrsel standartlara uygun olmayan yapılarını bu idarelerin kontrol edemeyişi sonucu, 20. asrın hemen başında metropoliten problemlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bazı yerlerde ise ilk metropoliten hareketler 19. asrın ikinci yarısının sonlarında ortaya çıkmış bulunmaktadır.

1874	New Orleans
1822	Boston
1854	Philadelphae
1898	New York

20. yüzyılın birinci yarısında problem Birleşik Amerika'nın sınırlarını aşmış ve bir çok yerlerde metropolis çalışmaları başlamıştır. Detroit, Dade County, Chicago, Baltimore, St. Louis, Denver, Toronto, Berlin, Londra, Tokyo çeşitli yollardan metropoliten şehir problemlerini hâl etmiş veya etmeye çalışan maruf örneklerdir.

Buraya kadar anlattığımız çabalar, böyle bir problemin belli memleketlerin sınırlarını aştığını göstermektedir. Ergeç büyük şehirlere sahip olan memleketler bu problemlerle karşılaşacak ve çareler arayacaklardır.

Ancak, problemlerin benzerliklerinin olması ve metropoliten şehir, Prof. Norton E. Long'un dediği gibi "İstikbalin Belediyeleri" olmasına rağmen, belli bir paterne sahip değildir. Diğer bir deyimle, yukardaki misalleri daha sonra incelediğimizde göreceğimiz gibi, metro Hükümet şekli her metro şehre uyabilecek hazır elbise de değildir.

Bununla birlikte Kurulumuzun dokümantasyon çalışmaları arasında tercüme edilen Fransız ve Amerikan metro şehir statülerinin tetkikinden anlaşılacaktır ki bulunan hâl çareleri arasında, birbirine pek benzeyen yollar tutulması zarurî addedilmiştir. Tabîî akıl için tarik birdir. Bundan dolayı biz de yazımızın dördüncü bölümünde bu misallerden kısaca bahsedeceğiz.

2. Metro Şehrin Tanımlanması :

Birleşik Amerika'da "Bütçe Bürosu" (U. S. Bureau of the Budget) nin yaptığı tanımlama metropoliten mntıkalar için esas alınmıştır ve bu mntıkalara (Standart Metropoliten Statical Areas) Standart Statistiki Metropoliten Mntıkalar veya kısaca S. M. S.A. denmektedir.

1966 yılı sonunda Fransa'da kabul edilen "Şehirsel Topluluklar" hakkındaki kanun tetkik olunursa, aşağı yukarı aynı kriterlerin Fransa'da da metropoliten tanımlanmasında esas alındığı görülecektir.

Tarif şu kriterleri ihtiva eder :

a) Nüfus Kriteri

(1) Her S. M. S. A. en az;

Banliyö mntıkalar arasında :

(a) En az, nüfusu 50.000 üzerinde bulunan bir şehri ihtiva etmesi,

(b) Birbirine bitişik hudutları olan ve nüfusları toplamı 50.000 üzerinde olan birden ziyade (ve en küçük şehrin nüfusu 15.000 üzerinde bulunan) şehre sahip bir toplum,

(2) Birbirleriyle hem hudut olan ve her birinde 50.000 üzerinde nüfusu bulunan şehirleri ihtiva eden (veya yukarda tarif edildiği gibi her birinde 50.000 den az olmayan nüfusu ihtiva eden ikiz şehirleri bulunan) kazalar. (Bu takdirde şehirlerin birbirine mesafesi en çok 20 mil olur. Ancak, bu iki şehrin arasında ekonomik ve sosyal bağılıklar yoksa S. M. S. A. kabul edilmez.)

b) Metropoliten Karakterin Kriterleri :

(1) Kaza içinde çalışanların %75 i ziraî olmayan işlerde çalışıyor olmalı.

(2) Büyük şehre hudut olan, küçük şehirlerdeki nüfusun kesafeti, milkare basma 150 den aşağı düşmemeli,

(3) Küçük şehirde ziraî olmayan işlerde çalışanların en az % 10 u, büyük şehirde ziraî olmayan işlerde istihdam edilmeli veya bu gibi işlerde en az 10.000 kişi büyük şehirde çalışıyor olmalı.

c) Birbirini Tamamlama Kriteri :

Merkezî şehri ihtiva eden kazaya hudut olan ve onu tamamlayan diğer kazalarda şu özelliklere rastlanır :

(1) O kazada çalışanların, en az % 15 i metropoliten şehrin bulunduğu kaza veya şehirde çalışmalı,

(2) Yahut metro şehirde çalışanların % 25 i mücavir kazalarda ikamet ediyor olmalı,

Yukarıdaki kriterleri ihtiva eden mıntıkalara da S.M.S.A. denir.

III — METROPOLİTEN MINTIKALARIN DEĞİŞİK İDARİ KADEMLERDEKİ PROBLEMLERİ

S.M.S.A. Mıntıklarının kriterlerini yukarıda belirtmeye çalıştık. Bu kriterlerin yanı sıra her kademedeki metropoliten idarelerin kurulmasını zarurî kılan bazı problemlerin de mevcudiyetini kabul etmek gerekir. Bu problemler kısaca şöyle özetlenebilir :

1 — Merkezî şehrin problemleri :

- a. Gündüz nüfusunun % 30 - 50 artışı,
- b. Kütle münakalesinin temini,
- c. Halkın umumî vasıtalarından çok otomobillerini kullanmaya başlaması, şehrin merkezine inen ekspres yolların ve otopark yerlerinin inşaaı zaruretinin ortaya çıkması,
- d. Merkezî şehrin tarihî rolü aynı kalması vakıa iken, varlıklı sınıfın banliyölere göç etmesine karşılık, az gelirli nüfusun başka yerlerden şehre göçü neticesinde çıkan problemler,
- e. Büyük şehirler yeni gelen bu muhacirlerin ev bulma, sosyal yardım, sağlık yardımı konularında şehir idaresi eskisi gibi mes'uliyeti devam eden üniteler olarak kalmıştır.
- f. Merkezî şehirdeki beledî yatırımların yenilenmesi masrafları,

g. İskân sahasının genişlemesi yalnız alt yapılar bakımından değil, aynı zamanda yangından korunma, polis faaliyetleri, sağlık tesisleri bakımından da şehre yeni külfetler getirmektedir.

2 — Banliyölerin Problemleri :

Amerika'da inşa edilen ikametgahlardan her onundan sekizinin banliyölerde inşa edildiği anlaşılmıştır. Bu yeni yerleşme ünitelerinin başlıca ihtiyaçları aşağıda özetlenmiştir.

- a. Okul,
- b. Su tesisleri,
- c. Çöp toplama işleri,
- d. Kanalizasyon tesisleri,
- e. Yangından korunma teşkilâtı,
- f. Cadde ve sokakların inşaaası,
- g. Elektrik - Havagazı gibi tesislerin ikmali, gibi yeni problemler getirir ki, bunlar Birleşik Amerika'da her ünite için 2500 - 35000 doların alt yapılar için sarfını zorlar.

3 — Metro Mıntıkaların Problemleri :

- a. Münakale tesisleri,
- b. Hava ve suların kirletilmesinin önlenmesi,
- c. Açık sahalara ve parklar, otoparkların inşaaası ve nazım plânda yer alması,
- d. Metro mıntıkadaki arazinin maksatlara en uygun şekilde kullanılması için nazım plânların yapılması,
- e. Metro mıntıkalar içinde sanayi tesislerine yer ayrılması ve bunların müsait şekilde yerleştirilmesi.

4 — Metro Mıntıkalarda Hükümet Vetiresindeki Müşkülât :

Hakikatte metropoliten mıntıkalar istatistik! mevcudiyetlerdir. Bu mıntıkların belli bir hududu olmadığı gibi bu hudutlar içinde birleştirilmiş bir hükümetin mevcut olmayışı da hukukî bir problemidir. Halbuki bölgenin planlanması uzun vadeli işler arasındadır. Ve yukarda bahsedilen müşkülâtın halli için aranan cevapların en mühimi de para, salâhiyet ve teknik imkânlardır.

- a. Metropolis ihtiyaçları karşılayabilecek genişlikte bir hükümetin bulunmayışı,

b. Küçük iskân mıntıkalarındaki belediyelerin hizmetleri karşılayacak imkânlardan mahrum oluşu,

c. Müessir ve uygun imar tatbikatı ve kontrolünün yapılamayışı ve standart belediye hizmetlerinin bu mıntikalara varamayışı,

d. Metropolis içinde oturan ve muhtelif tip hükümetlerin idaresinde bulunan halkın, metropoliten şehir meselelerine rey vermek suretiyle idareye iştirâk edemedikleri, geniş plânların hazırlanmasına ve tatbikine birleştirilmiş bir teşkilâtın olmayışı imkân vermemektedir.

Mevcut hükümetlerin ele alamadıkları projeleri alıp plânlayacak ve tatbikatından mes'ul tutulabilecek başka bir hükümetin ademi mevcudiyeti hükümet vetiresi olarak dez-avantaj teşkil eder. Banliyöde oturanların ihtiyaçlarını karşılayacak malî imkânlarla sahip olamadıklarını, şehir merkezinde oturanlardan yüksek vergi ödeyen iş yerleri ile zengin kişilerin ikametgâhlarını banliyölere nakletmeleri sebebiyle şehrin de gelirlerinin azaldığı anlaşılmış oldu. Banliyödeki arazi kıymetlerinin ve vergilerin düşük oluşuna karşılık şehrsel hizmetlerin daha pahalıya mal olduğu gerçeği de ortaya çıktı.

Cal Chatters metro problemlerini (belli bir malî politikanın mevcut olmayışı, teknik beceriksizlik, teçhizatın kifayetsizliği metro sahasında hizmet yapılamayışının başlıca nedeni) olarak ifade etmektedir.

Bu saha içinde sayıları pek çok olan müstakil mahallî idareler gittikçe çoğalan hizmetlerle başa çıkmaya çalışmaktadırlar. Lyle Fitch (Vergi bir unsursa, vergi ödeyenler bir başka yerde yaşar, bir başka yerde çalışır, alış veriş eder, eğlenir ve çocuğunu da başka bir yerdeki mektebe gönderirse vergi ve hizmet sınırlarında tezatlar görülür) der.

IV — METROPOLİTEN (ŞEHİR İDARESİ) HÜKÜMET PROBLEMLERİ İÇİN BULUNAN HAL TARZLARI (1)

Konuyu izah ettikten sonra metro, banliyö ve şehir problemlerinin halli için dünyada bulunmuş paternlerden söz etmek yerinde olacaktır. Şüphesiz bulunan çareler sadece (hukukî) hükümet

(1) Birleşik Amerika'da State, kaza, şehir idareleri meclisleri icraî olduğu kadar aynı zamanda teşriî salâhiyetlere de sahiptirler. Bu itibarla bu idarelere (Government) hükümet denmektedir. Biz de tabire sadık kalmaya çalıştık.

şeklinden ibaret değildir. Meselenin en önemli veçhelerinden biri de malî kaynaklardır. Çeşitli memleketlerde bulunan malî kaynaklar çok değişik olduğu içindir ki, biz bu noktalara temas etmeyecek, en sonda bir model statü sunarak ne gibi kaynaklardan faydalanılabileceğini anlatmaya çalışacağız.

Bulunan çarelerin anlaşılabilmesi için, o cemiyetin iyi tanınması gereklidir. Ancak bunu izah, esasen uzun olan makalenin daha da uzamasına sebep olacaktır. Buna rağmen şehir ve banliyö mıntıkaların sosyal ve ekonomik farklılıklarının anlaşılması da gereklidir. Amerika'da şehirlerde "... oturanların ekseriyeti katolik, yahudi ve zenci soyundan gelen az gelirli ailelerden tereküp eder. Genellikle bu gruplar partilere de mensupturlar ... Banliyödeki idareler partizan olmayan bir hüviyete sahiptir. Tüccarlar, meslek sahipleri, belediye idarecisi olarak seçilmektedirler. Sadece mahallî meselelerle alâkadar olurlar. Genellikle Amerika'da doğmuş beyaz ve orta sınıfa mensup olan protestanlar" (2) banliyölerin nüfus bakımından hâkim unsurlarını teşkil ederler.

Her iki oturma biriminin, metropolis saha içindeki, yukarda bahsedilen mahzurları halletmek yolunda bulunduğu hâl çareleri başlıca ikidir.

- i. Muhtelif mahallî idarelerin bünyelerinin birleştirilmesi,
- ii. Mahallî idareler arasında federal veya iki seviyede anlaşmalar yapmak.

İsimlerinden anlaşılacağı üzere bütün metropolis içerisindeki mahallî idarelerin bir bünye içerisinde birleştirilmesi veya merkezî belediye, diğer belediyeler ve kaza arasında hizmetlerin taksimi yolları düşünülebilir.

1 — Belediye sınırlarının dışındaki mıntikalarda beledî otoritenin kullanılması :

Metropoliten mıntikalar için ilk bulunan çare problemlerin böyle bir yoldan halli idi. Bir şehrin kendi hudutları dışında gelişen bir bölgede şehrsel standartlara uymayan ve ilerde şehrin başına dert açacak problemleri bu yoldan halletmek düşünülmüştür. Bu tip faaliyetler;

(2) Bak : İnci AK "Metropoliten Mıntikalarda, İdare Cihazı".

b) Hizmet edici mahiyetten doğar.

Salâhiyetlerin kaynağı (State) devletten, devlete değişir. Pek çok eyaletler şehirlere bu salâhiyeti vermiştir. Birleşmemiş mahallî idarelerin bir kaza içinde yanyana çalışması neticesi, plânlama, imar hareketlerinin kontrole tâbi tutulması lüzumu, şehirlere bu yetkileri kullanması lüzumunu gerektirdi. Yeni iskân sahalalarının korunması, imar, plânlama lüzumu bilhassa banliyö mntıkalarında ortaya çıktı. İskân mntıkalarının (Zonning) ikamet mntıkaları, ticarî sanayi ve diğer maksatlara tahsis edilecek kısımların ayrılması bunların cinsi, asgarî işgal edilecek sahalaların belirtilmesi, boşlukların tayini, nüfus kesafetinin düşünülmesi ve tanzimini gerektirir. İmar adaları (Subdivision) caddelerin genişliği binaların buradaki yerleri, âmme hizmetine tahsis edilecek boşluklar, su ve kanalizasyon standartlarının tanzimi konuya dahildir. İşte bu konularda şehre dahil olmayan mücavir sahalarda idare yani şehir yetkilerini kullanır. Ancak tatbikatta bir aksama olursa muhtelif seviyedeki mahallî idareler arasında ihtilâfların doğacağı tabiidir.

2 — Mahallî İdareler Arasında Anlaşma :

Geçici veya daimî olarak iki veya daha fazla mahallî idare (County - City), bu anlaşma gereğince hizmetlerin bir elden götürülmesine karar verebilir. Çokça tatbik edilen ve en bilinen misali “Loke Wood Plânı” diye isimlendirilen bir kaza içindeki bütün beledî hizmetleri Los Angeles kazası yürütmektedir. Bu tatbikatın, teşkilâtı mükemmelleştirdiği ve her ünite başına masrafların azaltılması ve şehîrsel bölge sınırlarının elastikiyet kazanmasının temini gibi avantajları vardır.

3 — Gönüllü Metropoliten Meclisleri :

Detroit’de 1964 yılında metropoliten mntıka içinde kalan şehirlerin problemlerini münakaşa etmek üzere bir dernek tarafından bir konferans toplandı. Bu mntıka içinde (seçimle gelen) bütün memurlar konferansın üyesi idi. Böylece :

a) Mahallî Hükümetlerin salâhiyetleri biraraya getirildi.

b) Eyalette dahil, o mntıkadaki hükümetlerin seçimle gelen vazifelileri konferansta temsil edildi.

c) Ancak vasıl olunan kararların tatbiki için bütçede tahsisatları yoktu.

4 — Vazifelerin Şehirden Daha Büyük Bir Üniteye Tevcihi :

Belediyelerin genişlemesi sırasında mahallî yasama ve icra yetkilerini daha büyük bir üniteye, meselâ kazalara devredilmesi, metropoliten problemlerin halli için bir yol olarak mütalâa edilmiştir.

5 — Kazalara Belediye Yetkisinin Verilmesi :

Muayyen maksatlara tahsis edilen ödenek ve vazifelerin şehir idarelerinden, kaza idarelerine devri bir çeşit metropoliten idarenin kuruluşudur. Bu idarenin hudutları içinde şehirler mevcudiyetlerim muhafaza etmelerine rağmen kaza idareleri hudutları içindeki şehirler için geçerli salâhiyetlere sahip olmuştur. Bu bir nevi federasyon denemesi kabul edilebilir.

Miami'de Dade County bu tipin en bilinen misalidir. Kaza idaresi ulaştırma, trafik, transit, liman ve terminaller, polis ve itfaiyenin eğitimi, muhaberat, kayıtlar, plânlama, sağlık ve hastahaneler, parklar, oyun sahaları, halk konutları, şehrin yenileştirilmesi, kanalizasyon, çöp toplama, inşaat ve ticaret sahalarının (Zonning) tahdidi ve lisans ve müsaadelerin verilmesi konusunda sonsuz salâhiyetlere sahip olduğu gibi, aynı zamanda malî bütün yetkilere de sahiptir.

Bu deneme bir kaza sınırı içinde kalan metropoliten şehirlerin bir idare altında birleşmesi için cazip bir çözüm yoludur. Böylece yeni bir hükümet şekli yaratılmasına lüzum kalmıyor.

6 — İlhak" Annexation" :

Bir şehre bitişik olan ve hudutları dışında kalan bir kasaba veya banliyö mıntıkasının şehir hudutları içinde alınmasını ifade eder. Bu işlem Birleşik Amerika'da şu yoldan gerçekleştirilebilir.

- a) Halkın kararı ile (Referandum)
 - b) Belediyenin kararı ile,
 - c) Adlî kararlar,
 - d) Yarı teşriî kararlar
- mümkün olur.

XIX. asrın sonlarından beri bu yol çok kullanılmıştır. Birleşik Amerika’da bugün mevcut büyük şehirlerin çoğu yukardaki metodu kullanarak sınırları genişletmiştir. Meselâ Chicago 10 mil kare araziye sahipken 1900 yılında 190 mil kare araziye sahip olmuştur. 1930 larda mevcut olmayan, İkinci Dünya Harbiyle 1954 yılları arasında 5. 000 in üzerinde nüfusu olan şehirlerin 1/6 sı bu metotla bir miktar arazi kazanmıştır. Bahsi geçen çözüm yolunun şu faydaları vardır;

a) Küçük şehirlerin ve tek maksatlı “özel birliklerin” doğmasına ve çoğalmasına mani olmuştur.

b) Bazı özel birlikler lağvedilmiş ve görevleri belediyeler tarafından yürütölmeye başlanmıştır.

7 — Birleştirme “Consolidation” :

Bir kaza içinde mevcut şehir, kasaba ve kaza idaresinin birleştirilmesidir. Beton Rouge, New Orleans bilinen başlıca örnekler içindir. Ayrıca Boston, Philadelphia, New York şehirleri ne aynı yoldan XIX. asrın 2. yarısında ve fakat referandum yapmadan eyalet meclislerinin teşrii kararları ile birleşmişlerdir.

8 — Şehir - Kaza İdarelerinin Ayırımı :

Bir kaza içinde büyük ve başlıca şehirlerden bazıları kendilerini kaza idarelerinden ayırmayı becerebilmişlerdir. Bu şehirler hem kazanın, hem de şehrin vergilerini tahsil eder ve vazifelerini görürler. 1876 St. Louis, 1902 Denver, 1951 Baltimore bu tecrübelerden faydalanan şehirlerdir.

9 — Özel Birlikler “Special District” :

Bollens özel birliklerin şimdiki halde “bir hükümet paterni olarak kabul edilmesinin yerinde olacağını ve ayın karanlık yüzü gibi Amerikan politikasının bilinmeyen tarafıdır diye tavsif etmektedir.”

Özel birliklerin doğuşu için pek çok sebepler mevcuttur.

a) Diğer mahallî idarelerin hizmet maksadına uygun düşmeyişi,

i — Mıntıka

Mevcut mahallî idarenin hudutları başarılmaması gerekli hizmete uygun düşmeyebilir.

ii — Mevcut mahallî idarenin işi yapabilecek kâfi malî imkâna sahip olmayışı,

iii — Mevcut mahallî idarenin teknik ve personel bakımından işi başarabilecek yetki ve mesuliyele sahip olmayışı,

b) Müstakil olma arzusu,

c) Mevcut mahallî idarenin problemler karşısında alâkasızlığı,

d) İşin icra edileceği mıntıkanın özelliği ve büyüklüğü (birliğin başaracağı iş, aynı kaza veya şehir veya state içinde olmayabilir.)

Muhtelif mahallî idarelerin hudutları içinde bulunan bir hizmetin görülebilmesi için özel birliklerin kurulması hem kolay, hem de çabuk bir yoldur. Özel birliklerin, mıntıka, vazife, teşkilâtları ve malî otoriteleri Eyâlet Meclislerince kararlaştırılır.

10 — Metro - Şehir Birlikleri :

Bir metro şehrin büyük bir parçasını veya hepsini kapsayan birliklerdir. Bu birlikler şehrsel hizmetler görür ve nüfusun ekseriyetini kapsar. Genellikle tek maksatlıdır. Meselâ Chicago Sağlık Birliği şehir sahasının 3 mislini kapsamaktadır.

11 — Özel Otoriteler “Special Authority”

Metropolitan özel birliklerin geniş bir sahada şehrsel faaliyetler göstermesine karşılık, otoriteler genellikle metro birlikler dışında faaliyetler gösterirler. Otoritelere, Eyâlet Teşriî Meclisleri muayyen bir hizmeti görme, mütehasıs istihdam etme ve hizmet karşılığında para kazanma yetkisini tanımıştır. Faaliyetlerini başarabilmek için malî elâstikiyete sahiptirler. Eyâlet Teşriî Meclislerinin, büyük şehir belediye reislerine ve onların politik kuvvetlerine duydukları haset ve nüfuzlarını önleme arzuları otoritelerin kuruluş sebepleri arasındadır. Bilinen en iyi örneği New York Fort Authority'dir.

12 — Muhtelif Seviyeler Arasında Anlaşma :

(Federation)

Metro Merkezî şehirle, banliyö belediyeleri arasında salâhiyetleri tayin ve vazifeleri taksim eden bir federal anlaşmayı ifade eder. Yaratılan bu tip mahallî idarenin en iyi bilinen misali “Metropolitan Toronto Belediyesidir.” Bu tip metro - problemlerin tümünden mıntıkayı olarak mes’ul olan bir mahallî idare şeklidir. Metro idaresi kapsadığı saha içinde kanunî ve malî salâhiyetlere sahiptir. Küçük belediyeler ise kendi sınırları içinde kalan (büyük projenin parçası olan) problemlerin hallinden mes’uldur. Bu plânın muvaffak oluşu-

nun sebebi, merkezî ve mahallî belediyeler arasında salâhiyet bakımından muvazenenin mevcudiyetidir.

SONUÇ:

Yukardan beri önce belediyelerimizin bu günkü durumunu, sonra İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerimizin yüzleştği sorunları ve nihayet dünyada metropoliten problemlerin nasıl ortaya çıktığını ve meselelerin hangi çözüm yolları ile hâl edilmek istendiğini tetkik ettik.

Bakanlık, Tetkik Kurulumuza Metropoliten Şehir Problemleri için ön araştırma yapma yetki ve görevini tevcih etmiştir. Resmî Gazetede intişar eden 1969 yılı Plânının 115. sayfasında da bu husus teyit edilmiştir.

İsminden de anlaşılacağı üzere, ön araştırma için görevli arkadaşların aynı sahayı aydınlatan yazıları olacaktır.

İkinci bir kısımda da ön araştırmada tesbit edilen vakıalara temas ederek, büyük şehir (Metropolis) konusunda yapmakta olduğumuz çalışmaları açıklayacağız.

BİBLİYOGRAFYA

- 1 — Commission Report :
U. S. Government Printing Office. Washington, 1961,
- 2 — Gece Kondu Sorunlarına Toplu Bir Bakış :
Amme İdaresi Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, 1968
- 3 — Government of the Metropolis : Joseph F. Zimmermann
Halt, Richart and Wiston Inc. 1967
- 4 — Metropoliticks, A Study of Political Culture :
Norton E. Long, New York, 1963
- 5 — Şehirsel Topluluklar Hakkında 31.12.1966 gün ve 66-1069
sayılı kararname.” Tercüme : Alim Şerif Onaran”.
- 6 — The Governmental Structure in the Metropolitan Areas.
İnci Ak, 1967
- 7 — Türk İdare Dergisi :
Sayı 305,” Özel Birlikler” Orhan Zaim.

TERCÜMELER

FRANSA'DA BÖLGE İDARELERİ (*) TARİHÇE

Çeviren
Cengiz Bayyurdoğlu
Mülkiye Müfettişi

Eski rejimin sonlarında, Fransa'nın mülkî idaresi, ülkenin tamamı bakımından gayet karışık ve bölgeler itibariyle de çok değişik bir manzara arz ediyordu. Adlî yahut İdarî üniteler sayıca pek fazlaydı. Adlî taksimat arasında Mahkemeler (Parlement) in görev sahasının kendine has bir önemi mevcuttu. İdarî taksimat içinde, askerî idarelerin, Piskoposluklara (Diocese) ve Maliye Dairelerine (Generalite) faik bir durumu vardı. Askerî idareler, yöneticiler için, tarihi hatıralardan doğan özel bir prestiji bünyesinde taşıyagelmışlerdi. Her defasında, bu idarelerin gerçek önemi mutedil ve mütevazı bir düşünce ile karşılanmıştır. Piskoposluklar, sosyal hayatta kilise tarafından işgal edilen yerle orantılı olarak önem kazanmışlardır. Maliye Badelerine gelince; bunlar eyalet başlarının görev sahası, memlekette Hükümet faaliyetlerinin en müessir vasıtası olmuşlardır. Farklı devrelerde ve ekseriya arızî sebeplerle tarihin yarattığı bu idarelerin sınırları çoğu defa kesin olamamış ve aralarında bir uyuşma, hiçbir zaman tesis edilmemiştir. En ileri derecede birbirlerine nüfuz etmişler, böylece biri diğerinin içinde olan toprak parçaları meydana gelmiştir. Nihayet her biri arasında, alan ve nüfus bakımından büyük eşitsizlikler de mevcuttur.

Eyaletler (Province), basit coğrafi ünitelerdi. Eyalet tabiri, bazan tarihi bir isimle anı-an herhangi bir bölgeyi, bazan mevcut bir İdarî taksimatı ve ekseriya bir topluluğu, yahut Hükümeti ifade için kullanılmıştır. Eyalet, genel bir İdarî taksimat değildi. Eski Fransa'nın yaygın olan İdarî bölüşümü, Maliye Daireleri idi. Zira, Eyalet başlarının meydana getirdiği Komisyon, bunlara adalet, zabıta ve Maliye konularında gayet önemli yetkiler vermiş bulunuyordu. Her defasında, eyalet başlarının yetkileri, genel olarak imtiyazlarına çok kıskanç bir topluluk olan subaylarınkilerle rekabet derecesine ulaşmıştır. Diğer taraftan, Merkezi idare içinde, İçişleri yö-

(*) L'ORGANISATION REGIONALE EN FRANCE-La Documentation Française (22.7.1965 . Sayı : 3212)

nünden müsterek hukuk yetkisini haiz olup, Eyalet başları arasındaki haberleşmeyi bir noktada toplayan bir servisler grubu da yoktu. Bu sebepten, Maliye Daireleri, genel idari taksimattaki rollerini gayet kötü oynamışlardır.

İhtilâl, eski Fransa'nın mülkî teşkilâtlanmasını ilga etme çabasını ve vilâyet adı altında meydana getirilen yeni bir kuruluşun temellerini atma cesaretini -göstermiş ve daha başlangıçta, 22 Aralık 1789 ve 26 Şubat 1790 Kanunları ile bunu gerçekleştirmiştir. İlk kanun, Vilâyetlerin ihdas prensibini vaz ederek, çok ileriye götürülmüş bir yetki genişliğinin prensiplerine göre tesis edilen Vilâyet kuruluşlarına vücut vermiş, 26 Şubat 1796 kanunu ise, Vilâyetlerin sınırlarını ve adlarını tesbit etmiştir. Böylece Fransa, 83 Vilâyete bölünmüştür. En son tarihi etüdler, bu çabayı gösterenlerin hürmetle yâdedilmeleri gereğini ortaya koymaktadır. Zira bunlar, mevcut taksimatı, ileride idari merkez olmaya muktedir önemli şehirleri ve sosyal hayatın zaruretlerini nazara alarak, belirtilen taksimata girişmişlerdir. Bu arada yeknesaklık prensibi, kurucuların eserine daima hakim olmuştur. Nitekim Vilâyet birimleri, ülke topraklarının bütün Vilâyetlerinde aynı idi. Yeknasaklık, bir bakıma Vilâyetler arasında eşitliği de sağlıyordu. Kurucular, Vilâyetlerin alan ve nüfuslarının aynı büyüklükte olması için de gayret sarfetmişlerdir. İhtilâl, Vilâyeti, genel mülkî taksimat birimi addetmiş ve ihtisaslaşmış idari kademelerin ilk müesses kadrosu olarak görmüştür. Bununla beraber, gayet sür'atle, vilâyetlerarası idarelere de vücut vermiş ve bunu, 1791 yılından itibaren ilk olarak Ordu ve Orman'a taallük eden işlerde gerçekleştirmiştir. 8 Temmuz 1791 Kanununun III. cü Bölümünün 2 ci maddesi, bundan böyle birden fazla yer, makam veya garnizon ihtiva eden kazaların teşkil olunacağını ve makam ve garnizon sahalarında nezaret görevini ifa etmek, nizamı tesis etmek ve servisler arasında yeknesaklığı sağlamak üzere, merkez ittihaz edilen mahallenden birinde yerleşmiş General rütbeli bir subayın bulunacağını hükme bağlamıştır. Öte yandan, 15 Ağustos 1791 kanunu ve bunun uygulanmasını gösteren yönetmelik, Fransayı 35 Orman Muhafaza Bölgesine ayırmıştır. Bu muhafızlıklar bir veya birçok Vilâyeti içine almakta ve başl arında bulunan Muhafızlar, Merkezdeki 5 kişilik Muhafızlık Komiserliğinden emir almakta, Muhafaza Memurlarını ise emirleri altında bulundurmakta idiler.

Konsüllük idaresi, gayet önemli bir İdarî taksimat değişikliğini beraberinde getirmiştir. Gerçekten, VIII. nci senenin 27 Ventose (18 Mart 1800) Kanununun III. ncü bölümünün 21. nci maddesi,

XII. nci senede her biri istinaf Divanları haline getirilen 29 adet İstinaf

Mahkemesi tesis etmiştir. Bu mahkemelerin görev sahaları gayet büyük bir ihtimamla teşkil olunmuştur. Eski rejimin mülkî taksimat sınırlarını, adli merkez olan eski şehirleri, pratik zaruretleri ve tabiatıyla ülkenin Vilâyetler üzerinden taksimini bir arada nazara alan bu adli yargı sahaları, özel bir devamlılığın zaruretiyle işaret etmiş ve ülke içinde Millî Eğitim hizmet ve kuruluşlarının dağılım şekline önder olmuştur. Nitekim X cu senesinin 11 Floreal (1 Mayıs 1802) kanunu, her istinaf mahkeme sahası itibariyle bir lise'nin kurulacağını öngörmüştür.

17 Mart 1808 Kararnamesinin 4. ncü maddesi, istinaf Divanlarının her birinde, bir konsey ve bir yahut iki Akademi Müfettişinin eşliğinde bir Rektör tarafından idare edilen birer Akademi kurmakta idi - Millî Eğitim Hizmet ve Müesseselerinin bu dağılımı, Vilâyet Akademilerinin teşkilini öngören 15 Mart 1850 kanununa kadar devam etti. 14 Temmuz 1854 kanunu ise Vilâyetler arası sahaları kuruluş birimi olarak olan Akademilere vücut vermekte idi. Bununla birlikte, istinaf Divanlarının yerlerini merkez sayma prensibi terkedilmekte ve alan itibarile bu divanların her birinin görev sahasından daha geniş bir kısmı kapsayan 16 Akademi kurulmakta idi.

Konsüllük ve İmparatorluk, İhtilâl tarafından tesis edilen askerî idare taksimatını muhafaza etmiştir. İkinci İmparatorluk devrinde taburlar halindeki askerî teşkilât, bölge teşkilâtı ile birleştirilmiştir. Üçüncü Cumhuriyette ise askerî bölge, genel askerî taksimat birimi haline getirilmiş ve bu tarz teşkilâtlanma, İkinci Cihan Harbine kadar devam etmiştir.

1791'de ihdas edilen Orman Teşkilâtı, fasılasız şekilde yaşaya gelmiştir. Orman İdaresine kesin sınırları veren 1 Ağustos 1827 tarihli Kraliyet Emirnamesi, 15 Ağustos 1791 kanunu ile tesis edilen bölümleri aynen nazara alarak taşra hizmetlerini tevzi etmekte idi. Teşkilâtın, 1877 yılında Maliye Bakanlığından Tarım Bakanlığına geçmesine ve Sular İdaresinin "Sular ve Ormanlar İdaresi" adı altında tek kuruluş bünyesinde birleştirilmesine rağmen, 1898 yılından beri, geleneksel sınırlar muhafaza edilmiştir.

XIX cu asrın ikinci yarısı boyunca, bazı hizmetlere saha bulmak ve özellikle Vilâyet Kadrosunda yerleşmiş servislerin faaliyetlerinde koordinasyonu tesis etmek için Vilâyetler arası taksimat yoluna gidilmiştir. Posta, müteakiben Posta ve Telgraf ve nihayet PTT; Gümrükler, Ölçü, ve tartı teşkilâtı ve Ziraat Hizmetleri bun-

lar arasındadır. Aynı zamanda teftiş kurulları da, ekseriya daimî olan Vilâyetler arası taksimatta görevlerini yürütmüşlerdir. Madenler, şose ve köprüler idareleri gibi.. Böylece kendine mahsus sınırları ile çok sayıda teşekkül, Birinci Cihan Harbinin baş göstermesinden de önce, belirmeye başlamış bulunuyordu. Aynı zamanda yeni olaylar iller sathında da ortaya çıkmıştır :

Teknik Servis Şeflerinin artması; bu kişilere, karar verme yetkilerinin tanınması, bu servis şeflerde merkezi idareler arasında dolaysız ilişkilerin kurulması bu mayanda ön plânda gelmektedir. Vali, geleneksel yetkilerini bırakmak zorunda kalmıştır. Bundan maâda, Vilâyetin küçüklüğü adeta göze batmaktadır. Böylece, Bölge fikri, bölgenin bünyesine taallük eden iki çözüm yolu halinde su yüzüne çıkmıştır. Bazıları Vilâyetlerin üzerinde bir bölgeyi, bazıları Vilâyetlerin ilgasını ve onun yerini alan bir bölgeyi düşünmektedirler.

Birinci Cihan Harbi boyunca, harp ekonomisi zorunları, ekonomik bölgeciliği ve mülkî taksimatın vilâyet olarak kabulünün önemin' isbat etmiştir. Bölgecilik fikri, iki dünya harbi arasında yeniden kamu oyunda canlanmıştır. Bu akım, 14 Haziran 1938 Kararnamesine göre, Ticaret Odalarının ekonomi bölgeleri nazara alınarak gruplandırılmaları ile, ekonomik sahada sınırlı bir gerçekleştirmeye ulaşmıştır.

1940 - 1944 yılları arasında bölgecilik, sırasında doktrin uygulaması halinde, sırasında pratik sebepler altında vak'alara intikal etmiştir. Vichy Hükümetinin siyasî ve İdarî makamları 15 kadar bölgenin teşkilini düşünmüştü, özellikle zabıta, asayiş ve mühimmat konusunda yapılan sür'atli çalışmalar, on ikisi işgal sahasında ve altısı bu sahanın dışında olmak üzere, 18 Bölge Valiliğinin tesisini intaç etti.

Bu valilerin her biri, bir vilâyetin başında bulunuyordu.

Ekonomi, nizam tesisi ve âmme hizmetinin ifası olmak üzere üç sahada önemli yetkileri vardı. Biri asayiş, diğeri ekonomi işlerine bakan iki nezaretçi eşliğinde çalışmakta idiler.

Bölge valilerinin faaliyetleri bütün sahalarla müessir olmakla beraber, genel idare ve siyaset alanındaki çabaları öyle bir seviyeye ulaşmıştır ki, müessese; ona vücut veren rejimin ortadan kalkmasından sonra yaşayamamıştır.

İstirdat, yetki ve iktidarlara son derece geniş olan Komiserlere vücut

vermiştir. Gerçekten, Mukavemet Teşkilâtının ve Cumhuriyet Geçici Hükümetinin muameleleri, istirdat tasarruflarının uzun ve mudil olacağını, o halde âmme kudretinin muhtemelen kendini göstermekten kaçınması nazara alınarak, farklı yapıdaki fransız bölgelerinin İdarî, ekonomik ve sosyal hayatının gelişmesine, bütün sahalarda, imkân tanımak için bazı kişilere geniş yetkiler verilmesinin zorunlu bulunduğunu, daha önceden düşündürmüştür. Cumhuriyet Komiserleri bir kabineye ve biri ekonomi, diğeri zabıta işlerine bakan iki Genel Sekretere sahiptiler.

Cumhuriyet Komiserleri, öngörülen müddetten de önce hizmetlerini ikmal etmişlerdir. Gayet sür'atle gelişen tenkitlere mâruz kalmışlar ve böylece 1846 yılında, zaruri ödeneklerin Millet Meclisince reddi ile birlikte ortadan kalkmışlardır. Bununla beraber, Vichy Hükümetinin Bölge Valilikleri kuruluşundan ve Cumhuriyet Komiserliğinden gerekli ders alınmış ve daha ileri bir devrede bunlardan istifade edilmiştir.

Bölgecilik sahasında en esaslı metin, bölge seviyesindeki programların uygulanması maksadı ile Fransız Anavatanının İdarî bölüşümlerini faaliyetlerinde ahenkli kılma gayesini güden 7 Ocak 1959 tarih ve 171 sayılı kararnamedir. Böylece, bu metin tarafından tesis edilen bölgeciliğin esas amacı, adeta bölge seviyesinde uygulanan Ekonomik Kalkınma ve Ülkenin Düzenlenmesi siyasetinin kuvveden fiile çıkarılmasına benzemektedir. Bununla birlikte idare tekniğinin doğurduğu endişeler, ekonomik bölgeciliğin sebebiyet verdiği endişeler kadar, bu metni hazırlayanların düşüncesini meşgul etmiştir. Bu sebeptendir ki, bölge seviyesindeki bölüşüm, 1964 yılında meydana getirilen hakiki “Bölge”nin yapısı için şekillenen iki müesseseye vücut vermiştir : Koordonatör Vali ve Vilâyetler arası Konferans... Ekonomik ve İdarî kaygılar, istirdadı takip eden yıllarda önemli kişiler tarafından enine boyuna ortaya atılmış bulunan fikirlerin ardından gelen metinlere tamamen intikal edememiştir. Bu fikirlerin konusu, taksimatın bünyesine ve teşkilâtlanmasına taallük ediyordu.

Taksimatın yapısı yönünden iki çözüm yolu göze alınmıştır. Nitekim, Vilâyetlerin bünyesinin ve sınırlarının yeniden değiştirilmesi, veyahut bundan da öteye, Vilâyetlerle kamu idareleri arasında en azından bir bağ ve Vilâyetlerin kendi aralarında bir koordinasyon rolü oynayan bir bölgenin, mevcut vilâyetlerin üzerine oturtulması akla

gelmiştir.

Teşkilât yönünden, metni hazırlayanların önünde, ademi merkeziyet ve yetki genişliği gibi iki klâsik şema vardı. Şüphesizdi ki, gayet geniş bir kademedede uygulanacak olan yetki genişliği, ya siyasî bir tehlike ile, yahut tatbikattan doğan manilerle zedelenecekti. Neticede, iki proje üzerinde çalışıldığı ve 1947 yılında neşredildi; bunlar CLOSON PROJESİ ve DEBRE PROJESİ olarak anılır.

Closon Projesi; Vilâyetlerin kaldırılmasını ve bunların yerine genel idare ve ihtisaslaşmış hizmet kolları için yirmi kadar temel taksimat biriminin konmasını öngörüyordu. Bu taksimatın genişliği, her türlü ihtisaslaşmış hizmete yarayacak büyüklükte tutulmakta, ilçeler muhafaza edilmekte ve Kaymakamların yetkileri genişletilmekte idi. Bunların başına, teşkilâtın kurulmasını müteakip, tasarruflarında serbest olan bir Hükümet ajanı getirilmiş olacaktı. Debre Projesi ise; Vilâyetlerin aynen muhafazasını ve fakat sayılarının azaltılmasını teklif etmekte idi. Vilâyet kadrosu, bundan böyle ihtisaslaşmış idarenin gerektirdiği sahaya hizmet edebilecek şekilde genişleyecektir. İlçe, başında Kaymakam olduğu halde aynen muhafaza edilmiş, fakat daha büyük tutulmuştu. Bu proje, tamamen yetki genişliği örneğinden mülhem olmuştur. (Closon : “Bölge - Modern idarenin Çerçevesi”; 1947 - Debre : “Cumhuriyet Devletin Ölümü”; 1947)

Fransa’nın, mülki teşkilâtlanması üzerindeki fikirlerin böylece yayımlandığı ve kamu oyunda düşünce kaynağı olduğu bir zamanda, arızî olaylar, kamu idarelerini, önemleri eşit olmayan iki sebep tahtında, Vilâyetlerin guruplandırılmasına sevk etmiştir. Bu sebepler, Nizamın muhafazası ve Ekonomik Bölgecilik olarak belirtilebilir.

1947 yılında, ülkenin bir kısmındaki nizam, vahim bir şekilde bozulduğunda, İçişleri Bakanı, İGAME’ların menşei teşkil eden yüksek dereceli memurlar vasıtası ile, askerî ve sivil otoriteler arasında müessir bir koordinasyonu sağlamak için tedbir almak zorunda kalmıştır. I.G.A.M.E.’lar (Inspecteur General de L’Administration en Mission Extraordinaire = Fevkalâde yetkili idare Genel Müfettişi) 1948 bütçesi uygulanmasında, masraf yapma yetkisi getiren 21 Mart 1948 tarih ve 471 sayılı kanunla meşru bir hüviyete sahip olmuşlardır. İgam’ların statüsü ve yetkileri, 24 Mayıs 1951 tarih ve 671 sayılı kararname ile tesbit edilmiştir. Faaliyet sahalarına gelin-

ce, bunlar ilgileri itibarile askerî bölgelere göre tesbit olunmuş ve müteakiben

bölgesel faaliyet gösteren teşekküller ve 24 Şubat 1962 tarih ve 210, 30 Haziran 1962 tarih ve 739 sayılı kararnamelerle kurulan savunma bölgeleri ile ahenkli kılınmışlardır.

Vilâyetlerin guruplandırılması, sadece genel nizam zorunluğu ile değil ve fakat iki veçhe arzeden Ekonomik bölgeciliğin şartlara uygunluğu nisbetinde tâcil edilmiştir : Bölgesel Ekonomik Yayılma ve Ülkenin Düzenlenmesi...

Ekonomik yayılmaya taallük eden müesseseler ve kurallar, menşelerini gayet geniş bir şekilde kamu oyunu mahallî ve Bölgesel türdeki ekonomik problemlere karşı hassas kılan özel teşebbüslerin gayretlerinde bulmuşlardır. Buna mukabil ülkenin düzenlenmesi, İmar Bakanlığı tarafından ortaya atılan prensiplerde kaynağını bulmaktadır.

Bölgesel Ekonomik yayılma, Vichy Hükümeti boyunca özel teşebbüslere yol açmıştır. Paris'e oranla taşranın, ve bazı bölgelere oranla diğerlerinin inkişafının gecikmesini tesbit eden ilgililer, mahallî ve bölgesel ekonomik inkişafı harekete geçirmeyi gaye edinen ortaklıklar yaratmışlardır. Bunlar aslında, 1901 kanunu ile meşruiyet iktisab etmiş bulunmaktadır. Çok geçmeden Fransız toprakları üzerinde çoğalmışlar ve 1954'ten itibaren de varlıkları kamu idarelerince nazara alınmıştır. 11 Aralık 1954 tarih ve 1231 sayılı kararname, Ekonomik yayılma Komitelerinin ve Bölge Koordinasyon Komisyonlarının kuruluşunu düzenlemiştir. Bu kararname, bir malî denge, ekonomik yayılma ve sosyal ilerleme programını mer'iyete koyma hususunda Hükümete tam yetki veren 14 Ağustos 1954 tarih ve 809 sayılı kanunun uygulanma maksadına dayanmaktadır. Kanun, plân çerçevesi içinde mahallî ekonomik gelişmeyi tahakkuk ettirmekle görevli bankaların, tarım, ticaret, sanayi, el, sanatları sektörlerinin, mahallî idarelerin ve işçi sendikalarının temsilcileri ile, bunlarla ilişkili olup belediye, Vilâyet veya Bölge kuruluşları aracılığı ile ekonomik yayılmaya taallük eden her türlü tedbiri, Kararnameler çıkarak ittihaz etmekte Hükümeti yetkili kılmıştır. Ekonomik yayılma komitelerinin statüsü 20 Ocak 1961 tarih ve 72 ve 14 Şubat 1963 tarih ve 119 sayılı kararnamelerle tâdil edilmiştir.

Mahallî teşekküllerin, bölgesel ekonomik yayılmaya bağlandıkları sırada, İmar ve Şehircilik Bakanlığı da, ülke düzenlenmesi politikasını açıklamıştır. Bu politika, 1949 yılında Bakanlıkta İmara Devlet

yardımını öngören 8 Ağustos 1950 kanunu ile (Ülkeyi Düzenleme İdaresi) nin ve ülke düzenlemesi fonunun tesisi ile gerçekleştirilmiştir.

Bölgesel Ekonomik yayılma ve ülkenin düzenlenmesi hareketleri, birleşinceye vs plânlarda yer alıncaya kadar birbirlerini takip etmişlerdir.

Bölgesel yayılma konusunda, kamu idareleri, yayılan organizmalardan etrafa serpilmiş olanları takip ve tanzim etmişlerdir. 30 Haziran 1955 tarih ve 873 sayılı kararname, bölgesel çapta programların düzenlenmesi prensibini koymuştur. Bu kararname, ekonomik ve malî sahada Hükümete özel yetkiler tanıyan 2 Nisan 1955 tarih ve 349 sayılı kanunun uygulanması cümlesindendir. 30 Haziran 1955 kararnamesi, Vilâyet çapında olsun, Millî Ekonomi Bölge Müfettişlikleri veya Fevkalâde yetkili İdare Genel Müfettişlikleri çapında olsun, veyahut ekonomik ve coğrafi faktörlerin İdarî taksimattan ayrılınmasını zarurî kıldığı farklı kadrolarda olsun, bütün programların, bölge seviyesinde hazırlanmasını öngörmüştür. Bölge programları, metnin vazettiği bir usule göre düzenlenme mecburiyetine tâbi tutulmuşlardır. 30 Haziran 1955 kararnamesinden itibaren bölge programlarının hazırlanmasına ve yürütülmesine taallük eden Vilâyetler arası özel faaliyet sahalarının yaratılması fikri, kuvveden fiile çıkmağa başlamıştır. Bu husustaki çalışmalar, ilgili idareler tarafından yürütülmüş ve 28 Kasım 1956 kararnamesi ile, Fransa, sür’atli bir tempo içinde, adına “Program bölgesi” denilen 22 adet bölgeye ayrılmıştır.

Bu bölge ekonomik bölgencilik ve İdarî teşkilât sahasında idrak edilen bir inkişafın mahsulü bulunmaktadır.

Öte yandan, ekonomik bölgencilik konusunda, ekonomik yayılma ve ülkenin düzenlenmesi endişe ve kaygıları bir noktada birleşmektedirler. 7 Ağustos 1957 tarih ve 908 sayılı kanun, lojman inşaatını ve müşterek yatırım araçlarını destekleyerek, halkın ve onun faaliyetlerinin ahenkli bir şekilde coğrafi dağılımını sağlamaya mâtufl bölge düzenleme plân tasarılarının içinde hazırlandıkları şartları belirtmede, Hükümetin yükümlü olduğunu öngörmektedir. 31 Aralık 1956 tarih ve 1459 sayılı kararname de, prensip olarak her idare kademesi için “Ekonomik ve Sosyal Kalkınma ve Ülkenin Düzenlenmesi Plânı” adı altında tek bir plânın tesis olunacağı hükmünü vazedmiştir,

Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Plânları sahasında faaliyetleri düzenleyen

programlardan adını al an bölgelerin ihdasına pareler olarak, Hükümet ve Merkezi idareler, iki tür reform üzerinde çalışmışlardır :

Bunlardan birincisi Valinin şahsında idare birliğinin tahakkukunu sağlayan, II Plânı'dır. Diğerisi ise; Vilâyetler arası muhtelif İdarî kademelerin ahenginin teessüsünü derpiş eden Bölge Plânıdır. Bu sonuncular, ekseriyette olup nitelikleri, amaçları ve faaliyet sahaları itibariyle değişiklik arzemişlerdir. Bazıları basit bir murakabe kademesi, bazıları (Kır mühendislikleri çalışmaları, sağlık hizmetleri gibi) bir çok il arasında koordinasyon hizmetinin merkezi, bazıları ise teknik (su şebekesi, muhaberat gibi) veya İdarî sebeplerden (İdarî Mahkemeler, Sosyal Güvenlik Genel Müdürlüğü gibi) ötürü Vilâyeti çok dar tutan ve onu aşan idare veya vesayet hizmetlerindeki merkezi olmuşlardır. Bu teşekküllerin sınırları ancak nadiren birbirine intibak etmiştir. Kamu hizmetlerinin maliyet ve verimleri üzerinde çalışan merkezi anket komitesi, program bölgelerinde veya her biri bir bölgenin tamamını kapsayan İGAM bölgelerinde olsun, bölgesel yayılma problemlerinin yeni İdarî kademeler yaratmakta olduğu neticesine ulaşmıştır. Bunu, 1957 yılının ikinci yarısı ve 1958 yılı boyunca takip eden incelemeler, 28 Kasım 1956 Kararnamesiyle tarif edilen program Bölgelerini temel ittihaz ederek, Fransız İdarî teşkilâtının yeni bir haritasının düzenlenmesine imkân vermiştir.

Belirtilen bu çalışmalar neticede, 7 Ocak 1959 tarih ve 171 sayılı kararnamenin çıkmasına müncer olmuştur. Bu kararname, ekonomik bölgeciliğin ilham ettiği hükümleri bünyesinde vazihan taşımakla beraber, bölge seviyesinde idarenin tamamını yeniden teşkil etmek amacını gütmüş bulunmaktadır. Prensip; bir metoda göre tarifi yapılmış Vilâyetlerin guruplandırılmasına istinat etmektedir. Gruplanma ise, bölgesel plânların uygulama sahasına konulması maksadını taşır. İki müessese ihtiva eder : Vilâyetler arası Konferans ve onu toplayan ve başkanlık eden bir Vali.. Vilâyetler arası konferans sadece bölge plânlarını değil ve fakat hükümetin Ekonomi politikasını incelemek ve koordine ettirmekle yetkilidir. Vilâyetler arası konferansa başkanlık etmek üzere tayin edilen Vali, bölgesel ekonomiye taallük eden işlerde ve problemlerde, her bakandan özel yetkiler alabilmektedir. Bu hüküm, uygulanmama halinde dahi, bölge seviyesinde ekonomik idarenin etkenliğini takviye etme arzusunun bir delili olmuştur. Nihayet, 7 Ocak 1959 kararnamesi, sadece

ekonomik bölgecililiği değil, İdarî kuruluşu da aşan son bir tedbiri de kapsamaktadır : Bir yıl içinde, Vilâyet gurupları ile olan ahenkleri nazara alınarak, bazı bölgesel teşekküllerin durumlarının yeniden gözden geçirileceğini öngörmektedir. Bu teşekküllerle, Devlet İdare ve hizmetlerinden doğan yahut onun kontrolüne tâbi olup ta, bölgesel plânların uygulama mevkiine konulmasında rolü bulunan kuruluşlar kastedilmiştir. Bölgesel plânların uygulanmasında görev alan idare ve hizmetler mefhumunun yaygın intibakı, bu vilâyet gurupları üzerindeki idareler manzumesine yeni bir biçim verilmesine müncer olmuştur. Fiiliyatta, 2 Haziran 1960 tarih ve 516 sayılı kararname, iki liste tesis etmiş bulunmaktadır :

1 — Varlık prensipleri önceden derpiş edilmiş il gruplarının listesi; Bununla 21 adet “bölgesel faaliyet kademesi” kastedilmektedir.

2 — Bölgesel faaliyet kademeleri ile hemâhenk olan teşekküller listesi.

2 Haziran 1960 Kararnamesini, gerek ahenkleştirme, gerekse bölgesel faaliyet kademesindeki kuruluşları tesis maksadı ile olsun, bir çok uygulama metinleri takip etmiştir : ismine “Koordonatör” ibaresi eklenen ve Vilâyetler arası Konferans Başkanı olan Vali ve Vilâyetler arası Konferans.

İdare kademelerinin ahenkleştirilmesi gayretini takip eden devrede Hükümet, birbirinden farklı düzenleme hareketlerini, özellikle idarenin faaliyet birimlerini yani, sadece il seviyesinde değil, ondan daha geniş bir ölçüde Bölge seviyesini; her bir kademesinde kuvvetlendirmeye mâtuf reformları tetkik ettirmiştir. İdarenin faaliyet biriminin takviyesinin, Vilâyet Kademesinde Valinin, bölge seviyesinde ise koordonatör valinin şahıslarında icra edilmesi gerekmiştir. Reformun uygulama mevkiine konulması, iki deneme neticesinin idrakine bağlı kalmıştır :

Vilâyetteki faaliyet birliğinin geçirdiği deneme, 10 Nisan 1962 tarih ve 392 sayılı kararname ile derpiş edilmiş ve Başbakanlığın 12 Nisan 1962 tarihli genelgesi ile açıklanmış olup bunu 21 Mart 1963 tarih ve 298 sayılı kararname takip etmiştir. Evvelâ Correze, Eure, Seme-Maritime ve Vienne olmak üzere 4 Vilâyetinde 15 Nisan 1962 tarihinde başlamış ve 21 Mart 1983 kararnamesi bunlara işere Vilâyetini ilâve etmiştir. Deneme 15 Nisan 1964 te son bulmuştur.

Bölgesel faaliyet seviyesinde, 29 Temmuz 1963 tarih ve 782 sayılı

kararname ile girilen daha sınırlı bir deneme, Bourgogne ve Haute - Normandie bölgelerinde uygulanmıştır. Bu deneme, “faaliyeti bir çok Vilâyet üzerinde yayılan Devlet hizmetlerinin yapısını ve idarelerinin yetkilerini tarif ve onların diğer Devlet hizmetlerde ilişkilerini tayin etmek” maksadını taşımıştır. Keza bu deneme özellikle, “Koordinasyon organlarının yetkilerinin, Milli Plânın yatırım programlarının ihzar ve icrasını temin edecek özel usullerin tayinini” tazammun etmektedir. Sarfedilen çabalar, 14 Mart 1964 tarihinde nihayetlenmiştir.

Vilâyet ve Bölge İdarî reform tecrübelerinin başında bir seri metin yayımlanmıştır. Bu hususta, Vilâyet ve Bölge İdarî reformunun hedef ve vasıtalarını açıklayan müşterek bir raporu takip eden üç kararname zikredilebilir : Valilerin yetkilerine, Vilâyetteki Devlet dairelerinin kuruluşuna ve yetki genişliğine dair 14 Mart 1964 tarih ve 251 sayılı kararname ve Ekonomik Kalkınma Bölge Komisyonlarının kuruluşu ile ilgili 14 Mart 1964 tarih ve 252 sayılı kararname... Bunlar ayrıca Vilâyetlerdeki Devlet dairelerinin kuruluşu ve idarî yetki genişliği kademelerinin teşkilâtlanması hakkındaki 24 Nisan 1964 ve Ekonomik Kalkınma Bölge Komisyonları hakkındaki 26 Mayıs 1964 tarihli üç genelge ile tamim ve izah edilmişlerdir. Bu metinler, özellikle plânlama içinde yer alan Bölge ve Vilâyet tasarruflarının rolü sahasında, Plân Komiserliğinin 25 Şubat ve 19 Kasım 1964 tarihli açıklamaları, Başbakanlığın 9 Mart ve 20 Kasım 1964 tarihli genelgeleri ile tamamlanmışlardır.

İhtisaslaşmış dış hizmet kolları konusunda, 14 Mart 1964 metinlerini, Devletin sağlık ve sosyal yardım hizmetlerde mükellef dış servislerinin yeniden düzenlenmesini derpiş ve yetkilerini tesbit eden 30 Temmuz 1964 tarih ve 783 sayılı kararname ve Başbakanlığın aynı tarihli genelgesi takip etmiştir.

İdarî teşkilâtlanma bugün, kendi bünyesi içinde, adına “Bölgesel faaliyet kademesi” yahut sadece “Bölge” denilen esaslı bir Mülki Taksimatı ihtiva etmekte ve üç veçhesi bulunmaktadır :

1. Bölgesel faaliyet programlarının tatbik mevkiine konulduğu çerçeveyi teşkil etmek (7 Ocak 1959 tarih ve 171 sayılı kararname, Madde 1)

Bu sıfatla bölge, ekonomik ve sosyal kalkınmaya ve ülkenin düzenlenmesine taallük eden bölgesel plânların çerçevesi olmak mecbu-

niyetindedir. Bu plânların uygulanması, ancak bu kadro dahilinde tahakkuk ettirilecektir. Bu yönden Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Millî Plânının ihzar ve tatbikinde mevcut önemle mukayese edildiğinde, bölge plânının önemi cüz'î kalmaktadır.

2. Bölge Valisinin yetkilerinin uygulandığı mülkî kademeyi teşkil etmek.

Bu, Valinin yetkileri bölgesel faaliyet çevresi ile kaimdir. Daha geniş bir sahaya yayılmış olmakla beraber, Vilâyet Valisinin yetkileri kadar umumî değildir. Hatta Bölge Valisinin yetkileri, bünyesinde nâdiren karar alma tasarrufunu ihtiva etmekte, ancak bundan öteye teklif, danışma ve koordinasyon yetkilerini taşımaktadır Yetki genişliğe bu sıfatla bölge seviyesinde daha sınırlı tutulmuştur. (14 Mart 1964 tarih ve 251 sayılı kararname)

3. Muhtelif İdarî çevrelerin ahengini sağlayan veya sağlamaya mecbur olan kademeyi teşkil etmek (7 Ocak 1959 tarih ve 171, 2 Haziran 1960 tarih ve 516 sayılı kararnameler)

Bölge Valisinin yetkilerinin uygulanma sahası olmak itibariyle bölge, bünyesi içinde tamamen istişari, yahut icraî görevleri olan müesseseleri ihtiva etmektedir. Bölge Valiliğinin incelenmesi, bu müesseselerin tetkiki ile tamamlanabilmektedir. Ancak, bölgesel faaliyet kademesi, şimdiye kadar Devlet idareleri taşra kademelerinin içinde âhenklendiği bir çerçeve olmaya yaramış bulunmakla beraber, gayet mudil bir İdarî taksimatın teessüsüne de yol açmıştır. (Delion- “ Vilâyetlerde ve Bölgelerde Devlet Hizmetlerinin Reformu” L’actualite Juridique, 1964-Sahife 264 ve 339)

**FRANSA'DA
KAMU
GÖREVİ**

Fransızcadan Çeviren :
Mehmet TARCAN
Tetkik Kurulu Müşaviri

(İDARECİLERİN ÖZEL STATÜSÜ VE GÖREVLERİ)

Özet:

Millî idare Okulu yolu ile yetiştirilen memurlar ve posta ve telekomünikasyon idarecilerinin görevleri ile ilgili 26 Kasım 1964 gün ve 64-1172 sayılı kararname.

Devletin Bakanlıklar merkez teşkilâtında çalışan servis şefi, müdür yardımcısı ve daire başkanlarına uygulanan tayin ve terfi koşulları ile ilgili 19 Eylül 1955 gün ve 55-1226 sayı ile tadil edilen kamu idaresi tüzüğüne değiştiren 26 Kasım 1964 gün ve 64-1173 sayılı kararname.

Sivil idarecilerin özel statüsü ile ilgili 26 Kasım 1964 gün ve 84-1174 sayılı kararname.

Sivil idareciler hakkında yetkili ve ilgililerin eşit şartlarla temsil edildikleri İdarî komisyonların kuruluşu ile alâkalı ve kamu idaresi tüzüğüne konu olan 26 Kasım 1964 gün ve 64-1175 günlü kararname.

Millî idare okulu yolu ile yetiştirilen memurlar ve posta ve telekomünikasyon idarecilerinin görevleri ile ilgili 26 Kasım 1964 gün ve 64-1172 sayılı kararname.

(Resmî Gazete 27 Kasım 1964)

CUMHURBAŞKANINA SUNULAN RAPOR

Bay Başkan,

2 Temmuz 1964 gün ve 64-665 sayılı kanunun projesini 6 Mayıs 1964 günü parlâmentoya sunarken, hükümetin asıl maksadı, gerekçesinde de belirtildiği üzere, idareyi devletin yeni hizmetlerine intibak ettirmek, özellikle Bakanlıklar arası işlerin artan gelişimini,

bölge ve il kademesinde yeniden teşkilâtlandırmayı nazarı dikkate almakti.

Fransa'nın halen içinde bulunduğu ekonomik, demografik ve sosyal gelişme, gerçekten bir bünye değişikliğini zorunlu kılmakta, bu değişiklik sorumluluğun dağılışında önemli sonuçlar doğurmaktadır. Bu durumu karşılamak için, ister merkezî idare kademesinde, ister bölgesel çalışma alanında veya teknik işbirliği sahasında olsun, devletin özel bir çaba göstermeye karar verdiği bütün kesimlerde hizmet görmeye ehil, bu yeni işler için hazırlanmış kişilerin görev alacağı sorumlu makamlara yetki verilmesi zaruridir.

Zira, millî idare okulu yolu ile yetiştirilmiş yüksek memurların statülerinde bazı eksiklikler mevcuttur. İşin bu yönü, merkezî idarenin üst kademelerini teşkil eden ve netice itibariyle, hükümetin genel emirlerini yürütmekle görevli olan sivil idareciler için de gerçektir; bunlar halen yirmi kadar kuruluş bünyesine çok defa eşitlik gözetilmeksizin dağıtılmış bulunmaktadır. Böyle bir bölünüş, bazı idarecilerin uzun yıllar aynı servis ve bazan aynı büroda kalmaları sonucunu doğurmakta ve bu durum keza kamu idareleri arasında yanlış bir hiyerarşinin varlığına sebep olmaktadır. Bu hatalı hiyerarşinin uygulanması yüzünden, Millî İdare Okulu öğrencileri, okulu bitirdikleri zaman zevklerini ve istidatlarını gözönünde tutarak intisap edecekleri mesleklerini seçmektedirler. Halen uygulanan kurallar, nihayet belli bir hareketsizliği yaratmakta, bunlar bazen, kabiliyetleri bir müşabakanın kaçınılmaz talih ve tesadüfleri ile engellenebilecek olan değerli memurların cesaretlerinin kırılmasının menşei teşkil etmektedir :

İdarenin müessiriyetini kaybetmesi ve intibak kabiliyetinin gittikçe azalması bu durumun daha önemli ve tehlikeli yönünü teşkil etmektedir.

Bu duruma çare bulmak için bir yandan yüksek memurların kullanılışında belli bir hareket kolaylığının uygulanması zarurî görünmekte ve öbür yandan bakanlıklar merkez kuruluşunda görev ifa eden yirmi sivil idareciler kurulu yerine bakanlıklar arası tek kurul meydana getirilmesi gerekmektedir.

Bu suretle devlet, yerinden yönetim politikasının gerektirdiği ihtiyaçları karşılayabilmek, İdarî kuruluşlar arasında hatalı ve lüzumsuz personel dağılışına son vermek, ve keza İdarî hizmet ve vazifelerini ifa sırasında kazanabildikleri yeterlik ve bilgileri dikkat naza-

ra alınarak bazı memurların hizmet durumunu düzeltmek imkânını kazanmış olacaktır.

Devletin menfaatına zararlı olabilecek ne bir sürekli hareket yaratmak, ne de memurları ekseriya sathi kalma tehlikesine mâruz çok yönlü bir yetişme iddiasında bulunmak bahse konu değildir ; memurları kullanmada hareket kolaylığı, bazı hizmetlerin değişmez karakterinin yarattığı gevşekliğe çare bulmak, zihinlerde bir nevi yenilenmeye ve göreve intibak kabiliyetinin gelişimine imkân vermek zorunluluğu söz konusudur.

Hükümet esas itibariyle bu memurlardan herbirini, meslekî çalışmaları esnasında ve enaz iki yıl süre ile, kendi normal hizmetlerinden farklı bir çalıştırmaya tâbi tutmaktadır. Her özel statü, hangi şartlar içinde bu vecibenin yerine getirileceğini ve bunun müeyyidelerinin ne olacağını açıklayacaktır.

Artık bundan böyle, Devletin bakanlıklar merkez teşkilâtındaki servis şefi, müdür ve daire başkanlıklarına genç memurların, ancak bahse konu vecibelerini yerine getirdikten sonra, tayin edilebilecekleri öngörülmüştür.

Bundan başka, Millî İdare Okulu yoluyla yetiştirilmiş bir kurulun her memurunun, aynı şekilde yetiştirilmiş diğer bir memurlar kurulunda görevlendirilebileceği öngörülmüştür.

Nihayet, Başbakanın görev ve sorumluluğu altında bir tek sivil idareciler kurulunun ihdası, hükümete, çeşitli İdarî kuruluşlarda mevcut memurların ihtiyaca göre dağıtımı ve yüksek memurların tüm ve ahenkli hizmet politikasını yürütmek imkânını sağlayacaktır.

Tasdikinize sunmakla şeref duyduğumuz kararname projelerinin konusu işte budur.

Bay Başkan, derin hürmetlerimizin lütfen kabulünü dileriz.

Cumhurbaşkanı,

Başbakan, İdarî reformla görevli devlet bakanı, maliye ve İktisadî işler bakanının raporu üzerine;

Anayasa, özellikle 37. maddesine göre;

Bazı sınıf memurların statüleri, hizmete alınmaları ve yetiştirilmeleri, ve bir kamu görevi idaresi teşkili ile ilgili değişik 9 Ekim 1945 gün ve 45-2283 sayılı tüzüğe göre;

Memurların genel statüsü ile ilgili 4 Şubat 1959 günlü tüzüğe göre,
 Kamu görevi yüksek meclisinin mütalâası gereğince;
 Danıştayca görülmüş,
 Bakanlar Kurulunca incelenmiş olmakla karar verildi.

Madde 1 — Millî İdare Okulu yolu ile yetiştirilmiş kurul üyeleri ve posta ve telekomünikasyon idarecileri, görevlerini ifa sırasında, özel statüleri gereğince, geçici olarak başka bir göreve tayinleri tarihinden sonra, enaz iki yıl süre ile mensup olduğu kurul üyelerinin normal olarak ifa ettikleri mesaiden farklı işlerde çalıştırılmak maksadiyle hizmete çağrılacaklar veya başlangıçta tahsis edildikleri idareden alınabileceklerdir.

Bu maddenin yürütülmesi için alınması gereken kişisel tedbirler başbakan ve ilgili bakanlarca düzenlenecek kararname ile tesbit edilir.

29 Ekim 1858 gün ve 58-1018 sayılı tüzüğü uygulanması sonucu ifa edilen hizmetler bu maddenin birinci fıkrasında tayin ve tesbit edilen asgarî müddetin hesabında dikkat nazara alınır.

Madde 2 — İlgili memurlar, nazarı itibare alınan süre esnasında, asıl görevli bulundukları kurulda faal durumlarını muhafaza edebilecekleri gibi özel statülerinde öngörülen denk bir hizmete veya geçici olarak başka bir göreve nakledilebilir. Her iki halde de ifa edilen hizmetler, asıl görevli bulunduğu kuruldaki fiilî hizmetler gibi kabul edilir.

Madde 3 — Yürürlükteki bütün aykırı hükümlere rağmen, millî idare okulu yoluyla yetiştirilmiş memurlar kurulu üyelerinin her biri, bu kurullar üyelerinden birisine normal şekilde tahsis ve tefrik edilmiş olan bir hizmetin ifasına geçici olarak görevlendirilebilirler. Bununla beraber, yetkileri kazai görev alanına giren kurullarda tevessül edilecek geçici görevlendirmeler, ancak sözü geçen kurulların statülerinde açık şekilde belirtilen hükümlerin varlığı halinde mümkün olabilir.

Madde 4 — Birinci maddede yer alan kurulların her birinin özel statüleri, sözü geçen maddede belirtilen vecibenin yerine getirilmesi şartlarını, bu vecibenin müeyyidelerini ve keza hazırlanıp uygulanması için lüzumlu muvakkat tedbirleri tayin ve tesbit edecektir.

Yetkileri kazaî görev alanına giren kurullar hakkında, bu statüler ne hâkimlerin azledilemeyeceği kuralını, ne de İdarî mahkeme hâkimlerinin bağımsızlığını teminat altına alan ilkeleri ihlâl edebilecek hükümleri kapsayamaz.

Madde 5 — Bu kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, millî idare okulu yolu ile yetiştirilmiş kurul üyelerine veya bir kısmına atanma ehliyeti tanıyan genel teftiş kurullarına tayinle ilgili bulunan bütün kararlar başbakanın imzasına yeniden sunulacak veya mevcut kararların yan tarafı başbakan tarafından yeniden imza edilecektir.

Madde 6 — Fransa Cumhuriyeti resmî gazetesinde yayınlanacak olan işbu kararnamenin yürütülmesine Başbakan ve kendilerini ilgilendiren hususlarda bütün Bakanlar görevlidirler.

Paris 26 Kasım 1964,

C. DE GAULLE
ve Bakanlar Kurulu

Devletin Bakanlıklar merkez teşkilâtında çalışan servis şefi, müdür yardımcısı ve daire başkanlarına uygulanan tayin ve terfi koşulları ile ilgili 19 Eylül 1955 gün ve 55-1226 sayı ile tadil edilen kamu idaresi tüzüğünü değiştiren 26 Kasım 1964 gün ve 64-1173 sayılı kararname,

(Resmî gazete 27 Kasım 1964)

Cumhurbaşkanı,

Başbakan, İdarî reformla görevli Devlet Bakanı, Maliye ve İktisadî İşler Bakanının raporu üzerine,

Memurların genel statüsü ile ilgili 4 Şubat 1959 günlü tüzüğe ve özellikle 2. maddesine göre,

Devletin Bakanlıklar merkez teşkilâtında çalışan servis şefi, müdür yardımcısı, ve daire başkanlarına uygulanan tayin ve terfi koşulları ile ilgili 19 Eylül 1955 gün ve 55-1226 sayılı kararname ile tadil edilen kamu idaresi tüzüğüne göre,

Millî idare okulu ile yetiştirilmiş memurların ve posta telekomünikasyon idarecilerinin görevleri ile ilgili 26 Kasım 1964 gün ve 64-1172 sayılı kararnameye göre, kamu görevi yüksek meclisinin mütalâası gereğince; Danıştayca görülmüş;

Bakanlar Kurulunun mütalâası alındıktan sonra;

Karar verildi :

Madde 1 — 19 Eylül 1955 günlü kararnamenin 1. maddesi aşağıda gösterildiği şekilde değiştirilmiştir.

“Bakanlık merkez teşkilâtının herbirinde veya benzeri İdarî kuruluşta servis şefi, müdür yardımcısı ve daire başkanı görevi ile ilgili tayinler, kamu görevi ile yükümlü bakanın mütalâası alındıktan sonra, Başbakan ve ilgili Bakanın müşterek kararı ile düzenlenir”.

Madde 2 — 19 Eylül 1955 günlü aynı kararnamenin 3. maddesi aşağıda gösterildiği şekilde tamamlanmıştır :

“1 Ocak 1968 tarihinden itibaren, millî idare okulu yolu ile yetiştirilmiş kurul üyeleri ve posta ve telekomünikasyon idarecileri, Bakanlık merkez teşkilâtındaki servis şefi, müdür muavini ve daire başkanlığı görevlerine ancak, mezkûr vazifelere girebilmek için gereken şartları ikmal etmeleri ve ayrıca 26 Kasım 1964 gün ve 64-1172 sayılı kararnamenin 1. maddesinde zikredilen vecibeyi yerine getirmeleri kaydı ile tayin edilebileceklerdir.

Yukarıki fıkra hükmü, bu kurullara 2 Ocak 1961 tarihinden önce girmiş bulunan memurlara uygulanmaz”.

Madde 3 — Yukarıda işaret edilen 4 Şubat 1959 günlü tüzüğün 48 ve 49 maddeleri hükümleri, yukarıda gösterilen 1. maddede açıklanan görevlere, aynı tüzüğün birinci maddesinin 2 ve 3. maddelerinde zikredilen kurul üyelerinin tayinleri halinde uygulanmaz.

Madde 4 — Fransa Cumhuriyeti resmî gazetesinde yayınlanacak olan işbu kararnamenin yürütülmesine Başbakan ve kendilerini ilgilendiren hususlarda bütün Bakanlar yükümlüdür.

Paris 26 Kasım 1964

C. DE GAULLE
ve Bakanlar Kurulu

**Sivil idarecilerin özel statüleri ile ilgili
26 Kasım 1964 gün ve 64-1174 sayılı
kararname**

(Resmî Gazete 27 Kasım 1964)

Cumhurbaşkanı,

Başbakan, İdarî reformla görevli Devlet Bakanı ve Maliye ve İktisadî İşler Bakanının raporu üzerine,

Anayasaya ve özellikle 37. maddesine göre,

Bazı sınıf memurların statüleri, hizmete alınmaları ve yetiştirilmeleri ve bir kamu görevi idaresi teşkili ile ilgili değişik 9 Ekim 1945 gün ve 45-2283 sayılı tüzüğe göre,

Memurların genel statüsü ile ilgili 4 Şubat 1959 günlü tüzüğe ve özellikle bunun 2. maddesini değiştiren 2 Temmuz 1964 günlü kanuna göre,

Kamu idaresi tüzüğünü kapsayan ve memurların terfi ve kadro durumlarının genel koşulları ile ilgili 14 Şubat 1959 gün ve 59-308 sayılı kararnâmeye göre,

Kamu idaresi tüzüğünü kapsayan ve memurların bir kısmının özel rejim ve göreve kesin olarak son verme şekilleri ile ilgili 14 Şubat 1959 gün ve 59-309 sayılı kararnâmeye göre,

Kaymakamların statüsünü kapsayan 14 Mart 1964 gün ve 64-260 sayılı kararnâmeye göre,

Milli İdare Okulu ile yetiştirilmiş kurul memurları ve posta telekomünikasyon idarecilerinin çalışmaları ile ilgili 26 Kasım 1964 gün ve 64-1172 sayılı kararnâmeye göre,

Devletin Bakanlıklar merkez teşkilâtında çalışan servis şefi, müdür yardımcısı ve daire başkanlarına uygulanan tayin ve terfi koşulları ile ilgili kamu idaresi tüzüğünü kapsayan değişik 19 Eylül 1955 gün ve 55-1226 sayılı kararnâmeyi tadil eden 26 Kasım 1964 gün ve 64-1173 sayılı kararnâmeye göre;

Kamu görevi yüksek meclisinin mütalâası gereğince;

Danıştayca görülmüş;

Bakanlar Kurulunun mütalâası alındıktan sonra;

karar verildi :

I. BÖLÜM **GENEL HÜKÜMLER**

Madde 1 — Sivil idareciler (les administrateurs civils), Bakanlıklar merkez teşkilâtı genel müdür ve müdürlerinin veya benzeri idarelerin emrinde, İdarî işlerin yürütülmesi sırasında, hükümetin genel emirlerini uygulamak, kanun, tüzük projelerini ve Bakanlık kararlarını hazırlamakla görevlidirler. Bunların yürütülmesi için lüzumlu eğitim ve öğretimi düzenlerler, aynı guruba giren işlerin

yürütülmesine ilişkin çalışmalarda ve bu işlerin inceleme ve araştırılması ile görevli personelin kadrosunun tamamlanmasında gerekli işbirliğini sağlarlar.

Madde 2 — Sivil idareciler, Başbakana bağlı, Bakanlıklar arası mahiyetini haiz, tek bir kurul teşkil ederler.

Bunların Bakanlıklar merkez teşkilâtının çeşitli bölümlerine ve benzeri idarelere tahsisi, kamu görevi ile yükümlü Bakanın mütalâası alındıktan sonra Başbakanın tasvibiyle yanılır ve aşağıda 12. maddede belirtilen koşullar içinde her beş yılda tekrar gözden geçirilir. Millî idare okulu yolu ile yetiştirilmiş sivil idarecilerin ilk tahsis işlemi yapılırken ilgilinin okulu bitirdiği sırada yaptığı seçme gözönünde tutulur.

Bakanlıklar merkez teşkilâtı veya benzeri kuruluşların kendi bünyesi için sivil idarecilerin dağıtılışı, aşağıdaki 23. madde hükmü saklı kalmak şartıyla, işbu kararnâme gereğince Başkanla istişare etmeksizin, bunlar hakkında her türlü İdarî yetkileri haiz bulunan Bakanlar tarafından yapılır.

Çalıştığı alandan başka bir göreve aktarılan sivil idareciler, yönetimleri bakımından, önceden tahsis edilmiş oldukları Bakanlık merkez teşkilâtı veya benzeri kuruluşa bağlı kalırlar. Asıl çalışma alanlarına döndüklerinde, bu maddenin 2. ve 3. fıkrasında belirtilen şartlar içinde, bir tahsis kararına konu olurlar.

Madde 3 — Sivil idareciler kurulu üç sınıfa bölünmüştür :

Sekiz kademeyi kapsayan sınıf üstü,

Yedi

Sekiz » » ikinci sınıf.

Sınıf üstü sivil idareciler, kadroların tamamlanması veya özel sorumluluk taşıyan inceleme ve araştırmaları yapmakla görevlidirler.

Madde 4 — Bakanlıklar merkez teşkilâtı ve benzeri idarelerin görevlerini yapmaları için lüzumlu sivil idarecilerin miktarı, kamu görevini tedvire memur Bakan ile Maliye ve İktisadî İşler Bakanlarınca düzenlenecek rapor üzerine bir kararnâme ile tesbit edilir.

Sözû geçen bu idareler arasında bu görevlerin dağıtımı işi keza bu kararnâme ile tayin ve tesbit edilir.

II. BÖLÜM

SİVİL İDARECİLERİN HİZMETE ALINMASI VE YETİŞTİRİLMELERİ

Madde 5 — Sivil idareciler, millî idare okulunun eski öğrencileri arasından seçilerek hizmete alınırlar.

Bununla beraber, bu eski öğrenciler arasından gösterilen dokuz sivil idareci için;

a) Tayinlerden ikisi, işlemin yapıldığı yılın 1 ocağından yaşı en çok kırkbeş olan ve aynı tarihte baş atâşe olarak dört yıl fiilî hizmet ifa ettiğini tevsik eden Bakanlık merkez teşkilâtında görevli idare ateşelerinden (attache d'administration),

b) Tayinlerden birisi, işlemin yapıldığı yılın 1 ocağında yukarıda işaret edilen 4 Şubat 1959 günlü tüzüğün 17. maddesinde belirtilen A kategorisi içinde sınıflandırılan, Bakanlık idare ateşesi kurulu dışında ve özellikle dış işleri servisi kurulunda on yıl fiilî hizmet ifa ettiğini tevsik eden ve aynı tarihte yaşı otuzbeşten yukarı ve elliden aşağı olan memurlar arasından yapılır.

Millî İdare Okulunun eski öğrencileri, okuldaki öğrenim süresinin son gününü takip eden günden itibaren sivil idareci olarak atanırlar.

Yukarıda a ve b bendlerinde gösterilen memurlar, millî idare okulunun eski öğrencilerinin tayin tarihine göre altı ay içinde sivil idareci olarak atanırlar.

Millî idare okulu, eski öğrencileri arasından bir yıl içinde atanan sivil idarecilerin sayısı dokuzun kat sayısı değilse, ertesi yıl yukarıdaki a ve b bendlerinin uygulanması sırasında yapılacak tayinlerin hesabında dikkate alınmak kaydıla, geri kalan miktar takip eden yıl aynı şartlar içinde tayin edilecek sivil idareciler sayısına eklenir.

Madde 6 — Yukarıki maddenin a ve b bendlerinde belirtilen tayinler, ilgililerin meslekî niteliklerini tetkik ile görevli Bakanlıklar arası seçme komitesinin mütalâası alındıktan sonra, kamu görevini tedvire memur Bakan tarafından tesbit edilerek düzenlenecek yeterlik listesindeki kayıtlara göre yapılır.

a bendinde belirtilen tayinler ilgili yeterli listesi, Bakanlık merkez teşkilâtındaki her idare ateşesi kurulu hakkında, sivil idareci

tayin edilebilmek için gereken şartları haiz kurul üyelerinin sayıları dikkat nazara alınmak suretiyle kamu görevini tedvire memur Bakanın kararı ile tesbit edilen yazılı miktarı kapsar.

Kamu görevini tedvire memur Bakanın bu kararı, bir yandan yukarıda belirtilen yeterlik listesinin düzenlenmesi ve meslekî niteliklerin incelenmesine, diğer taraftan Bakanlıklar arası seçme komitesinin kuruluş ve işleyişini tayin ve tesbit eder.

Madde 7 — 5. maddenin a ve b bendlerinin uygulanması suretiyle sivil idareci olarak seçme usulü ile hizmete alınan memurlar, belli kademedede 2. sınıfa uyan kanunî maaşa veya, bulunmadığı takdirde, doğrudan doğruya asıl görevli bulunduğu kurulda aldığı maaşın üstüne, aşağıda 9. madde hükmünün tatbikinde nazarı itibare alınan kademeye ulaşabilmesi için normal şekilde öngörülen maaşa muadil bulunan bir hizmet kıdemini bu kurulda ihraz ettiğini tevsik etmeleri kaydı ile asaleten tayin edilirler.

Aksi halde, aşağıdaki 9. madde hükmünü tatbik ederek, asıl görevli oldukları kurulda tevsik ettikleri hizmet kıdemine tekabül eden 2. sınıftaki kademesine asaleten tayin edilirler.

Eskiden görevli bulundukları kurulda sivil idarecilerin 2. sınıfının 8. kademesine tekabül edenden daha çok ücret alan memurlar ile yukarıki fıkrada zikredilen memurlar aradaki farkı denkleştirici bir tazminattan yararlanırlar.

Madde 8 — Millî idare okulu yolu ile yetiştirilmiş sivil idareciler, müddeti ne olursa olsun, bu okuldaki öğrenim süreleri dikkat nazara alınarak doğrudan doğruya 2. sınıfın 3. kademesine atanırlar.

III. BÖLÜM

SİVİL İDARECİLERİN TERFİLERİ

Madde 9 — Bir üst kademeye yükselmek için her kademedede geçecek zaman aşağıda açıklandığı şekilde tesbit edilmiştir :

2. sınıfın ilk üç kademesi için bir yıl;
2. sınıfın 4 ve 5. kademeleri için onsekiz ay;
2. sınıfın 6 ve 7. kademeleri,
1. sınıfın 6. kademesi ve sınıf üstünün 5 ve 6. kademeleri için için iki yıl;

1. sınıfın 6. kademesi ve sınıf üstünün 5. ve 6. kademeleri için üç yıl.

Yukarıda işaret edilen 14 Şubat 1959 gün ve 59-308 sayılı kararnamenin II. bölümündeki hükümler sivil idareciler için uygulanmaz.

Madde 10 — En az 1. sınıfın 3. kademesine ulaşmış olan sivil idareciler, sınıf üstüne yükselmek için terfi tablosuna kayıt edilebilirler.

İlgililer, terfileri sırasında, önce yararlandıkları ücretin üst derecesini kapsayan kademeye göre sınıflara ayrılırlar. Bu durumda, önceki kademedeki müktesep kıdemini muhafaza ederler.

En az 2. sınıfın 6. kademesine ulaşmış olan ve kurulun da iki yıl fiilî hizmetini tevsik eden sivil idareciler 1. sınıfa yükselmek için terfi tablosuna kayıt edilebilirler. İlgililer, terfileri sırasında, önce yararlandıkları ücrete eşit dereceyi kapsayan kademeye göre sınıflara ayrılırlar.

Bu durumda, önceki kademedeki müktesep kıdemini muhafaza ederler. Bununla beraber, terfi eden memur 2. sınıfın 8. kademesine dahil ise, bu takdirde, iki yıllık sınır içinde kıdemini muhafaza eder.

Madde 11 — Önceki maddede belirtilen terfi tabloları aşağıdaki şartlar içinde hazırlanır :

İlgililerin eşit şartlarla temsil edildikleri bir İdarî komisyonun mütalâası alınmak suretiyle her Bakanlık bir ihzari tablo hazırlar.

Başbakan, 12. maddede belirtilen komisyon ve kamu görevini tedvire memur Bakanın mütalâası alındıktan sonra, liyakat sırası değiştirilemeyen ihzari tablolara göre, terfi tablosunu kesin olarak düzenler.

Madde 12 — Sivil idarecilerin terfi tablosu hakkında görüşünü bildirmekle görevli istişarî komisyon, yönetim ve kamu görevi genel müdürünün başkanlığında aşağıdaki kişilerden kurulur :

Sivil idareciler görevini kapsayan Bakanlıklar personel müdürleri Bakanlık teşkilâtının personel işleri ile görevli birkaç müdürü kapsaması halinde komisyona katılacak olanı Bakan gösterir;

Her sınıftan iki sivil idareci, kamu görevini tedvire memur Bakanın kararı ile tesbit edilecek şartlar içinde yukarıki maddede zik-

redilen ilgililerin eşit şartlarla temsil edildikleri İdarî komisyonun asil temsilcileri tarafından seçilir.

İstişare komisyonu, 2. maddede belirtilen beş yıllık sürenin sonunda keza, sivil idarecilerin tahsis edildikleri yerler hakkında inceleme yapmaya yetkilidir.

Madde 13 — İster beş yıllık inceleme sonunda, isterse sivil idarecinin Bakanlık merkez teşkilâtı veya benzeri bir idareden başka bir yere terfii, yer değiştirmesi sonucu olsun, bu komisyonun müdahalede bulunmaması halinde, ilgilinin bir talebi bulunmaksızın durumu tezekkür edilmiş ise, yönetim ve kamu görevi genel müdürünün başkanlığında, bir taraftan ilgili idarelerin personel işleri ile görevli müdürleri ve görevlerinde en eski üç personel müdürü, diğer taraftan yukarıki maddede belirtildiği şekilde seçilmiş her sınıftan iki sivil idareciden kurulu özel bir komisyonun mütalâası alındıktan sonra mevzu karara bağlanır.

Madde 14 — Yukarıda işaret edilen 4 Şubat 1959 günlü tüzüğün 49. maddesi sivil idarecilere uygulanmaz.

Madde 15 — Her sınıfın muhtelif kademeleriyle ilgili terfiler görevli Bakanın kararı ile yürütülür.

1. sınıf ve sınıf üstü ile ilgili terfi, kamu görevini tedvire memur Bakanın mütalâası alındıktan sonra Başbakanın kararı ile yürütülür.

Bu kararnamenin uygulanması sırasında, Başbakanın imzasına sunulacak olan kararları idare ve kamu görevi genel müdürü hazırlar.

IV. BÖLÜM **ÖZEL HÜKÜMLER**

Madde 16 — Başbakan, ilgili Bakan ve kamu görevini tedvire memur Bakanın mütalâasını aldıktan sonra, yukarıda işaret edilen 4 Şubat 1959 günlü tüzüğün 31. maddesinde belirtilen şartlar dahilinde, sivil idareciler hakkında uyarma ve kınama cezaları verebilir.

Madde 17 — 26 Kasım 1964 gün ve 64-1172 sayılı kararnâmenin 1. maddesinde belirtilen vecibeyi yerine getirmiş bulunan sivil idareciler, en az iki yıllık bir devre esnasında, hizmet edeceği servisin merkezi Paris bölgesinin dışında bulunmak kayıt ve şartıyla, ister

tahsis edildikleri Bakanlık teşkilâtına bağlı bir dış hizmet olsun, ister, Bakanlık özel kaleminden başka, diğer bir Bakanlık kuruluşuna bağlı bir hizmet olsun, ister bir mahallî idare kuruluşunda, bir deniz aşırı ülkede, bir kamu kurumunda veya uluslararası bir örgütte olsun görevlerini ifa etmiş sayılacaklar ve keza, aynı devre esnasında, teknik işbirliği görevini kapsasın veya kapsamasın dış memleketlerde bir veya bir çok özel görev (geçici veya sürekli) ifa edenler de vazifelerini yapmış sayılacaklardır.

Madde 18 — Millî idare okulu yolu ile yetiştirilmiş başka bir kurulun memurları, bir hizmette, sivil idareci olarak geçici surette istihdam edilebilirler.

Yukarıki fıkrada açıklanan memurlar, eşit maaş veya olmadığı takdirde eski kurulunda aldığı bir üstünü kapsayan kademeye sivil idareci olarak geçici surette görevlendirilirler.

Bu memurlar geçici surette görevlendirildikleri sınıf ve kademeye sivil idarecilerin ulaşması için gereken şartlara en az denk olan bir hizmet süresini eski kurulunda ihraz ettiğini tevsik etmeleri kaydı ile sivil idarecilerle birlikte sınıf ve kademe terfileri için yarışmaya katılırlar.

Bu kurulda en az iki yıldan beri geçici olarak görev yapmaları halinde, istekleri üzerine, sivil idareciler kurulunda sürekli olarak kalabilirler.

Madde 19 — Sivil idareciler kaymakamlıktan başka hizmetlerde ancak, asaletlerinin tasdikinden itibaren kurulunda iki yıl fiilen hizmet ifa ettiklerini tevsik etmeleri kaydı ile geçici olarak görevlendirebilirler.

Madde 20 — Bu kararnamenin yürütülmesi tarihinden itibaren, bünyelerinde bu Bakanlık veya dairelerin, tayin suretiyle veya zımnen vazifeli sivil idarecileri bulunan bazı Bakanlık veya dairelere bağlı memurlara, kurul veya kuruluşta görev yapma imkânını sağlayan yürürlükteki hükümler, belli bir Bakanlık veya dairedeki fiilî hizmetler süresi veya tahsis işlemi ile ilgili bütün şartlar gözönünde tutulmaksızın, yukarıda belirtilen 2. madde gereğince ihdas edilen tek kurulun bütün üyelerine teşmil edilmiştir.

Bununla beraber, işin teknik mahiyeti sebebiyle, bazı kurul veya görevlere yapılacak tayinin, ister belli bir Bakanlık veya bir dairede muayyen bir fiilî hizmetin yapılmış olması, ister bu kurul veya

dairelerde daha önce muvakkat bir vazife ifa edilmiş bulunması şartına bağlanacağı Danıştay'ca ittihaç edilecek bir kararda öngörülebilecektir.

Madde 21 — Aykırı bütün hükümlere rağmen, bu müesseselerin teşkilâtı devletin tanzim salâhiyetine dahil bulundukları takdirde, sivil idareciler, devletin dış servislerle ilgili idare veya kontrol görevlerine, kamu kurum veya teşebbüslerine, kamu hizmeti ifa eden özel kurumlara ve keza yukarıda işaret edilen 14 Şubat 1959 gün ve 59-309 sayılı kararnamenin 1. maddesinin 4. bendinde belirtilen özel teşebbüslere tayin edilme ehliyetini haizdirler.

Danıştayca ittihaç edilecek bir kararnâme bu görevlerin listesini ve mümkünse bu yerlere tayin edilebilecek sivil idarecilerin azami nisbetini tayin edecektir.

Madde 22 — Başbakan, kamu görevini tedvire memur Bakanın mütalâasını aldıktan sonra, sivil idarecileri doğrudan doğruya tevdiat ve emanet sandığında görevlendirebilir. Bu kurumların genel müdürleri, bu kararnâme gereğince Başbakan ile istişare etmeksizin, bu personel hakkında her türlü İdarî tasarruf yetkisini haizdirler. Bunlar, yukarıda 12. maddede belirtilen komisyonu toplantılarına, müzakere ve karar verme yetkisini haiz olarak katılır veya kendilerini temsil ettirebilirler.

Madde 23 — Bakanlık merkez teşkilâtı veya benzeri idarelerin A kategorisine giren kurulları ilgilendiren reform tasarılarını hazırlamak, özellikle Bakanlık merkez teşkilâtında görevli sivil idareci ve idare ataşelerin gelişimini ve bu personelin ilgili idarelerin ihtiyacını gözönünde tutarak dağıtımını, millî idare okulundan başka yolla hizmete alma ve yetiştirme yollarını, Bakanlık idare ateşelerinin yarışma sonuçlarını, ister kurul üyelerinin muhtelif derece terfilerini, ister Özellikle sivil idarecilere açık bulunan Bakanlık merkez teşkilâtının üst kademelerine tahsis işlemlerini, bunların geçici olarak görevlendirilmelerini ve personelin başka görevlere geçmesi için gereken şartların takip ve tetkiki ile vazifeli Bakanlıklar arası bir komisyon kurulmuştur.

Bu komisyon, bir Danıştay veya Sayıştay üyesinin başkanlığında, devletin yüksek kurulları veya teftiş kurulları yahut İdarî veya teknik denetim kurulları üyeleri arasından seçilmiş iki yardımcı bir baş raportör ve keza idare ve kamu görevi genel müdürü ve bütçe müdüründen müteşekkildir. İdare ve kamu görevi genel müdürü,

ve bütçe müdürü kendi yerlerine daimi bir temsilci bulundurabilirler. Komisyon, üyelerinden dördü hazır bulunduğu takdirde, muteber olarak, toplanabilir. Bakanlık veya benzeri idarenin personel işleri ile görevli müdürü komisyonun toplantısında istişarî oyu haiz olarak bulunur.

Raportörler, baş raportör tarafından kendilerine tevdi edilen işler için, oy kullanmadan, tartışmalara katılmak hakkını haiz olarak, komisyonun yardımcısıdır.

Üyeler ve raportörler, kamu görevini tedvire memur Bakanın kararı ile tayin edilirler.

Her Bakan bu maddenin birinci fıkrasında sayılan sorunlar hakkında komisyona yıllık bir rapor gönderir.

Komisyon, en az iki yılda bir, aynı sorunlar hakkında Başbakan için ayrı bir rapor düzenler.

V. BÖLÜM GEÇİCİ HÜKÜMLER

Madde 24 — Bu kararnâmenin yürürlüğe girmesi tarihinde memurların genel statüsünde belirtilen görevlerden birine atanan muhtelif İdarî kuruluşların sivil idarecileri, asıl kurullarında sahip oldukları kıdeme denk sınıf ve kademeyi muhafaza etmek kaydı ile 2. madde ile teşkil edilen kurulda görevlendirilirler.

Diğer bir sivil idareciler kurulunda geçici olarak görevlendirilen ve asıl bağlı olduğu kuruluş veya kurulda kademe veya derece itibarıyla sınıflandırılmayan sivil idareciler bu kararnâmenin 1. maddesi gereğince teşkil edilen kurulda, aşağıda gösterildiği şekilde idare ve kamu görevi genel müdürünün başkanlığında kurulan özel bir komisyonun mütalâası alındıktan sonra tayin ve tesbit edilen bir kademe ve dereceye göre görevlendirilirler :

Asıl ve geçici olarak görevli bulunduğu kurulların bağlı olduğu idarelerin personel işleri müdürleri, ve görevlerinde en kıdemli üç personel işleri müdürü;

31 Aralık 1964 tarihinde görev ifa eden ilgililerin eşit şartlarla temsil edildikleri İdarî komisyonun seçilmiş üyeleri arasından Başbakanın kararı ile gösterilen her sınıftan iki sivil idareci.

Yürürlükteki normal kurallar dışında yapılan bu tayin kararı, yukarıda 2 ve 12. maddelerde belirtilen esaslara göre, sivil idarecilerin ilk tahsis ve tanzim denemesinin yapılacağı yılı tesbit eder.

Madde 25 — Başka bir kurula bağlı bulunan memurların bir sivil idareciler kurulunda görevlendirilmelerine, bu kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ve normal süreleri sonuna kadar bu kararnâme ile teşkil edilen tek kurulda görevlendirilmelerine karar verilmiş sayılırlar.

Madde 26 — 31 Aralık 1966 tarihine kadar, yukarıda 5. maddenin a bendinde belirtilen baş ateşe derecesiyle ilgili fiilî hizmet kıdemi, dört yıldan bir yıla yemden indirilmiştir. Aynı fıkrada açıklanan yaş haddi kırk beşten elli yıla çıkarılmıştır.

Madde 27 — Yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, bu kararnameye aykırı bütün hükümler, özellikle 9 Ekim 1945 günlü tüzüğün 13. maddesi 17 Kasım 1955 gün ve 55-1490 sayılı kararnamenin 11-16 maddeleri ve 16. maddesi hariç 14 Mart 1962 gün ve 62-277 sayılı kararnâme yürürlükten kaldırılmıştır.

Madde 28 — Fransa Cumhuriyeti resmî gazetesinde yayınlanacak ve 1 Ocak 1965 tarihinden itibaren uygulanacak olan bu kararnamenin yürütülmesine Başbakan ve bütün Bakanlar memurdur.

Paris 26 Kasım 1964

C. DE GAULLE

ve Bakanlar Kurulu

Sivil idareciler hakkında yetkili ve ilgililerin eşit şartlarla temsil edildikleri İdarî komisyonların kuruluşu ile alâkalı ve kamu idaresi tüzüğüne konu olan 28 Kasım 1964 gün ve 64-1175 sayılı kararnâme.

(Resmî Gazete 27 Kasım 1964)

Başbakan,

İdarî reformla görevli devlet bakanı ve maliye ve İktisadî işler Bakanının raporu üzerine, memurların genel statüsü ile ilgili 4 Şubat 1959 gün ve 59-244 sayılı tüzük ve özellikle 15. Maddesine göre;

Kamu idaresi tüzüğünü kapsayan ve ilgililerin eşit şartlarla temsil edildikleri komisyonlar ve keza eşit şartlarla temsil edildik-

leri teknik komitelerle ilgili 14 Şubat 1959 gün ve 59-307 sayılı kararnâmeyle göre;

Sivil idarecilerin sayısı ile ilgili 14 Mart 1962 gün ve 62-278 sayılı kararnameye göre;

Sivil idarecilerin özel statüsü ile ilgili 26 Kasım 1964 gün ve 64-1174 sayılı kararnameye göre;

Danıştayca görülmüş olmakla,

Karar verildi :

Madde 1 — Yukarıda işaret edilen 14 Şubat 1959 gün ve 59-307 sayılı kararnamenin hükümlerine aykırı olarak, kamu görevini tedvire memur Bakan ve ilgili Bakanın kararı ile, 14 Mart 1962 gün ve 62-278 sayılı kararnamenin 1. maddesi gereğince her bakanlık teşkilâtına ve aynı kararnamenin 4. maddesi gereğince her idari kuruluşa sürekli olarak tayin ve tahsis edilen veya geçici olarak görevlendirilen sivil idareciler hakkında yetkili olup ilgililerin eşit şartlarla temsil edildikleri bir İdarî komisyon kurulmuştur.

Madde 2 — Bu komisyonlar, tahsis edildikleri idare dışına inzibatî mahiyeti haiz olmaksızın sınıf terfileri ve naklen tayinlere müteallik işlemler hariç, yukarıda işaret edilen 14 Şubat 1959 günlü kararnamenin 25. maddesinde belirtilen yetkilerin çerçevesi içine giren bütün görevleri ifa ederler.

Bu komisyonlar sınıf terfisi ile alâkalı bir işte, sivil idarecilerin özel statüleri ile ilgili yukarıda işaret edilen 26 Kasım 1964 gün ve 64-1174 sayılı kararnamenin 11. maddesinde belirtilen ihzârı tabloları inceleyerek mütalâa beyan ederler.

Madde 3 — Yukarıda işaret edilen 14 Şubat 1959 günlü kararnâmenin hükümleri, önceki hükümlere aykırı olmamak kaydıyla, işbu kararnâmeden açıklanan komisyonlara uygulanırlar.

Her komisyonun kimler tarafından ve nasıl seçileceği komisyonun kurulmasına ilişkin kararnamede tesbit edilir.

Bu komisyonun adayları, oy kullanma tarihinde, nazarı itibare alınan idarede, en az altı aydan beri görevlerini ifa etmek zorundadırlar.

Madde 4 — Fransa Cumhuriyeti resmî gazetesinde yayınlanacak ve 1 Ocak 1965 gününden itibaren uygulanacak olan işbu kararnâmenin yürütülmesine bütün Bakanlar görevlidirler.

Paris 26 Kasım 1964

GEORGES POMPIDOU
ve Bakanlar Kurulu

**DEVLET METROPOLİTEN
ŞEHİR KURULUŞU
KANUN TASARISI**

Tercüme Eden
Orhan ZAIM
Tetkik Kurulu Müşaviri

Bu tasarı
Governmental Structure,
Organization and Planning
In Metropolitan Areas
İsimli kitaptan tercüme edilmiştir.
Kitap
1961 yılında neşredilmiştir.

Devlet Metropoliten Şehir Tasarısı

Muayyen bir mıntıka içinde bulunan şehir, kasaba ve köylerin, belli vazifelerini deruhte etmek ve başarmak için hazırlanmış tasarıdır.

KISIM I

Kanun Maksadı ve Şümulü

Madde 1 — Eyaletinin Metropoliten mıntıkasında oturan pek kalabalık halka, mevcut mahallî idarelerce getirilemeyen önemli hizmetlerin, hâl yollarını belirtir. Şehirsel nüfusun çoğalması ve şehirden banliyölere göç eden nüfus'un, şehir, kaza ve özel birliklerce hâlli mümkün olmıyan, kanalizasyon, çöp toplama ve imha, su temini, ulaştırma, şehir plânlaması, parklar, otopark yerleri problemlerini doğurmuştur. Bu mıntıka içindeki nüfus hareketleri topografya, yerleşme mıntıkaları, arazi yapısının geliştirilmesi problemleri, mevcut şehir ve mahallî idarelerce istenilen şekilde solisyonlara bağlanamamıştır.

Bu kanunun maksadı Eyaletin devamlı şekilde büyüyen ve gelişen metropolis mıntıkasında oturan halkın, sağlık

ve refahının temini zımnında, şehir ve mahallî idarelerin müştereken hareket ederek problemleri hâlle kadir olmasını temin etmektir.

Madde 2 — Kanunda kullanılan terimler :

(1) . Metroliten Hizmet Birliğı : Eyaleti nin bu kanunla hükmi şahsiyet kazanan, bir şehirsel hizmet birliğidir.

(2) . Metroliten Mıntıka : 50.000 veya daha fazla nüfusu ihtiva eden bir şehirle, bir kazayı veya kazaları ihtiva eden mıntıkadır.

(3) . Hizmet Sahası : Metroliten hizmet birliğinin mevcut veya teklif edilen sınırlarını ifade eder.

(4) . Şehir : Birleşmiş şehir veya mahalle ve kasabaları ifade eder.

(5) . Metro İçi Şehir : (Component City) Bir hizmet mıntıkası içinde kalmış, birleşmiş mıntıka, kasaba ve şehri ifade eder.

(6) . (Component County) Metro içi Kaza : Bir hizmet mıntıkası içinde kalan bir kazanın bir kısmı veya tamamını ifade eder.

(7) . Merkezî Şehir : Bir hizmet bölgesi içinde bulunan en kalabalık şehri ifade eder.

(8) . Merkezî Kaza : Bir hizmet mıntıkası içinde kalan en kalabalık şehri ihtiva eden, kazayı ifade eder.

(9) . Özel Birlik :Eyaletinin, Şehir, Kasaba, Kaza Okul birliği ve Metroliten hizmet birliği dışında kalan şehirsel faaliyetlerde bulunan özel birliği ifade eder.

(10) . Metroliten Meclis : Metroliten hizmet birliğinin teşriî meclisini ifade eder.

(11) . Belediye Meclisi : Bir şehrin veya kasabanın teşriî meclisini ifade eder.

(12) . Nüfus : Federal veya eyalet teşkilâtınca, en yakın tarihte yapılan sayımda, o yerde oturan şahısların sayısını ifade eder.

(13) . Metroliten Faaliyet : Kanunun I. kısmının 2. maddesinde belirtilen, metroliten hükümet faaliyetini ifade eder.

(14) . Yetkilendirilmiş Metroliten Faaliyet : Bir Metroliten Hizmet Birliğinin, bu kanunda belirtildiğı gibi, yetkili kılındığı bir görevi ifade eder.

KISIM II.

Metropolitan Hizmet Birliğinin Mıntık ve Faaliyetleri

Madde 1 — Bir Metropolitan Hizmet Birliği, birinin nüfusu 50.000 den yukarı olan, muttasıl iki veya daha fazla şehrin teşkil ettiği Metropolitan mıntikanın bir kısmında veya tamamında, Kanunun gösterdiği şartlarla, muayyen şehrsel faaliyetlerde bulunmak üzere teşkilâtlanaabilir. Metropolitan Hizmet Birliğinin, geniş metropolis plânının tamamına şâmil, yapılabilir bir hizmet için yetkilendirilmesi şarttır. Metropolitan Hizmet Birliğinin faaliyet sahası, bir şehrin bir kısmına şâmil olamaz. Şehrin tamamı “hizmet sahası” içinde veya dışında olacaktır. Bir şehrin sınırları içinde birden fazla M.H.B. hizmet sahası olamaz.

Madde 2 — M.H.B. bu kanunun tâyin ettiği şekilde yetkilendirildiğinde, aşağıda gösterilen görevlerin bir veya daha fazlasını icra etmek imkânına sahip olacaktır.

- (1) . Metropolitan sahaya şâmil, nazım plânın yapılması,
- (2) . Metro sahaya şâmil, kanalizasyon ve atıklarının tasfiyesi şebekesinin yapılması,
- (3) . Metro sahaya şâmil su temini ve şebekesinin yapılması,
- (4) . Halk için münakale şebekesinin tesisi,
- (5) . Sahaya şâmil çöp toplama ve imhası işleri,
- (6) . Parkların ve Exspres yollarının yapımı,
- (7)
- (8)

Madde 3 — M.H.B. yukardaki görevleri icra için yetkilendirildiğinde, arazinin durumu, nüfus kesafeti, ihtiyaçların çeşidi ve gençliği gibi faktörleri gözönüne alarak, belli standartlara uygun ve makul hizmetini bütün “hizmet sahasına” arzedecektir. Hizmet sahasının değişik bölgesinde bulunan belediyelerin sınırları içerisinde veya dışarısındaki bütün mıntikalara arz edilecek hikmetin niceliğinde ve niteliğinde farklılık olmayacaktır.

Madde 4 — M.H.B. hudutları içinde bulunan Belediyeler hudutlarını genişletirse, ilhak edilen mıntikalar, “hizmet sahasının” parçası olurlar.

KISIM III

Metropolitan Hizmet Birliğinin Kuruluşu ve Bünyede Yapılacak Değişiklikler

Madde 1 — M.H.B. Metropolitan sahada oturan seçmenlerin, bu Kanunun tarif ettiği şekilde, reyî ile kurulabilir. “Takip eden”lerin veya yetkili meclislerin müracaatı üzere, aşağıdaki vetire takip olunarak, referandum’a gidilir.

- (1) . Talep kararı, aşağıdaki mercilerden biri tarafından yapılabilir.
 - a. Merkezî Şehir belediye meclisince; veya,
 - b. Merkezî Şehir dışında, metro içi iki veya daha fazla belediye meclislerince; veya,
 - c. Merkezî Kaza meclisinde.

“Takip edenlerin” müracaatı veya yukarıdaki meclislerin kararının resmî sureti, Merkezî Kaza meclisine sunulur.

- (2) . “Takip edenlerin” Müracaatı metro mıntıkada oturan seçmenlerin en az 1/4 tarafından imzalanacak ve merkezî kaza memurları tarafından tasdik edilecektir. Alınan karar veya takip edenlerin talebi, kurulması istenilen M.H.B. nin “hizmet sahası” hudutlarını, yapılması istenilen şehrsel görevleri ve birliğin fertlere ve o mıntıkaya temin edeceği menfaat ve refahı belirtecektir.

Takip eden hemşehrilerin kâfi (nisap) imzası veya yukarda bahsedilen meclislerin uygun müracaatı kaza meclisine erişikten sonra yapılacak başka müracaatlar, referandum sonucu alınıncaya kadar tutulur.

Müracaat veya talep yapılınca, dilekçeye nisabı dolduran geçerli imzanın bulunduğunu teyit eden bir alındı verilir. Bu alındı müracaatla (veya taleple) birlikte, imzaların kâfi ve geçerli olduğuna dair alınan belge ile birlikte 30 gün içinde merkezî Kaza meclisine sunulur.

Madde 2 — M.H.B. nin kurulması için yapılacak referandum Merkezî Kaza Meclisi tarafından, eyalet seçim kanununa göre yönetilecek ve alınan netice, Merkezî Kaza Meclisi Seçim Komisyonun-

ca Eyalet Sekreterinden sonuçları teyit eden bir mazbata almasını gerektirecektir. Seçim sonucu, genel seçim kanunun kabul ettiği şekilde M.H.B. nin hizmet çevresinde yayınlanan bir veya daha fazla gazetede yayınlanacaktır.

Genel seçim kanunlarının belirttiği seçmen yeterliğini haiz olanlardan, seçimden asgarî 30 gün önce hizmet sahası içinde kanunî ikametgâh sahibi olanlar oy kullanabilir.

Referandumda kullanılacak oy pusulası şöyle olacaktır :

..... Kazası Meclisinin .../. ./ . tarihinde kabul ettiği (hizmetler belirtilecek) hizmetlerini metro sahada görmek üzere M.H.B. i kurulacaktır.

Evet ☐

Hayır ☐

Metropolitan Hizmet Sahası içinde oturan seçmenlerin ekseriyeti referandum'da evet dediklerinde M.H.B. i kurulmuş olur. Bu takdirde Merkezî Kaza Meclisi, seçim'i takip eden en az 30 gün içinde, belli bir yerde ve zamanda Metropolitan Meclisi toplantıya çağırır. Bu karar, hizmet sahası içinde kalan her belediye ve kaza meclisine ve kurulan M.H.B. nin faaliyetlerine müessir olabileceği özel birliklere duyurulur.

Madde 3 — Kurulmuş bir M.H.B. mevcut görevlerinin aynı sıra, bir veya daha fazla şehirsal hizmeti görmek üzere seçmenlerin oyları ile aşağıda görüldüğü şekilde vazifelendirilebilir.

.....
(Kısım III. /I/, /2/. kısımdaki vetire aynıdır.)

Madde 4 — II. Kısım'ın 1. maddesinde gösterilen M.H.B. nin hizmet sahasının başka sahalara teşmili aşağıda gösterildiği şekilde yapılır.

(1). M.H.B. Meclisi, hizmet sahasına bitişik bazı mıntikalara hizmetin teşmininin faydalı sonuçlar vereceğini yaptığı veya yaptırdığı araştırmalar sonucu kanaat getirirse, o zaman kendisi talepte bulunabilir. Talep, hizmetin teşmil, edilmesi düşünülen sahalara açıkça belirttiği gibi, Metropolitan Meclisin "Halka Açık Oturumun" nerede ve ne zaman yapılacağını ihtiva edecek ve ilân o mahalde neşredilen gazete veya gazetelerce 30 gün evvel ilân edilecektir.

(2). Bu toplantıdan sonra başka açık oturumlar düzenlemek lüzumu hasıl olursa, bu toplantılar da en az üç gün evvelden gazete ile ilân edilecektir.

(3). Yapılan bu açık oturumlar sonucu M.H.B. meclisi hizmet sahasının hudutlarını, bahsi geçen mıntıkanın bir parçasına veya tamamına teşmil edilebilir. Ancak talep hangi hizmetin, hangi sahaya teşmil edilebileceğini ve uygulama tarihini açıkça belirtecektir.

a. Bu tarih asgarî, talebin gazetede neşrinden altı ay sonra olabilir.

b. Metropoliten hizmet sahası içinde yapılacak mahallî veya genel seçimlerin tarihinden bir aydan az bir zaman içinde de olamaz.

Varılacak karar o mahalde neşredilen gazetelerde ilân edilecektir.

Madde 5 — Hikmet sahasının teşmili kararı, aşağıda gösterildiği gibi bir referandumla iptal edilmediği takdirde, ilân edildiği tarihte geçerli olacaktır.

Sınırları belli bir mıntıkanın M.H.B. hizmet sahası içme alınması konusunun, “Takip Edenlerin” müracaatı ile referandum’a başvurulabilmesi için;

a. Genişletilmiş hizmet sahası dahil bütün seçmenlerin % 4’nün.

b. Yahut ilhak edilen sahada oturan seçmenlerin % 20 sinin müracaatı üzerine, en geç M.H.B. meclisinin kararının ilânını takip eden 30 gün içinde, Merkezî Kaza Meclisine Kısım II. bahsedilen nitelikteki, en yakın seçimde müracaat oylanır ve hayır oyları çoğunlukta çıkarsa, teşmil kararı iptal edilmiş olur.

KISIM IV.

M.H.B. liğîn Teşkilâtı ve İdarî Bünyesi

Madde 1 — M.H.B. aşağıdaki şekilde terekküp eden bir Metropoliten Meclis tarafından idare edilir.

a. Hizmet sahası içinde kalan Kaza Meclisleri tarafından ve kendi içlerinden seçecekleri birer üye,

b. Merkezî Şehrin Belediye Başkanı,

c. Merkezî Şehrin dışında ve hizmet sahası içinde kalan üç en büyük şehrin, kendi başkan ve meclis üyeleri içinden seçecekleri üç üye,

d. Bu dört şehir dışında kalan şehirleri temsil eden belediye Başkan ve üyeleri arasından aşağıdaki yoldan seçecekleri üye,

Bu şehirlerin Belediye reisleri, M.H.B. nin kuruluşunu takip eden 2. Salı günü, Merkezî Kaza meclis salonunda saat toplanacak ve her yılda bir bu toplantı yapılarak, Kaza İdare Heyetinin nezaretinde namzetlerden en çok oy alan Üye seçilmiş olur.

e. Meclis üyeleri kendi reislerini seçer (Metropolitan Meclis Reisini).

Madde 2 — Metropolitan Meclisin ilk toplantısına Merkezî Şehir Belediye reisi geçici olarak başkanlık yapar, Meclis ilk iş olarak Metropolitan Meclisin Reisini seçer. Reis toplantıyı idare eder ve rey hakkına sahiptir. Reisin bulunmaması halinde toplantıya Başkanlık yapacak, geçici başkan, meclisin kendi üyeleri arasından seçilir. Meclis toplantı nisabı için de bir kaide vaz eder. Nisap bu sayının altına düşünce, toplantı başka bir tarihe tehir edilir ve devamsız üyeler için meclisin kabul ettiği cezalar uygulanır.

Meclis Adı ve Fevkalâde toplantıların nasıl ve hangi aralıklarla yapılacağını ve gündemini kendisi tâyin eder.

Meclisin teşriî mahiyetteki umumî ve devamlı tasarrufları karar addedilir. Meclisin adı ve fevkalâde toplantılarının zabıtları tutulur.

Madde 3 — Bu kısmın 1. maddesinin b, c ve e fıkralarına göre seçilmiş olanlar, meclisteki görevlerine kendilerini bu mevki'e seçenlerin muvafakati ile devam ederler. Üyelerden Belediye Reisi, Kaza Meclis üyesi ve Belediye meclis üyeleri bu sıfatları kaybettiklerinde, Metro Meclis üyeliği sıfatını da kaybederler. Metro Meclis Başkanı tarihine kadar hizmetine devam eder.

Madde 4 — Üyeliklerden biri inhilâl ettiğinde tarif edilen vetireye göre seçim yapılır. 1. maddenin d fıkrasındaki üyeler arasındaki münhâl, Metro meclis başkanı tarafından ilgililere bildirir ve 10 gün içinde seçim yapılır.

Madde 5 — Metro meclis başkam, meclis üyeleri kadar hakkı huzur alacaktır. Meclis üyeleri ayda \$ geçmemek üzere her toplantı için \$ hakkı huzur alırlar. Ayrıca asıl görevlerinin tahsisatlarını almaya devam ederler. Seçimle full time bir görev kabul etmiş (belediye reisi gibi) kişiler hakkı huzur alamazlar. Bütün üyeler, M.H.B. ligi işleri için yaptıkları zarurî masrafları birlikten tahsil ederler.

Madde 6 — M.H.B. nin ismi Meclisçe tespit olunur. Her M.H.B. kuruluş tarihini ve ismini muhtevi bir mühür yaptırır.

Madde 7 — Bu kanunla tâyin edilen Komisyon, Meclis veya makamlara ait olduğu bildirilenler dışında, salahiyet tamamı ile M.H.B. Meclisine aittir. Yukarda bahsedilen salahiyet kısıtlamaları haricinde M.H.B. Meclisi aşağıdaki salahiyetlere sahiptir.

a. Bu kanunun mecbur ettiği işleri görmek, M.H.B. nin gayesini tahakkuk ettirmek, vazifelerini başarmak için bürolar, Müdürlükler heyet ve komisyonlar teşkil etmek.

b. Bu kanunla tâyin ve azillerinin şekli belli edilenler haricindeki M.H.B. nin bütün memur ve hizmetlilerini tâyin ve azletmek.

c. Bu kanunun tâyin edilenlerin dışındakilerin maaş ücret ve huzur haklarını tesbit etmek.

d. M.H.B. nin maksadına hizmet edecek Mühendislik, Hukuk, Malî ve diğer ihtisas hizmetlerini ve hizmetlilerini istihdam etmek.

KISIM V.

M.H.B. nin Vazifeleri

Madde 1 — M.H.B. kuruluşundan sonra başarısı dolayısı ile kendine verilmek istenilen şehrsel görevlerin mahiyetine bakarak, hizmet teşmil plânlarını yapacak ve hangi tarihte icraya geçilebileceğini tesbit edecektir. Esas plân M.H.B. meclisi kararı ile yapılır.

Madde 2 — M.H.B. belli bir hizmetin daha iyi görülmesi için değişiklikler yapmaya, hizmetin teşmiline ve mesuliyet deruhta edilmesine dair plânlar yapar ve bu projeler Metro Meclisin kararı ile yürürlüğe girer.

Madde 3 — M.H.B. kendisine tevdi edilen her hizmet sahasındaki tesislerin, hâldeki ve istikbaldeki ihtiyaçlarını nazarı itibare alarak, şümüllü projeler yapmakla görevlidir.

Madde 4 — Eğer M.H.B. ne şümüllü plânlama yapmak görevi verilirse, bu

kanunun kendisine verildiği görev yetkiler dışında, aşağıdaki görev ve yetkilere de sahip olur :

a. Sahanın tamamına şâmil arazinin kullanılması ve alt yapıların plânlanması ve yetkili yerlere tavsiye etmek,

b. Hizmet sahasına dahil kaza ve şehirlerin teklif ettikleri iskân, iş, sanâî v.s. mıntıkları havî nazım plânları tetkik ederek üzerinde tavsiyelerde bulunmak. (Teklif edilen nazım plânları Metropoliten meclisçe tetkik ve üzerinde tekliflerde bulunulmadan, ilgili belediye meclislerince tasdik olunamaz.) M.H.B. belediyelerin kendisine teklif ettiği, nazım plân, imar plânı, tüzükleri mütehassıslarına inceleterek tavsiye ve bulguları ile 90 gün içinde ilgili belediyeye iade zorundadır.

c. Şehirlerin talep etmesi ve ücretini ödemesi halinde hizmet sahası içinde kalan kaza ve belediyelere imar hizmetlerini arz etmek.

KISIM VI.

M.H.B. nin Umumî Salâhiyetleri

Madde 1 — M.H.B. bu kanunun kendisine verdiği yetkiler dışında, vazifelerini görmek ve başarmak için gerekli bütün yetkilere sahip olacaktır.

Madde 2 — M.H.B. işlerinin icabı bütün mahkemelerde davalı ve davacı olabilir.

Madde 3 — M.H.B. meclis kararı ile şhirscl vazifelerini başarmak için lüzumlu kaideleri, tüzükleri vaz'a ve bunları bozanları cezalandırmaya ve lüzumlu yetkilere sahip olur. Bu uygulamayan veya zorlamalar dolayısı ile M.H.B. aleyhine, Merkezî Kazamahkemesine dâva açılabilir.

Madde 4 — M.H.B. nin satın almaya, satmaya, istimlâk yapmaya, hediye etmeye ve hediye kabulüne, kiraya vermeye, inşa etmeye, iyileştirmeye, yenilemeye, tamire, sahip olduğu şeyleri işletmeye, nizamlamaya, kuruluş maksadına uygun arazi, emlâk vasıta ve mütemmim cüzlerini kullanmaya yetkisi vardır. Şehirlerin veya özel birliklerin sahip olduğu vasıta ve şeyleri, bunların teşriî meclislerinin kararı ile M.H.B. kullanır veya işletebilir. Bu gibi şeylerin kullanılması için, meclisler kendi aralarında anlaşırılar. Halkın oyunun alınmasına ihtiyaç yoktur.

Madde 5 — M.H.B. metro saha içinde veya dışında mevcut, maksadına

uygun arazî veya gayri menkule bağlı hakları satın alır veya istimlak edebilir. Bu satın almaları gayri menkulün bulunduğu şehirlerin özel kanunlarına göre gerçekleşir.

Madde 6 — M.H.B. arazinin, cadde, köprü, v.s. gibi amme yatırımlarının sahibi aynı kalmak şartı ile, imtiyaz ödemedi, sathından, üzerinden veya altında şehrsel tesisler yapmak, tamir etmek yetkisine sahiptir. Ancak bu tesislerin yapılmasında veya tamiri sırasında, tesisin bulunduğu şehrin imar talimatına ve hizmet usullerine sadık kalınacaktır.

Madde 7 — M.H.B. kendisine artık lüzumu kalmamış gayri menkulleri hizmet sahası içindeki şehirlerin takip ettiği usulle satabilir. M.H.B. kendisine artık lüzumlu olmayan şehrsel tesisleri veya parçalarını hizmet sahası içinde kalan kaza ve belediyelere talip olduklarında meclis kararı ile devredebilir.

Madde 8 — M.H.B. hizmetleri sırasında, Federal, State, Kaza, Belediye Özel Birlik veya bunların ajanlarından birinin faaliyet sahasına girerse, yapılan iş aynı ise, bunlarla ortaklık kurulabilir.

KISIM VII.

M.H.B. nin Mali Salâhiyetleri

Madde 1 — M.H.B. yaptığı tesisler ve getirdiği hizmetler, veya bunların kullanılışı karşılığında ücret almaya yetkilidir.

Madde 2 — M.H.B. kendisine görev olarak verilen başlıca yatırımları finanse etmek için tahvil çıkartabilir. Ancak bu tahvilâtın çıkarılması, Metropoliten hizmet sahasında oturan seçmenlerin % rey kullandığı referandumda kabul oylarının 3/5 geçmesi halinde mümkün olacaktır. Tahvilâtın tutarı (ana borç ve taksitleri) M.H.B. sahası içinde kalan vergilendirilebilen gayri menkullerin, vergi gelirleri ile ödenebilecek kadar olabilir. Tahvilâtın faizi % den fazla olamaz. Çıkarılacak tahvilâtın, faizleri ile yıllık liquide tutarı, vergi gelirinden çok olamayacağı gibi, tam tasfiye süresi de seneden fazla olamaz. Tahvilât M.H.B. başkan ve sekreterinin imzalarını ve mührünü taşır.

Faiz kuponlarında ve yetkililerin imzası bulunması şarttır. Tahvilât Eyaletin tahvil satışları hakkındaki kanuna göre şehir standardı içinde halka satılacaktır.

Madde 3 — M.H.B. şehirscl hizmet olarak kabul edilen kanalizasyon tesisleri ve artikların tasfiyesi, su temini, çöp toplama ve yok etme ve halk ulaştırma tesisleri için seçmenlerin oyuna baş vurmadan tahvilât çıkartabilir. Metropoliten meclis, kurulacak, ilâve edilecek, iyileştirilecek, tamir edilecek ve bu -gibi tesisler için fon veya fonlar tesis ederek, yapılacak işlerin ne nisbeti ödeneceğini kararlaştırarak tahvilâtı satışa çıkartır. Tahvilât sahiplerin lehine bu gibi tesisler ve gelirleri üzerine, ana sermaye kadar rehin tesis edilir. Bu gibi fonlar üzerine tesis edilen rehin, M.H.B. nin diğer gelirlerine teşmil olunmaz.

Madde 4 — M.H.B. iyileştirmenin veya tesislerin yapıldığı ve değer kazandırdığı mıntıkalara, yapılan işlerin değerinin bir nisbeti veya tamamı kadar yılı aşmamak üzere vergi vazedebilir.

Madde 5 — Metro hizmetlerin yapılması için M.H.B. hizmet sahası içindeki şehir veya kazalardan, bir veya bir kaçından, meclislerin karşılıklı muvafakati ile borç para alınabilir.

Madde 6 — Eyaletin teminat vermesi halinde, Bankalar, Sermaye Şirketleri, Bankerler, Müesseseler, Bina ve Kredi Müesseseleri, Yatırım Şirketleri Sigorta Şirketleri ve Şahıslar bu kanuna göre M.H.B. tahvillerine para yatırabilirler.

Madde 7 — M.H.B. elinde bulunan fazla parayı, istediğinde hemen geri ödenmek şartı ile bankalara ve onların kontrolündeki işlere yatırabilir.

GÖYNÜCEK İLÇESİ İDARİ CORAFYASI

Orhan AYKAN
Göynücek
Kaymakamı

Plân :

- I — Konumu
 - a) Türkiye'deki yeri
 - b) Sınırları
- II — Tabii Coğrafyası
 - a) Jeolojik yapısı
 - b) Arazi Durumu
 - e) İklimi
 - d) Bitki Örtüsü
 - e) Akarsuları
- III — Tarihçesi
- IV — İdarî Taksimatı ve Nüfusu
 - a) İlçe Merkezi vs Köyleri
 - b) Bucak Merkezi ve Köyleri
 - c) Nüfus
 - d) İlçe Teşkilâtı ve Kadrosu
- V — Ekonomik Durumu
 - a) Genel Görünüş
 - b) Hayvancılık
 - c) Aşıcılık
 - d) Tarla ve Bağ-Bahçe Tarımı
 - e) Pancar ve Haşhaş Ekimi
 - f) Orman Durumu
 - g) Ticari Faaliyet
- VI — Sosyal ve Kültürel Durumu
- VII — Sağlık Durumu
- VIII — Malî Durumu
- IX — Bayındırlık vs İmar Durumu
- X — Mahallî İdare Hizmetleri
- XI — Millî Eğitim Hizmetleri
- XII — Asayiş Durumu
- XIII — Turizm Durumu
- XIV — İlçenin Kalkınma ve Gelişme Çareleri

I — Konumu :

a) Türkiye'deki yeri : Göynücek İlçesi Türkiye'nin Anadolu yöresinin kuzey kısmında olup Orta Karadeniz Bölgesinin iç güneyinde bulunmakta ve 40-75 Doğu boylam ile 35-14 Kuzey Enlemleri arasında yer almaktadır. Denizden yüksekliği ise 521 metredir.

b) Sınırları :

Batısı : Çorum İli Mecitözü İlçesinin Elmalı Dağının Doğusu ve Güney Doğusu etekleri batıdan çevirirken güney batı ucunu Ortaköy İlçesinin Karadağ silsilesi tamamlar. Çorum'un Çat Irmağı Kuzey batıda sınır teşkil eder.

Doğusu : Kuzey istikametinde Tokat İli ile hudut teşkil eden tekke dağına alarak Beşiktepeye ulaşır. Kuzeye devam ederek Elikteke (Tokat) ye uzanır.

Güneyi : Ortaköy İlçesinin Karadağ silsilesini Güney batı istikametinde uzanarak güneyden gelen Çekerek ırmağı ile birleşir. Çekerek ırmağı Kazankaya boğazından (Yozgat İlinin) Alan Dağının Kuzey kısmını alır. Bu noktada Göynücek ilçesi Amasya İlinin güney ucu olarak Yozgat - Çorum - Tokat gibi üç İl ile sınır komşusu olur.

Kuzey : Kürt Dağı istikametinde Hamam Tepesi Güney eteklerini alarak ve güney doğudan gelerek Kuzey batı istikametinde akan Çekerek Irmağı ile birleşir. Kuzey batıda Çekerek Irmağı ile Güney batıdan gelen Çorum'un Çat Irmağının birleştiği nokta Kuzey sınırını teşkil eder.

II — Tabii Coğrafyası :

a) Jeolojik yapısı : Göynücek ilçesinin arazisi ikinci zamanın son formasyonu olan Tebeşir Devrine aittir. Arazinin isnat ettiği anakaya tamamen kalker tabakasıdır. Toprağının cinsi killi kum toprağı olup, derindir.

b) Arazi Durumu : Göynücek İlçesinde akmakta olan Çorum'un Çat ve Mecitözü ırmağı ile Çekerek ırmakları (Yeşil Irmağın bir kolunu teşkil ederler) vadileri ile bunların arasında yükselen dağ ve tepelerle, biri kuzeyde diğeri ise güneyde olmak üzere iki volkanik Dağın meydana getirdiği bir yöre içindedirler.

Çorumun Çat ırmağı vadisi ile Çekerek ırmağının Göynücekten itibaren başlayan ve Amasyanın büyük tarım alanını teşkil eden Geldik alan ovasının da başlangıcı Göynücek dahilindedir.

Göynücek'in civarında bulunan dağlar, kuzeyinde 1000 metreyi bulan kürt dağı, batısında 950 metre yükseklikte Elmadağı, 1520 metre yüksekliğinde Karadağ (Çorumun Ortaköy İlçesi hudutlarında), Güneyinde 1000 metre yüksekliğinde Tekke Dağı vardır. İlçe Hudutları dahilinde en yüksek Dağ olarak Alan Dağı (Volkanik) 1365 metre ile başta gelir.

Tepelere gelince, batıda en önemlisi ve en yüksekği Damlaçimen, Karayakup, Kertme, Şeyhoğlu köyleri arasında yükselen 1400 metre yüksekliğindeki Kel Tepe dir. Bundan sonra doğuda yükselen 1300 metre yüksekliğinde Beşiktepe de ikinci ve önemli tepeyi teşkil eder.

Bunlardan sonra önemli sayılabilecek tepeler İkizyaka Köyünün üstünde 1100 metre yüksekliğindeki Efkeri Kalesi Tepesi, Kışlabeyi Köyü üstünde 1000 metre yüksekliğindeki Kara Tepe ile kuzeydeki 900 metre yüksekliğindeki Hamam tepesidir.

c) İklimi : Kuzey Anadolumuzun Orta Karadeniz bölümünün iç Güney kısmına düşen Göynücek İlçesinin iklimi bu durumdan dolayı Karadeniz ardı iklim mıntıkasına dahil olmakla beraber, Güneydeki Alan Dağı Kuzey mailesinin yine kuzey önü açık olmakla ratıp rüzgarları alabilen son duraklardan birisini teşkil eder.

İlçenin ilk ve son bahar mevsimleri yağışlı, yazlar oldukça kurak kışlar ise serin gider. Kar yağışları ise normaldir. İlçenin aşağı kısımlarında sıcak Çekerek vadisi iklimi hüküm sürmektedir. Yüksek mıntikalarda ise Ortadağı iklimine rastlanmaktadır. Kışları şiddetli geçen yağışlar Kuzey ve Kuzey Batıdan gelmektedir. İlçenin ortalama yağış miktarı 100. 7 mm dir.

d) Bitki Örtüsü : Yer yer yükselen tepeler ve sırtlarda gittikçe seyrekleşmiş ağaçlarla kaplı bulunan İlçenin yüz ölçümü 559 Km² dir.

Bunun 23.370 hektarı Orman sahası olup geriye kalan 32,530 hektarı ise açıklıktır. Ormanlık sahaya giren yerlerde ise daha ziyade rastlanan orman türleri bozuk koru ve bozuk Baltalık durumunda olarak % 64 meşelik, % 17 ardıç, % 10 gürgen ve % 9 Çamdır.

Açıklık sahanın ise % 10,8'i ekilmekte, % 68'i dağlık ve kayalık olup

ekime müsait olmayan yerlerdir. Geriye kalan % 12 si meralar ile % 9,2 yayla ve ormanlardan açılan sahaları teşkil ederler.

e) Akarsular : Göynücek İlçesinden geçmekte olan başlıca iki ırmak vardır ki bunlar Kuzeyde Göynüceğe hudut olan yerde birleşirler. Bu iki akarsudan biri güney doğudan gelen Çekerek Irmağı olup, İlçe Merkezinin 500 metre aşağısından geçer. Diğeri ise Kuzey Batı istikametinden gelen ve İlçenin eteklerinde bulunduğu tepelerin arka istikametinden akan Mecitözü veya Çorum'un Çat Irmağıdır.

III — Tarihçesi :

6000 yıllık bir tarihe malik olan asırlardan beri türlü kavim vs İmparatorlukların yerleşme merkezini teşkil eden Amasyanın İlçesi olan Göynücek bu kadar eski bir gelişme tarihine sahip değildir. Daha ziyade Yörük aşiretlerinin gelip geçtiği ve zaman zaman konakladığı bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak halihazır Göynücek İlçesinin konuş ve kuruluş yeri de göstermektedir ki zaman zaman konaklayan aşiretlerin de dikkatini çeken iyi bir özelliğe sahiptir. İlçede tamamen Türklerin yerleşmesinden önce civar köylerde Amasyada Rum Pontus İmparatorluğunun dağılması üzerine onların kalıntıları olan Rumların yerleştiğini ve bir müddet yaşadıklarını görmekteyiz. İ ç e Merkezinin Kuruluşu tarihi zamanımızdan aşağı yukarı 500 yıl evveline kadar gitmektedir. Çekerek vadisinin tepelere doğru meyleden yamaçlarında bu güzel konuş yerinde zaman zaman konaklayan ve çadır kuran iki büyük aşiretten Karaoğlan ve Gökoğlan dede Yörükleri buranın ilk yerleşenlerini teşkil ediyorlar. Ve burada bulunan tarıma müsait arazileri paylaşmak suretiyle tarımla uğraşıyorlar. Ancak Gökoğlan dede aşiretinden İbişkâhya yine tahminen 300 sene evvel dağınık yerleşmiş bulunan aşiretleri toparlayıp bu günkü İlçe Merkezi yerinde bir köy meydana getiriyor.

Meydana gelen Göynücek Köyü Varay (Gediksaray) Bucağına bağlı olarak bulunmakta iken, Çekerek Irmağı kıyıları boyunca teşekkül etmiş bulunan ve halkı bizar eden eşkıyalar sebebiyle 1922 yılı arında Göynücekte Ilısu adlı bir İlçe yapılıyor. Fakat bu fazla devam etmiyor 1926 da tekrar Ilısu Bucağı haline getiriliyor. Nihayet 1954 yılında 4-3-1954 gün ve 6324 sayılı kanunla Ilısu adlı Bucağın Göynücek adı altında İlçe olması hakkında yeniden ve tarihinde ikinci olarak İlçe vasfını kazanmış bulunuyor.

IV — İdarî Taksimatı ve Nüfusu :

a) İlçe Merkezi ve Köyleri : 14 yıllık bir maziye sahip olan Göynücek İlçesinin İlçe merkezinden başka bir Bucağı ve 40 Köyü vardır. Merkez Bucağa bağlı olan köy adedi 23 dır.

b) Bucak Merkezi ve Köyleri : Göynücek İlçesinin tek Bucağı olan Gediksaray Göynücek - Amasya şosesi üzerinde olmayıp İlçe Merkezine 12 kilometre mesafede ve kuzey doğusundadır. Bucağın 17 köyü vardır.

c)Nüfus :

	<u>Kadın</u>	<u>Erkek</u>	<u>Toplam</u>
İlçe Merkezi	759	772	1531
Bucak Merkezi	690	693	1383
Merkez Köyleri	5228	5195	10423
Bucak Köyleri	2917	2970	5887
Umumî Toplam	9594	9639	19224

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere İlçenin Nüfus toplamı 19224 olup, bunun 9594'ü kadın, 9630'u erkek olduğu anlaşılmaktadır. Kadın nüfusu erkek nüfusuna hemen hemen yakın durumdadır.

İlçenin Nüfusunda yıldan yıla artma olup, bunun miktarı az olmakla beraber, son sayım tarihi olan 1965 yılından bu yana yani üç yıl içindeki artış oranı % 3 civarındadır.

d) İlçe Teşkilâtı ve Kadrosu :

İçişleri Teşkilâtı : Kaymakam, I Tahrirat Kâtibi, Nüfus Memuru, Nüfus Kâtibi, Bucak Müdürü, Şoför ve iki hademedir.

Maliye Teşkilâtı : Malmüdürü, Muhasebe Memuru, Vergi Memuru, Tahsilât Memuru, Veznedar, Tahsildar ve 1 hademedir.

Millî Eğitim Teşkilâtı : İlköğretim Müdürü, Müdür Yardımcısı, 7 Öğretmen ve 3 hademedir. Ortaokul Müdürü, 6 Öğretmen, Kâtip ve iki hademedir. I Halkeğitim Merkezi Müdürü ve çocuk kütüphanesi memurudur.

Sağlık Teşkilâtı : iki sağlık memuru 5 Ebe ve bir hademedir.

Tarım Teşkilâtı : İki Ziraat Teknisyeni ve iki selektör makinisti ile hayvan Sağlık Memurundan ibarettir.

Diyanet İşleri Teşkilâtı : Müftü, Kâtip, Kurs Hocası, 15 imam ve bir hademedir.

Adliye Teşkilâtı : Savcı, iki Hakim, Başkâtip, üç Kâtip, iki Gardiyan, Mübaşir, Hademedir.

Askerlik Şubesi Teşkilâtı : Prs. Kd. Binbaşı, Kâtip, yazıcı mükellef Onbaşı ve 5 erdir.

Jandarma Teşkilâtı : 1 Astsubay, 3 Uzman Çavuş, 4 Mükellef Onbaşı ve 13 erdir.

Orman Teşkilâtı : Orman Bölge Şefi, Kâtip, Dâva Takip Memuru, Seyis, 6 Orman Muhafaza Memurudur.

Mahallî İdareler Teşkilâtı :

Özel İdare Teşkilâtı : Özel İdare Memuru, Varidat Memuru, iki tahsildar ve bir hademedir.

Belediye Teşkilâtı : Belediye Başkanı, Muhasip, Zabıta. Memuru, Tahsildar, Fen Memuru, Elektrikçi, Temizlik işçisi, hademedir.

PTT. Teşkilâtı : PTT Müdürü, Üç dağıtıcıdır.

T.C. Ziraat Bankası Teşkilâtı : Müdür, Muhasebeci, Veznedar, Takip Memuru, Kaydiye Memuru, Gece Bekçisi ve hademededen ibarettir.

Tarım Kredi Kooperatifi teşkilâtı, iki Müdür, iki kâtip, iki hademedir.

Tapu Teşkilâtı : Tapu Sicil Memuru, Kâtip ve Hademedir.

Ziraat Odaları Teşkilâtı : Kâtip, Tahsildardır.

V — Ekonomik Durum :

a) Genel görünüş : İlçe dahilinde mevcut 40 köyde tamamen kapalı bir ekonomi durumu hakimdir. Bütün İlçede 30.000 dönüm arazi işlenmekte bunun 12000 dönümünde tarla tarımı 8500 dönümünde nadas, 6000 dönümünde çapa ve 3500 dönümünde ise Bağ ve Bahçe olarak kullanılması da göstermektedir ki halkının % 95 i tarımla meşgul olmasına rağmen yarıya yakın miktarı tarla ziraatıyla iştikal etmektedir. Bundan başka elde edilen mahsuller Buğday, Şeker Pancarı, Arpa, Haşhaş ve Bamya'dır.

İlçe dahilinde hareketli bir mal ve hayvan alım ve satımı yoktur. Haftada bir gün kurulan hayvan pazarı oldukça sönük geçmektedir.

İlçe dahilindeki tarım gayet iptidai ve eski usule göre yapılmakta olup, halkın bağcılık ve meyveciliğe karşı son ve modern metodlarla teşvik edilmesi şarttır.

b) Hayvancılık : İlçe dahilinde oldukça mühim miktarda hayvancılık yapılmakta isede % de 68 zi dağlık ve kayalık olan açıklık sahasının % de 12 sinin mer'a olması sebebiyle arzu edilen bir hayvancılık yapılamamaktadır. Hayvanların besleniş tarzı iptidai ve yetersizdir. Bu yüzden hayvansal ürünler arzu edilen seviyeye ulaşmaktan uzaktır. Büyük ve küçük baş hayvanlardan başka kümes hayvanlarına gereken önem verilmekle beraber dış pazarlara gönderilecek bir hale gelememiştir.

Son üç yıllık ilçe dahilindeki büyük ve küçük baş hayvan mevcutları aşağıda gösterilmiştir.

<u>Yılı</u>	<u>Koyun</u>	<u>Keci</u>	<u>Sığır</u>	<u>Manda</u>	<u>Katır</u>	<u>At</u>	<u>Esek</u>
1965	27715	26830	19065	2369	52	2080	2000
1966	32420	31080	20092	3007	58	2290	2745
1967	34500	33100	21150	3210	77	2310	3193

c) Aşıcılık : İlçede hayvancılık bakımından suni tohumlama büyük bir zaruret olmasına rağmen bu yapılmamakda onun yerini aşım durağı faaliyetleri almaktadır.

Bir fikir verebilmesi bakımından son 4 yıllık aşım durağı faaliyeti aşağıya çıkarılmıştır.

Aşım Durağı Faaliyeti

<u>Yılı</u>	<u>Sıfat</u>	<u>Kısırak</u>	<u>Doğan Taylar</u>		<u>Gebe</u>		<u>Ölü veya Akıbeti</u>	
	<u>Adedi</u>	<u>Adedi</u>	<u>Dişi</u>	<u>Erkek</u>	<u>Kısır</u>	<u>Sıktı</u>	<u>Satılmış</u>	<u>Mechul</u>
1964	134	103	9	15	57	8	3	11
1965	138	96	7	11	52	11	—	15
1966	93	78	2	5	42	10	1	18
1967	70	49	7	5	31	4	1	1

d) Tarla ve Bahçe Tarımı : İlçe dahilinde işlenen 30.000 dönüm arazinin 12000 dönümünde tarla ziraatı yapılmaktadır. En çok ekilen mahsuller ise sırasıyla Buğday, Şeker Pancarı, Arpa, Haşhaş ve Bamyadır.

1966 yılında ekimi yapılan tarla mahsullerinin arazi olarak dağılımı:

Buğday	7500 Hektar	Bamya	80 Hektar
Arpa	4900 »	Nohut	60 »
Şeker Panca.	300 »	Fasulye	30 »
Karpuz	140 »	Mercimek	30 »
Kavun	100 »	Haşhaş	28 »
		Fiğ	25 »
		Mısır	17 »

Tarla tarımının başlıca ürününü teşkil eden Buğday ve Arpa için biri ilçe merkezi olmak üzere tarım teşkilâtınca 6 selektör binası köylü vatandaşların istifadesine açılmış bulunmaktadır.

Bağ bahçe tarımına gelince, İlçe tarım teşkilâtınca vatandaşlara örnek olması ve uyarıcı bir mahiyet arzemesi için 1966 yılında 3050 adet muhtelif cins meyve fidanı çiftçilere bedelsiz olarak dağıtılmış ve yine aynı teşkilât tarafından yerleri işaretlenmek suretiyle örnek ve son sistem meyve bahçeleri kurulmuştur.

Bağcılık arzu edilen neticeyi vermekten uzak bulunmaktadır. Esasen iyi cins olmayan bağ çubukları çok sık dikilmiş bulunmakta ve zirai mücadelesi de zamanında yapılamadığından meyveler hastalıklı olarak meyve vermektedirler.

e) Pancar ve Haşhaş Ekimi : Son yıllarda Göynücek İlçesinde Pancar ekimine çok rağbet edilmektedir. Bilhassa civarda Amasya ve Turhal gibi iki Şeker Fabrikasının bulunması bu tarımı teşvik etmektedir.

1967 yılında Göynücek ilçesine bağlı 40 köyden 27 köyde yapıla gelmekte olan pancar tarımına 7127 dönüm arazi ayrılmakta ve bu tarım sonucunda elde edilen Pancar 26700 tonu bulmaktadır. Çiftçi geceyi gündüze katarak elde ettiği pancar mahsulünü ilçeye 32 kilometre mesafedeki Kayabaşı Pancar Kooperatifine götürüp satmakta ve aynı yerdeki istasyonda bulunan Vagonlara yüklemektedir.

1966 yılının son ayında alınan istatistike göre 15 köydeki traktör sayısı 61'i bulunduğunu göstermektedir ki, bundan da pancar üretimine ne kadar çok önem verildiği ortaya çıkar.

Haşhaş Ekimi : Göynücek İlçesinde son üç yıldır 7368 sayılı Haşhaş ekimi ve Afyon istihsaline dair kanun gereğince ve Bakanlar Kurulu kararı ile Haşhaş ekimi yapılmaktadır. Afyon istihsaline ise 1967 yılından itibaren başlanmış bulunmaktadır.

Son üç yıl ekilen Haşhaş ve elde edilen Afyon miktarı :

<u>Yılı</u>	<u>Ekilen saha</u>	<u>Üretilen Afyon</u>
1966	328 Dönüm	Yok
1967	417 »	117,5 Kg.
1968	340 »	75 Kg.

f) Orman Durumu : Göynücek İlçesi 559 kilometre karelik bir yüz ölçümüne sahip olmakla beraber bunun 23,370 hektarı Orman sahası olarak karşımıza çıkmaktadır. Böyle olmasına rağmen Ormanlık saha şeklinde vasıflandırılan bu yerler bozuk koru ve bozuk baltalık durumundadır.

Bu sebeple İlçe dahilinde orman istihsaline son yıllarda son verilmiştir. Halkın yakacak ihtiyacı Amasya ve civarından temin edilmektedir. Mevcut ağaç türleri % de 64 meşelik % de 17 ardıç, % 10 gürgen % de 9 çamdır.

Böyle bir durum arz eden İlçenin orman durumu karşısında alınan istihsale son verilme suretiyle alınan tedbir kâfi olarak nitelenemez. Orman teşkilâtınca teraslama şeklinde ağaçlandırılmaya gidilmesi icap eder.

g) Ticarî Faaliyet : Göynücek İlçesinde haftada bir kurulan mal ve hayvan pazarı gayet sönük geçmektedir. Halk esasen düzgün ve muntazam yollarla Amasyaya bağlı olduğundan, yollardan ve bol miktarda nakil vasıtalarından istifade ederek vilâyet merkezine gitmekte, çok mühim miktarlar göstermiyen mallarını orada satmayı tercih etmektedirler. Buna karşılık alacakları ticarî eşyaları da oradan temin etmektedirler. Bu yüzden kasaba esnafının ticarî durumları da gayet zayıf olmaktadır. Hayvan alım satımı ise mal alım satımına göre daha ileri olmakla beraber o da oldukça sönük geçmektedir. Buğday satımı ise İlçe dahilinde daha kolaylıkla yapılabilmesi için Gediksaray Nahiye Merkezinde bir Toprak Mahsulleri ofisi alım bürosu kurulmuştur.

VI— Sosyal ve Kültürel Durum : 14 yıldan beri aralıksız olarak İlçe sıfatını taşıyan Göynücek halen köy hüviyetinden kurtula-

mamış bulunmaktadır. İlçenin bilhassa merkez ve iş kısmının şekli ve yaşantısı ile tamamen köy hayatındadır.

Halkın menşei yörük göçmen aşireti olduğundan o zamandan kalma giyiniş tarz ve tertiplerini hemen hemen aynen muhafaza etmektedir.

Halkın günlük yaşantısı çok basit olup, temizliğe riayet çok zayıftır, taassubiyet ve muhafazakârlık halkın işlenmesinde çok büyük bir mani olarak çıkmaktadır.

Halkın kültürel durumu çek zayıftır. Mecburi olan ilköğretime dahi zorlukla uyabilmektedir. Bunun başlıca sebebi fakirlik ve geri kalmışlıktır.

İlkokulu bitiren çocukların kısa yoldan hayata atılabilmeleri bakımından durumu müsait olanlar İmam Hatip veya Ziraat, daha müsait olanlar ise öğretmen okullarına, kız çocuklarının ise daha ziyade kur'an kurslarına göndermektedirler, Köylerde ilk öğretime karşı gösterilen alâka İlçe Merkezine nisbeten daha fazladır.

İlçe halkının konuşma lisanı tamamen öz türkçe olup, telaffuzu kabadır. 40 köyden 15 inde halkın konuştuğu lisan Türkçe yanında daha ziyade kürtçedir. Bu halkın şark tarafından 1877 (93) harbinden dolayı bu tarafa iskân edilmiş olması bunda amildir.

VII— Sağlık Durumu : Halkın bilgisiz ve fakir oluşu mikropları pislikten gelen hastalıklardan tifoya zaman zaman rastlanılmaktadır. Bunun yanında iyi gıda şartlarının olmaması sebebiyle Tüberküloz hastalığına da sen yıllarda fazlaca rastlanmaktadır.

Frengi, Cüzzam hastalıklarına da rastlanılmamakla beraber kızamık kışın çocuklar arasında çoğalmakta ve bu yüzden fazlaca vefiyata sebep olmaktadır.

İlçe zaman zaman Doktor sıkıntısı çekmekte el'an Hükümet Tabibi bulunmaktadır. Hükümet Tabibliği iki sağlık memuru bir merkez ve altı köyler ebesiyle yürütülmektedir.

B.G.C. aşı kampanyasıyla beraber diğer koruyucu aşılar halka sık sık yapılmaktadır. İlçe 1969 yılından itibaren Sosyalizasyona tabii tutulmakta, bu cümleden olarak biri merkezde diğer ikisi Gediksaray Bucağı ve Damlaçimen Köyünde olmak üzere üç sağlık ocağı ve 8 köye köy sağlık evi önümüzdeki yıl inşaa edilecektir.

VIII — Mali Durumu : İlçe Mal Saymanlığınca yapılan tahsilat itibariyle

yardıma muhtaç bir durumdadır. Ancak muamelât bakımından günden güne artış vardır. Tek tahsildar kıfayet etmemektedir.

1966-1967 yıllarına ait tahsilat miktarı bir fikir verebilmek bakımından aşağıya çıkarılmıştır. :

1966		1967	
<u>Tahakkuk</u>	<u>Tahsilat</u>	<u>Tahakkuk</u>	<u>Tahsilat</u>
135.120.77	89.358.17	155.726.11	115.223.29 dur.

IX — Bayındırlık ve İmar Durumu : Körfez bir İlçe olan Göynücekde Kamu ve Özel Sektör olarak büyük sabit yatırımlar yapılmamaktadır. İlçe merkezinde bu zamana kadar yapılmış olan Belediye Bina ve Hamamı, Dernekçe yaptırılmış Ortaokul, Devletçe yaptırılan İlkokul, 1966 yılında yaptırılmış iki lojmanlı Askerlik şubesi binası ile Tarım Kredi Binalarını sayabiliriz. Mevcut Ortaokul kıfayet etmediğinden iki katlı yeni bir ortaokul binası yapılması düşünülmektedir.

Bunun haricinde özel yatırımlar olarak mesken ve dükkânların gün ve gün çoğaldığı görülmektedir. Bunların beton olarak inşaatı kasabaya iyi bir vechе vermektedir.

X — Mahallî İdare Hizmetleri :

İl Özel İdaresi : Belli başlı bir kaynağa sahip değildir. Ancak Çivi köyü hudutlarındaki Terzi Hamamı kaplıcaları halen on odalı ve iki katlı otel ve banyo binası ile ayrıca dışarıda umumî havuzu olan bir durumda yıllık geliri 22000 Türk Lirasına müstecire kiralananmış bulunmaktadır. İptidai olan bu kaplıcanın yanında İl Özel idaresince Üç katlı 1,5 Milyonluk Banyolu odaları ihtiva eden bir Otel yaptırılmaktadır.

Belediye Hizmetleri : 1954 den beri mevcut olan Belediye Teşkilâtı belli başlı hizmetleri henüz getirememiştir. Su, Devlet Su İşlerince 1964 yılında, Elektrik, Mahallî yardımlarla 1965 de gayrinizami olarak yapılmıştır. Kasaba İmar Plânı 1966 da tamamlanmış ve tastik edilmiş, 1967 de başlayan kanalizasyon inşaatı halen bitirilememiş, Almus Barajından verilmesi icabeden yüksek gerilim enerji hattına henüz başlanamamıştır.

Belediye bütçesi 250.000 lira civarında olup temizlik hizmetleri ifa edilememektedir. Sokakların tanzimi ve Parke dö-

şemesi konusunda bir çalışma yoktur. Belediye Hamamı muatdal olup ve çalışmamaktadır. İlçe Mezarlığı ihata duvarı ile çevrilmemiş ve mezbahane, Gazhane bugüne kadar yapılamamıştır.

XI — Millî Eğitim Hizmetleri : Göynücek İlçesinin 40 köyünden 31'inde İlkokul binası ve öğrenim yapılmaktadır. Bunun haricinde Üçe Merkezinde iki katlı ve 12 dershaneli bir ilkokul ile Halk eğitimi merkezi ve kütüphanesiyle beraber bir de çocuk kütüphanesi mevcuttur.

Okul binası olmayan 9 köyden ikisinde okul yeri mevcuttur ve öğrenim yapılmaktadır. Okulu olmayan köylerden dördü de civar köylere gitmektedir. Böylece geriye okulu olmayan ve öğrenim yapamayan üç köy kalmaktadır.

Öğretmen Durumu : Merkezde 2 Bayan ve 8 Erkek Öğretmen görevlidir. Erkek öğretmenlerden birisi ise Halkeğitim Merkezi Müdürlüğünü ifa etmektedir. Köylerde 44 Erkek ve 25 bayan olmak üzere 69 öğretmen görev yapmaktadır.

1967 - 1968 Ders yılı sonunda Merkez ve köyler okulları öğrenci adedi kız ve erkek olarak sınıfları itibariyle miktarları aşağıya çıkarılmıştır.

Merkez Öğrenci Durumu			Köyler Öğrenci Durumu		
Erkek :	Kız :			Erkek :	Kız :
Sınıf 1 —	30	26	Sınıf 1 —	223	246
» 2 —	33	21	» 2 —	268	230
» 3 —	40	33	» 3 —	497	360
» 4 —	22	18	» 4 —	322	113
» 5 —	20	12	» 5 —	223	75
YEKÛN	145	110		1553 :	1024 tür

XII — Asayiş Durumu : İlçenin asayiş durumu iyidir. Katil vak'ası hemen hemen yok denecek kadar azdır. Son üç yıldan 1964, 1965 yıllarında birer, 1966 yılında ise 2 katil olayına rastlanmıştır. Ot yakma ise üç yılda üç adettir. Yaralama olayları üç yıl itibariyle 11-15-6 dır. Hırsızlık ise yok denecek kadar azdır. Suçlar daha ziyade orman sebebiyle olmaktadır. Adliye bunlar işgal eder. İlçe Hapishanesi 1967 yılında bir ara 3 ay boş kalmıştır.

XIII — Turizm Durumu : Göynücek İlçesinde Turizm bakımından önde gelen Terzi Hamamı kaplıcasıdır. Kükürtlü olan bu suyun sıcaklığı 35 derecedir. Bunun yanında Ilısu köyünde de Kükürtlü

ve sıcaklığı 29 derece olan diğer bir su daha varsa da henüz bundan istifade edilmemektedir.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığının Turizm Rehberinde Göynücek ilçesinde Turistik yer olarak Cender (Kışlabeyi) Evliyası koruluğu yer almaktadır. Buna mukabil Alman Jeologlarının da ilgisini çeken, ilçeye 3 Km. mesafede bulunan Gökçeli Kalesi de ele alınmaya değer.

İlçede kurulmuş bulunan Güzelleştirme, Kalkındırma ve Turizm Derneği de bu konuyu ele almış bulunmaktadır.

Av Hayvanlarından Keklik oldukça zengindir. Zaman zaman civar vilâyetlerden gelen avcılara hedef olmaktadır.

XIV— İlçenin Kalkınma ve Gelişme Çareleri : Aşağı yukarı 500 yıllık yerleşme bölgesi ve 14 yıllık ilçe merkezi olan Göynücek'in hali hazır şartlar altında süratle gelişmesi hayalden öteye gidemez. 45 Km.lik bir yolla ili olan Amasya'ya bağlıdır. İlçenin körfez; durumda bulunması gelişmesine mani başlıca unsurlardan birisidir. Ankara yolu olarak kestirme bir durum arzemesi hasabıyla düşünülen yol yapılıp tahakkuk ettiği taktirde kasabanın gelişiminde büyük fayda sağlayacaktır.

İlçe köyleri halkı el sanatlarına meraklıdır. Ve bu sebeple bir çok köylerde modern olmasa da mevcut tezgahlariyle çarşafklar, örtüler, peçeteler, hali ve kilimler dokunmaktadır.

Şayet bu çalışmalar dikkatlice izlenip, dokumacılık kooperatifleri de kurdurulmak suretiyle geniş atölyeler yapılabildiği ve fenni vs modern el tezgahları temin edildiği taktirde muhit için önemli bir kalkınma vesilesi olacağından şüphe edilemez.

Diğer bir husus ise ilçeden geçen Çekerek Irmağı vadisine bereketli geldikalan ovasında sebzeciliğin çok müsait bir manzara arzemesidir. Çekerek Irmağının sulaması kontrol altına alındığı taktirde modern ve fenni usullerle sebzecilik ilçenin başlıca gelir kaynaklarından olacaktır. Bunun yanında ufak çapta da olsa konservecilik kalkınmada pek faydalı olacaktır.

İlçede halen yapılmakta olan bağcılık gayrimuntazam ve fenni değildir. Bu da tarımca ele alınmalıdır. Bazı köyler de müsait olan arıcılık fenni olarak ele alınmış bulunmaktadır.

Son olarak, Almanyadan bile takip edildiği halde memleketimizce henüz meçhul olan fakat tahminen Pontus Rumlarından kaldığı tahmin edilen Tarihi Gökçeli Kalesinin de ele alınıp iyice araştırıldığı ve propagandası iyi olarak yapıldığı taktirde Turizm bakımından faydalı olacağı ifade etmek bir hakikatin kendisi olur.

KARARNAMELER

İçişleri Bakanlığından :

Karar Sayısı : 6644

1 — Erzurum Vali Muavini Mustafa Kösem'in Konya Vali Muaviniğıne, Adıyaman Vali Muavini Mustafa Kemâl Kâtipoğlu'nun Bolu Vali Muaviniğıne, Trabzon Vali Muvaini Hayrettin Hekimin Balıkesir Vali Muaviniğıne, Urfa Vali Muavini Kemâl Kalenderin Hatay Vali Muaviniğıne, Zonguldak Vali Muavini Mehmet Rasih Aksu'nun Erzurum Vali Muaviniğıne, Kocaeli Vali Muavini Turgut Necmi Beygo'nun Rize Vali Muaviniğıne, Malatya Vali Muavini Ahmet Rifat Kaplan'ın Denizli Vali Muaviniğıne, Isparta Vali Muavini Sadık Haluk Oskay'ın Antalya Vali Muaviniğıne, Bingöl Vali Muavini Mehmet Cemil Polatsoy'un Tokat Vali Muaviniğıne, Tokat Vali Muavini Bahri Erkmen'in Kütahya Vali Muaviniğıne, Tunceli Vali Muavini İlhami Ballı'nın Maraş Vali Muaviniğıne, Denizli Vali Muavini Osman Hepdoğan'ın Afyon Vali Muaviniğıne, Erzurum Vali Muavini Ziyaettin Oğuz'un Giresun Vali Muaviniğıne, Kırşehir Vali Muavini Mehmet Necati Tümay'ın Samsun Vali Muaviniğıne, Sakarya Vali Muavini A. Racih Şener'in Eskişehir Vali Muaviniğıne, Antalya Vali Muavini Halük Yergök'ün Trabzon Vali Muaviniğıne, Konya Vali Muavini, A. Semahattin İnel'in Adana Vali Muaviniğıne, Yeşilova Kaymakamı olup 5439 sayılı Kanunun 2. maddesi gereğince Konya Vali Muaviniğınde çalıştırılan Mehmet Erdem'in 1100 liralık Vali Muaviniğı kadrosu ile almakta olduğu maaşla İstanbul Vali Muaviniğıne, Samsun Vali Muavini Saffet Buğdaycıoğlu'nun Konya Vali Muaviniğıne, Zile Kaymakamı olun 5439 sayılı Kanunun 2. maddesi gereğince Aydın Vali Muaviniğınde çalıştırılan Mustafa Bezirgân'ın 1100 liralık Vali Muaviniğı kadrosu ile almakta olduğu maaşla Aydın Vali Muaviniğıne, Kuşunlu Kaymakamı olup 5439 sayılı Kanunun 2. maddesi gereğince Mardin Vali Muaviniğınde çalıştırılan Refik Necdet Aktaş'ın 950 liralık Vali Muavini kadrosu ve almakta olduğu maaşla Mardin Vali Muaviniğıne, Gebze Kaymakamı Osman Orhan Adalıoğlu'nun 1100 liralık Vali Muavini kadrosu ve almakta olduğu maaşla Tunceli Vali Muaviniğıne, İnegöl Kaymakamı Osman Şeker'in 1100 liralık Vali Muavini kadrosu ve almakta olduğu maaşla Adıyaman Vali Muaviniğıne, Karaman Kaymakamı olup 5439 sayılı Kanunun 2. maddesi gereğince Sivas Vali Muaviniğıne,

vinliğinde çalıştırılan İlhan Nihat Özgen'in 11000 liralık Vali Muavini kadrosu ve almakta olduğu maaşla Sivas Vali Muavinliğine, Konya Ereğlisi Kaymakamı Sabahattin Çakmakoglu'nun 950 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Ankara Vali Muavinliğine, Hakkâri Hukuk İşleri Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2. maddesi uyarınca Ordu Vali Muavinliğinde çalıştırılan Hasan Günay'ın 1250 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Ordu Vali Muavinliğine,

Naklen ve terfian atanmaları,

2 — Söke Kaymakamı Muammer Burak'ın Gaziosmanpaşa Kaymakamlığına, Erdek Kaymakamı olup 5439 sayılı Kanunun 2. maddesi uyarınca İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliği emrinde çalıştırılan Mehmet Hayrettin Gündeniz'in Adalar Kaymakamlığına, Merzifon Kaymakamı Zeki Ersân'ın Yenimahalle Kaymakamlığına, Turgutlu Kaymakamı Gültekin Güngör'ün Şişli Kaymakamlığına, Tire Kaymakamı İbrahim Şişmanoğlu'nun Zeytinburnu Kaymakamlığına, Mustafakemalpaşa Kaymakamı Kemâl Hacıyüzbaşıoğlu'nun Kartal Kaymakamlığına, Osmaniye Kaymakamı Salim Taşkın'ın Eminönü Kaymakamlığına, Ceyhan Kaymakamı Kâzım Pamuk'un Eyüp Kaymakamlığına, Yenimahalle Kaymakamı Ömer Haliloğlu'nun Çankaya Kaymakamlığına, Gaziosmanpaşa Kaymakamı Mehmet Adnan Kantek'in Bornova Kaymakamlığına, Eskişehir Vali Muavini Muammer Akman'ın 1250 liralık kadro ve almakta olduğu maaşla İskenderun Kaymakamlığına, Eyüp Kaymakamı Ömer Çetintaş'ın Mustafakemalpaşa Kaymakamlığına, Adalar Kaymakamı Fikret Turgut Sayın'ın Gebze Kaymakamlığına, Zeytinburnu Kaymakamı Behçet Oğuz'un Gölcük Kaymakamlığına, Bornova Kaymakamı Turgut Sehnî Kaya'nın Söke Kaymakamlığına, Şişli Kaymakamı Mehmet Tahir Tortop'un İnegöl Kaymakamlığına, Kartal Kaymakamı Hakkı Kavlakoğlu'nun Karadeniz Ereğlisi Kaymakamlığına, Eminönü Kaymakamı Besim Ulca'yın Bandırma Kaymakamlığına, Düzce Kaymakamı Osman Çiftçioğlu'nun Silivri Kaymakamlığına, Meriç Kaymakamı Ahmet Tosun'un Salihli Kaymakamlığına, Silivri Kaymakamı Hüsmen Erdoğan'ın Ceyhan Kaymakamlığına, Develi Kaymakamı Rüştü Gündüz Eren'in Çatalca Kaymakamlığına, Ünye Kaymakamı Kudret Tanrıöver'in Osmaniye Kaymakamlığına, Selçuk Kaymakamı Fahrettin Turan'ın Turgutlu Kaymakamlığına, Bartın Kaymakamı Muammer Atayata'nın Tire Kaymakamlığına, Köyceğiz Kaymakamı Ali Arguvanlı'nın Ödemiş Kaymakamlığına, Kırıkkale Kaymakamı Hüseyin Tezel'in Merzifon Kaymakamlığına, Kırkağaç Kaymakamı

Tacetin Özünçer'in Kırıkkale Kaymakamlığına, Kiraz Kay. Suat Ergünek'in Düzce Kaymakamlığına, Karaburun Kaymakamı Kâmuran Uykur'un Bodrum Kaymakamlığına, Şarkikaraağaç Kaymakamı A. Nuri Kadıköylü'nün Sandıklı Kaymakamlığına, Akçakoca Kaymakamı Yusuf Cemâl Barutçu'nun Karamürsel Kaymakamlığına, Çumra Kaymakamı Sabit Arlı'nın Fatsa Kaymakamlığına, Seydişehir Kaymakamı Cahit Gündüz'ün Beyşehir Kaymakamlığına, Batman Kaymakamı Nihat Kemâl Eren'in Ünye Kaymakamlığına, Pazar Kaymakamı Mehmet Ekrem Şenay'ın Keskin Kaymakamlığına, Germencik Kaymakamı Ağâh Büyüksağış'ın Kadirli Kaymakamlığına, Orhangazi Kaymakamı Tahsin Turudoğlu'nun Kırkağaç Kaymakamlığına, Karamürsel Kaymakamı Halis Tekin'in Develi Kaymakamlığına, Marmaris Kaymakamı Cemâl Eryavuz'un Bolvadin Kaymakamlığına, Keskin Kaymakamı Bayram Özen'in Selçuk Kaymakamlığına, Bolvadin Kaymakamı Sait Öztürk'ün Orhangazi Kaymakamlığına, Havza Kaymakamı Ahmet Zihni Akın'ın Çivril Kaymakamlığına, Gelibolu Kaymakamı Ali Kayacan'ın Marmaris Kaymakamlığına, Fatsa Kaymakamı Mehmet Tahir Demirkurt'un Bayburt Kaymakamlığına, Çarşamba Kaymakamı Hayrettin Güven'in Çubuk Kaymakamlığına, Bayburt Kaymakamı Talât Sungur'un Konya Ereğlisi Kaymakamlığına, Bodrum Kaymakamı M. Macit İskenderoğlu'nun Bartın Kaymakamlığına, Beyşehir Kaymakamı Faruk Melli'nin Çine Kaymakamlığına, Birecik Kaymakamı Orhan Aydın'ın Çarşamba Kaymakamlığına, Çivril Kaymakamı Şerafettin Sarıalan'ın Gelibolu Kaymakamlığına, Tirebolu Kaymakamı Mustafa Fikri Yavuz'un Milas Kaymakamlığına, Milas Kaymakamı Talât Kahvecioğlu'nun Havza Kaymakamlığına, Kadirli Kaymakamı Osman Tolga'nın Tirebolu Kaymakamlığına, İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Mehmet Güçlü'nün 950 liralık kadro ile almakta olduğu maaşla Çeşme Kaymakamlığına, Kaş Kaymakamı Ayhan Özkan'ın Samandağ Kaymakamlığına, Gündül Kaymakamı Kurtuluş Şişmantürk'ün Kadınhanı Kaymakamlığına, Sivaslı Kaymakamı Fahri Büktel'in Besni Kaymakamlığına, Karahallı Kaymakamı Muammer Çetin'in Boyabat Kaymakamlığına, İkizdere Kaymakamı A. Namık Tüzün'ün Erbaa Kaymakamlığına, Kulu Kaymakamı Neşet Ülküsel'in Ayaz Kaymakamlığına, Ilgaz Kaymakamı Sabahattin Erenin Akçakoca Kaymakamlığına, Göynücek Kaymakamı Orhan Aykan'ın Of Kaymakamlığına, Mengen Kaymakamı Ahmet Özerin Malkara Kaymakamlığına, Kelkit Kaymakamı Güngör Erdoğan'ın Çaycuma Kaymakamlığına, Kurtalan Kaymakamı Mustafa Aşkın'ın Niksar Kaymakamlığına, Bahçe Kaymakamı Nizamettin Güven'in İslahiye

Kaymakamlığına, Kurşunlu Kaymakamı Alaettin Alpaydın'ın Birecik Kaymakamlığına, Doğanhisar Kaymakamı Halis Gerdaneri'nin Gümüşhacıköy Kaymakamlığına, Solhan Kaymakamı Sait Arslanoğlu'nun Ayancık Kaymakamlığına, Akçakale Kaymakamı Necmettin Utkan'ın Batman Kaymakamlığına, Eleşkirt Kaymakamı Rıza Gür'ün Seydişehir Kaymakamlığına, Özalp Kaymakamı İbrahim Şahin'in Sarıkamış Kaymakamlığına, Karlıova Kaymakamı Yaşar Tok'un Eşme Kaymakamlığına, Bulanık Kaymakamı Ahmet Nedim Çetin'in Sürmene Kaymakamlığına, Tekman Kaymakamı Muhittin Keskin'in İncesu Kaymakamlığına, Çukurca Kaymakamı Burhan Yavuz Yılmaz'ın Terme Kaymakamlığına, Gercüş Kaymakamı Şemsettin Ulusoy'un Pasinler Kaymakamlığına, Reşadiye Kaymakamı İsmet Hilmi Balcı'nın İmroz Kaymakamlığına, Sarıkaya Kaymakamı Namık Kahvecioğlu'nun Tavas Kaymakamlığına, Kaynarca Kaymakamı Recep Ceylan'ın Şarkışla Kaymakamlığına, Karapınar Kaymakamı Selâhattin Alpdoğan'ın Söğüt Kaymakamlığına, Korkuteli Kaymakamı Emrullah Zeybek'in Kandıra Kaymakamlığına, Murat Kaymakamı Necat Yardımcı'nın Çayeli Kaymakamlığına, İmroz Kaymakamı Ali Oğuz'un Sungurlu Kaymakamlığına, Kadınhanı Kaymakamı Tevfik Fikret Saygılı'nın Germencik Kaymakamlığına, Niksar Kaymakamı M. Şevket Uğurlu'nun Boğazlıyan Kaymakamlığına, Terme Kaymakamı Ali Suavi Erdemtok'un Avanos Kaymakamlığına İncesu Kaymakamı Ali Haşan Özer'in Gerede Kaymakamlığına, Of Kaymakamı Dursun Toprak'ın Gölpaazarı Kaymakamlığına, Akyazı Kaymakamı Salih Şahin'in Koçarlı Kaymakamlığına, Sungurlu Kaymakamı Asım Ayhan'ın Akyazı Kaymakamlığına, Ödemiş Kaymakamı Sadık Çağlar'ın Seferihisar Kaymakamlığına, Kızıltepe Kaymakamı Hidayet Karaman'ın Karaburun Kaymakamlığına, İspir Kaymakamı Namık Şeheri'nin Aybastı Kaymakamlığına, Gevaş Kaymakamı Ali Haydar Sinan Güven'in Kelkit Kaymakamlığına, Şirvan Kayma. Halit Nazlıoğlu'nun Kulu Kaymakamlığına, Susuz Kaymakamı Sami Sönmez'in Mahmudiye Kaymakamlığına, Olur Kaymakamı Selçuk Çolakoğlu'nun Oltu Kaymakamlığına, Bolu Hukuk İşleri Müdürü Coşkun İrvalı'nın Kurşunlu Kaymakamlığına, Kıbrısçık Kaymakamı Ahmet Kapısız'ın Araç Kaymakamlığına, Genç Kaymakamı Yüksel Çavuşoğlu'nun Şarkikaraağaç Kaymakamlığına, Kangal Kaymakamı Turhan Görgün'ün Suluova Kaymakamlığına, Oltu Kaymakamı Erol Tezcan'ın Mengen Kaymakamlığına, Gündoğmuş Kaymakamı Erdoğan Atasoy'un Yeşilova Kaymakamlığına, İller İdaresi Genel Müdürlüğü Üçüncü Şube Müdürü Orhan Salih Aygen'in 950 liralık kadro ve almakta olduğu maaşla Gazipaşa Kaymakamlığına, Mesudiye Kaymakamı

İbrahim Öğretmen'in Kavak Kaymakamlığına, Datça Kaymakamı Şinasi Gökler'in Kaş Kaymakamlığına, İvrindi Kaymakamı Osman Nuri Uğurel'in Hafik Kaymakamlığına, Sarioğlan Kaymakamı Altan Yılmaz Cevahiroğlu'nun Ilgaz Kaymakamlığına, Mutki Kaymakamı Hüseyin Avni Uzun'un İvrindi Kaymakamlığına, Maden Kaymakamı Rıza Çan'ın Yeşilhisar Kaymakamlığına, Erfelek Kaymakamı Erdoğan Cebeci'nin Çaykara Kaymakamlığına, Yeşilova Kaymakamı Vahap Yıldırım'ın Sivaslı Kaymakamlığına, Kozaklı Kaymakamı Mehmet Kıran'ın Mesudiye Kaymakamlığına, Gazipaşa Kaymakamı Erol Gökberk'in Bahçe Kaymakamlığına, Gölbaşı Kaymakamı Mehmet Efnan Özbulgur'un Sultandağ Kaymakamlığına, Sultandağ Kaymakamı Lokman Kabadayı'nın Dazkırı Kaymakamlığına, Araç Kaymakamı Fahrettin Ölmez'in Reşadiye Kaymakamlığına, Pütürge Kaymakamı Güner Orbay'ın Akçakale Kaymakamlığına, Çaykara Kaymakamı Utku Acun'un Eleşkirt Kaymakamlığına, İhsaniye Kaymakamı Mehmet Gürsoy'un Çataak Kaymakamlığına, Yeşilhisar Kaymakamı Mestan Koçbaş'ın Eruh Kaymakamlığına, Altınözü Kaymakamı Seyfettin Ercan'ın Tekman Kaymakamlığına, Mahmudiye Kaymakamı Alpay Erdinç'in Patnos Kaymakamlığına, Sincanlı Kaymakamı Aydemir Ceylân'ın İdil Kaymakamlığına, Orta Kaymakamı Aydın Zeki Tuğ'un Hamur Kaymakamlığına, Horasan Kaymakamı Ömer Bıçkıcıoğlu'nun İspir Kaymakamlığına, Akseki Kaymakamı Şeref Artar'ın Karlıova Kaymakamlığına, Ulus Kaymakamı Fikret Toksöz'ün Yüksekova Kaymakamlığına, Kavak Kaymakamı Baybars Sezerler'in Susuz Kaymakamlığına, Patnos Kaymakamı Necati Gündüz'ün Şirvan Kaymakamlığına, Çermik Kaymakamı Özgen Gökalp'in Mutki Kaymakamlığına, Eruh Kaymakamı İlhan Sözgen'in Çermik Kaymakamlığına, Arpaçay Kaymakamı Rasim Gezmiş'in Hınıs Kaymakamlığına, Mazıdağı Kaymakamı Dursun Balkaya'nın Solhan Kaymakamlığına, Silopi Kaymakamı İbrahim Göktepe'nin Mazıdağı Kaymakamlığına. Hamur Kaymakamı Fahri Görgülü'nün Arpaçay Kaymakamlığına, Konya Hukuk İşleri Müdürü İhsan Karabay'ın Bulanık Kaymakamlığına, Hınıs Kaymakamı Metin Özkinay'ın Olur Kaymakamlığına, Yüksekova Kaymakamı Kutlu Türker'in Çukurca Kaymakamlığına, Yozgat Hukuk İşleri Müdürü Mithat Şerafettin Vardal'ın Rize Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Afyon Hukuk İşleri Müdürü Mehmet Coşkun'un Sakarya Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Burdur Hukuk İşleri Müdürü M. Emin Yüzbaşıoğlu'nun Kocaeli Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Çeşme Kaymakamı Adil Paşalıoğlu'nun Muğla Hukuk İşleri Müdürlüğüne, İdil Kaymakamı Nevzat Gülmezoğlu'nun Aydın Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Gerze Kaymakamı Ya-

şar Cankoçak'ın Kastamonu Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Iğdır Kaymakamı İlhan Karadeniz'in Afyon Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Sivrice KaymakamıERCÜMENT GENÇER'in Bolu Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Foça Kaymakamı olup 5439 sayılı Kanunun 2. maddesi gereğince Amasya Vali Muavinliğinde çalıştırılan H. Hüsnü Tüzün'ün Antalya Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Gaziantep Vali Muavini Fazıl Tosyalı'nın 1100 liralık Hukuk İşleri Müdürlüğü kadrosu ve almakta olduğu maaşla Hatay Hukuk İşleri Müdürlüğüne,

Naklen ve terfian atanmaları,

3 — 5439 sayılı Kanunun 2. maddesi gereğince;

Beşiktaş Kaymakamı olup Adana Vali Muavinliğinde çalıştırılan Hüseyin İshak Ergin'in Zonguldak Vali Muavinliğinde, Üsküdar Kaymakamı olup Kütahya Vali Muavinliğinde çalıştırılan Hüseyin Aydemir'in Kocaeli Vali Muavinliğinde, Tefenni Kaymakamı olup Maraş Vali Muavinliğinde çalıştırılan Mehmet Reşat Çakmak'ın Kırşehir Vali Muavinliğinde, Karşıyaka Kaymakamı olup Hatay Vali Muavinliğinde çalıştırılan Cevat Ergenekon'un Isparta Vali Muavinliğinde, Kayseri Hukuk İşleri Müdürü olup Elâzığ Vali Muavinliğinde çalıştırılan Mustafa Asım Oğuz'un Bingöl Vali Muavinliğinde, Elmadağ Kaymakamı olup Ankara Emniyet Müdürlüğünde çalıştırılan Abdurrahman Lami Gözen'in Ankara Vali Muavinliğinde,

5439 sayılı Kanunun 2. maddesi gereğince kadro ve maaşları ile çalıştırılmaları,

Bandırma Kaymakamı Mehmet Ali Özgüner'in Malatya Vali Muavinliğinde, Gölcük Kaymakamı Mehmet Emin Taşpınar'ın Erzurum Vali Muavinliğinde, Karadeniz Ereğlisi Kaymakamı Fazıl Osman Yöney'in Elâzığ Vali Muavinliğinde, Salihli Kaymakamı Hilmi Keçeci'nin Gaziantep Vali Muavinliğinde, Çatalca Kaymakamı A. Vefi Pandır'ın Amasya Vali Muavinliğinde,

5439 sayılı Kanunun 2. maddesi gereğince kadro ve maaşları ile çalıştırılmaları,

4 — Afyon Vali Muavini Durmuş Erkale'nin İller İdaresi Genel Müdürlüğü Üçüncü Şube Müdürlüğüne almakta olduğu maaşla, Kandıra Kaymakamı Temel Türkay'ın 950 lira kadrolu mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne almakta olduğu maaşla, Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Birinci Şube Müdürü olup, 5439 sayılı Kanunun 2. maddesi gereğince Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğünde çalıştırılan Fikri Gökçe'er'in 950 lira kadrolu Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne almakta olduğu maaşla,

Naklen atanmaları,

5 — Çankaya Kaymakamı Salih Zeki Köseoğlu'nun maaş ve kadrosu ile Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Muavinliğinde, Çine Kaymakamı Fahrettin Zekâi Gündüz'ün 950 lira kadrolu Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı Şube Müdürlüğüne almakta olduğu maaşla atanarak İller İdaresi Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğünde Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2. maddesi gereğince Özlük İşleri Genel Müdürlüğü emrinde çalıştırılan Sezai Taşkeli'nin 950 lira kadrolu Hukuk Müşavirliği Muhakemat Müdürlüğüne almakta olduğu maaşla atanarak Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Eğitim Şubesi Müdürlüğünde, Eskişehir Hukuk İşleri Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2. maddesi uyarınca Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü emrinde çalıştırılan Adil Mutlu'nun Hukuk Müşavirliği Muhakemat Müdürlüğünde, Hakkâri Vali Muavini olup 5439 sayılı Kanunun 2. maddesi gereğince Tetkik Kurulu Başkanlığı emrinde çalıştırılan Mehmet Çobanoğlu'nun 1500 lira kadrolu Şiran Kaymakamlığına almakta olduğu maaşla atanarak Tetkik Kurulu Üyeliğinde,

5439 sayılı Kanunun 2. maddesi uyarınca çalıştırılmaları,

6 — Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Daire Reisi olup 5439 sayılı Kanunun 2. maddesi uyarınca Özlük İşleri Genel Müdürlüğü emrinde çalıştırılan Ahmet Şensoy'un aslı görevine iadesi,

Uygun görülmüştür.

7 — Bu kararı İçişleri Bakanı yürütür.

İçişleri Bakanlığından :

İçişleri Bakanlığı Yayın Yönetmeliğinin bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bazı maddelerinin kaldırılması hakkında Yönetmelik

Madde 1 — İçişleri Bakanlığı Yayın Yönetmeliğinin 1 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

İçişleri Bakanlığınca yayınlanacak her türlü telif ve tercüme eserler ve yazılarla hizmet için telif ve tercüme ettirilecek, eserler ve yazıların telif hakkı ve tercüme ücretleri bu Yönetmelikte yazılı esaslara göre ödenir.

Madde 2 — Aynı Yönetmeliğin 2 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Telif veya tercüme eserlerin incelenmesi, kabulü ve telif hakkının satın alınmasına, Tetkik Kurulu Başkanının tensip edeceği tetkik müşavirlerinden birinin başkanlığında Tetkik Kurulundan bir üye ve Yayın Müdüründen teşekkül eden bir Yayın Komisyonunca teklif edilerek, Bakanlık Satınalma Komisyonunda karar verilir.

Madde 3 — Yönetmeliğin 3 üncü maddesinin A fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Eserin ilk ve müteakip baskıları üzerinde müellif veya mütercime ait her türlü hakların bu Yönetmelik gereğince İçişleri Bakanlığına devir olunduğuna dair müellif veya mütercimin temliknamesi.

Madde 4 — Aynı Yönetmeliğin 4 üncü maddesinin C fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Telif eserlerde sayfa başına 20 lira, tercümelerde 15 lira verilir. (150 itibarı sayfaı geçen telif eserlerde sayfa basma verilecek 20, tercümelerde 15 liradan daha az telif hakkı veya tercüme ücreti miktarı 2 nci maddede sözü geçen Yayın Komisyonunca teklif edilerek Bakanlık Satınalma Komisyonu tarafından karar verilir.)

Madde 5 — Aynı Yönetmeliğin 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Kendi çeşidinde eşsiz ve büyük bir çalışma ile yazılmış veya hazırlanmış eserlerle sayfa esasına, bağlanması mümkün olmayan telif veya tercümelerin telif hakkı veya tercüme ücretleri sayfa başına telif yazılarda 30 lirayı, tercümelerde 20 lirayı geçmemek üzere Yayın Komisyonunca tespit edilecek esaslar dairesinde Satınalma Komisyonunca satın alınır.

Madde 6 — Yönetmeliğin 14 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Matbaadan tashihe gelecek müsveddelerin tashihi ve derginin redaksiyonu mesai saatleri dışında çalıştırılacak memurlara yaptırılır. Bunlara Bakanlar Kurulunca sayfa başına tespit olunacak bir ücret verilir.

Madde 7 — Yönetmeliğin 17 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Üniversiteler, Yüksek Okullar ve Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü tarafından bastırılan veya teksir edilen meslekle ilgili yazılardan, Yayın Komisyonunca uygun görülenler sahibinden izin alınarak Türk İdare Dergisinde bastırılabilir.

Bunlar için sayfa başına verilecek ücret miktarı - 20 lirayı geçmemek üzere - 2 nci maddede sözü geçen Yayın Komisyonunca teklif edilerek Bakanlık Satınalma Komisyonu tarafından karar verilir.

Madde 8 — Yönetmeliğin 8 inci ve 10 uncu maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır.

Madde 9 — İşbu Yönetmelik Resmî Gazetemde yayınlandığı tarihte yürürlüğe girer.

BİBLİYOGRAFYA

I. YABANCI ESERLER :

1) THE RULERS AND THE RULED (İdare Edenler ve İdare Edilenler).

Oregon Üniversitesi öğretim üyelerinden Robert E. Agger, Daniel Goldrich ve Sarah Lawrence Yüksek Okulu Profesörlerinden Bert E. Swanson tarafından yazılarak, İngiltere’de John Wiley ve Oğulları tarafından 1964 yılında yayında yayınlanmıştır.

789 sahife tutan eser, Amerikan Siyasal Bilimler Derneği’nce Woodrow Wilson Tesis’ine takdim kılınarak, bu Tesis’in 1965 yılı kitap armağanı kazanmıştır. “American Political Science Review” da yayınlanan yorumlamasında, Heinz Eulau, şunları söylüyor : “Kanımca : Agger, Goldrich ve Swanson’u bize, “İdare Edenler ve Edare Edilenler” adlı bir eser verdiklerinden dolayı kutlamak gerek. Toplum kudretinin bünyesi alanında büyük bir ampirik teşebbüs olması, bu kitabın erdemlerinden sadece birisidir. Aynı zamanda, eser, modern siyasal nazariyeyi ve bunun mukayeseli yönlerini ele alma bakımından da olgun bir hayat görüşünün verisi ve siyasal bilimler metodolojisine

önemli bir katkı telâkki olunmalıdır.”

MUHTEVASI : Politika ve Toplum Üzerinde idare’nin şumûlü : Fikrî Mülâhazalar. Siyasal Bir Karar Verme Örneği ve Anahtar Meffhumlar. Toplum Kudretinin Bünyesi ve Rejimler. 1946’dan zamanımıza kadar siyasal tarih. Vatandaşın Siyasal Etkisi. Siyasal Liderlik. Kudret Tipleri, Rejim Tipleri. Rejim ve Kudret Bünyelerinin Tarihsel Analizi. Yeni Bir Hoşnutsuzluk Politikası ve Temel Hakların Ortaya Çıkışı Dönemi. Sonuçlar.

2) PUBLIC OPINION AND PROPAGANDA (Kamuoyu ve Propaganda). Michigan Üniversitesinden Daniel Katz’ın ve diğer öğretim üyelerinin yazılardan oluşan ve 1954 yılında Holt, Rinehart ve Winston tarafından New York’ta basılan eser, 800 sahife olup 11.50 dolara satılmaktadır.

Dört baş yazarla 26 bilim adamının, sosyal psikoloji, sosyoloji ve siyasal Bilim konularındaki incelemelerini veren kitap disiplinli bir şekilde düzenlenmiştir.

62 makalenin sistematik bir şekilde tertiplenerek verilmesi, kitabı, kamuoyu ve pro-

paganda alanında en güvenilir metin haline getirmiştir.

3) SOCIAL PSYCHOLOGY (Sosyal Psikoloji). Kendi sahasında bir otorite olan Paris Üniversitesi öğretim üyelerinden Otto Kleinberg tarafından hazırlanan eser, antropoloji, psikoloji ve sosyoloji'den alınan malzemeyi en iyi şekilde biraraya getirmiş bir metindir. 561 sahife olarak, aynı Yayınevi tarafından 1954'te yayınlanmıştır. Fiyatı, 8.95 dolardır.

4) PERSPECTIVES IN SOCIAL PSYCHOLOGY (Sosyal Psikolojinin Perspektifleri). Paris Üniversitesinden Otto Kleinberg ve Columbia Üniversitesinden Richard Christie tarafından tertiplenen eser, 1965 yılında Holt, Rinehart ve Winston tarafından yayınlanmıştır. 224 sahifedir; 6.95 dolara satılmaktadır.

Bu derlemede yirmi değerli bilim adamının sosyal psikolojinin geçmişi, şimdiki durumu ve geleceği üzerine değerli incelemeleri yer almaktadır. Kitapta özellikle, bireyin topluma karşı durumu, esas itibariyle objektif ve ampirik bir görüşle incelenmektedir.

5) BASIC STUDIES IN SOCIAL PSYCHOLOGY (Sosyal Psikolojide Temel İncelemeler). New York Üniversitesi Brooklyn Yüksek Okulu öğretim üyelerinden Harold Proshansky ve Bernard

Seidenberg eliyle derlenen eser, aynı yayınevi tarafından 763 sahife olarak 1965'te yayınlanmış olup 10.50 dolara satılmaktadır.

Altı tanıtıcı deneme ile birlikte 61 ayrıntılı rapordan oluşan eser, konunun belirgin mefhumlarını, nazari görüşleri ve metne dercolunan belli başlı hususlar hakkında araştırmaları ihtiva etmektedir.

MUHTEVASI : Sosyal Psikolojinin Alanı; Temel Psikolojik İşlem : Giriş; Halkın Varlığının Anlaşılması; Fikir ve Davranışlar : Giriş; Davranışların ve Davranışlarda Değişmenin Tabiatı; Haberleşme ve İkna; Başvurma Grupları; Kültür Rabıtası ve Birey : Giriş; Dil ve Anlamı; Çocuğun Sosyal Çevreye İntibakı; Sosyal Tabakaların Teşekkülü; Gruplar İçerisinde Karşılıklı Olarak Sosyal Etki ve Kuruluş Örnekleri : Giriş; Kişilerarası Etkilime; Normlar, Roller, Rol Çatışması; Liderlik, Grupların Bünyesi ve Eylemi; Grup Yaşantısında Baskı ve Çatışma : Giriş; Baskı Altındaki Birey; Önyargı ve Gruplararası Gerilim; Grup Çatışması ve Milletlerarası Gerilim.

II. TÜRKÇE ESERLER :

1) Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda SİNEMA BİLİMLERİNİN SANSÜRÜ.

Dr. Özkan Tikveş'in doktora tezi olan ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi yayınlarından bulunan eser, İstanbul'da 1968 yılında basılmıştır. XVI 237 sahifedir; 10.55 TL. fiatla satılmaktadır.

MUHTEVASI : Filim Sansürünün Kavramı ve Tarihi Gelişimi. Filim Sansürünün Düşünce ve Haberleşme Hürriyetlerine Aykırı Oluşunun Sebepleri. Filim sansürü ve Anayasalar. Sinema Teşebbüsünün Hukukî Statülü ve Fiili Sansür. Filim Sansürünün Kaldırılmamasının Sebepleri. Filim Sansürü Sistemleri ve İlgili Türk Mevzuatının Değerlendirilmesi : Devlet Sansürü, Kendi Kendini Sansür (auto - censure); Filim Sansürü ile İlgili Mevzuatımızın Esasları ve Uygulanışı. Filim Sansürü ile İlgili Mevzuatımızın Değiştirilmesi Meselesi. Sonuçlar.

Tezde yukarıda gösterilen konular incelendikten sonra, sansürün anayasaya aykırılığı ileri sürülmekte; ancak sanayiin kendi kendini kontrolünün anayasaya aykırı olmayacağı; uygulamaların bu esasa göre yapılmasının doğru olacağı ileri sürülmektedir.

2) **SİNEMATOGRAFİK HÜRRİYET** (Özellikle Bu Hürriyetin Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontrolü Bakımından Değerlendirilmesi). Esası,

İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Müşavirlerinden Dr. Jur. Âlim Şerif Onaran'ın 1966 yılında Ankara Hukuk Fakültesinde savunduğu ve aynı yıl içinde teksir edilmek suretiyle pek sınırlı bir miktarda yayınladığı doktora tezi olan bu eser; bu def'a son yıllara ait bilgiler, daha ziyade istatistik cetvellerine ve dipnotlarına eklenmek suretiyle 1968 yılında İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Başkanlığınca yeniden yayınlamıştır.

X + 230 sahife tutan eser, Bakanlıktan ve Millî Eğitim Yayınevlerinden 20 lira karşılığında sağlanabilir.

MUHTEVASI : Kamuoyunun Oluşmasında Sinemanın Rolü; Sinematografik Hürriyet : Sansür ve Anayasa; Sinematografik Hürriyetin Tarihi Gelişimi; Sinematografik Hürriyetin Kayıtlanması : Devlet Sansürü, Karma Sistem, Kendi Kendini Sansür, Mahalli Sansürler, Diğer Kayıtlayıcı Unsurlar; Denetlemeye Tâbi Tutulan Filimler; Sinematografik Hürriyetin Kayıtlanmasında Ölçü; Sinematografik Hürriyetle İlgili Anayasal ve İdarî Dâvalar, Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontrolü İşinin Türk Sistemi Olarak İncelenmesi : Mevzuat, Uygulamalar, Mevzuatta Değişiklik Teşebbüsleri ; İlk Te-

şebbüsler, Son Çıkış : Baykam Teklifi, Bunu İzleyen Faaliyetler; Sonuç : Türkiye’de Filim Kontrolü İçin Yeni Bir Sistem Bulunması Fikri; Türkiye’de Demokratize Edilmiş Bir Kontrol Düzeninin Kurulması Zorunluğu.

Eser, uzun yıllar Merkez Filim Kontrol Komisyonu’nda raportör ve başkan olarak görev vermiş olan bir idareci tarafından kaleme alınmış mukayeseli bir etüddür. Savunulan tez : Filim sansürü Anayasa’da açıkça yasaklanmadığına ve sosyal bir zorunluk olduğuna

göre, bunun, demokratize edilmiş bir kontrol sistemine dönüştürülmesinin gerektiği; Kamuoyu, kamuoyunu temsil eden Basın ve bizzat Sanayi, filimlerin kontroluna karşı çıkmadıkça, filim yoluyla işlenen suçların tüm olarak genel hükümlere göre yargılanması ve Basın’ın bağlı bulunduğu rejime bağlamasının mümkün olmadığı; Devlet Sansürü’nden sansürün kaldırılmasına kadar uzanan yolda, çeşitli merhalelerin katedilmesi gerektiği şeklindedir.

HABERLER

İçişleri Bakanlığı, Yeniden Düzenleme Çalışmaları ile ilgili bir genelge yayınladı.

İçişleri Bakanlığı İçişleri Hizmet ve Teşkilâtını Yeniden Düzenleme Projesi (İÇ-DÜZEN) yayınladığı bir genelgede; Türk toplumunun son elli yıl içinde geçirmekte bulunduğu sosyal, ekonomik ve kültürel değişmelere ayak uyduramayan idareyi köklü bir reforma tâbi kılmak için Bakanlıkça yeniden düzenlemeye mesnet teşkil edecek şumüllü bir araştırmaya girildiği, bu araştırmanın ilk sonuçlarının 1969 yılı mayıs ayından itibaren Türk kamu oyuna açıklanmaya başlanacağı belirtilerek, yapılan çalışmaların şu şekilde olacağı açıklanmıştır

“Yapılmakta olan araştırmanın maksat, sınır ve nedenlerini belirtmek; uygulanan metot hakkında bilgi vermek; bir yıldan beri üzerinde çalışılan konuları ve bu konularla ilgili çalışmaları açıklamak ve böylece müteakip safhada İÇ-DÜZEN yayınları başlığı altında çıkacak raporların nasıl bir araştırma metodu ile hazırlandığını

Yiğit KIZILDAN

Yayın Md.

ilgililere ve kamuoyuna duyurarak meselelerin tartışılmasına zemin hazırlamak maksadıyla (İçişleri Bakanlığında Yeniden Düzenleme Çalışmaları) adlı broşür ilişikte sunulmuştur.”

Diğer hizmet kollarıyla çok yakından ilişkileri bulunan İçişleri Bakanlığı kuruluşlarında yapılacak bir yeniden düzenlenmenin, genel olarak bütün Türk idaresinin yeniden düzenlenmesinde önemli rolü olacağının belirtildiği genelgede, bütün kuruluşlardaki ilgililerin araştırmaya şimdiden katkıda bulunmalarının hayati bir önem taşıdığı açıklanmıştır. Broşürde gösterilen ve bütün Türk idaresini yakından ilgilendireceğine şüphe bulunmayan çalışmalar hakkında ilgililerin düşüncelerini veya tereddüt ettikleri hususları Proje Müdürlüğüne bildirmeleri istenmiştir.

Özlük İşleri Genel Müdürlüğü

47. Dönem Kaymakamlık Kursu açıldı.

4 Kasım 1968 tarihinde başlayan 47. Dönem Kaymakam-

lık Kursu 13 Şubat 1969 tarihine kadar devam edecektir. Bu müddetin 7 haftası İçişleri Bakanlığında geçmiş, 6 haftası da Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünde geçecektir. 20 - 31 Aralık günleri Şeker Bayramı ve gezi için ayrılmıştır.

Muhtelif illere ait 29 Maiyet Memurunun katıldığı Kursun Bakanlıkta geçen kısmı yine konferanslar şeklinde devam etmiştir. Bu arada, kursiyerlere, Teşkilât araştırma çalışmaları, 5442 Sayılı Kanunun esasları, Valinin hukukî durumu, görev ve yetkileri, il idare şube başkanları ile münasebetleri, Kaymakamın hukukî durumu, görev ve yetkileri, ilçe idare şube başkanları ile ilişkileri, ilçe memurlarının tayin usulü, Fek ve ilhak işlemleri - il ve ilçeler arası sınır anlaşmazlıkları, proje çalışmalarında il ve ilçe idare kurulları, 5917 sayılı kanun ve uygulaması, - bu kanunla ilgili araştırma bulguları, mer'a, yaylak, kışlak ve sularla ilgili mevzuat, idarenin hukuka bağlılığı - şartları ve bundan doğan problemler, kutlama programları - protokol - hudutlardaki işlemler - pasaport hakkında bilgi, vukuu muhtemel hadiseleri önleme plânı, Polis vazife ve salahiyet Kanununun önemli hükümleri, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hürriyeti Kanunu ve toplum zabıtası, Çarşı ve mahalle bekcileri, jandarmanın

mülkî âmirler, garnizon komutanları, ve C. savcılar ile münasebetleri, Bölge İdare Mahkemeleri Kanun Tasarısı, millî güvenlik ve topyekûn savunma, resmî alarm ve seferberlik işleri, yurt içi silâhlı savunma ve M.M. mükellefiyetleri, sivil savunma - tanımı - görev - yetki - sorumluluklar, sivil savunma mevzuatımız ve teşkilât, sivil savunma tedbirleri, halk tarafından alınacak tedbirler ve teşkilleri, plânlama işleri, tahliye ve kabul işleri, tabii afetlerle ilgili hazırlık ve plânlamalar, Sicilli Nüfus Kanununun tatbikatı, Türk Vatandaşlığı Kanunu tatbikatı, nüfus hizmetleri ile ilgili araştırmalar, Memurin Muhakematı Kanunu tatbikatı, 1609 Sayılı Kanun kapsamına giren suçlar, mahallî idareler - kavramı - kapsamı - genel devlet düzeni içindeki yeri - II. Beş Yıllık Plândaki yeri - yeni tasarılar, belediye idareleri, il özel idareleri, idarecinin beşeri münasebetleri yönünden problemleri, köy idareleri, 7269 Sayılı Kanunun idare âmirlerine tanıdığı yetkiler, ve görevler, yeni yönetmelikler, köy ve kasabalar sınır anlaşmazlıkları ve sınırların tesbiti işlemleri, hizmet içi eğitimi, özlük işlemleri, atanmalar - yer değiştirmeler - izinler, Maaş Kanunu ile harcirah kanununun

uygulanması işlemleri - kadrolar, muhasebeî umumiye kanunu ve ita âmirleri, sosyalizasyon, gayesi ve uygulanışı, sağlık ocakları ve mülkî âmirlerle ilişkileri, çevre sağlığı ve bulaşıcı hastalıklarla mücadele, sağlık eğitimi ve sağlık istatistikleri, teftiş, mürakabe ve İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu hakkında genel bilgiler, kaymakamların emniyet, jandarma ve nüfus idarelerini teftiş ve denetlemesi, kaymakamların belediye, özel idare, bucak ve köy idareleri ile köy bürolarını teftiş ve denetlemesi, Kaymakamlık genel yürütümü ile yazı işleri kaleminin teftiş ve denetlenmesi (nazarî ve Çubuk, Kızılcahamam ve Yenimahalle ilçelerine gidilerek, tabiki bir şekilde gösterilmiştir.), köy hizmetleri yönünden idareci, YSE hakkında genel bilgiler, köy sorunları ve ihtiyaçları, toplum kalkınması çalışmalarının değerlendirilmesi, toplum kalkınması yönünden koordinasyon ve ilişkiler, kaymakamların bakanlıkla, bölgesel kuruluşlarla, adlî ve askerî makamlarla ve ilçedeki sair teşekküllerle ilişkileri, köy

seviyesinde program, plânlama ve teşkilâtlanma, toplum kalkınması çalışmaları ve İçişleri Bakanlığı, Orman Kanunu vs mülkî âmirlere düşen görevler, İller Bankası kuruluş ve görevleri, Bankanın teknik hizmetleri hakkında genel bilgi, 2490 Sayılı Kanun ve emanet usulü, vergi itiraz komisyonları, millî emlâk mevzuatı, kamulaştırma işleri ve idare âmirlerine düşen görevler, turizm esasları, yatırımları, kooperatifçilik problemi, teşkilâtlandırma, Rayfayzen kooperatifçiliği, Türkiye'nin İktisadî bünyesinde küçük sanatların yeri ve geliştirme imkânları, tapu kadastro işlerinin hukukî ve teknik yönü gibi çeşitli konular üzerinde tecrübeli ve uzman kimseler tarafından bilgi verilmiş ve tartışmalarla konuların daha faydalı kılınması sağlanmıştır.

Kursun Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünde geçecek olan 6 haftalık kısmında da kursiyerlere, halkla ilişkiler, organizasyon - metot, haberleşme ve benzeri konular izah edilecek ve tartışılacaktır.

47. Dönem Kaymakamlık Kursuna katılan maiyet memurları şunlardır :

1 — Özmek Topaloğlu	Ankara	Maiyet Memuru
2 — Sezgin Taşkiran	Ankara	» »
3 — Talat Horoz	Adana	» »
4 — Mahmut Yılbaş	İçel	» »

- 5 — Günalp Varol
- 6 — Hikmet Özbağcı
- 7 — Ertuğrul Ersoy
- 8 — Yücel Ertekin
- 9 — M. Sönmez Özyürek
- 10 — Mehmet Gürbüz
- 11 — Tarık Kıraç
- 12 — İrfan Kurucu
- 13 — Tevfik Başakar
- 14 — Erol Uğurlu
- 15 — Hayati Yaşar
- 16 — B. Yaşar Çağlaşan
- 17 — Sami Aydınli
- 18 — Candoğan Boray
- 19 — Özdemir Hanoğlu
- 20 — Osman Başyurt
- 21 — Osman Uncu
- 22 — Necdet Ataman
- 23 — A. Zeki Şengül
- 24 — N. Kemal Zeybek
- 25 — M. Necati Gereyhan
- 26 — Mustafa Kazak
- 27 — Neşet Kanyılmaz
- 28 — Volkan Tanju
- 29 — Fahir Işıksız

47. Dönem Kaymakamlık Kursuna Katılan Kaymakam adayları İçişleri Bakanını ziyaret ettiler.

4 Kasım 1968 tarihinde başlıyan 47. Dönem Kaymakamlık Kursuna katılan 27 kaymakam adayı kursun başlaması münasebetiyle aynı gün İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan'ı makamında ziyaret etmişlerdir.

Görüşme esnasında, Bakan klâsik idare âmiri zihniyetinin artık söz konusu olmadığını Türkiye'nin

Manisa	»	»
Burdur	»	»
Bursa	»	»
Ankara	»	»
Muğla	»	»
Adana	»	»
İstanbul	»	»
Konya	»	»
Antalya	»	»
Ankara	»	»
İstanbul	»	»
Afyon	»	»
Konya	»	»
İstanbul	»	»
Erzincan	»	»
İstanbul	»	»
Isparta	»	»
İstanbul	»	»
Ur fa	»	»
Ankara	»	»
Bursa	»	»
Ankara	»	»
Burdur	»	»
Ankara	»	»
Konya	»	»

içinde bulunduğu planlı devre sebebiyle idarecinin de bu gelişme ile hem ahenk olarak yetişmesi ve bir formasyona sahip olması gerektiğini, bu itibarla Bakanlığın böyle bir formasyonu idarecilerimize vermek çabası içerisinde bulunduğunu, nazarî olmaktan ziyade tatbiki projelere sahip bulunan Bakanlığın bu projelerle idareciye yeni ufuklar kazandıracağını, buna mukabil idarecilerden çok şeyler beklendiğini belirtmiştir. Çalışmaların idarecilerin

1969 yılına daha çok ümitlerle girmelerini sağlayacak nitelik ve seviyede bulunduğunu, hizmet bekleyen vatandaşa layık birer idareci olmağa gayret etmeleri icabettiğini söyleyen Bakan, kursiyerlere çalışmalarının başarılı olması dileğinde bulunmuştur.

I. Dönem Nüfus Memurları Meslek Kursu açıldı :

11 Kasım 1968 tarihinde İçişleri Bakanlığının alt katında bulunan aday bucak müdürleri dersanesinde açılan I. Dönem Nüfus Memurları Meslek Kursu 10 Şubat 1969 tarihine kadar devam edecektir.

27 nüfus memuru ve kâtabinin katıldığı bu kursa pilot bölge olarak kabul edilen Ankara İTİ merkez ve mülhakatı nüfusçuları çağrılmıştır.

Üç ay devam edecek olan kursta, nüfus hizmetleri ve işlemleri, Vatandaşlık Kanunu ve uygulaması, genel hukuk bilgisi, memurun muhakematı ve idare kurulları, çeşitli mevzuat, büro işleri - dosyalama - haberleşme tekniği, Türkçe dil kuralları - beşeri ilişkiler - halkla münasebetler gibi konular kursiyerlere ders şeklinde anlatılacak ve kursun bitiminde yapılacak imtihanla başarı gösterenlere sertifika verilecektir.

1700 Sayılı Dahiliye

Memurları Kanununun 28. Maddesine göre açılan bu kurslara 1945 yılından itibaren başlanmış ve 1952 yılına kadar bu kurslardan 211 memur geçmiştir. Başlangıçta memurların çağrıldığı bu kurs daha sonra 5442 Sayılı Kanunun 49. Maddesi gereğince 6 aylık kurstan geçmeleri icap eden bucak müdürlerine hasredilmişti.

Nisan 1968 yılı başlarında açılan ve 25 tahrirat kâtip ve refikinin katıldığı kursla birlikte, hizmet içi eğitimde rol oynayan, kurslar esas hedefine yönelmiş bulunmaktadır.

1700 Sayılı Kanunun 28. Maddesiyle 5442 Sayılı Kanunun 49. Maddesine istinaden çıkarılan 21.1.1947 tarihli tüzük ile “İçişleri Memurları için açılacak meslek kursları yönetmeliği”ne göre açılıp yürütülen bu kursların yönetimi bir kurs müdürü, kurs müdür yardımcısı, tarafından yapılmakta ayrıca Bakanlıkça tayinleri onanan 18 öğretmen kursiyerlere gerekli dersleri vermektedir. Kursun bunlardan başka, kâtip ve mutemedi, teksirci ve dağıtıcısı ve bir hademesi bulunmaktadır. Bu itibarla kursa bir devamlılık verilmiştir. Nüfusa mensup memurlarla tahrirat kâtip ve refiklerinin eğitimleri için gelecek günlerde de bu kabil kurslar açılacaktır.

4. Dönem Belediye Başkanları kursu açıldı :

Türk Belediyecilik Derneğinin İçişleri Bakanlığı ile müştereken düzenlediği belediye başkanları kurslarından 4. cüsü 4-15 Kasım tarihleri arasında Devlet Personel Dairesi eğitim salonunda yapılmıştır.

Muhtelif illere bağlı 37 kasaba belediye başkanının katıldığı kursta, evvelce yapılanlarda olduğu gibi, kayıt işleri ve açılışı takiben, dernek ve kursun amaçları, belediye vatandaş ilişkileri, Belediye Kanunu ve uygulaması, muhasebe defterleri ve aylık hesaplar, teffiş raporlarının değerlendirilmesi, belediye gelirleri, belediye imar işleri, yapı ruhsatları, yapı ruhsat harcının hesaplanması, belediye sağlık hizmetleri, yangın söndürme hizmetleri, belediye zabıta hizmetleri, belediyelerin personel meseleleri, belediye meclis ve encümen toplantıları ve zabıtları, İdarî vesayet, belediye personel mevzuatı, belediyelerde evrak ve dosya işleri, İdarî usulleri basitleştirme ve formlar, belediyelerin alım, satım ve kiralama işleri, trafik fonu ve belediyelere yardım yönetmeliği, İller Bankasının belediyelerle ilişkisi, belediye sorunları üzerinde açıklamalar ve evlendirme işleri konuları, yetkili ve ilgilileri

tarafından, açıklanmış ve Ankara belediyesinin bazı tesisleri kursiyerlere gezdirilmiştir.

Kursun bitiminde Türk Belediyecilik Derneği tarafından hazırlanan belgeler kursu bitiren belediye başkanlarına dağıtılmıştır.

Bu arada kursiyerler Atatürk'ün Anıtkabrine çelenk koyarak saygı duruşunda bulunmuşlar ve ilgili bakanlıkları ziyaret etmişlerdir.

Türk Belediyecilik Derneğinin VIII. Genel Kurulu Toplandı :

Dört senede bir toplanmakta olan Türk Belediyecilik Derneği genel kongrelerinden VIII. si 16 Kasım tarihinde Dil ve Coğrafya Fakültesi Konferans salonunda toplanmıştır. Üç gün devam eden kongrede önceden tesbit edilen gündeme göre : Yönetim Kurulu Başkanı tarafından kongrenin açısı yapılmış, daha sonra başkanlık divanı seçimine geçilmiştir. Başbakan ve İçişleri Bakanının konuşmalarını müteakip, Yönetim Kurulunun Faaliyet Raporu okunmuştur.

Bu raporda, Türk Belediyecilik Derneğinin bilimsel bir Dernek olduğu ve bütün, belediyelerin derneğe üye bulunduğu, belirtilerek derneğin amaçları şu şekilde sıralanmıştır : Belediyeciliğin ve şehirci-

lign ilerlemesine yardım edecek bilimsel incelemeler yapmak, gelişmeleri izlemek incelemeleri yayınlamak, belediyecilik ve şehircilik biliminin öğretimini teşvik etmek, kurslar ve kütüphaneler açılmasına çalışmak, konferans ve geziler düzenlemek, ilgili kuruluşların hukukî malî ve teknik sorularına cevap vermek, hükümet ve belediyeler tarafından istenecek istişari görüşleri vermek, kongrelerde belirtilecek temennileri ilgili makamlar nezdinde takip etmek, yabancı benzer bilimsel dernek ve şehir birlikleri ile ilgilenecek karşılıklı haberleşme sağlamak ve bu derneklere üye olmak, ucuz mesken inşasını ve turizmi teşvik etmek.

Sözü geçen rapordan öğrenildiğine göre, Türkiye'de halen 1238 belediye vardır.. Elektrik, su kanalizasyon, havagazi gibi medeni ihtiyaçların temininde ve yurt kalkınmasında belediyelere büyük görevler düşmektedir. Yatırımların önemli bir kısmı belediyeler aracılığı ile yapılmaktadır. Bu itibarla yurdun yarısında önemli rolü olan bu idarelerin, teşkilât personel ve malî yönden kuvvetli olmaları gerekmektedir.

Teşkilâtın çalıştırılması ve malî imkânların kullanılması belediye başkanları da dahil olmak

üzere iyi yetişmiş personele bağlı olduğundan belediye personelinin eğitimine büyük önem verilmiş ve yabancı memleketlerdeki Belediyecilik dernekleri örnek alınmıştır. Belediye başkanlarının eğitimi bu bakımdan ele alınmış ve önemli bir görev olduğuna inanılmıştır.

Raporun bundan sonraki kısmında, Anayasanın belediyelerle ilgili 116. maddesine temas edilerek, belediyelerin kendilerinden beklenen görevleri yerine getirebilecek şekilde gelir kaynaklarına sahip olmaları gerektiği belirtilmiştir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında da belediye hizmetleri ile ilgili ilke ve tedbirlerin yer aldığını açıklayan raporda, belediyelerin gelir kaynaklarının plânda da belirtildiği gibi yetersiz olduğuna ve günün ihtiyaçlarına cevap vermekten çok uzak bulunduğuna, belediyelerin mecburî ve ihtiyarî görevlerinin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine, plân döneminde itfaiye, kanalizasyon ve diğer yatırımlar için daha fazla ödenek ayrıldığına işaret edilerek, belediyelerle ilgili diğer ilkelerin şunlar olduğu belirtilmiştir :

Belediyelerin programlı ve uzun vadeli işlere ayıracakları ödenekler az ve yetersiz olduğundan, belediyelere ait bazı hizmetlerin ve bu arada kanali-

zasyon hizmetinin (uygun beldelelerde) gerektirdiği masrafların istifade edenlerden objektif esaslara göre tesbit edilerek alınması ve halkın bu hizmetlere gönüllü olarak katılmasının teşvik edilmesi, sağlanmalıdır.

Bu tip hizmetlerin daha ucuza maledilebilmesi için gerekli tesis ve malzemenin standardizasyonu gibi tedbirlere önem verilmelidir.

Sanayileşmenin, şehirleşmenin ve şehirleşmeye bağlı sorunların en etkili şekilde çözüme ulaştırılması için imar plânı yapımı çalışmaları geliştirilmeli ve büyük bir gelişme içinde olan şehirlerin imar plânlarının hazırlanmasına öncelik tanınmalıdır.

İmar plânları için tip üniteler tesbit edilmeli, imar plânlarının yapılması sebebiyle arsa değerlerinde meydana gelecek artışlar arsaların satışı sırasında vergilendirilmelidir. Bu suretle arsa sahiplerinin alt yapı ve kamu hizmetleri giderlerine katılmaları sağlanmalı, şehirleşme ve sanayileşmenin imar plânı yönünden değerlendirilmesi, ve imar plânı yapılacak şehirlerin çok yönlü bir kriterler sistemine göre seçilmesi için araştırmalar yapılmalı, envanter ve istatistikî çalışmalara önem verilmelidir. Konu ile ilgili kuruluşlar hizmet içi eğitim programları düzenlemeli ve personelinin üniversitelerin ilgili derslerine devamı imkânlarını

araştırmalıdır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında, şehirleşmenin, İktisadî ve sosyal gelişmenin, özellikle sanayileşmenin bir sonucu olduğunun belirtildiğine işaret eden raporda, çok sayıda konut yapımının sağlanması, arsanın konut maliyetini artırıcı etkisinin azaltılması ve spekülasyonun önlenmesi amacıyla kamu elindeki arsa stokunun çoğaltılması, arsaların tek elden, ucuz konut yapımını destekleyici yönde ve kira ile toplumun kullanımına sunulmasının plânda öngörülmüş olduğu açıklanmış ve ayrıca Türk Mahalli idarelerinin yeniden düzenlenmesi üzerinde yapılan araştırma ve yayınlanan raporda belediyeler yönünden değerli bilgi ve görüşlerin bulunduğu, belediyeler hakkında varılacak kararların isabet derecesini artırmak ve bu idarelerin çeşitli sorunlarını yakından tanımak için bu çeşit araştırmaların yapılmasının ve değerlendirilmesinin faydalı görüldüğü belirtilmiştir.

Raporun daha sonraki kısmında, Derneğin çalışmalarından, belediyelerle ilgili mevzuat çalışmaları ile yakinen ilgilendiğinden, belediye borçlarının terkin ve tahkimi ve bazı payların kaldırılması hakkındaki kanunların çıkması yolunda

harcanan çabadan, son şeklini alıp henüz Başbakanlıkta bulunan Belediye Kanunu tasarısına, bölge toplantıları ve Demek kanalıyla, belediyelerin geniş ölçüde fikir ve görüşlerinin aksettirildiğinden, halen Büyük Millet Meclisi Komisyonlarında bulunan Belediye Gelirleri Kanun Tasarısı ve Emlâk Vergisi Kanun tasarısının biran önce çıkmasının temenni edildiğinden söz edilerek Derneğin diğer faaliyetleri şu şekilde sıralanmıştır :

Yayın işleri; aylık olarak çıkmakta olan tiler ve Belediyeler Dergisinin abone miktarının 3200 olduğu, şimdiye kadar belediyelerle ilgili olarak 20 yayın yapıldığı, belediye başkanlarının fotoğraf ve kısa hâl tercümelerini içine alacak bir albüm bastırma teşebbüsüne girilmiş olduğu açıklanmıştır.

Bölge toplantılarının Uluslararası Kalkınma Teşkilâtının yardımlarından faydalanılarak yapıldığı, Konya, Samsun, Aydın, Gaziantep, İstanbul, Erzincan ve Nevşehirde olmak üzere 7 bölge toplantısı yapıldığı, Gaziantep, İstanbul, Erzincan ve Nevşehirde yapılan toplantılara çevrenin bütün belediye başkanlarının katıldığı, Konya, Samsun ve Aydındaki toplantılara ise toplantı yapılan ilin bütün belediye başkanları ile bölgedeki bütün il ve ilçe belediye başkanlarının çağrıldığı bu suretle

bütün Türkiye'yi kapsayan bölge toplantılarının yapılmış olduğu, Nüfusu 40.000 den yukarı belediyelerin başkanları ile Ankarada toplanan "Büyük Belediyelerde Şehirleşme Sorunları Konferansına bilim adamları ve Bakanlıklar ileri gelenlerinin de katılmış olduğu, belediye başkanları bölge toplantılarının, belediye başkanlarına yurdun diğer bölgelerini görmek ve belediye çalışmalarını yerinde izlemek fırsatı vermesi bakımından faydalı görüldüğü raporda ifade edilmiştir.

Eğitim faaliyetleri başlığı altında, belediye başkanları için açılan 10-15 gün süreli Belediye Başkanları Kurslarından, Belediye Kâtipleri Kurslarından, 1969 yılında belediyelerin üst kademelerinde bulunan belediye başkanı ve yetkili âmirleri için sevk ve idare kurslarının açılacağından, dış ilişkilerden, Derneğin Milletlerarası Şehirler ve Mahalli İdareler Birliğinin üyesi bulunduğundan, Avrupa Konseyi Mahalli İdareler Konferansının çalışmalarına katıldığından bahsedilen raporda, Devlet Plânlama Teşkilâtına yapılan teklif kabul edildiği takdirde İran, Batı Almanya, Fransa, İngiltere ve Pakistana çok sayıda belediye başkanı ve belediye İdarî ve teknik elemanım gönderme imkânı bulunabile-

ceği, Türk belediye başkanlarının bazı Avrupa ülkeleri belediye başkanları ile karşılıklı ziyaret ve inceleme yapmak imkânlarını temin etmek için Avrupa Komünleri Konseyi ile temaslara yapıldığı, açıklanmış ve raporun sonunda aîdat işlerinden bahsedilmiştir.

Kongre çalışmaları seçilen yedi komisyon vasıtasıyla devam etmiştir. Bu komisyonlar şunlardır : Birinci komisyon (Malî işler komisyonu), Belediye gelirleri ve istikraz işleri üzerinde çalışmıştır. İkinci komisyon İdarî Kanunlar komisyonu), Belediye Kanun Tasarısı, personel sorunları, ve belediye zabıtası hakkında görüşler mevzuunu incelemiştir. Üçüncü komisyon (İmar komisyonu), İmar Kanunu, uygulaması, ve tadil tasarısı hakkındaki görüşler üzerinde çalışmıştır. Dördüncü komisyon, Belediyeler ve kalkınma plânı, Beşinci komisyon, Turizm ve belediyeler, Altıncı komisyon (Hesap ve bütçe komisyonu) 1964-1967 kesin hesap bütçeleri, 1968-1969 bütçeleri, Yedinci komisyon, belediye ve belediye işletmelerinin muhasebe, alım ve satım işleri gibi konular üzerinde çalışmışlardır.

Söz konusu komisyonlar çalışmalarını bitirdikten sonra konular kongrede müzakere edilerek karara bağlanmış ve çalışmalar sona ermiştir.

İller İdaresi Genel

Müdürlüğü :

İçişleri Bakanı Valiliklere Öğrenci Yurtları ile ilgili bir genelge gönderdi.

İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan, bütün valiliklere bir genelge göndererek, Öğretim ve eğitim konusunun devlet ve milletçe üzerinde önemle durulan ve uğruna bütün imkânların seferber edildiği bir dâva olduğunu, Öğretim kuruluşlarının, özellikle yüksek öğretim müesseselerinin yurdun muayyen il merkezlerinde bulunması nedeniyle öğretim için diğer illerden gelen öğrencilerin barınma ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması problemlerinin ortaya çıktığını belirtmiş ve önceki açıklamalar ve 1969 İcra Plânı esasları dahilinde konunun yeni baştan gözden geçirilerek, yüksek öğretim öğrencilerinin yoğunlaştığı yerlerde yeniden yüksek öğrenim yurtlarının açılmasını, mevcutlarının ıslâhını, ve imkânlarının artırılmasını, orta öğretim kumrularının bulunduğu il ve ilçe merkezlerinde de yeni yurtlar açılmasını, bunun için bütçelerin hazırlandığı bu sıralarda, mahallî idareler, ticaret ve sanayi odaları gibi kuruluşların her türlü imkânlarının birleştirilerek dernekler teşkili veya başka yollarla halkın katkısının sağlanmasını ve bunun için gereken tedbirlerin alınmasını istemiştir.

Genelgenin sonunda Bakan :
 “Memleket idaresini gelecekte emanet alacak değerleri kazan-
 dırmak için yapmak zorunda olduğumuz bu çalışmalarda idareci arkadaşlarımın bütün yurt dâvalarında olduğu gibi, gerekli hassasiyeti gösterecek ve başarıya ulaşacaklarından emin bulunduğunu bildirir, alınan tedbir ve yapılar işler hakkında Bakanlığımıza zaman zaman bilgi verilmesini rica ederim.” demiştir.

Devlet Personel Dairesince hazırlanan yeni tasarı üzerine meslek mensuplarının faaliyetleri arttı

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunun değiştirilmesi amacı ile hazırlanan ve uzun zamandanberi Devlet Personel dairesince üzerinde çalışılan taslağın tamamlandığı öğrenilmiştir. Bu taslaktan öğrenildiğine göre Siyasal Bilgiler, Hukuk ve O.D.T.Ü. İdarî İlimler Fakültesini bitirmiş olan, İçişleri Bakanlığı mensupları” İçişleri Meslek Sınıfını” teşkil etmektedir. taslağın tümü personel reformunu sağlayacak nitelikte görülmeyeceği gibi Bakanlık mensupları için olumsuz hükümler de kapsamaktadır.

Bu durumu göz önünde bulunduran Mülkiyeliler Birliği, Türk İdareciler Derneği, müfettişleri Sendikası, ve Meslek Mensupları sendikası davet edilen

diğer meslektaşlarla birlikte bir toplantı yaparak bir takım komiteler kurmuşlardır.

Takip edilecek konulara göre, Personel reformu - bugünkü durum - ve gidiş yönü, kısa ve uzun süreli tedbirler, idare mesleği yönünden ele alınması gereken konular, İdarî Tazminat Kanun teklifi ve Kadro Kanun Tasarısı komiteleri seçilerek faaliyete geçilmiştir.

Toplantıda konuşmacıların yaptıkları açıklamaya göre, getirilecek personel düzeninin, bugünkü modern personel idaresi tekniği ve ilkeleri karşısında bir reform niteliği taşıyıp taşımadığı hususi bir açıklığa kavuşturulmalıdır.

Reformdan beklenen hususların ana noktalar halinde belirtilmesi zorunludur.

Personel reformunun kapsamı önemlidir. Bu kapsamın başlıca iki noktada belirtilmesi gerekmektedir.

a — Reformun ele aldığı kamu personeli personel reformlarında ya bütün kamu hizmetlerinde çalışanlar ele alınmakta veya yalnız bir grup kamu personeli üzerinde durulmaktadır. Bizdeki personel reformunda, muayyen bir grup, kamu personeli dışında tutulmuştur. Gerek 657 Sayılı Kanunda ve gerekse de değişiklik taslaklarında Özel idare ve Be-

lediye personeli bazı farklılıklarla kapsama alınırken, askerî personel, hakim ve savcı sınıfı, üniversiteler, danıştay ve Sayıştay mensupları ve İktisadî devlet teşekkülleri personeli kapsam dışında bırakılmıştır.

657 Sayılı Kanunun gerekçesinde, kapsam dışında tutulanların statüsü düzenlenirken bu kanunla getirilen genel ilkelerin göz önünde tutulacağı belirtilmiş olmasına rağmen reformun bütün kamu personelini içine alması personel reformunun amaç ve anlamına gölge düşürmektedir.

b) Personel fonksiyon ve konuları da reformun kapsamı yönünden üzerinde durulacak diğer bir noktadır. Bazı personel reformlarında; işe alma, terfi, eğitim gibi tek konular ele alınırken, köklü reformlarda personelin işe girmesinden emekliliğine kadar bütün ana fonksiyon ve konularını düzenlemek gayesi güdülmektedir. Devlet personelinin tüm ana fonksiyon ve görevlerini hemen hemen kapsamına alan Devlet Memurları kanuna rağmen tasarılar bundan uzaklaşma temayülü göstermişlerdir. Serpiştirilmiş hükümlerle yetinilerek fonksiyonların tam olarak düzenlenmesi yoluna gidilmemiştir. Anayasanın amir hükümlerine rağmen disiplin konularında olduğu gibi, bazı ana hak ve menfaatlerin tüzüklerle

düzenlenmesi yoluna gidilmiştir.

Reformla ilişkili olarak belirtilen hususlardan biri de; reformun önceden tesbit edilebilen bazı önemli amaç ve ilkeleri gerçekleştirmeyi esas almasıdır. Bu amaç ve ilkeler de şöylece sıralanabilir :

a) Amaçların gerçekleşmesi için hangi görevlerin yapılmasının gerektiği, görevlerin yapılma düzeni, bunun için gerekli personel ve personele verilecek görevler tesbit edilmeli; belli edilen görevleri ifa edecek personelin sahip olması gereken öğrenim, eğitim ve beceri gibi zorunlu nitelikler ortaya çıkarılmalı, bunların eleştirilmesi sonunda, işe alma, sınıflandırma, eğitim, değerlendirme, terfi ücret gibi personel konularında bu niteliklere uygunluk durumu ve niteliğin varlığı aranmalı, liyakat ilkesinin gerçekleşmesi bu yolla sağlanmalıdır.

b) Sınıflandırmada ve ücret politikasının tesbitinde yukarıdaki esas ile birlikte, hizmetin devlet için taşıdığı değer ve önem, katlanılan risk fedakarlık ve sorumluluk muhakkak surette en önemli ilke olarak göz önünde tutulmalı ve böylece, mümkün olduğu kadar “eşit işe eşit para” prensibinin uygulanması temin edilmelidir.

c) Memur teminatı en geniş anlamıyla ele alınmalı, kamu menfaati ile dengeli bir düzen sağlayacak ilkeler ve esaslar kanunlarla getirilmelidir.

d) Beşerî ilişkiler ve ihtiyaçlar İlmî esaslara, sevk ve idare psikolojisine uygun bir şekilde düzenlenmelidir.

e) Personelin idareye katılma imkânları etken ve olumlu bir şekilde ele alınmalı, sendika faaliyetleri ve katkısı etkili bir hale getirilerek bunlardan yararlanma yolları hazırlanmalıdır.

f) Asgari hayat standardını temin edecek ve İktisadî değişiklikleri yakından izleyecek bir ücret politikası düzenlenmeli ve bu arada yukarıda söz konusu edilen (a) ve (b) deki ilke ve esaslardan istifade edilmelidir.

g) Bütün kamu personeli için aynı ana ilkeleri kapsayan, yukarıdaki ilkelere göre hazırlanan ve dengeli bir ücret sistemi sağlayan bir personel statüsü getirilmelidir.

Konuşmacılar yukarıda sıraladıkları fikirlerden hareketle değişiklik tasarısının personel reformunu, İlmî gerçeklere uygun bir şekilde, sağlamaktan uzak olduğu kanaatine varıldığını ifade ederek, personel reformunu sağlamak için bazı ön şartların tesbitiyle bunların gerçekleştirilmesini zorunlu

bulmuşlar.ve bu şartları şu şekilde sıralamışlardır :

a) Personel reformu kendisi için zorunlu olan kaynak ve imkânları sağlayabilecek bir mali reforma dayanmalıdır.

b) Bu reformu yapacak kuruluş her yönü ile yeterli bir kadroya sahip olmalı ve her türlü çalışma imkânları sağlanmış olmalıdır.

c) Reform, yapılmış iş analiz ve tarifleri ile bunların değerlendirilmesine dayanmalıdır.

d) Reform bir oldu bittiye getirilmemeli; bunun için yeterli bir süre tanınmalıdır. Kısa ve uzun vadeli olmak üzere iki kademeli çalışma sistemi programlaştırılmalı ve çalışmalar buna dayandırılmalıdır. Kısa vadeli çalışmalarda, kamu hizmetinin ve personelin çok zorunlu ve acil ihtiyaç ve sıkıntılarını giderecek tedbirler ele alınmalı; uzun vadeli çalışmaların hedefi ise hakiki bir personel reformu olmalıdır.

e) Hükümetin personel reformunu en önemli ve ciddi bir konu olarak ele alması yukarıdakilerden de önemli bir şarttır,

Daha sonra konuşmacılar verilen izahat muvacehesinde çalışma hedef ve tedbirlerini şu şekilde sıralamışlardır :

a — 657 Sayılı Kanunun sosyal haklarla ilgili bütün hü-

kümlelerinin yürürlüğe girmesi temin edilmelidir.

b) Kamu personeli arasındaki memur, (D) cetveli, (E) cetveli gibi ücretli ayrımların ve farklılıkların kaldırılması ve bütün ücretli personelin de memur haklarından aynen istifadesinin sağlanması ve bunun için de 657 Sayılı Kanunun 4. ve 5. maddelerinin ve yine bu farklılığı kaldıran diğer maddelerinin yürürlüğe konması sağlanmalıdır.

c) Maaş ve ücretlerin İktisadî değişmelere uygun bir hale getirilmesi işçilerde olduğu gibi değişmelere bağlı asgari ücret tesbiti yoluna gidilmesi, işçi, memur ücret farklılığının kaldırılması, ücret politikası yönünden işçi, memur dengesinin ve bağlılığının meydana getirilmesi temin edilmelidir.

d) Konfederasyon ve sendikaların daha etken ve verimli çalışmaları sağlanmalı, bunların personel reformu ile ilgili çalışmalara katılması ve katkıda bulunmaları temin edilmelidir.

Bundan sonra uzun vadeli çalışmalardan ve tedbirlerden bahseden konuşmacılar, personel reformu ile ilgili çalışmalar için yeterli bir zamana ihtiyaç bulunduğunu, daha evvel belirtildiği gibi çalışmaların iki kademeli olarak planlanması ve

uygulanması gerektiğini, reformun yukarıda belirtilen ilkelere uygun bir anlam ve kapsam içerisinde ele alınması icabettiğini açıklayarak, iş analiz ve tarifleri ile değerlendirilmelere plânlı bir şekilde, geniş bir kadro ile hemen gidilmesi, malî reform ve kaynaklar üzerinde durulması, personel reformunun yeterli bir kadroya malik, çalışma şartları ve imkânları yeterli derecede düzenlenmiş ve geliştirilmiş şekilde yeniden düzenlenecek bir kuruluşça yürütülmesi, her iki beş yıllık plânın ve bununda ilgili programların ön gördüğü şekilde (OM) çalışmalarının hızlandırılması ve geliştirilmesi gerektiğini beyan etmişlerdir.

Daha sonra aynı konularla ilgili olarak Türk İdareciler Derneği Genel Merkezinde konu üzerinde ihtisası olan kişilerle bir toplantı daha yapılarak komitelerin çalışmalarına ışık tutulmuştur.

Bu toplantıda yapılan konuşma ve verilen bilgilerden öğrenildiğine göre, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu aşağıdaki sebeplerden dolayı tatbik edilememiştir :

Kanunun tatbik edilebilmesi için temel müsait görülmemiştir.

Kanun aceleye geldiği için esaslı bilgiler toplanamamış ve iş analizleri yapılamamıştır.

Anayasa Mahkemesi, Anayasanın 117. Maddesine göre özerkliği kabul edilen üniversitelerin 657 sayılı kanun dışında kalması gerekeceği esasına dayanarak bu kanunun ilgili maddelerini iptal etmiştir. Genel kadro kanunu ile sınıf tüzüklerinin hangisinin evvel çıkması icabettiği tesbit edilememiş ve tartışma mevzuu olmuştur. Bir kimseye ancak kendi derecesinde bir kimsenin vekâlet edebileceği esası bu müesseseyi işlemez hale getirmiştir. Sınıf göstergeleri tamamen sübjektif esaslara göre tanzim edilmiş ve 108 dereceli tavan 26 dereceli taban üzerinde bilhassa müsteşarlar toplantısında ihtilâf çıkmıştır. Kanunla emeklilik için 45 yaşın kabul edilmesi memurlar için bir nevi tasfiye hareketi gibi görülmüştür. Bu memurları korkutmuştur. İntibak yapılırken de buna benzer bir durum meydana çıkacaktı Kanun uygulansaydı o güne göre 400.000, bugüne göre 500.000 memurun intibaki hizmete mi yoksa tahsil durumuna göre mi yapılacaktı. Bunu tesbit edecek kanun maddelerine ihtiyaç olacaktı Kanunun geçici maddeleriyle tesbit edilen süreler de oldukça kısa tutulmuştur. Ayrıca kanunun gün geçtikçe uygulama şansı daha çok azalmaktadır. Hizmet teşkilât kanunlarını çok aşmıştır. (Millî Eğitim Bakanlığında 4 genel

Müdür yerine 26 genel müdür

vardır.) Kadro ve tazminat kanunları her yıl bütçeye bir kaç yüz milyon lira yüklüyor (bu yıl 600-800 milyon lira)

Daha sonra konuşmacılar 657 Sayılı Kanunun belli bir sahibinin ve sorumlusunun olmadığını, Maliye Bakanlığının bu kanunla işlemeyecek bir teşkilâtın en mükemmel örneğini verdiğini, yeni bir devlet olmasına rağmen İsrail'in ilk defa bu teşkilâtı kurduğunu, Osmanlıların da yüksek idarecilik okulunu daha baştan beri kurduklarını, Devlet Personel Dairesi Heyetinde içişleri Bakanlığı ile diğer teknik Bakanlıkların temsilcilerinin bulunmadığını, 14 kadrosu ve odacıları ile birlikte 40 kişi ile çalışan Dairenin

benimsenmediğini, sosyalizasyonun reformist ilkelerin zıddı bir istikamete gidildiğinin delili olduğunu, 657 Sayılı Kanunun Maliye Bakanlığınca da benimsenmediğini, bu Bakanlığın Kanunun tatbiki için bütçe ye ödenek koyacağı yerde her sene bütçe kanunları ile tatbikatım ertelediğini, % 70 emeklilik verilmesi, tazminat ve kadro kanunları ve benzeri tatbikatın 657 Sayılı kanunun lüzumsuzluğunu ortaya çıkardığını, 750.000 memurdan ancak 60.000 nin mutlu azınlık olduğunu bunun dışındaki koca kütlenin ne istediğini, nasıl isteyeceğini bil-

mediğini, memurlar arasındaki uçurumun gittikçe büyümekte olduğunu, tatmin edilenlerin bir tarafa çekildiğini, ve az maaş alan memurun ezildiğini, kanunun tatbik edilmeyişinde çok büyük isabet ve fayda olduğunu, ifade etmişlerdir.

Personel reformu ile ilgili olarak ileri sürülen bu fikirler yanında, konuşmacılar, konunun iki plânda ele alınabileceğini, bunların ideal ve gerçek plânlar olabileceğini, gerçek plânda, kararlılık ve azim, gerekli bilgiler, sarıh fikirler ve tatbik edecek bir teşkilâtın bulunması gerektiğini, fakat başlangıçtan beri hiç birinin var olmadığını, Personel reformu için 2-7 milyar arasında bir meblağ gerektiği gerçeği karşısında ilgililerin şaşkınlıklarını, personel sisteminin baştan aşağı değiştirilebileceği gibi, kapsamı genişletilmek suretiyle de bir reformun yapılabileceğini, genel bir takım prensipler vazedildikten sonra, askerler, yargıç ve savcılar, üniversiteler ayrı da kalsa yine reformun olabileceğini, açıklamışlardır.

“Yeni getirilmesi düşünülen düzen reform niteliğini nasıl muhafaza edebilir?” Konusu üzer m de yapılan konuşmalardan edinilen bilgiye göre, 657 Sayılı Kanun ayrı bölümlerde metinlerin birleştirilmesi suretiyle

yapıldığından ahenk kurulamadığı intibainı vermiştir.

Yeni tasarıda “Hizmetin devlet için taşıdığı değer” çıkarılarak kıta Avrupasındaki sisteme kayılmıştır. Bugünkü duruma da önem verilerek bu konu ele alınmıştır. Üniversiteler, adliyeciler, askerî personel, İktisadî devlet teşekkülleri için ayrı kanunlar çıkarılacak ve bunlar bir kod teşkil edecektir. Belediye ve Özel İdareler yeni Tasarıda kamu personeli içine alınmıştır. Değişmeli (eşel mobil) sistemi muhafaza edilmiştir. (Kat savı sistemi yarı otomatik denebilir.)

Daha sonra, personel reformu ile ilgili olarak iki görüş olduğu, bunlardan birisine göre, evvela reorganizasyon yapıp sonra personel düzeni getirmek icabettiği, ikinci görüşe göre ise, bunun tam tersine personel düzeni getirip buna göre teşkilât kanunlarını çıkarmanın daha uygun olacağı, belirtilerek acil tedbirler şöylece sıralanmıştır :

a) Kayırma sınırlarını daraltmak gerekir. Bunun için önce merkezi sisteme gitmek gerekmektedir. Kadro verilirken en yüksek ücretin verilmesi mümkün mertebe önlenmelidir. Burada mutlu azınlık engeli ortaya çıkacağı için bu iş tedrici yapılmalıdır. Maaş üç-

ret. ayrımı sunidir. Ücretlerin lehine işlemektedir. 657 Sayılı Kanunla da bu iş süratle halledilebilir.

b) Şekil itibariyle gösterge uygulama imkânı sağlanabilir. 300 ilâ 800 veya 900 arasına getirilebilir. Sınıflandırma yapılmadan reform olamaz. Ancak bu da teknik eleman, zaman ve para ister.

Süreli - aşamalı tedbirler olarak ta : Evvela teşkilâtı rasyonelleştirme sonra da sınıflandırmaya gitmek gerektiği ve bunun için de merkezî bir dairenin mevcudiyetinin şart olduğu ileri sürülmüştür.

Daha sonra, bugünkü muta şartlar içinde neler yapılabileceğinin tesbiti ve envanter çalışmalarının yapılması gerektiği, son on sene içinde bu yolda çalışmalar olduğu ancak bunların kâfi olmadığı, mevcudu bildikten sonra, bunları ne için ve ne maksatla değiştirmek gerektiğinin bilinmesinin şart olduğu, asgarî ücretin tesbiti, bunun hayat şartlarına uyması, kariyer sistemine ve liyakat sistemine gidilmesi, eşit işe eşit ücret verilmesi prensibinin kabul edilmesi gerektiği, amaçlarda anlaşma olduğu taktirde, değişikliğin nasıl, hangi metotlarla ve ne gibi imkânlarla yapılabileceğinin tesbitine gidilebileceği, mali portenin, intibak problemlerini hâl şeklinin,

göz önünde bulundurulması ve intibakla ilgili olarak alınacak kararlar için teknik bilgi verecek bir kuruluşun bulunması (DPD veya başka bir kuruluş ta olabilir) lâzım geldiği, düzenlemenin mümkün olduğu kadar kapsayıcı, süre itibariyle yeter (hizmete girmekten emekliliğe kadar) olması gerektiği, belirtilerek, ayrı kanunlar çıkarılsa bile temel ilkelerde birlik olmak gerektiği, mümkün olduğu nisbette gerçekçi olmak lâzım geldiği, teşkilât reformunun dikey ve yatay olarak yapılabileceği, genel bütçeden ödenen ücretlerle özel sektör ücretleri arasında bir uçurum yaratmamak gerektiği, memleketimizde çok değişik statüler olduğu, devlet bütçesi dışında, katma, İktisadî devlet teşekkülleri, ve bunların iştiraklerinin bulunduğu, bu itibarla yapılacak reformun şimdilik geçici ve hazırlık mahiyetinde olacağı açıklanmıştır.

Bu toplantıdan sonra yukarıda kurulduğundan söz ettiğimiz komiteler tekrar toplanarak aldıkları bilgilerin ışığı altında meseleleri gözden geçirerek aralarında iş bölümü yapmışlardır. Bilhassa Tazminat Kanunu üzerinde öncelikle ve ivedilikle çalışılması istenmiş ve nitekim gerek komite arkadaşlarının ve gerekse diğer meslekdaşlarımızın çalış-

malari semerlerini vermiş, İdarî Tazminat Kanunu Tasarısı Millet Meclisinde lehte verilen değişiklik önergeleriyle kabul edilmiştir.

Tasarının değiştirilen şekline göre, Vali, Vali Muavini, Hukuk işleri Müdürü, Kaymakam ve bu sıfatları kazanmış olup ta Bakanlık merkezinde çalışanlara 1000-1250 lira arasında tazminat verilecektir. Ayrıca maiyet memurlarına 350, Bucak müdürlerine de 250 lira verilmesi yeni tasarıda derpiş edilmiştir.

Tazminat Kanunu Tasarısı Senatoda :

Son olarak aldığımız bilgiye göre İdarî Tazminat Kanunu Tasarısı Senatonun İçişleri ve Plân ve Bütçe Komisyonlarında ivedilikle görüşülerek kabul edilmiş Senato Başkanlığına sunulmuştur.

Çok yakın bir zamanda gündeme alınıp kanunlaşacağını umduğumuz bu tasarının kanunlaşmasında çaba sarfeden bütün idareci ve parlamentelere meslek adına teşekkürlerimizi arz ederiz.

Eğitim yöneticileri semineri sona erdi :

Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilâtında bulunan âmir sınıfı mensupları için Ankarada açılmış bulunan Eğitim Yöneticileri

Semineri sona ermiş ve bu münasebetle bir tören yapılmıştır.

Törende bir konuşma yapan içişleri Bakanlığı Müsteşarı Osman Meriç, demokratik düzende en büyük nimet olan fert hürriyetlerinin tam manası ile tatbik alanı bulmasının toplum ve sendika hareketlerinin günden güne artmasının polisin vazife sahasını genişlettiğini, ferdin hak ve hürriyetlerinin korunması ve devlet güvenliğinin sağlanması yolunda zabıtaya çok önemli görevler düştüğünü, hukuk devletinde otoritenin sevgi ve saygıya dayanması gerektiğini, bunun da ancak bilgili elemanlarla mümkün olabileceğini, belirterek şöyle demiştir :

“Polisin görev sahası ve polis vazifesinin önemi gün geçtikçe artmaktadır. Bu kalkınmada esas olan stratejinin ve ana hedeflerin bir icabıdır.

Endüstrileşmenin ve tarımda gelişmenin neticesi olarak köyden şehre akın ve bununla birlikte bir nüfus hareketi başlamış bulunmaktadır. Şehir ve kasabaların nüfusu her geçen gün arttıkça, ana şehirlerin yanında geniş banliyö sahaları teşekkül etmektedir, işte teşekkül eden bu sahalar, her gün zabitanın vazife sahasına yeni ilâveler yapmaktadır.

Daha sonra, çağımızdaki milletlerin hayatlarının her sahasında bir ilerleme olduğunu, geçen yüzyıllarda çok atıl seyreden bu ilerlemenin çağdaş toplamlarda birden sürat kazanmış bulunduğunu, sosyal, kültürel, ekonomik ve teknik alanlarda vukuu bulan bu gelişme karşısında diğer amme personeline olduğu gibi polis teşkilâtının da çetin bir imtihan geçirdiğini, klâsik kadro ve teşkilâtla hukuk devleti, refah devleti gibi kavramların ortaya çıkması ve bunların gün geçtikçe gelişmesi ile cemiyetin de, devamlı, dinamik bir mahiyet almasının karşısında hizmetleri yürütmenin mümkün olmadığı gerçeğinin ortaya çıktığını belirten Osman Meriç sözlerini şu şekilde bitirmiştir :

“— Cemiyetin yeni beliren ihtiyaçlarına ve şartlarına cevap verecek vasıflı personel yetiştirmek zorundayız.

Bundan sonra bir konuşma yapan Emniyet Genel Müdürü Hayrettin Nekiboğlu, polis hizmetlerinin sosyal hayatın ihtiyaç ve gereklerine cevap vermek zorunluluğunda olduğunu, teşkilâtın kanunlara uygun, rasyonel ve randımanlı çalışması için eğitimi her işin başında ele almak gerektiğini, merkezde başlatılan eğitim çalışmalarının taşraya teşmil edildiğini, böylelikle

hizmetleri daha iyi ifa ettiklerini, taşrada eğitim görevi alacak eğitimcilerin, eğitim tekniğinin gerektirdiği prensipler çerçevesinde vilâyetlerdeki grupları en iyi şekilde yetiştireceklerine inandığını söylemiştir.

Mülkî İdare Âmirleri Tazminat Kanunu Tasarısı Kanunlaştı.

Daha evvel Cumhuriyet Senatosunun içişleri ve Plân ve Bütçe Komisyonlarından geçtiğinden söz ettiğimiz Mülkî İdare Âmirleri Tazminat Kanunu Tasarısı 7 Ocak 1969 Salı günü Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunda görüşülerek Millet Meclisinden geldiği şekilde kabul edilerek kanunlaşmıştır.

1 Mart 1969 tarihinde yürürlüğe girecek olan bu kanunla idare âmirleri üç seneden beri bekledikleri neticeyi sağlamış bulunmaktadır.

Kitaplığımıza gelen kitaplar.

Amme İdaresi

Polis Enstitüsü Öğretim Üyesi Dr. Nuri Tortop tarafından Polis Enstitüsü ikinci sınıfları için hazırlanmış bulunan 230 sayfa hacmindeki bu kitap 9 ana bölümden ibarettir.

İdare ve amme idaresinin anlamı, fonksiyonları, plânlama, teşkilatlanma, kumanda, (yönetim), koordinasyon, kontrol, halkla ilişkiler, teşkilât ve metot sorunları ve eğitim gibi bölümlerden ibaret olan kitapta ayrıca bu bölümlerde kendi içlerinde kısımlara ayrılarak konular gayet vazıh bir şekilde

incelenmiştir. Kitabın sonuna çoğunu yabancı kaynakların teşkil ettiği genişçe bir bibliyografya konmuştur.

25 lira mukabilinde sahibinden temini mümkün olan bu kitap idareci ve tatbikatçılarımız için başvurulacak iyi bir mehaz teşkil edecektir.

**TÜRK
İDARE DERGİSİNİN
309 - 314 Sayılı Nüshalarında Yayımlanan Yazıların Konularına Göre
FİHRİSTİ
309 Sayılı Dergi :**

Sayfa	: Yazının Adı :	Yazarı
	TETKİKLER	
4	Kalkınma Plânı ve İdareci	Bahaddin GÜNEY
20	Türkiye Nüfusu Üzerinde Araştırmalar	B. Sıtkı ORANSAY
87	Fransa'da Kamu Teşebbüsleri Personel Rejimi	Dr. Nuri TORTOP
105	Toplum Kalkınması Birimi Olarak İlçenin Finansman İhtiyacı	Selçuk YALÇINDAĞ
123	Kalkınma Amaçlarına Uygun Bir Mahallî İdare Sisteminin Nitelikleri	Arslan BAŞARIR
	İDARİ COĞRAFYA	
134	Atabey İlçesi İdarî Coğrafyası	M. Yalçın ERTAN
145	KARARNAMELER	
159	HABERLER	Yiğit KIZILCAN
189	Fihrist (303 ilâ 308 sayılı dergiye kadar)	
	310 Sayılı Dergi ;	
	TETKİKLER	
4	Mülkiyet Hakkı	Naci EKŞİOĞLU
18	Kalkınma Plânı ve İdareci	Bahaddin GÜNEY

Sayfa :	Yazının Adı :	Yazarı
46	Mahallî İdare Gelirlerinde Ek Yüzde Birlerin Önemi	Nurettin ALAGÖK
	TERCÜMELER	
36	Bavyera İçişleri Bakanlığında Bayındırlık Yüksek İdaresi	Burhanettin ERGUN
60	Fransa'da Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü	Sabri YAŞAYAN
	İDARİ COĞRAFYA	
82	İkizdere İdarî Coğrafyası	Ali Namık TÜZÜN
88	YÖNETMELİKLER	
91	DANIŞTAY KARARLARI '	
102	HABERLER	Yiğit KIZILCAN
	311 Sayılı Dergi :	
	TETKİKLER	
3	Kalkınma Plânı ve İdareci	Bahaddin GÜNEY
22	Türk İdare Teşkilâtının Tarihçesi	Mehmet TARCAN
38	Köy Kanunu Tasarısının Getirdiği Yenilikler	Nurettin ALAGÖK
47	Köyde Konut Yapımı	Samih ARIKAN
51	Mahallî İdareler Hizmetlilerinin Hak ve Menfaatleri	Zeki DEMİRKAN
	TERCÜMELER	
62	Fransa'da Çiftyanlı İdarî Komisyonlar, Çiftyanlı Teknik Komiteler ve Kamu Memuriyeti Yüksek Konseyi	Dr. Jur. Alîm Şerif ONARAN
87	Amerikan Polisinde Personel Noksanı Dolayısıyla Ortaya Çıkan Tehlikeli Durum	Dündar KARAŞAR

Sayfa :	Yazının Adı :	Yazarı
65	YÖNETMELİKLER	
97	KARARNAMELER	
99	DANIŞTAY KARARLARI	
106	BİBLİYOGRAFYA	
312 Sayılı Dergi :		
3	Batı Almanya Anayasası ile Türk Anayasasının Mukayesesi	A. Naci EKŞİOĞLU
12	İl İdaresi Kanununun Değiştirilmesiyle İlgili Bir İnceleme	Osman GÜMRÜKÇÜOĞLU
23	Secim Yasakları	İhsan OLGUN
27	Yabancı Ülkelerde İdare İle Memur Arasındaki İlişkiler	Dr. Jur. Alim Şerif ONARAN
46	Türkiye Nüfusunun 1888 - 1965 Yılları Arasındaki Gelişmesi Üzerinde Bir İnceleme	B. Sıtkı ORANSAY
70	Temyiz ve İstinaf Mercii Olarak Danıştay	Orhan TÜZEMEN
	TERCÜMELER	
85	Fransa Millî İdare Okulu	A. Ömer EVRENSEL
107	Belçika Jandarma Kanunu	Hüseyin IŞIK
	İDARÎ COĞRAFYA	
119	Gülner'in İdarî Coğrafyası	Erdal NAR
134	YÖNETMELİKLER	
139	HABERLER	Yiğit KIZILCAN

313 Sayılı Dergi :

TETKİKLER

3	Hizmetlilerin Sendika Kurma, Toplu Sözleşme ve Grev Hakları Üzerinde Bir İnceleme	Kemal DOĞRUSÖZ Zeki DEMİRHAN
42	Yabancı Ülkelerde İdare ile Memur Arasında ilişkiler	Dr. Jur. Alim Şerif ONARAN

Sayfa :	Yazının Adı :	Yazarı
65	Türkiye Nüfusunun 1888 - 1965 Yılları Arasındaki Gelişmesi Üzerinde Bir İnceleme	B. Sıtkı ORANSAY
88	Millî Mücadele Devri ve Cumhuriyet Devri İçişleri Bakanları	Nurten SONSOY
107	Sınıflandırma	Dr. Nuri TORTOP
113	İDARİ COĞRAFYA Karahallı İlçesinin İdarî Coğrafyası	Muammer CETİN
125	KARARNAMELER	
128	HABERLER	Yiğit KIZILCAN
142	BİBLİYOGRAFYA	
	314 Sayılı Dergi :	
3	Fransa'da Bölge Valiliklerine İlişkin Yeni Gelişmeler	Fethi AYTAÇ
11	Mülkiye Müfettişleri Resen Soruşturma Yapabilirler mi?	İhsan OLGUN
16	İlçe Kalkınmasında Koordinasyonun Önemi	Mehmet ÖZGÜN
51	Milletlerarası İdarî İlimler Enstitüsü (ilos) Kongreleri ve 1968 Dublin Kongresi	Şerif TÜTEN
59	Belediyelerin Yol, Su ve Kanalizasyon Gibi Alt Yapı Tesislerinin Finansmanı	Orhan ZAİM
	TERCÜMELER	
67	Fransa Millî İdare Okulu Statüsü	M. A. Ömer EVRENSEL
85	Fransa'da 1964 Reformuna Tekaddüm Eden İdarî Reform Konusundaki Bazı Mevzuat	Dr. Jur. Alim Şerif ONARAN
111	KARARNAMELER	
115	BİBLİYOGRAFYA	
122	HABERLER	Yiğit KIZILCAN

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllıkı	: 500 kuruş
Yabancı memleketler için yıllıkı	: 750 kuruş

ABONE BEDELİNİN GÖNDERİLMESİ ŞEKLİ

A — Türkiye de :

Bulunan yerin Malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak çeşitli gelir makbuzu) aynen ve taahhütlü mektupla:

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü — Ankara
adresine gönderilmelidir.

B — Yabancı memleketlerde

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hâsıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukarıdaki adrese gönderilmelidir.

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etüdler kabul olur. Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20-25 sahifeyi geçmemesi makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmeyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Dergiye dercolummayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü ne müracaat edilir.

Sahibi : **İçişleri Bakanlığı**
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden İdare Mes'ul Müdürü :
Yiğit KIZILCAN

**T. C.
BAŞBAKANLIK
NEŞRİYAT VE MÜDEVVENAT
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANAYASASI**

**AKIN MATBAASI
ANKARA — 1969**

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

Kanun No : 334

Kabul tarihi : 9/7/1961

[Resmî Gazete ile neşir ve ilânı : 20 Temmuz 1961 — Sayı : 10859]

BAŞLANGIÇ

Tarihi boyunca bağımsız yaşamış, hak ve hürriyetleri için savaşmış olan;
Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybetmiş
bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak 27 Mayıs 1960 Devrimini yapan
Türk Milleti;

Bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün
halinde, millî şuur ve ülküler etrafında toplayan ve milletimizi, dünya milletleri
ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima
yüceltmeyi amaç bilen Türk Milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak;

«Yurtta Sulh, Cihanda Sulh» ilkesinin,, Millî Mücadele ruhunun, millet
egemenliğinin, Atatürk Devrimlerine bağlılığına tam şuuruna sahip olarak;

İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve
toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün
kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak
için;

Türkiye Cumhuriyeti Kurucu Meclisi tarafından hazırlanan bu Anayasayı
kabûl ve ilân ve onu, asıl teminatın vatandaşların gönüllerinde ve İradelerinde
yer aldığı inancı ile, hürriyete, adalete ve fazilete âşık evlâtlarının uyanık
bekçiliğine emanet eder.

BİRİNCİ KISIM GENEL ESASLAR

I. Devletin Şekli.

MADDE 1 — Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

II. Cumhuriyetin nitelikleri.

MADDE 2 — Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta
belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk
devletidir.

III. Devletin bütünlüğü; resmî dil; başkent.

MADDE 3 — Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür.
Resmî dil Türkçedir.
Başkent Ankara'dır.

IV. Egemenlik

MADDE 4 — Egemenlik kayıtsız şartsız Türk Milletininindir.

Millet, egemenliğini. Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması, hiçbir suretle belli bir kişiye zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ, kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.

V. Yasama yetkisi.

MADDE 5 — Yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisindir. Bu yetki devredilemez.

VI. Yürütme görevi.

MADDE 6 — Yürütme görevi, kanunlar çerçevesinde, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilir.

VII. Yargı yetkisi.

MADDE 7 — Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.

VIII. Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı.

MADDE 8 — Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.

Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

IX- Devlet şeklinin değişmezliği.

MADDE 9 — Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmü değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

İKİNCİ KISIM TEMEL HAKLAR VE ÖDEVLER BİRİNCİ BÖLÜM GENEL HÜKÜMLER

I. Temel hakların niteliği ve korunması.

MADDE 10 — Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar.

II. Temel hakların özü.

MADDE 11 — Temel hak ve hürriyetler, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabilir

Kanun, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adâlet ve millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz.

III. Eşitlik.

MADDE 12 — Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

IV. Yabancıların durumu.

MADDE 13 — Bu kısımda gösterilen hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak, kanunla sınırlanabilir.

İKİNCİ BÖLÜM KİŞİNİN HAKLARI VE ÖDEVLERİ

I. Kişi dokunulmazlığı.

MADDE 14 — Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını geliştirme haklarına ve kişi hürriyetine sahiptir.

Kişi dokunulmazlığı ve hürriyeti, kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça kayıtlanamaz.

Kimseye eziyet ve işkence yapılamaz.

İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza konulamaz.

II. Özel hayatın korunması.

MADDE 15 — Özel hayatın gizliliğine dokunulamaz. Adli kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır.

a) Özel hayatın gizliliği.

Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; kamu düzeninin gerektirdiği hallerde de, kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz.

b) Komut dokunulmazlığı.

MADDE 16 — Konuta dokunulamaz.

Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; millî güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde de, kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, konuta girilemez, arama yapılamaz, ve buradaki eşyaya el konulamaz.

c) Haberleşme hürriyeti.

MADDE 17 — Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir.

Haberleşmenin gizliliği esastır. Kanunun gösterdiği hallerde, hâkim tarafından kanuna uygun olarak verilmiş bir karar olmadıkça, bu gizliliğe dokunulamaz.

III. Seyahat ve yerleşme hürriyeti

MADDE 18 — Herkes, seyahat hürriyetine sahiptir; bu hürriyet, ancak millî güvenliği sağlama ve salgın hastalıkları önleme amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.

Herkes, dilediği yerde yerleşme hürriyetine sahiptir; bu hürriyet, ancak millî güvenliği sağlama, salgın hasta-

lıkları önleme, kamu mallarını koruma, sosyal, İktisadî ve tarımsal gelişmeyi gerçekleştirme zorunluğuyla ve kanunla sınırlanabilir.

Türkler, yurda girme ve yurt dışına çıkma hürriyetine sahiptir. Yurt dışına çıkma hürriyeti kanunla düzenlenir.

IV. Düşünce ve inanç hak kanaat hürriyetine sahiptir, ve hürriyetleri.

MADDE 19 — Herkes, vicdan ve dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Kamu düzenine veya genel ahlâka veya bu amaçlarla çıkarılan kanunlara aykırı olmayan ibâdetler, dinî âyin ve törenler serbesttir.

a) Vicdan ve din hürriyeti.

Kimse, ibâdete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlarını açıklamaya zorlanamaz. Kimse, dinî inanç ve kanaatlarından dolayı kınanamaz.

Din eğitim ve öğretim, ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de kanuni temsilcilerinin isteğine bağlıdır.

Kimse, Devletin sosyal, İktisadî, siyasî veya hukukî temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya şahsî çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla, her ne suretle olursa olsun, dinî veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkasını bu yolda kışkırtanlar kanuna göre cezalandırılır; dernekler yetkili mahkemece ve siyasi partiler, Anayasa Mahkemesince temelli kapatılır.

h) Düşünce hürriyeti.

MADDE 20 — Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir: düşünce ve kanaatlarını söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir.

Kimse, düşünce ve kanaatlarını açıklamaya zorlanamaz.

V. Bilim ve sanat hürriyeti.

MADDE 21 — Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Eğitim ve öğretim. Devletin gözetim ve denetimi altındadır.

Özel okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir.

Çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

VI. Basın ve yayımla ilgili hükümler.

MADDE 22 — Basın hürdür; sansür edilemez,

Devlet, basın ve haber alma hürriyetini sağlayacak tedbirleri alır.

a) Basın hürriyeti.

Basın ve haber alma hürriyeti, ancak millî güvenliği veya genel ahlâkı korumak, kişilerin haysiyet, şeref ve haklarına tecavüzü, suç işlemeye kışkırtmayı önlemek ve yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için kanunla sınırlanabilir.

Yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde hâkim tarafından verilecek kararlar saklı olmak üzere, olaylar hakkında yayın yasağı konamaz.

Türkiye’de yayınlanan gazete ve dergilerin toplatılması, tu tedbirlerin uygulanacağını kanunun açıkça gösterdiği suçların işlenmesi halinde ve ancak hâkim kararıyla olabilir.

Türkiye’de yayınlanan gazete ve dergiler, ancak 57 nci maddede belirtilen fiillerden mahkûm olma halinde mahkeme kararıyla kapatılabilir.

b) Gazete ve dergi çıkarma hakkı.

MADDE 23 — Gazete ve dergi çıkarılması, Önceden izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.

Gazete ve dergilerin çıkarılması, yayımı, malî kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili şartlar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatların serbestçe yayınlanmasını engelleyici veya zorlaştırmacı siyasî, iktisadi, malî veya teknik kayıtlar koyamaz.

Gazete ve dergiler, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin veya bunlara bağlı kurumların araç ve imkânlarından eşitlik esasına göre faydalanır.

c) Kitap ve broşür çıkarma hakkı.

MADDE 24 — Kitap ve broşür yayımı izne bağlı tutulamaz; sansür edilemez.

Türkiye’de yayınlanan kitap ve broşürler, 22 nci maddenin 5 inci fıkrası hükümleri dışında, toplatılmaz.

d) Basın araçlarının korunması.

MADDE 25 — Basımevi ve eklentileri ve basın araçları, suç vasıtası olduğu gerekçesiyle de olsa, zapt veya müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz.

e) Basın dışı haberleşme araçlarından faydalanma hakkı

MADDE 26 — Kişiler ve siyasî partiler, kamu tüzel kişileri elindeki basın dışı haberleşme ve yayın araçlarından faydalanma hakkına sahiptir. Bu faydalanmanın şartları ve usulleri, demokratik esaslara ve hakkaniyet ölçülerine uygun olarak kanunla düzenlenir. Kanun, halkın bu araklarla haber almasını, düşünce ve kanaatlara ulaşmasını ve kamu oyunun serbestçe oluşumunu köstekleyici kayıtlamalar koyamaz.

f) Düzeltme ve cevap hakkı.

MADDE 27 — Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekikip gerekmediğine hâkim tarafından karar verilir.

VII. Toplantı hak ve hürriyetleri.

MADDE 28 — Herkes, önceden izin almaksızın, silâhsız ve saldırısız toplanma veya gösteri yürüyüşü yapım hakkına sahiptir.

a) Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı.

Bu hak, ancak kamu düzenini korumak için kanunla sınırlanabilir.

b) Dernek kurma hakkı.

MADDE 29 — Herkes, önceden izan almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, ancak kamu düzenini veya genel ahlâkı korumak için kanunla sınırlanabilir.

VIII. Hakların Korunmasıyla ilgili hükümler.

a) Kişi güvenliği.

MADDE 30 — Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmayı veya delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunla gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Tutukluluğun devamına karar verilebilmesi aynı şartlara bağlıdır.

Yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

Yakalanan veya tutuklanan kimselere. yakalama veya tutuklama sebeplerinin ve haklarındaki iddiaların yazılı olarak hemen bildirilmesi gerekir.

Yakalanan veya tutuklanan kimse, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç, yirmidört saat içinde hâkim önüne çıkarılır ve bu süre geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun kılınmaz. Yakalanan veya tutuklanan kimse, hâkim önüne çıkarılınca durum hemen yakınlarına bildirilir.

Bu esaslar dışında işleme tâbi tutulan kimselerin uğrayacakları her türlü zararlar kanuna göre Devletçe ödenir.

b) Hak arama hürriyeti.

MADDE 31 — Herkes, meşru bütün vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak, iddia, ve savunma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki dâvaya bakmaktan kaçınamaz.

c) Tabii yargı

MADDE 32 — Hiç kimse, tabii hâkiminden başka bir merci önüne çıkarılamaz.

Bir kimseyi tabii hâkiminden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

d) Cezaların kanuni ve şahsi olması; zorlama yasağı,

MADDE 33 — Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilinden dolayı cezalandırılmaz.

Cezalar ve ceza tedbirleri ancak kanunla konulur.

Kimseye, suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş dan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Kimse, kendisini veya kanunun gösterdiği yakınlarını suçlandırma sonucu doğuracak beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

Ceza sorumluluğu şahsîdir.

Genel müsadere cezası konulamaz.

e) İspat hakkı.

MADDE 34 — Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerime getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret dâvalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan fiilim doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikâyetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM SOSYAL VE İKTİSADÎ HAKLAR VE ÖDEVLER

I. Ailenin korunması.

MADDE 35 — Aile Türk toplumunun temelidir.

Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri, ailenin, ananın ve çocuğun korunması için gerekli tedbirleri alır ve teşkilâtı kurar.

II. Mülkiyet hakkı.

MADDE 36 — Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

a) Mülkiyete ait genel kural.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.

b) Toprak mülkiyeti.

MADDE 37 — Devlet, toprağı verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır. Kamun, bu amaçlarla, değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir. Devlet, çiftçinin işletme araçlarına sahip olmasını kolaylaştırır.

Toprak dağıtımı, ormanların küçülmesi veya diğer toprak servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.

c) Kamulaştırma.

MADDE 38 — Devlet ve kamu tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların, kanunda gösterilen esas ve usullere göre, tamamını veya bir kısmını kamulaştırmaya veya bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Çiftçinin topraklandırılması, ormanların devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçekleştirilmesi amaçlarıyla kamulaştırılan toprak bedellerinin ödeme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle Ödemeyi öngördüğü hallerde, ödeme süresi on yılı aşamaz. Bu takdirde, taksitler eşit olarak ödenir ve kanunla gösterilen faiz haddine bağlanır.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten çiftçinin hakkaniyetli ölçüler içerisinde geçinebilmesi için zarurî olan ve kanunla gösterilen kısmının ve küçük çiftçinin kamulaştırılan toprağının bedeli herhalde peşin ödenir.

d) Devletleştirme.

MADDE 39 — Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılığı kanunda gösterilen şekilde ödenmek şartıyla devleti eştirilebilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngördüğü hallerde, ödeme süresi on yılı aşamaz ve taksitler eşit olarak ödenir; bu taksitler, kanunla gösterilen faiz haddine bağlanır.

III. Çalışma ve sözleşme hürriyet.

MADDE 40 — Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

Kanun, bu hürriyetleri, ancak kamu yararı amacıyla sınırlayabilir.

Devlet, özel teşebbüslerin millî iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.

IV. İktisadî ve sosyal hayatın düzeni.

MADDE 41 — İktisadî ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla göre düzenlenir.

İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla, millî tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yönetmek ve kalkınma plânlarını yapmak Devletin ödevidir.

V. Çalışma ile ilgili hükümler.

MADDE 42 – Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir.

a) Çalışma hakkı ve ödevi.

Devlet, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, sosyal, iktisadi ve mali tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler; işsizliği önleyici tedbirleri alır.

Angarya yasaktır.

Memleket ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda vatandaşlık ödevi niteliği alan beden veya fikir çalışmalarının şekil ve şartları, demokratik esaslara uygun olarak kanunla düzenlenir.

b) Çalışma şartları

MADDE 43 – Kimse, yaşına, gücüne ve cinsiyetine uygun olmayan bir işte çalıştırılmaz.

Çocuklar, gençler ve kadınlar, çalışma şartları bakımından özel olarak korunur.

c) Dinlenme hakkı.

MADDE 44 – Her çalışan dinlenme hakkına sahiptir.

Ücretli hafta ve bayram tatili ve ücretli yıllık izin hakkı kanunla düzenlenir.

d) Ücrette adalet sağlanması

MADDE 45 – Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarına elverişli adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri alır.

e) Sendika kurma hakkı.

MADDE 46 – Çalışanlar ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler.

İşçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir.

Sendika ve sendika birliklerinin tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.

f) Toplu sözleşme ve grev hakkı.

MADDE 47 – İşçiler, işverenlerle olan münasebetinde, iktisadi ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev haklarına sahiptirler.

Grev hakkının kullanılması ve istisnaları ve işverenlerin hakları kanunla düzenlenir.

VI. Sosyal güvenlik.

MADDE 48 – Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilatı kurmak ve kurdurmak Devletin ödevlerindendir.

VII. Sağlık hakkı

MADDE 49— Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbi bakım görmesini sağlamakla ödevlidir.

Devlet, yoksul veya dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirleri alır.

VIII Öğrenimin sağlanması.

Madde 50 — Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama Devletin başta gelen ödevlerindendir.

İlköğrenim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için mecburidir ve Devlet okullarında parasızdır.

Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, en yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlama amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar.

Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları, topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.

Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtların korunmasını sağlar.

IX. Kooperatifçiliği geliştirme

Madde 51 — Devlet, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.

X Tarımın ve çiftçinin korunması

Madde 52 — Devlet, halkın gereği gibi beslenmesini, tarımsal üretimin toplumun yararına uygun olarak artırılmasını sağlamak, toprağın kaybolmasını önlemek, tarım ürünlerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gereken tedbirleri alır.

XI. Devletin iktisadi ve sosyal ödevlerinin sınırı.

Madde 53 — Devlet, bu Bölümde belirtilen iktisadi ve sosyal amaçlara ulaşma ödevlerini, ancak iktisadi gelişme ile mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SİYASİ HAKLAR VE ÖDEVLER

I. Vatandaşlık.

MADDE 54 — Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür.

Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür. Yabancı babadan ve Türk anadan olan çocuğun vatandaşlık durumu kanunla düzenlenir.

Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılan ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.

Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça, vatandaşlıktan çıkarılamaz.

Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz,

II. Seçim ve seçilme hakkı.

MADDE 55 — Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme ve seçilme hakkına sahiptir.

Seçimler, serbest, eşit, gizli, tek dereceli genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılır.

III. Siyasi partilerle ilgili hükümler.

MADDE 56 — Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve çıkma hakkına sahiptir.

a) Parti kurma hakkı ve partilerin siyasi hayattaki yeri.

Siyasî partiler, önceden izin almadan kurulur ve serbestçe faaliyette bulunurlar.

Siyasî partiler, ister iktidarda ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

b) Partilerin uyacakları esaslar

MADDE 57 — Siyasi partilerin tüzükleri, programları ve faaliyetleri, insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne uygun olmak zorundadır. Bunlara uymayan partiler temelli kapatılır.

Siyasî partiler, gelir kaynakları ve giderleri hakkında Anayasa Mahkemesine hesap verirler.

Partilerin iç çalışmaları, faaliyetleri, Anayasa Mahkemesine ne suretle hesap verecekleri ve bu Mahkemece mali denetimlerinin nasıl yapılacağı, demokrasi esaslarına uygun olarak kanunla düzenlenir.

Siyasî partilerin kapatılması hakkındaki dâvalara Anayasa Mahkemesinde bakılır ve kapatma kararı ancak bu Mahkemece verilir.

V. Kamu hizmetlerine girme hakkı

MADDE 58 — Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.

a) Hizmete girme.

Hizmete alınmada, ödevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.

b) Mal bildirimi

MADDE 59 — Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları kanunla düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar, bundan istisna edilemez.

V. Milli Savunma hak ve ödevi.

MADDE 60 — Yurt savunmasına katılma, her Türkün hakkı ve ödevidir. Bu ödev ve askerlik yükümü kanunla düzenlenir.

VI. Vergi ödevi.

MADDE 61 — Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür

Vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler ancak kanunla konulur.

VII. Dilekçe hakkı.

MADDE 62 — Vatandaşlar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, tek başlarına veya topluca, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

CUMHURİYETİN TEMEL KURULUŞU BİRİNCİ BÖLÜM

YASAMA

A) TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

I: T.B.M.M nin kuruluşu

MADDE 63 — Türkiye Büyük Millet Meclisi, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosundan kuruludur.

Meclisler, Anayasada gösterilen hallerde birlikte toplanır.

II: T.B.M.M nin kuruluşu

a) Genel olarak,

MADDE 64 — Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak, Devletin bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek, para basılmasına, genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkilerindendir.

Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma

MADDE 65 — Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı Devletlerle ve milletlerarası kurullarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı tir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.

İktisadî, ticarî veya teknik münasebetleri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet mâliyesi bakımından bir yüklenme gerektirmek, kişi hâllerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayınlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde, bu andlaşmalar, yayımlarından bağlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.

Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama anlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan İktisadî, ticarî, teknik veya İdarî andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluğu yoktur, ancak, bu fıkraya göre yapılan İktisadî ticarî veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.

Türk kanunlarına değışiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında 1 inci fıkra hükmü uygulanır.

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında 149 uncu ve 151 inci maddeler gereğince Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.

c) Silâhlı kuvvet kullanılmasına izin verme.

MADDE 66 — Milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde savaş hali ilânına ve Türkiye'nin taraf olduğu. milletlerarası andlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektiğı haller dışında Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisindir.

Bu izin için. Meclisler, birlikte toplanarak karar verirler.

III. Millet Meclisi

a) Kuruluş

MADDE 67 — Millet Meclisi, genel oyla seçilen dörtyüzelli milletvekilinden kuruludur.

b) Milletvekili seçilme yeterliğı.

MADDE 68 — Otuz yaşım dolduran her Türk milletvekili seçilebilir

Türkçe okuyup yazma bilmiyenler, kısıtlılar, yükümlü olmasına ve muaf bulunmasına rağmen muvazzaf askerlik hizmetini yapmayanlar veya yapmış sayılmayanlar ve kamu hizmetlerinden yasaklılar ile ağır hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymiş olanlar ve - taksirli suçlar hariç olmak üzere beş yıldan fazla hapis cezasıyla veya zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflâs gibi yüz kızartıcı suçlardan biriyle kesin olarak hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar da, milletvekili seçilemezler.

Aday olmak, memurluktan çekilme şartına bağlanamaz. Seçim güvenliğı bakımından hangi memurların ne gibi şartlarla aday olabilecekleri kanunla düzenlenir.

Hâkimler ile subay, askerî memur ve astsubaylar, mesleklerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve seçilemezler.

c) Millet Meclisinin seçim dönemi

MADDE. 69 — Millet Meclisi seçimleri dört yılda bir yapılır.

Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebilir. Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir.

Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar sürer,

IV. Cumhuriyet Senatosu,

a) Kuruluş.

MADDE 70 — Cumhuriyet .Senatosu, genel oyla seçilen yüzelli üye ile Cumhurbaşkanı seçilen onbeş üyeden kuruludur.

13 Aralık 1960 tarihli ve 157 sayılı Kanunun altında adları bulunan Millî Birlik Komitesi Başkan ve üyeleri ile eski Cumhurbaşkanı, yaş kaydı gözetilmeksizin, Cumhuriyet Senatosunun tabii üyesidirler. Tabii üyeler. Cumhuriyet Senatosunun diğer üyelerinin tâbi oldukları hükümlere tabidirler. Ancak, haklarında, bu Anayasanın 73 üncü maddesinin 1 inci ve 2 nci fıkraları ve 10 uncu geçici maddesinin 1 inci fıkrası hükümleri uygulanmaz. Tabii üye olarak Cumhuriyet Senatosuna katıldıktan sonra, bir siyasî partiye girenlerin tabii üyelik sıfatı, partiye girişlerinden sonraki ilk Cumhuriyet Senatosu üyeliği seçimi tarihinde sona erer.

b) Cumhuriyet Senatosuna üye seçme hakkı.

MADDE 71 — Millet Meclisi seçimlerinde seçmen olan her Türk, Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde de aynı şartlarla oy kullanır.

c) Cumhuriyet Senatosu üyeliğine seçilme yeterliği.

MADDE 72 — Kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış bulunan ve milletvekili seçilmeye engel bir durumu olmayan her Türk, Cumhuriyet Senatosuna üye seçilebilir

Cumhurbaşkanınca seçilecek üyeler, çeşitli alanlarda seçkin hizmetleriyle tanınmış ve kırk yaşını bitirmiş kimselerden olur. Bunlardan en az onu bağımsızlar arasından seçilir.

d) Cumhuriyet Senatosu üyeliğinin süresi

MADDE 73 — Cumhuriyet Senatosu üyeliğinin süresi altı yıldır. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.

Cumhuriyet Senatosunun genel oyla ve Cumhurbaşkanı seçilen üyelerinin üçte biri her iki yılda bir yenilenir.

Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerin süresi biter veya bu üyeliklerde herhangi bir sebeple boşalma olursa. Cumhurbaşkanı, bir ay içinde yeni üyeleri seçer. Boşalan bir üyeliğe seçilen kimse, yerine seçildiği üyenin süresini tamamlar.

V. T. B. M. M. seçimlerinin geriye bırakılması ve ara seçimleri.

MADDE 74 — Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkân görülmezse, seçimler kanunla bir yıl geriye bırakılabilir.

Meclislerin ara seçimleri her iki yılda bir Cumhuriyet Senatosu seçimiyle birlikte yapılır.

Millet Meclisi genel seçimlerine bir yıl kala ara seçimi yapılmaz.

VI. Seçimlerin genel yönetim ve denetimi.

MADDE 75 — Seçimler yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma.

seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve karaya bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabûl etme görevi Yüksek Kurulundur.

Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

Yüksek Seçim Kurulu, yedi asıl ve dört yedek üyeden kuruludur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay genel kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir Başkan ve bir Başbakanvekili seçerler.

Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştaydan seçilmiş üyeler arasından adçekme ile ikişer yedek üye ayırılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkan ve Başkanvekili adçekmeye girmezler.

B) MECLİSLERE AİT MÜŞTEREK HÜKÜMLER

I. T. B. M. M. üyeliğiyle ilgili hükümler.

a) Milletin temsili.

MADDE 76 — Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler.

b) Andicme.

MADDE 77 — Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, görevlerine banlarken şöyle and içerler :

Devletin bağımsızlığını, vatanın ve milletin bütünlüğünü koruyacağıma; Milletin kayıtsız şartsız egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine bağlı kalacağıma ve halkın mutluluğu için çalışacağıma namusum üzerine söz veririm.»

c) Üyelikle bağdaşmayan işler.

MADDE 78 — İki Meclis üyeliği bir kişide birleşmez.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda, Devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya veya dolayısıyla katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda, kamu yararına, çalışan derneklerden özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış olanların yönelen kurullarında ve başka işlerinde görev alamazlar ve bunların herhangi bir yüklenme işini doğrudan doğruya veya dolayısıyla kabul edemezler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı resmî veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler. Bir üyenin belli konuda ve altı ayı aşmamak üzere Bakanlar Kurulunca verilecek geçici bir görevi kabûl edebilmesi, kendi Meclisinin kararına bağlıdır,

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşamayan diğer görev ve işler kamınla gösterilir.

d) Yasama dokunulmazlığı.

MADDE 79 — Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri. Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden. Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden ve bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.

Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir Meclis üyesi, kendi Meclisinin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali bu hükmün dışındadır; ancak, bu halde, yetkili makam, durumu hemen ve doğrudan doğruya üyenin Meclisine bildirmek zorundadır.

Bir Meclis üyesi hakkında seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır. Üyelik süresince zamanaşımı işlemez.

Tekrar seçilen Meclis üyesi hakkındaki takibat, kendi Meclisinin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.

Meclislerdeki siyasî parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

e) Üyeliğin düşmesi.

MADDE 80 — Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği, bir üyenin üye seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymesi, çekilmesi, kısıtlanması, üyelikle bağdaşmayan bir hizmet kabul etmesi veya Meclis çalışmalarına izinsiz veya özürsüz ve aralıksız olarak bir ay katılmaması yüzünden üyeliğin düştüğünün kendi Meclisince karara bağlanması hallerinde sona erer.

f) İptal istemi.

MADDE 81 — Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya üyeliğin düştüğüne Meclisçe karar verilmesi hallerinde, karar tarihinden başlayarak bir hafta içinde, ilgili üye veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden herhangi biri, bu kararın, Anayasa veya içtüzük hükümlerine aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içinde karara bağlar.

g) Ödenek ve yolluklar.

MADDE 82 — Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek ve yollukları kanunla düzenlenir. Ödenegin aylık tutarı birinci derecedeki Devlet memurunun aylığını; yolluk da ödenegin yarısını aşamaz.

Ödenek ve yollukların en çok üç aylığı önceden ödetebilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin aylık ve ödeneklerine her ne suretle olursa olsun yapılacak zam ve ilâveler, ancak bu zam ve ilâveleri takibeden milletvekilleri genel seçiminden sonra uygulanır.

II. T. B. M. M. nin faaliyetiyle ilgili hükümler.

a) Toplanma ve tatil.

MADDE 83 — Türkiye Büyük Millet Meclisi her yıl Kasım ayının ilk günü kendiliğinden toplanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi yılda en çok beş ay tatil yapabilir. Meclisler aynı zamanda tatile girerler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, ara verme veya tatil sırasında, doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Cumhurbaşkanınca toplantıya çağırılır. Meclis Başkanları da, kendi Meclislerini doğrudan doğruya veya üyelerinin beşte birinin istemi üzerine toplantıya çağırırlar.

Meclislerden biri toplantıya çağırılınca, diğeri kendiliğinden toplanır.

Ara verme veya tatil sırasında toplantıya çağırılan Meclisler, önce, bu toplantıyı gerektiren konu üzerinde görüşme yaparlar.

b) Başkanlık Divanı,

MADDE 84 — Meclislerin Başkanlık Divanları, o Meclisteki siyasî parti gruplarının kuvvetleri Ölçüsünde Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur.

Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Başkanlar), kendi Meclislerince üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oy ile ikişer yıl için seçilirler; ilk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir. Meclis Başkanlıkları için Meclisteki siyasî parti grupları aday gösteremezler.

Başkanlar ve Başkanvekilleri, üyesi bulundukları siyasî partilerin veya siyasî parti gruplarının Türkiye Büyük Millet Meclisinin içinde veya dışındaki faaliyetlerine ve görevlerinin yerine getirilmesini gerektiren haller dışında, Meclis tartışmalarına katılamazlar; Başkan oy kullanamaz.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantılarında Başkanlık Divanı, Millet Meclisi Başkanlık Divanıdır.

c) İcütüzük, siyasî parti grupları ve kolluk işleri,

MADDE 85 — Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Meclisler, çalışmalarını, kendi yaptıkları İcütüzüklerin hükümlerine göre yürütürler.

İcütüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, Meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasî parti grupları, en az on üyeden meydana gelir.

Meclisler, kendi kolluk işlerini Başkanları eliyle düzenler ve yürütürler.

d) Toplantı ve karar yeter sayısı.

MADDE 86 — Her Meclis, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve Anayasada başkanca hüküm yoksa, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde toplantı yeter sayısı, her iki Meclis üye tamsayısı toplamının salt çoğunluğudur.

e) Görüşmelerin açıklığı ve yayınlanması.

MADDE 87 — Meclis görüşmeleri açıktır ve ilgili Meclisin tutanak dergisinde tam olarak yayınlanır.

Meclisler, İçtüzük hükümlerine uygun olarak kapalı oturumlar yapabilir; bu oturumlardaki görüşmelerin yayımı ilgili Meclisin kararına bağlıdır.

Meclislerdeki açık görüşmelerin her türlü vasıta ile yayımı önlenemez.

II. T. B. M. M. nin denetim yolları.

a) Genel olarak.

MADDE 88 — Soru, genel görüşme, Meclis soruşturması ve Meclis araştırması her iki Meclisin yetkilerindendir.

Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibarettir.

b) Gensoru.

MADDE 89 — Gensoru yetkisi yalnız Millet Meclisindir.

Milletvekilleri veya bir siyasî parti grubunca verilen gensoru önergesinin gündeme alınmaması, alınmayacağı, verilmesinden sonraki ilk birleşimde görüşülür. Bu görüşmede, ancak önerge sahibi veya önerge sahiplerinden biri, siyasî parti grupları adına* birer milletvekili, Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir Bakan konuşabilir.

Gündeme alma kararı ile birlikte gensorunun görüşülme günü de belli edilir.

Gensorunun görüşülmesi, gündeme alma kararı tarihinden başlayarak iki gün geçmedikçe yapılamaz ve yedi günden sonraya bırakılamaz.

Gensoru görüşmeleri sırasında üyelerin verecekleri gerekçeli güvensizlik önergeleri veya Bakanlar Kurulunun güven isteği, bir tam gün geçtikten sonra oylanır.

Bakanlar Kurulunun veya bir Bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur.

c) Meclis soruşturması.

MADDE 90 — Başbakan veya Bakanlar hakkında yapılacak soruşturma istemleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantısında görüşülür ve karara bağlanır.

Soruşturma, her iki Meclisten eşit sayıda seçilecek üyelerden kurulu komisyonca yürütülür.

Yüce Divana sevk hususundaki karar birleşik toplantıda verilir.

Meclislerdeki siyasî parti gruplarında, Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz,

C) KANUNLARIN YAPILMASI

I. Genel kurallar.

MADDE 91 — Kanun teklif etmeye, Bakanlar Kurulu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri yetkilidirler.

a) Kanun teklif etme yetkisi.

Üyeler, kendi tekliflerini her iki Meclisin ilgili komisyonlarında savunabilirler.

b) Kanunların görüşülmesi ve kabulü

MADDE 92 — Kanun tasarı ve teklifleri önce Millet Meclisinde görüşülür.

Millet Meclisinde kabûl, değiştirilerek kabul veya reddedilen tasarı ve teklifler Cumhuriyet Senatosuna gönderilir.

Millet Meclisinde kabul edilen metin, Cumhuriyet Senatosunca değişiklik yapılmadan kabûl edilirse, bu metin kanunlaşır.

Cumhuriyet Senatosu, kendisine gelen metni değiştirerek kabûl ederse, Millet Meclisinin bu değişikliği benimsemesi halinde metin kanunlaşır.

Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosundan gelen metni benimsemese, her iki Meclisin ilgili komisyonlarından seçilecek eşit sayıdaki üyelerden bir karma komisyon kurulur. Bu komisyonun hazırladığı metin Millet Meclisine sunulur. Millet Meclisi, karma komisyonca veya Cumhuriyet Senatosunca veya daha önce kendisince hazırlanmış elan metinlerden birini olduğu gibi kabûl etmek zorundadır. Cumhuriyet Senatosunda üye tamsayısının salt çoğunluğu ile kabûl edilmiş olan madde değişikliklerinde. Millet Meclisinin kendi ilk metnini benimsemesi için, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gereklidir. Bu halde açık oya başvurulur.

Millet Meclisinin reddettiği bir tasarı veya teklif. Cumhuriyet Senatosunca da reddedilirse, düşer.

Millet Meclisinin reddettiği bir tasarı veya teklif. Cumhuriyet Senatosunca olduğu gibi veya değiştirilerek kabûl edilirse, Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosunun kabûl ettiği metni yeniden görüşür. Cumhuriyet Senatosunun metni Millet Meclisince benimsenirse, kanunlaşır; reddedilirse, tasarı veya teklif düşer; Cumhuriyet Senatosundan gelen metin Millet Meclisince değiştirilerek kabul edilirse, 5 inci fıkra hükümleri uygulanır.

Cumhuriyet Senatosunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile tümü reddedilen bir metnin Millet Meclisi tarafından kabulü için, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu lâzımdır. Bu halde açık oya başvurulur.

Cumhuriyet Senatosunca üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile tümü reddedilen bir metnin kanunlaşabilmesi, Millet Meclisi tarafından üye tamsayısının üçte iki

çoğunluğu ile kabul edilmesine bağlıdır. Bu hailde açık oya başvurulur.

Cumhuriyet Senatosu, kendisine gönderilen bir metni, Millet Meclisi komisyonlarında ve genel kurulundaki görüşme süresini aşmayan bir süre içinde karara bağlar: bu süre üç ayı geçemez ve ivedilik hallerinde onbeş günden, ivedi olmıyan hallerde bir aydan kısa olamaz. Bu süreler içinde karara bağlanmayan metinler, Cumhuriyet Senatosunca, Millet Meclisinden gelen şekliyle kabul edilmiş sayılır. Bu fıkralarda belirtilen süreler Meclislerin tatili devamınca işlemez.

Yasama Meclislerinin ve mahallî idarelerin seçimleri ve siyasî partilerle ilgili tasarı ve tekliflerin kabul veya reddinde yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır. Ancak, karma komisyon kurulmasını gerektiren hallerde, karma komisyonun raporu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantısında görüşülür ve karara bağlanır; Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantısında Millet Meclisinin ilk metninin kabulü için üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu lâzımdır. 8 nci ve 9 uncu fıkralar hükümleri saklıdır.

c) Kanunların Cumhurbaşkanınca yayınlanması.

MADDE 93 — Cumhurbaşkanı. Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları on gün içinde yayımlar: uygun bulmadığı kanunu bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte, aynı süre içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Bütçe kanunları ve Anayasa bu hükmün dışındadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu yine kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayınlanır.

II. Bütçenin görüşülmesi ve kabulü; gider artırıcı ve gelir azaltıcı teklifler.

MADDE 94 — Genel ve katma bütçe tasarıları ile millî bütçe tahminlerini gösteren rapor, malî yılbaşından en az üç ay önce. Bakanlar Kurulu tarafından, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Bu tasarılar ve rapor, otuzbeş milletvekiliyle onbeş Cumhuriyet Senatosu üyesinden kurulu bir karma komisyona verilir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az otuz üye verilmek şartıyla, siyasî parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili gözönünde tutulur.

Karma komisyonun en çok sekiz hafta içinde kabul edeceği metin, önce Cumhuriyet Senatosunda görüşülür ve en geç on gün içinde karara bağlanır.

Cumhuriyet Senatosunca kabul edilen metin, en geç bir hafta içinde yeniden görüşülmek üzere, karma komisyona verilir. Karma komisyonun kabul ettiği son metin Millet Meclisinde görüşülür ve malî yılbaşına kadar karara bağlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri. Meclislerinin genel kurullarında. Bakanlık ve daire bütçeleriyle katma bütçeler hak kındaki düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önermeleri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oya konur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasarılarının genel kurullarda görülmesi sırasında gider artırıcı veya belli gelirleri azaltıcı teklifler yapamazlar.

İKİNCİ BÖLÜM YÜRÜTME A) CUMHURBAŞKANI

I. Seçimi ve tarafsızlığı

MADDE 95 — Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış kendi üyeleri arasından, üye tamsayısının üçle iki çoğunluğu ile ve gizli oyla yedi yıllık bir süre için seçilir; ilk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir.

Bir kimse arka arkaya iki defa Cumhurbaşkanı seçilemez.

Cumhurbaşkanı seçilenin partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sıfatı sona erer.

II. And içmesi.

MADDE 96 — Cumhurbaşkanı, görevine başlarken

Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde şöyle and içer :

«Cumhurbaşkanı sıfatıyla, Türk Devletinin bağımsızlığına, vatanın ve Milletnin bütünlüğüne yönelecek her tehlikeye karşı koyacağıma; Milletnin kayıtsız şartsız egemenliğini ve Anayasayı sayacağıma ve savunacağıma; İnsan haklarına dayanan demokrasi ve hukuk devleti ilkelerinden ve tarafsızlıktan ayrılmayacağıma; Türkiye Cumhuriyetinin şan ve şerefini koruyup yüceltmek ve üzerime aldığım görevi yerine getirmek için bütün gücümle ve varlığımla çalışacağıma namusum üzerine söz veririm.»

III. Görev ve yetkileri.

MADDE 97 — Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla, Türkiye Cumhuriyetini ve Milletnin birliğini temsil eder.

Cumhurbaşkanı, gerekli gördükçe, Bakanlar Kuruluna başkanlık eder; yabancı Devletlere Türk Devletinin temsilcilerini gönderir ve Türkiyeye gönderilen yabancı Devlet temsilcilerini kabul eder; milletlerarası andlaşmaları onaylar ve yayınlar; sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle belirli kişilerin cezalarını hafifletebilir veya kaldırabilir.

IV. Sorumsuzluğu

MADDE 98 — Cumhurbaşkanı, göreviyle ilgili işlemlerinden sorumlu değildir.

Cumhurbaşkanının bütün kararları, Başbakan ve ilgili Bakanlarca imzalanır. Bu kararlardan Başbakan ile ilgili Bakan sorumludur.

V. Sorumluluğu

MADDE 99 — Cumhurbaşkanı, vatan hainliğinden dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tamsayısının en az üçte ikisinin Meclislerin birleşik toplantısında vereceği kararla suçlandırılır.

VI. Cumhurbaşkanına vekillik etme

MADDE 100 — Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, görevine dönmesine kadar: ölüm, çekilme veya başka bir sebeple Cumhurbaşkanı makamının boşalması halinde de yenisi seçilinceye kadar, Cumhuriyet Senatosu Başkanı Cumhurbaşkanlığına vekillik eder.

VII. Görevin sona sermesi ve yeni Cumhurbaşkanı seçimi.

MADDE 101 — Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasına onbeş gün kalınca veya Cumhurbaşkanlığı boşalınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi yeni Cumhurbaşkanı seçer; Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanık değilse, hemen toplantıya çağırılır.

B) BAKANLAR KURULU

I. Kuruluş.

MADDE 102 — Bakanlar Kurulu, Başbakan ve Bakanlardan kuruludur.

Başbakan, Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından atanır.

Bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliğine sahibolanlar arasından Başbakanca seçilir ve Cumhurbaşkanınca atanır.

II. İşe başlama ve güven oyu.

MADDE 103 — Bakanlar Kurulunun listesi tam olarak Meclislere sunulur; Meclisler' tatilde ise toplantıya çağırılır.

a) Göreve başlarken güven oyu.

Bakanlar Kurulunun programı, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir Bakan tarafından Meclislerde okunur ve Millet Meclisinde güven oyuna başvurulur. Güven oyu için görüşmeler, programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır.

b) Görev sırasında güven oyu.

MADDE 104 — Başbakan, gerekli görürse, Bakanlar Kurulunda görüştükten sonra, Millet Meclisinden güven isteyebilir.

Güven istemi, Millet Meclisine bildirilmesinden bir

tam gün geçmedikçe görüşülemez ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçmedikçe oya konulamaz.

Güven istemi, ancak üye tamsayısının salt çoğunluğuyla reddedilebilir.

III. Görev ve siyasi sorumluluk.

MADDE 105 — Başbakan, Bakanlar Kurulunun başkanı olarak, Bakanlıklar arasında işbirliğini sağlar ve Hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir. Bakanlar Kurulu, bu siyasetin yürütülmesinden birlikte sorumludur.

Her bakan, kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden ayrıca sorumludur.

Bakanlar, dokunulmazlık ve yasaklamalar bakımından Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleriyle aynı durumdadır.

IV. Bakanlıkların kurulması ve Bakanlar.

MADDE 106 — Bakanlıklar, kanunun koyduğu esaslara göre kurulur.

Açık olan Bakanlıklarla izinli veya özürlü olan bir Bakana, diğer bir Bakan geçici olarak vekillik eder. Ancak, bir Bakan birden fazlasına vekillik edemez.

Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla Yüce Divana verilen bir Bakan, bakanlıktan düşer.

Herhangi bir sebeple boşalan Bakanlığa en geç on- beş gün içinde atanma yapılır.

V. Tüzükler.

MADDE 107 — Bakanlar Kurulu, kanunun uygulanmasını göstermek veya kanunun emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak şartıyla ve Danış. tayın incelemesinden geçirilerek, tüzükler çıkarabilir.

Tüzükler, Cumhurbaşkanınca imzalanır ve kanunlar gibi yayınlanır.

VI. Millet Meclisi seçimlerinin Cumhurbaşkanınca yenilenmesi.

MADDE 108 — Anayasanın 89 uncu ve 104 üncü maddeleri uyarınca verilen güvensizlik oyu sebebiyle, on. sekiz aylık bir süre içinde, Bakanlar Kurulu iki defa düşmüş ve üçüncü defa güvensizlik oyu verilmiş olursa, Başbakan, Cumhurbaşkanından, Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesini isteyebilir. Bu istek üzerine, Cumhurbaşkanı, Meclislerin Başkanlarına danışarak, seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Yenilenme kararı Resmî Gazete'de yayınlanır ve hemen seçime gidilir.

VII. Seçimlerde geçici Bakanlar Kurulu.

MADDE 109 — Millet Meclisi genel seçimlerinden önce, Adâlet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları çekilir. Seçimin başlangıç tarihinden üç gün önce; seçim dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde ise, bu karardan başlayarak beş gün içinde, Başbakanca Türkiye Büyük Millet Meclisinin bağımsız üyeleri arasından yeni Adâlet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları atanır.

108 inci madde gereğince seçimlerin yenilenmesine

karar verildiğinde Bakanlar çekilir ve Başbakan geçici bir Bakanlar Kurulu kurar.

Geçici Bakanlar Kuruluna, Adâlet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları Türkiye Büyük Millet Meclisindeki bağımsızlardan olmak üzere, Millet Meclisindeki siyasi parti gruplarından, bu Meclisteki oranlarına göre üye alınır.

Siyasî parti gruplarından alınacak üye sayısını, Millet Meclisi Başkanı tesbit ederek Başbakana bildirir. Teklif edilen Bakanlığı kabul etmeyen veya sonradan çekilen partililer yerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışardan bağımsızlar atanır.

Geçici Bakanlar Kurulu, yenilenme kayarının Resmî Gazete'de ilânından itibaren beş gün içinde kurulur.

Geçici Bakanlar Kurulu için güven oyuna başvurulmaz.

Geçici Bakanlar Kurulu, seçim süresince ve yeni Meclis toplanıncaya kadar vazife görür.

VIII. Milli savunma

MADDE 110 — Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevî varlığından ayrılmaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.

a) Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı.

Millî güvenliğin sağlanmasından ve Silâhlı Kuvvetlerin savaşa hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur.

Genelkurmay Başkanı, Silâhlı Kuvvetlerin komutanıdır.

Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine. Cumhurbaşkanınca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumludur.

b) Milli Güvenlik Kurulu.

MADDE 111 — Milli Güvenlik Kurulu, kanunun gösterdiği Bakanlar ile Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet temsilcilerinden kuruludur.

Millî Güvenlik Kuruluna Cumhurbaşkanı Başkanlık eder; bulunmadığı zaman, bu görevi Başbakan yapar.

Millî Güvenlik Kurulu, millî güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcılık etmek üzere, gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna bildirir.

C) İDARE

I. İdarenin esasları

MADDE 112 — İdarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.

a) İdarenin bütünlüğü ve kamu tüzel kişiliği.

İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.

Kamu tüzel kişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanarak kurulur.

b) Yönetmelikler.

MADDE 113 — Bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler. Yönetmelikler Resmî Gazete ile yayınlanır.

c) Yargı denetimi.

MADDE 114 — İdarenin hiçbir eylem ve işlemi, hiçbir halde, vargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz.

İdarenin işlemlerinden dolayı açılacak dâvalarda süre aşımı, yazılı bildirim tarihinden başlar.

İdare;, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.

II. İdarenin kuruluşu,

a) Merkezi idare.

MADDE 115 — Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, İktisadî şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır.

İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır.

Belli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla, birden çok ili içine alan çevrede, bu hizmetler için, yetki genişliğine sahip kuruluşlar meydana getirilebilir.

b) Mahalli idareler.

Madde 116 — Mahalli idareler, il, belediye veya köy halkının müşterek mahalli ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir.

Mahalli idarelerin seçimleri, kanunun gösterdiği zamanlarda ve 55 nci maddede yazılı esaslara göre yapılır.

Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanma ve kaybetmeleri konusundaki denetim, ancak yargı yolu ile olur.

Mahalli idarelerin kuruluşları, kendi aralarında birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.

III. Memurlarla ilgili hükümler.

a) Genel kural.

MADDE 117 — Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin, genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar eliyle görülür.

Memurların nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.

b) Memur teminatı

MADDE 118 — Memurlar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekkülleri mensupları hakkında yapılacak disiplin kovuşturmalarında, isnad olunan hususun ilgilie açıkça ve yazılı olarak bildirilmesi, yazılı savunmasının istenmesi ve savunma için belli bir süre tanınması şarttır.

Bu esaslara uyulmadıkça, disiplin cezası verilemez.

Disiplin kararları, yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz.

Asker kişiler hakkındaki hükümler saklıdır.

c) Memurların siyasi partilere girememesi

MADDE 119 — Memurlar ve kamu İktisadî teşebbüslerinin yönetim ve denetim işlerinde çalışanlar ve kamu yararına çalışan derneklerden özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış olanların merkez kurullarında görev alanlar, siyasi partilere üye olamazlar. Memurlar ve kamu İktisadî teşebbüslerinde çalışanlar, görevlerini yerine getirirken, vatandaşlar arasında, siyasi kanaatlarından dolayı herhangi bir ayırım yapamazlar.

Bu esaslara aykırı hareketleri mahkeme hükmüyle sabit olanlar, kamu hizmetinden temelli çıkarılır.

IV. Özerk kuruluşlar

a) Üniversiteler,

MADDE 120 — Üniversiteler, ancak Devlet eliyle ve kanunla kurulur.

Üniversiteler, bilimsel ve İdarî özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir.

Üniversiteler, kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim' üyelerinden kurulu organları eliyle yönetilir ve denetlenir; özel kanuna göre kurulmuş Devlet Üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır.

Üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları, Üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılmazlar.

Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe araştırma ve yayında bulunabilirler.

Üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleri, görev ve yetkileri, öğretim ve araştırma görevlerinin Üniversite organlarıncı denetlenmesi, bu esaslara göre kanunla düzenlenir.

Siyasî partilere üye olma yasağı, Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları hakkında uygulanmaz. Ancak, bunlar partilerin genel merkezleri dışında yönetim görevi alamazlar.

b) Radyo ve televizyonun idaresi ve haber ajansları

MADDE 121 — Radyo ve televizyon istasyonlarının idaresi, özerk kamu tüzel kişiliği halinde, kanunla düzenlenir.

Her türlü radyo ve televizyon yayımları, tarafsızlık esaslarına göre yapılır,

Radyo ve televizyon idaresi, kültür ve eğitime yardımcılık görevinin gerektiğini yetkilere sahip kılınır.

Devlet tarafından kurulan veya Devletten malî yardım alan haber ajanslarının tarafsızlığı esastır.

V. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları

MADDE 122 — Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunla meydana getirilir ve organları kendileri tarafından ve kendi üyeleri arasından seçilir.

İdare, seçilmiş organları, bir yargı mercii kararına dayanmaksızın, geçici veya sürekli olarak görevinden uzaklaştıramaz.

Meslek kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.

VI. Olağanüstü yönetim usulleri.

a) Olağanüstü haller

MADDE 123 — Olağanüstü hallerde vatandaşlar için konulabilecek para, mal ve çalışma yükümleri ile bu hallerin ilânı, yürütülmesi ve kaldırılması ile ilgili usuller kanunla düzenlenir.

b) Sıkıyönetim

MADDE 124 — Savaş hali, savaş gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma olma olduğunu gösterir kesin belirtilerin meydana çıkması sebebiyle, Bakanlar Kurulu, süresi bir ayı aşmamak üzere, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya her yerinde sıkıyönetim ilân edebilir ve bunu hemen, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onamasına sunar. Meclis, gerekli gördüğü zaman, sıkıyönetim süresini kısaltabileceği gibi, tamamıyla de kaldırabilir. Meclisler toplanık değilse, hemen toplantıya çağırılır.

Sıkıyönetimin her defasında iki ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. Bu kararlar, Meclislerin birleşik toplantısında, alınır.

Sıkıyönetim veya genel olarak savaş halinde, hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, hürriyetlerin nasıl kayıtlanacağı veya durdurulacağı kanunla gösterilir.

VII: Kanunsuz emir

MADDE 125 — Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz.

Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

Askerî hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.

D) İKTİSADÎ VE MALÎ HÜKÜMLER

I. Bütçe.

MADDE 126 — Devletin ve kamu İktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzel kişilerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır.

Kanun, kalkınma plânları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir.

Genel ve katma bütçelerin nasıl yapılacağı ve uygulanacağı kamınla gösterilir. Bütçe kanununa bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.

II Sayıştay; kamu İktisadî teşebbüslerinin denetlenmesi.

MADDE 127 — Sayıştay, genel ve katma bütçeli dairelerin bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir.

Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir.

Kamu İktisadî teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi kanunla düzenlenir..

III. Kesin hesaplar.

MADDE 128 — Kesin hesap kanunu tasarıları, kanunda daha kısa bir süre kabul: edilmemiş ise, ilgili oldukları malî yılın sonundan başlayarak en geç bir yıl sonra, Bakanlar Kurulunca, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay, genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesin hesap kanunu tasarısının verilmesinden başlayarak en geç altı ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.

IV. Kalkınma,

a) Kalkınma plânı ve Devlet Plânlama Teşkilâtı.

MADDE 129 — İktisadî sosyal ve kültürel kalkınma plâna bağlanır. Kalkınma bu plâna göre gerçekleştirilir.

Devlet Plânlama Teşkilâtının kuruluş ve görevleri, plânın hazırlanmasında, yürürlüğe konmasında, uygulanmasında ve değiştirilmesinde gözetilecek esaslar ve plânın bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesini sağlayacak tedbirler özel kanunla düzenlenir.

b) Tabii servet kaynaklarının aranması ve işletilmesi.

MADDE 130 — Tabii servetler ve kaynakları, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Arama ve işletmenin Devletin özel teşebbüsle birleşmesi suretiyle veya doğrudan doğruya özel teşebbüs eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır.

c) Ormanların korunması ve geliştirilmesi.

MADDE 131 — Devlet, ormanların korunması ve ormanlık sahaların genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.

Devlet ormanları, kanuna göre Devletçe yönetilir ve işletilir. Devlet ormanlarının mülkiyeti, yönetimi ve işletilmesi özel kişilere devrolunamaz. Bu ormanlar, zamanaşımıyla mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.

Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez.

Ormanlar içinde veya hemen yakınında oturan halkın kalkındırılması ve ormanı koruma bakımından gerekirse. başka yere yerleştirilmesi kamınla düzenlenir.

Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir ve bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz.

Orman suçları için genel af çıkarılamaz; ormanların tahribine yol açacak hiçbir siyasi propaganda yapılamaz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YARGI

A) GENEL HÜKÜMLER

I. Mahkemelerin bağımsızlığı

MADDE 132 — Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna, hukuka ve vicdanî kanaatlarına göre hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmekte olan bir dâva hakkında Yasama Meclislerinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz. Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.

II. Hâkimlik teminatı

MADDE 133 — Hâkimler azlolunamaz. Kendileri istemedikçe, Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylıklarından yoksun kılınamaz.

Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlarla görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar ve meslekte kalmalarının caiz olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır,

III. Hâkimlik mesleği.

MADDE 134 — Hâkimlerin nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödevlerini, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin veya görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili suçlarından dolayı soruşturma yapılmasına ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarılmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve diğer özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı esasına göre, kanunla düzenlenir.

Hâkimler altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler. Askerî hâkimlerin yaş haddi kanunla belli edilir,

Hâkimler, kanunda belirtilenlerden başka, genel ve özel hiçbir görev alamazlar.

IV. Duruşmanın açık ve kararların gerekçeli olması.

MADDE 135 — Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmalardan bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına, ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.

Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.

Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.

V. Mahkemelerin kuruluşu.

MADDE 136 — Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.

VI. Savcılık

MADDE 137 — Kanun, Cumhuriyet Savcılarının ve Kanun sözcülerinin özlük işlerinde ve görevlerini yapmalarında teminat sağlayıcı hükümler koyar.

Cumhuriyet Başsavcısı, Başkanın sözcüsü ve Askerî Yargıtay Başsavcısı, yüksek mahkemeler hâkimleri hakkındaki hükümlere tâbidir.

VII. Askerî yarı

MADDE 138 — Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler, asker kişilerin askerî olan suçlarıyla, bunların asker kişiler aleyhine veya askerî mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlara ait dâvalara bakmakla görevlidirler.

Askerî mahkemeler, asker olmayan kişileri, ancak özel kanunda belirtilen askerî suçlarından dolayı yargırlarlar.

Askerî mahkemelerin, savaş veya sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili olduğu kanunla gösterilir.

Askerî mahkemelerde üyelerin çoğunluğunun hâkimlik niteliğine sahibolması şarttır.

Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetinin gereklerine göre özel kanunla düzenlenir.

B) YÜKSEK MAHKEMELER

I. Yargıtay.

MADDE 139 — Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli dâvalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Yargıtay üyeleri Yüksek Hâkimler Kurulunca Yargıtay Birinci Başkanıyla İkinci Başkanları ve Cumhuriyet Başsavcısı Yargıtay büyük genel kurulunca, üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan ve üyelerinin ve diğer mensuplarının nitelikleri kanunla düzenlenir.

II. Danıştay.

MADDE 140 — Danıştay, kanunların başka idari yargı mercilerine bırakmadığı konularda ilk derece ve genel olarak üst derece idare mahkemesidir.

Danıştay, İdarî uyumsuzlukları ve dâvaları görmek ve çözümlmek, Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları hakkında düşüncesini bildirmek tüzük tasarılarını ve imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini incelemek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.

Danıştay Başkan ve üyeleriyle Başkanunsözcüsü, kanunda gösterilen niteliklere sahip kimseler arasından. Anayasa Mahkemesinin asıl ve yedek üyelerinden meydana gelen kurulca gizli oyla ve üçte iki çoğunlukla seçilir. İlk iki oylamada çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunluklu yetinilir.

Danıştay Başkan ve üyeleriyle Başkanunsözcüsünün seçimlerinde Bakanlar Kurulu ile Danıştay genel kurulunca ayrı ayrı boş yer sayısı kadar aday gösterilir.

Danıştayın kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, mensuplarının nitelikleriyle atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, haklarında disiplin kovuşturması yapılması ve disiplin cezası uygulanması, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

III. Askerî Yargıtay

MADDE 141 — Askerî Yargıtay, askerî mahkemelerce verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir.

Ayrıca, kanunla gösterilen askerî işlere ait belli dâvalara ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Askerî Yargıtay üyeleriyle Başsavcısı, hâkimlik niteliğine sâhip kırk yaşını bitirmiş ve en az on yıl askerî hâkimlik veya askerî savcılık yapmış kimseler arasından, Askerî Yargıtay genel kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğuyla boş yerin üç misli olarak gösterdiği adaylar arasından Cumhurbaşkanınca seçilir.

Askerî Yargıtay, Başkanlarını kendi üyeleri arasından seçer.

Askerî Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, üyeler hakkındaki disiplin işleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre, kanunla düzenlenir.

IV. Uyuşmazlık Mahkemesi

MADDE 142 — Uyuşmazlık Mahkemesi, adli, İdarî ve askerî yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir.

Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluş ve işleyişi kanunla düzenlenir. Bu Mahkemenin Başkanlığını, Anayasa Mahkemesince kendi ,asıl veya yedek üyeleri arasından görevlendirilen bir üye yapar.

C) YÜKSEK HÂKİMLER KURULU

I. Kuruluş

MADDE 143 — Yüksek Hâkimler Kurulu, onsekiz asıl ve beş yedek üyeden kuruludur. Bu üyelerden altısı Yargıtay genel kurulunca, altısı birinci sınıfa ayrılmış hâkimlerce ve kendi aralarından gizli oyla seçilir. Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu, yüksek mahkemelerde hâkimlik etmiş veya bunlara, üye olma şartlarını kazanmış kimseler arasından gizli oyla ve üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile üçer üye seçerler. Bu usulle Yargıtay genel kurulunca iki, birinci sınıfa ayrılmış hâkimler ile Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu tarafından birer yedek üye seçilir.

Yüksek Hâkimler Kurulu, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile kendi içinden Başkanını seçer.

Yüksek Hâkimler Kurulu üyelerinin görev süresi dört yıldır. Her iki yılda yarısının seçimi yenilenir. Hâkimlik görevinde iken seçilmiş olan üyeler ardı ardına iki defa seçilemez.

Yüksek Hâkimler Kurulu üyeleri, görevleri süresince başka bir iş ve görev alamazlar.

Yüksek Hâkimler Kurulunun kuruluşu, çalışma usulleri, bölümleri ve bu bölümlerin görevleriyle toplantı ve karar yetersayıları, Başkan ve üyelerinin aylık ve ödenekleri kanunla düzenlenir.

Adâlet Bakanı, Yüksek Hâkimler Kurulu toplantılarına katılabilir; oylamaya katılamaz.

II. Görev ve yetkileri

MADDE 144 — Hâkimlerin bütün özlük işleri hakkında karar verme yetkisi Yüksek Hâkimler Kurulundur.

Bir hâkimin, her ne sebeple olursa olsun, meslekten çıkarılması hakkındaki karar, genel kurulun salt çoğunluğuyla alınır.

Adâlet Bakamı, gerekli gördüğü hallerde, bir hâkim hakkında disiplin kovuşturması açılması için Yüksek Hâkimler Kuruluna başvurabilir.

Bir mahkemenin veya bir kadronun kaldırılması veya bir mahkemenin yargı çevresinin değiştirilmesi, Yüksek Hakimler Kurulunun uygun görmesine bağlıdır.

Hakimlerin denetimi, belli konular için Yüksek Hakimler Kurulunca görevlendirilecek üst derecedeki hakimler eliyle yapılır.

D) ANAYASA MAHKEMESİ

I. Kuruluş

a) Üyelerin seçimi.

MADDE 145 — Anayasa Mahkemesi, onbeş asıl ve beş yedek üyeden kuruludur. Asıl üyelerden dördü Yargıtay üçü Danıştay genel kurullarınca kendi Başkan ve üyeleriyle Başsavcı ve Başkanunsözcüsü arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Bir üye, Sayıştay genel kurulunca kendi Başkan ve üyeleri arasından aynı usulle seçilir. Millet Meclisi üç, Cumhuriyet Senatosu iki üye seçer. Cumhurbaşkanınca da iki üye seçilir. Cumhurbaşkanı, bu üyelerden birini. Askerî Yargıtay genel kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğuyla ve gizli oyla göstereceği üç aday arasından seçer. Anayasa Mahkemesi, kendi üyeleri arasından, gizli oyla ve üçte iki çoğunlukla, dört yıl için; bir Başkan ve bir Başkanvekili seçer: yeniden seçilmek caizdir.

Yasama Meclisleri, bu seçimleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri dışından, üye tamsayılarının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla yaparlar. İlk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir.

Yasama Meclislerince seçilecek üyelerden birer kişinin, Üniversitelerin hukuk, iktisat ve siyasal bilimler öğretim üyelerinin birlikte toplanarak, açık üyeliklerin üç katı tutarında ve gizli oyla gösterecekleri adaylar arasından olması gereklidir.

Anayasa Mahkemesine asılı veya yedek üye olabilmek için, kırk yaşını doldurmuş bulunmak ve Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay veya Sayıştayda Başkanlık, üyelik, Başsavcılık, Başkanunsözcülüğü veya Üniversitelerde hukuk, iktisat ve siyasal bilimler alanlarında en az, beş yıl öğretim üyeliği veya onbeş yıl avukatlık yapmış olmak şarttır.

Anayasa Mahkemesine, Yargıtay iki, Danıştay ile Yasama Meclislerinin herbiri birer yedek üye seçerler. Yedek üyelerin seçiminde de, asılların seçimindeki usul uygulanır.

Anayasa Mahkemesi üyeleri, resmî veya özel hiç bir görev alamazlar,

b) Üyelğin sona ermesi,

MADDE 146 Anayasa Mahkemesi üyeleri altmışbeş yaşında emekliye ayrılırlar.

Anayasa Mahkemesi üyeliği, bir üyenin hakimlik mesleğinden çıkılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymesi halinde kendiliğinden; görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması halinde de, Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile sona erer.

II:Görev ve yetkileri

MADDE 147 — Anayasa Mahkemesi, kanunların ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin Anayasaya uygunluğunu denetler.

Cumhurbaşkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Yüksek Hâkimler Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini, Cumhuriyet Başsavcısını, Başkanunsözcüsünü, Askerî Yargıtay Başsavcısını ve kendi üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar ve Anayasa ile verilen diğer görevleri yerine getirir.

Anayasa Mahkemesinin, Yüce Divan sıfatıyla yargılama savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı yapar.

III: Yargılama ve çalışma usulü.

MADDE 148 — Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri kanunla; Mahkemenin çalışma tarzı ve üyeleri arasındaki işbölümü kendi yapacağı İçtüzükle düzenlenir.

Anayasa Mahkemesi. Yüce Divan sıfatıyla baktığı dâvalar dışındaki işleri, dosya üzerinde inceler. Ancak, gerekli gördüğü hallerde, sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri çağırır.

IV: İptal davası

a)Dava hakkı.

MADDE 149 — Cumhurbaşkanı; son milletvekili genel seçimlerinde muteber oy sayısının en az yüzde onunu alan veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsilcisi bulunan siyasî partiler veya bunların meclis grupları; Yasama Meclislerinden birinin üye tamsayısının en az altıda biri tutarındaki üyeleri; kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda Yüksek Hâkimler Kurulu, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay ve Üniversiteler, kanunların veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin veya bunların belirli madde ve hükümlerinin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla. Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilirler.'

b)Dava açma süresi

MADDE 150 — Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanunun veya İçtüzüğün Resmî Gazetede yayınlanmasından başlayarak doksan gün sonra düşer.

c) Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi

MADDE 151 — Bir dâvaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanunun hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddî olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar dâvayı geri bırakır.

Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddî görmezse, bu iddia, temyiz merciince esas hükümle birlikte karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere üç ay içinde kararını verir.

Bu süre içinde karar verilmezse, mahkeme. Anayasaya aykırılık iddiasını, kendi kanısına göre çözümlüyerek dâvayı yürütür. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas haklımdaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkemeler buna uymak zorundadır.

V. Anayasa Mahkemesinin kararları

MADDE 152 — Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir.

Anayasa Mahkemesince, Anayasaya aykırı olduğundan iptâline karar verilen kanun veya İçtüzük veya bunların iptâl edilen hükümleri, karar tarihinde yürürlükten kalkar. Gereken hailede. Anayasa Mahkemesi, iptâl hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın verildiği günden başlayarak altı ayı geçemez.

İptâl kararı geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi, diğer mahkemelerden gelen Anayasaya aykırılık iddiaları üzerine verdiği hükümlerin, olayla sınırlı ve yalnız tarafları bağlayıcı olacağına da karar verebilir.

Anayasa Mahkemesi kararları, Resmî Gazetede hemen yayınlanır ve Devletin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar.

DÖRDÜNCÜ KISIM ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

I. Devletin kanunlarının korunması

MADDE 153 — Bu Anayasanın hiçbir hükmü, Türk toplumunun çağdaş uygarlık seviyesine erişmesi ve Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğini koruma amacını güden aşağıda gösterilen Devrim kanunlarının, bu Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin Anayasaya aykırı olduğu şekilde anlaşılamaz ve yorumlanamaz :

1. 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisât Kanunu;

2. 25 Teşrinisânî 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İksası hakkında Kanun;
3. 30 Teşrinisani 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Şeddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına dair Kanun;
4. 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenîsiyle kabûl edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru tarafından yapılacağına dair medenî nikâh esası ile aynı Kanunun 110 uncu maddesi hükmü;
5. 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmilel Erkamın Kabulü hakkında Kanun;
6. 1 Teşrinisânî 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabûl ve Tatbiki hakkında Kanun;
7. 26 Teşrinisânî 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa gibi Lâkap ve Unvanların Kaldırıldığına dair Kanun;
8. 3 Kânunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı Bâzı Kisvelerin Giyilemeyeceğine dair Kanun.

II. Diyanet İşleri Başkanlığı

MADDE 154 — Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.

BEŞİNCİ KISIM GEÇİCİ HÜKÜMLER

I. T.B.M.M.nin seçilmesi ve toplanması.

GEÇİCİ MADDE 1 — Bu Anayasaya göre kurulan Millet Meclisiyle Cumhuriyet Senatosunun seçimleri aynı günde yapılır.

a) Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu seçimlerinin birlikte yapılacağı ilk toplantı günü.

Seçim sonucunun Yüksek Seçim Kurulunca ilânını tâkibeden beşinci gün, her iki Meclis kendiliğinden, Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi binasında saat 15.00 de birlikte toplanır. Bu toplantıya en yaşlı milletvekili başkanlık eder. Bu toplantıda, önce Cumhuriyet Senatosu üyeleri ve sonra milletvekilleri andiçerler.

b) Cumhuriyet Senatosunun kurulması.

GEÇİCİ MADDE 2 — Bu Anayasaya göre kurulacak Cumhuriyet Senatosunun ilk genel seçimleri, genel oyla seçilecek olan bütün üyelıklar için yapılır.

Cumhuriyet Senatosu, Cumhurbaşkanıınca seçilmesi gereken onbeş üyenin seçiminden önce hukukî varlık kazanır. Cumhurbaşkanı, bu üyeleri, kendi seçiminden başlayarak bir ay içinde seçer.

c) Geçici İltüzük

GEÇİCİ MADDE 3 — Bu Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Millet Meclisinin ve Cumhuriyet Senatosunun toplantı ve çalışmaları için, kendi iltüzükleri yapılmıncaya kadar, Türkiye Büyük Millet

Meclisinin 27 Ekim 1957 tarihinden önce yürürlükte olan İçtüzüğü hükümleri uygulanır.

II. Kurucu Meclis, Millî Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisinin hukukî varlıklarının sona ermesi;

GEÇİCİ MADDE 4 — Bu Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanmasıyla, 20 Nisan 1340 tarihli ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununa ve 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı Kanunla 13 Aralık 1960 tarihli ve 157 sayılı Kanuna göre kurulan Kurucu Meclisin, Millî Birlik Komitesinin ve Temsilciler Meclisinin hukukî varlıkları sona erer ve bunlar kendiliğinden dağılmış olurlar.

27 Mayıs 1960 tarihinden itibaren Kurucu Meclisin toplandığı 6 Ocak 1961 tarihine kadar yasama yetkisini ve yürütme görevini Türk Milleti adına kullanmış bulunan Millî Birlik Komitesinin ve Devrim Hükümetlerinin karar ve tasarruflarından ve bunların, idarece veya yetkili kılınan organ ve mercilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar, tasarrufta bulunanlar ve uygulayanlar hakkında cezaî veya malî veya hukukî sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz.

Normal demokratik rejimi bütün teminatı ile kurmak amacıyla gerçekleştirilen ve yürütülen 27 Mayıs 1960 Devrim tarihinden 6 Ocak 1961 tarihine kadar çıkarılan kanunlar, Türkiye Cumhuriyetinin diğer kanunlarının değiştirilmesi ve kaldırılmasında uygulanan kurallara göre değiştirilebilir veya kaldırılabilir. Ancak, bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde iptâl dâvası açılmıyacağı gibi, itiraz yoluyla dahi mahkemelerde Anayasaya aykırılık iddiası ileri sürülemez.

27 Mayıs 1960 dan 6 Ocak 1961 tarihine kadar çıkarılan kanunların, yapılmış tasarrufların ve alınmış kararların değiştirilmesi veya kaldırılması hallerinde de 2 nci fıkra hükmü saklıdır.

Devrim tasarrufları.

III, Cumhurbaşkanı seçimi.

GEÇİCİ MADDE 5 — Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin andıktıkları toplantının ertesi günü, Cumhurbaşkanı seçimi yapılır.

Cumhurbaşkanının seçilmesiyle, 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı Kanunla kabul edilmiş olan Devlet Başkanının görevi kendiliğinden sona erer.

V. Bakanlar Kurulunun kurulması.

GEÇİCİ MADDE 6 — Bu Anayasanın 102 nci maddesine göre yeni Bakanlar Kurulu kurulunca, 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı Kanuna göre kurulan ve iş başında olan Bakanlar Kurulunun görevi kendiliğinden sona erer,

V. Anayasanın kabul ettiği organ, kurum ve kurullar.

a) Yeni organ, kurum ve kurulların kurulması.

GEÇİCİ MADDE 7 — Bu Anayasa ile kabul edilmiş olan yeni organ, kurum ve kurulların kuruluş ve işleyişleriyle ilgili kanunlar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısından başlayarak en geç altı ay içinde ve bu Anayasa ile konulması emredilen diğer kanunlar da en geç iki yıl içinde çıkarılır.

b) Eski organ, kurum ve kurulların durumu.

GEÇİCİ MADDE 8 — Bu Anayasaya göre kurulacak organ, kurum ve kurullar, kuruluş kanunları yürürlüğe konularak görevlerine başlayıncaya kadar, bu konulardaki hükümlerin uygulanmasına devam olunur.

c) Eski kanunların Anayasaya aykırılığı iddiası.

GEÇİCİ MADDE 9 — Anayasa Mahkemesinin görevine başladığının Resmî Gazeteyle yayınlanmasından önce, mahkemelerde kanunların Anayasaya aykırılığı iddiası ileri sürülemez ve mahkemelerce de kanunların Anayasaya aykırılığına dayanılarak karar verilemez.

Anayasa Mahkemesinin görevine başladığı tarihte yürürlükte olan herhangi bir kanun hakkında, bu Anayasaya aykırılığı iddiasıyla iptâl dâvası açılabilir. Bu halde iptal dâvası açma hakkı, Anayasa Mahkemesinin görevine başladığının Resmî Gazeteyle yayınlandığı tarihten itibaren altı ay sonra düşer,

VI İlk Cumhuriyet Senatosunda ad . çekme.

GEÇİCİ MADDE 10 — Cumhuriyet Senatosunun genel oyla ve Cumhurbaşkanıınca seçilen üyelerinin yenilenmesi hakkındaki 73 üncü maddenin 2 nci fıkrası hükmünün uygulanmasını sağlamak amacıyla, bunların seçiminden iki yıl sonra yapılacak seçimlerle yenilenecek olanları tesbit etmek üzere, bu seçimden iki ay önce adçekmeye başvurulur; dört yıl sonra yapılacak seçimle yenilenecek olan üyelerin tesbiti için, aynı esasa uyularak adçekilir; ancak, ikinci yıl sonunda seçilmiş olan üyeleri bu adçekmeye girmez.

Cumhuriyet Senatosu Başkanı hakkında adçekme işlemi uygulanmaz.

İlk Cumhuriyet Senatosu seçiminden iki ve dört yıl sonra yapılacak seçimler hakkında da, Cumhuriyet Senatosu seçimleriyle ilgili kanun hükümleri uygulanır.

VII Affedilenlerin seçilme eteri iği.

GEÇİCİ MADDE 11 — Yüz kızartıcı olmayan bir suçtan kesin hüküm giydikten sonra, bu Anayasanın halkoyu ile kabulünden önce affedilmiş bulunanlar. 68 inci maddedeki seçilme yasağına tâbi değildirler.

ALTINCI KISIM SON HÜKÜMLER

I. Anayasanın değiştirilmesi

MADDE 155 — Anayasanın değiştirilmesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler ivedilikle görülemez. Değiştirme teklifinin kabulü. Meclislerin ayrı ayrı üye tamsayılarının üçte iki çoğunluğunun oyuyla mümkündür.

Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, 1 inci fıkradaki kayıtlar dışında, kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tâbidir.

II. Başlangıç ve kenar başlıklar.

MADDE 156 — Bu Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirlen Başlangıç Kısmı, Anayasa metnine dâhildir.

Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralanma ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz.

III. Anayasanın yürürlüğe girmesi

MADDE 157 — Bu Anayasa, halkoyuna sunulup kabul edilince, Türkiye Cumhuriyetinin Anayasası olur ve halkoyu sonuçlarıyla beraber derhâl Resmî Gazetede yayınlanır.

Bu Anayasanın Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşu, seçimi ve toplanması ile ilgili hükümleri, 1 nci fıkraya göre yayınlanması ile; diğer hükümleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçilmesi ile, geçici maddelerde belirtilen esaslara göre yürürlüğe girer.

19/7/1961

Aslına uygundur.

Yüksek Seçim Kurulunun Anayasanın halkoyuna sunulmasının kesin sonuçlarına ilişkin Kararı

Karar No, : 106

Anayasanın Halkoyuna Sunulması hakkındaki 283 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi hükmünce il seçim kurullarından Yüksek Seçim Kuruluna gönderilmesi gereken il birleştirme tutanaklarına ait onaylı örneklerin hepsinin Kurulumuza ulaşmış bulunması üzerine, Kurulumuzca bu belgeler incelenip onlarda gösterilen sonuçlar toplandıktan sonra gereği konuşulup görüldü ;

1 — 9/7/1961 günü Anayasanın halkoyuna sunulmasında bütün Türkiye’de seçmen olarak oy kullanılması gerekli kimselerin toplamının (12.735.009), bunlar içinden halkoyuna katılanların toplamının (10.322.169), verilen oylardan muteber bulunanların toplamının (10.282.561) ve muteber bulunmayanların toplamının ise (39.608) olduğu, Anayasaya evet oyu verenlerin toplamının (6.348.191) ve hayır oyu verenlerin toplamının ise (3.934.370) olduğu tesbit edilmiştir.

2 — 283- sayılı kanunun 7 nci maddesinin 2 ncı fıkrası uyarınca, muteber oyların yarısından çoğunun evet olması halinde Anayasanın Türk Milleti tarafından kabul edilmiş bulunacağına, yukarıki bentte gösterilen muteber oy toplamının (10.282.561), bunun yarısının (5.141.281) ve evet oylarının toplamının ise (6.348.191) den ibaret olmasına göre, Kurucu Meclis tarafından 27/5/1961 Cumartesi günü kabul edilmiş bulunan Anayasa metni, Türk Milleti tarafından da kabul edilmiş bulunmaktadır ve bu durumun, 283 sayılı kanunun 7 nci maddesine göre, Kurulumuzca derhal ilân edilmesi gerektir.

3 — Halkoyuna sunulan Anayasanın 157 nci maddesi hükmünce, bu Yasa, halkoyu sonunda kabul edilince, Türkiye Cumhuriyetinin Anayasası olur ve halkoyu sonuçlarıyla beraber hemen Resmî Gazete’de yayınlanır.

Bu hükme ve Anayasanın millet tarafından kabul edilmiş bulunmasına göre metin, halkoyu sonuçlarını tesbit eden bu karar ile beraber, derhal, Resmî Gazete’de yayınlanmalıdır. Diğer yasalarda olduğu gibi, Anayasaya dahi. Kurucu Meclisçe kanun numarası verildikten sonra metnin yayınlanması gerektiğinden, bu karar, Kurucu Meclis Başkanlığına yollanmalıdır.

Sonuç :

1 — Kumcu Meclis tarafından 27/5/1961 de kabul edilip 9/7/1961 de halkoyuna sunulmuş bulunan Anayasanın Türk Milleti tarafından kabul edilmiş bulunduğuna,

2 — Anayasanın halkoyu sonucunda kabul edilmiş bulunduğunun derhal ilânına ve bu kararın ivedi olarak Türkiye Radyolariyle yayınlanmasının sağlanmasına,

3 — Anayasa ile beraber Resmî Gazete’de hemen yayınlanması için bu kararın derhal Kurucu Meclis Başkanlığına gönderilmesine, 19/7/1961 de oybirliğiyle karar verildi.

Başkan	Üye	Üye
Recai Seçkin	İhsan Ecemiş	Osman Yeten
Üye	Üye	Üye
Muhittin Taylan	Kâzım Akdoğan	Adil Dündar
		Kemâl Berkem
		Kâtip
		Ubeyt Aklan